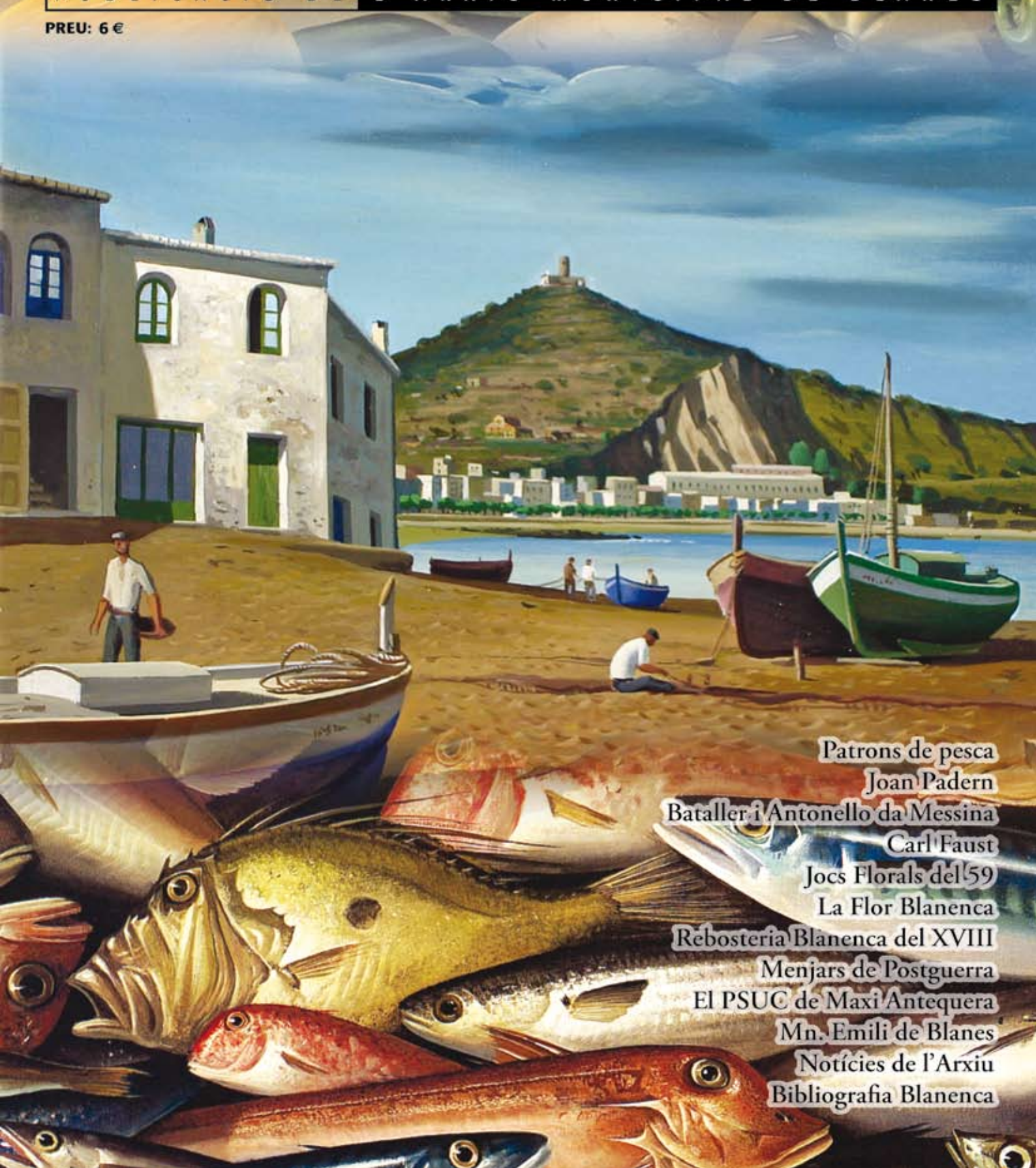

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

PREU: 6 €

Patrons de pesca

Joan Padern

Bataller i Antonello da Messina

Carl Faust

Jocs Florals del '59

La Flor Blanesca

Rebosteria Blanesca del XVIII

Menjars de Postguerra

El PSUC de Maxi Antequera

Mn. Emili de Blanes

Notícies de l'Arxiu

Bibliografia Blanesca

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

NÚMERO 9
BLANES- ANY 2006

[...] Els darrers dies a Barcelona, en Josep anava prenent consciència de la derrota i de la fi de la República. Ja era un fet que els feixistes serien guanyadors, i un cop ocupada Catalunya, Franco, que havia escollit el camí de la venjança, arrasaria i ofegaria el somni revolucionari. Alguns dirigents sindicals van sol·licitar els serveis d'en Josep com a conductor d'una camioneta Ford per ajudar diferents partits polítics i organitzacions antifeixistes a desmuntar les seves seus. Ell mateix va fer una vintena de viatges de material per eliminar que carregaven sense miraments al camió. Sempre amb en Tomàs d'ajudant. Hi havia caixes i sacs a mig empaquetar de llibres, cartells, fulletons, fotografies, mobiliari, quadres, banderes, premsa i propaganda. Van buidar oficines, arxius, despatxos de les seus de la CNT, la FAI, fins i tot d'Esquerra Republicana i de les lògies maçòniques, i altres repartits arreu de la ciutat.

- Fins a quin punt era tan necessari, tot això? – vaig preguntar.

- Tenien l'ordre de fer-ho desaparèixer, cremar-ho i destruir-ho. S'havia de vigilar molt, calia ser responsable i ordenat, que en aquell moment no era una cosa gens senzilla. Un error podia costar moltes víctimes, tal com va passar quan es traslladaren els arxius de la seu central de la CNT a la Via Laietana cap a París, i més endavant cap a Amsterdam i cap a Londres. Sortiren apressadament un seguit de companys amb els camions, però a l'arribada a Figueres, on s'havien aturat per reunir novament el comboi, s'adonaren que faltava un camió amb la seva càrrega. Barcelona ja havia caigut a mans dels feixistes. Aquesta no havia estat recollida per ningú i s'havia quedat a la Via Laietana, a la seu de la CNT. Les caixes que contenien les fitxes dels militants no van anar mai cap a París, sinó que més endavant van viatjar a Salamanca. Per culpa d'aquella greu badada, molts anarquistes van morir afusellats o foren engarjolats – explicava en Maurici. [...]

Miquel Mir

Fragment d'"Entre el Roig i el Negre. Una història real"

Edicions 62. Barcelona, 2006

Amb la col·laboració de:

Crèdits

Edita: Ajuntament de Blanes - Arxiu Municipal de Blanes (AMBL)

Tinent d'alcalde responsable: Joaquim Valls i Ribas

Coordinació i textos: AMBL (Antoni Reyes Valent, Aitor Roger Delgado, Joaquim Roura i Àngela Vázquez)

Col·labora: Diputació de Girona- ACESA Abertis

Maquetació i impressió: Indústria Gràfica Montserrat, S.A.

Dipòsit Legal: Gi-1126-98

Assessorament Lingüístic: Servei Municipal de Català (Elisa Sola i Àngels Ribas)

Disseny portada: RD Studio. Josep Rondon

Il·lustracions portada: Obra del pintor Joan Padern i Faig

Disseny Logotip Arxiu: Pepe Álvarez

Mapa de contraportada: Anna Palmada (Geògrafa)

Agraïm la col·laboració de:

Isabel Hostench - Joan Padern

Josep Vila i Medinyà

Jordi Roig i Collado

Josep Nubiola (Fundació Carl Faust)

Pere Sánchez (Oficina de Publicacions - Diputació de Girona)

Juli Baca i Vives

Eduard Clusa Genera

Família Bitlloch Carbó

Blanda es pot adquirir a les següents llibreries:

Bitlloch	Espigulé	Segura
Blanes II	Laia	La Piona (Malgrat)
Campany	La Plantera	La Llopa (Calella)
Costa Brava	Llibresca	Llibreria 22 (Girona)
El Cel	Maves	
Enric	Sant Jordi	

* Els articles signats són responsabilitat de les persones que els signen. Les opinions que s'hi expresen no reflecteixen necessàriament el punt de vista dels editors de la publicació.

PRESENTACIÓ

Presentació de l'Alcalde de Blanes	7
------------------------------------	---

RECERQUES

01. Juli Baca i Vives. Notes sobre una nissaga de patrons de pesca d'arrossegament	8
02. Josep Bota-Gibert. Joan Padern per dins	20
03. “ “ “. Contribució a l'estudi d'Antonello da Messina	50
04. Josep M. Camarasa. Les llargues vacances del 36 de Carl Faust	56
05. Rosa Eritja. Els jocs florals de 1959, uns documents familiars i el Règim Franquista	72
06. Joaquim Parrillas. Història i anècdotes del grup d'havaneres <i>La Flor Blanenca 1980-30</i>	78
07. Pep Vila. El tractat setcentista de rebosteria i pastisseria de Joan Batista Jalabert, aprenent d'adroguer de Blanes	84

ENTREVISTES

01. Entrevista a Albert Ros Temps de postguerra. Les estratègies per sobreviure d'una família de pescadors	92
02. El PSUC i la lluita obrera a Blanes. Vivències de Maxi Antequera	110

NOTÍCIES DE L'ARXIU

Fons documental

01. Aitor Roger. Mossèn Emili de Blanes (1877-1947) La recuperació del fons personal del prevere Emili Cornellà i Roig	122
Donacions de l'any 2006	140
Notícies i breus	143

BIBLIOGRAFIA

Mercè Cabré i Josep Torres. <i>El miratge de les Índies.</i> <i>L'emigració blanenca a Amèrica al segle XIX.</i> Per Joan Domènech i Moner	148
Fèlix Rabassa. <i>Un segle de cooperativisme agrari a Blanes.</i> <i>En el 60è aniversari de la Cooperativa Agrícola de Blanes.</i> Per Jordi Pomés i Vives	151
Aitor Roger. <i>Cent anys del Centre. Cent anys de blanencs.</i> Per Miquel-Àngel Ferrés	156
DDAA. <i>Rachel Russell. Una artista a la Mediterrània.</i> Per M. Àngela Sagrera	158
Sonia Jug. <i>Como un clavel sangrante me revienta la palabra amor en la boca.</i> Per Ramon Freixenet Estol	160
CPNL. <i>Vocabularis per al comerç i l'empresa.</i> Per Martí Duran Mateu	162
Salvador Macip i Sebastià Roig. <i>Mugrons de titani.</i> Per Marc Pérez	164
Aitor Roger. <i>40 Anys de música.</i> Per Vicenç Gironès	166

Josep Marigó i Costa

La història de la nostra vila és la suma de les històries dels blanencs naturals i d'adopció que, a títol individual o col·lectiu, han posat el seu gra de sorra per configurar aquesta magnífica vila nostra.

Possiblement aquesta premissa, dita d'antuvi sense preàmbuls ni floritures, pot sonar a tòpica, fins i tot a intranscendent. Res més enllà de la meva intenció, vull que soni a grandiloqüent i que ens faci pensar que avui i aquí cadascú de nosaltres també estem posant el nostre granet de sorra perquè la nostra vila sigui justament el que nosaltres volem que sigui: més culta, més esplendorosa, més bonica, més agradable, més humana,...

Cada any, quan s'acosten aquestes dates de Nadal, s'acosta també la presentació d'un nou número de BLANDA i aquests dies se'm fa palès justament tot això: la necessitat de no defallir en la recerca dels esdeveniments quotidians que ens donen força com a poble, que donen sentit als fets de ser com som i cap on anem. Enguany, després de llegir l'índex provisional, descobreixo de nou aspectes de la història local, de personatges i de vivències que sense BLANDA i sense els seus col·laboradors no seria possible i friso per tenir la revista a les mans i poder llegir-la. Ara, si llegiu aquestes paraules, és que ja la tenim tots i podem gaudir dels treballs publicats.

A tots els col·laboradors, moltes gràcies pels vostres estudis, gràcies per no defallir, gràcies pels vostres descobriments, mil gràcies.

Josep Marigó i Costa
Alcalde de Blanes

01 Notes sobre una nissaga de patrons de pesca d'arrossegament

per Juli Baca i Vives

La pesca d'arrossegament

Fins al començament de la dècada dels 1920, les pesqueres d'arrossegament es feien mitjançant dues barques de vela llatina, complementades a rem per 6 o 8 homes a cada una d'elles, que eren necessaris també a l'hora de llevar l'art. La distància que separava les barques, era la justa per mantenir la boca de la xarxa oberta, però havien d'estar poc allunyades a fi de poder escoltar amb claredat les indicacions del patró sobre el rumb a seguir, i la velocitat de les barques havia de ser l'adequada per mantenir en tot moment la xarxa oberta i arrossegant pel fons durant tota la passada.

La velocitat de les embarcacions, quan el vent era més que suficient per mantenir el rumb desitjat, s'aconseguia variant la quantitat de vela exposada al vent, pujant o baixant del pal l'alçada de l'antena i en combinació amb el timó, comandat a mà mitjançant "s'arjau".

Generalment la vela llatina tenia dues fileres de tires de lona anomenades botafions, cosides a distàncies que repartien en tres trossos l'alçada de la vela i que servien per lligar el drap. Així no quedava exposat al vent quan aquest era més fort que el que els calia per avançar a la velocitat adient.

En termes mariners, al fet de portar tot el drap de la vela llatina al vent se'n deia "Vela tota desplegada". Quan no era necessària tanta velocitat, es posava "es tercerol", que deixava una mica menys de mitja vela al vent. I quan el vent era molt fort o la velocitat necessària havia de ser molt poca, es posava el mínim de drap al vent, que anomenaven "des mig".

Quan el vent mancava i era insuficient per avançar en direcció al rumb previst, s'havia de recórrer als remes, amb la força necessària per mantenir tenses les sirgues que arrossegaven la xarxa fins al moment de llevar l'art.

Amb el que s'ha esmentat, s'evidencien les extraordinàries qualitats i els coneixements que havia de tenir la persona que patronava el bou. Uns coneixements adquirits des de jove i durant anys al costat d'un altre patró, en la majoria dels casos del pare o de l'avi, explicant les senyes toponímiques de la costa que els permetien situar-se en el punt apropiat per començar a calar, a més de les variacions en el rumb a seguir perquè la xarxa arrossegues pel fons sense que quedés agafada pel rocam, tenint en compte les contínues variacions de la fondària durant el recorregut, i conèixer quan s'havia de donar per acabada la passada i començar a llevar la xarxa.

L'operació de llevar l'art també requeria destresa. Per reduir l'esforç necessari per deixar la xarxa sobre una de les barques, s'arriaven les velles i s'anaven cobrant les sirgues, deixant que les barques anessin en darrere, maniobrant amb els remes amb un home a cada barca, per corregir les derives provocades pels corrents de l'aigua de la mar, i la direcció i la força del vent. Per evitar que el peix s'escapés de l'art per la boca, per dintre d'aquesta hi havia una peça de xarxa anomenada trampa que, quan l'art arrossegava quedava arrambada dins de la xarxa, però quan l'art quedava quiet aquesta peça tapava la boca, impeditint o dificultant que el peix s'escapés. Quan l'art ja estava a prop de la superfície de l'aigua, la sirga d'una barca es passava a l'altra i aquesta cobrava l'art tirant de les dues sirgues. Naturalment com més bona era la calada, més feixuga resultava l'operació de llevar.

En aquells temps no disposaven de cap dels aparells que avui tenim a l'abast per situar-se a les senyes. En tot cas, una rudimentària brúixola i un rellotge. La brúixola, per seguir el rumb i el rellotge, per saber el temps que portaven de navegació quan la sortida tenia lloc abans de l'alba. Quan calculaven que havien arribat al lloc previst, amb un escandall comprovaven si la

fondària coincidia amb la de les senyes. Si no era així, havien de moure's en la direcció i durant el temps que l'experiència del patró ho decidia i escandallar de nou fins arribar al punt exacte. Tant la brúixola com el rellotge també ajudaven a seguir i variar el rumb per navegar correctament per sobre de la senya, quan la visió de la costa no era prou clara, fins arribar al punt que es donava per acabada la passada i es començava a llevar... Per la tornada en terra, quan la boira o els núvols dificultaven la visió de les senyes, la brúixola els ajudava a fer el camí amb menys derives.

L'escandall consta d'un plom o pedra posatl de palangre, que es tirava a la mar i, mentre s'enfonsava, s'anaven comptant les braçades, fins que el pes tocava fons.

Si l'atmosfera era clara, no tenien grans dificultats per situar-se sobre les senyes. Més difícil ho tenien quan la boira o els núvols impedi-

veure la costa. En aquestes condicions no era estrany haver de tornar a port sense calar, o també haver de donar per acabada una passada abans d'arribar al final de la senya, quan la visibilitat anava empitjorant i no permetia veure clarament la costa i, en conseqüència perdien la senya, amb perill d'estripar la xarxa o de perdre-la si passaven sobre roquers.

A Blanes, fins a l'any 1925, la totalitat de la pesca d'arrossegament es feia mitjançant dues barques de vela llatina, fent el bou. Els armadors i patrons de les parelles de barques que hi havia "treien" tots ells a la platja de Sant Andreu de sa Palomera. Eren aquestes:

En Taiacús, en Tomàs, el Sargento, en Pитай, en Cintet, en Sisó i en Catorze.

En substitució d'aquest sistema d'arrossegament per una sola barca amb motor, van arribar les següents:

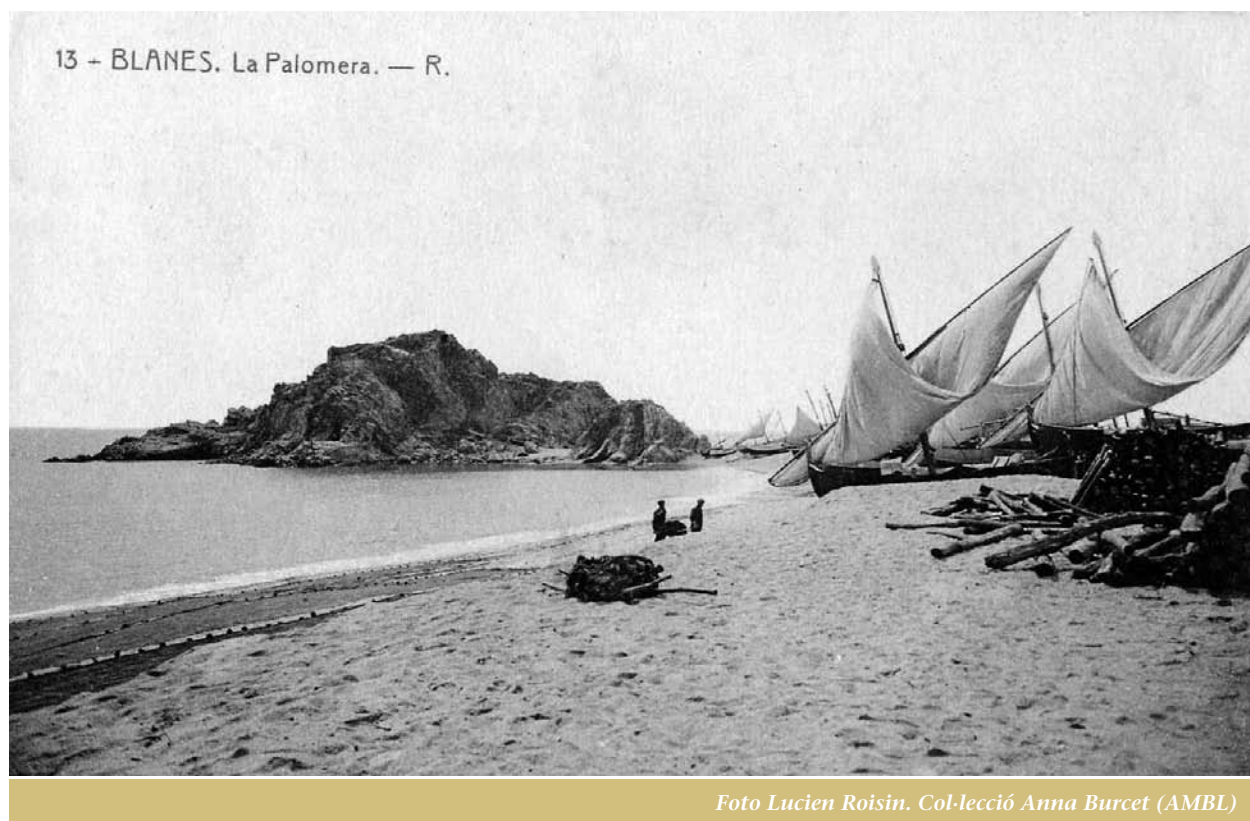

Foto Lucien Roisin. Col·lecció Anna Burcet (AMBL)

- El quillat Maria Rosa, de l'armador i patró Josep Illas i Balaguer de motiu *Taiacús*, construït a les drassanes d'en Pepito Bagué, del mestre d'aixa Josep Vieta i Pons. Avarat el 22-IX-1926.
- El quillat Tomàs, de 52 pams d'eslora, de l'armador i patró Josep Andreu i Costas, de motiu *Tomàs*. Construït a les drassanes Esteveta, del mestre d'aixa Esteve Gibernau i Gibert. Avarat l'any 1927.
- El quillat Genn, de 77 pams d'eslora, de l'armador Eugeni Vilaret. Construït a les drassanes d'en Pepito Bagué. Avarat l'any 1927. El primer patró que va tenir va ser un home coix de cognom Rabassa.
- El quillat Maria, de 56 pams d'eslora, de l'armador i patró Joan Pou i Gallart, que tenia com a patró el seu fill Joan Pou i Perpiñà, de motiu *Sargento*. Construït a les drassanes d'en Pepito Bagué. Avarat el 26 de juliol de l'any 1927.
- En aquest mateix any 1927 va arribar al port de Blanes un quillat construït a unes drassanes de Roses per un armador i patró anomenat Josep Pou i conegut amb el motiu de *Pitai*.

La nissaga dels Tomàs

L'any 1932, una filla *des Noi Tomàs*, de nom Mariana, casada amb en Jaume Llorens i Crespi, va tenir un nadó baró. Es plantejaren de posar-li de nom Tomàs, ja que no hi havia ningú a la família que portés aquest nom, ni recordaven de cap ascendent que s'ho digués. Va caldre, però, plantejar-ho abans als avis i aconseguir-ne el vistiplau. En els anys trenta encara es respectava la tradició que als nadons se'ls posava el nom dels padrins i, per tant, a la primera parella que naixia se li posava el nom dels padrins, que havien de ser els avis. Al primer baró se li posava el nom de l'avi matern i, si era femella, el nom de l'àvia paterna.

També fins a mitjan del segle XX, a Blanes, a quasi la totalitat dels seus habitants se la coneixia més pels "motius" de la família o de la casa on habitaven que pels cognoms. Així fins a aquesta data, la dinastia de patrons i armadors de pesca coneguda de *can Tomàs* va tenir el primer descendent que va portar, i encara porta, el nom de Tomàs. I també l'últim, perquè a l'any 1972 la família decidí abandonar aquesta activitat de pesca per arrossegament.

Coincidint amb el naixement d'en Tomàs Llorens i Andreu, en el transcurs d'aquest mateix any, l'avi matern, en Josep Andreu i Costas, conegut per *es noi Tomàs*, amb 51 anys d'edat, deixà per qüestions de salut, la responsabilitat de patró del quillat de motor de nom Tomàs, de matrícula Mataró F 1731 L 3a, a mans del seu gendre, en Jaume Llorens i Crespi, que com a mariner ja feia anys que formava part de la tripulació del quillat. Com a patró el va comandar fins a mitjan de l'any 1957 en què el quillat va ser venut a un armador de Sant Carles de la Ràpita, de motiu *Dragó*.

El quillat Tomàs va ser venut després de 31 anys de tenir-lo la família Andreu/Llorens. Durant aquest període, no solament s'havien fet les reparacions habituals i necessàries de manteniment, sinó que a l'any 1948 va ser sotmès a una modificació de molta envergadura. Pràcticament es va fer nou, però per etapes, a fi que pogués navegar amb el mateix rol. A més de canviar la quilla i quasi la totalitat del costellam i del folre, també es va modificar l'angle de la roda de proa amb la quilla. Com era el costum en els anys 1920, quan es va construir, la roda de proa i la quilla es van fer en angle recte. Durant aquesta reparació la roda de proa la van obrir i la van deixar a 135º aproximadament amb la quilla. També van allargar enfora la borda de la popa. Amb la suma d'aquestes dues coses s'aconseguia un increment molt important de la superfície de coberta, i es mantenia la mateixa llargada original de la quilla, d'acord amb les mides registrades en el rol.

La construcció d'aquest quillat entre els anys 1926 i 27, es va fer a les drassanes que *l'Esteveta* tenia a la sorra de mar, entre la riera i el carrer de la Muralla. La reparació de l'any 1948, també es va realitzar a les drassanes de *l'Esteveta*, però llavors estaven situades al començament del que avui és el passeig de la Marina, a tocar de l'última casa del racó de Sant Andreu de sa Palomera.

El quillat Tomàs el van posar a la venda al mateix temps que n'encarregaven la construcció d'un altre a les mateixes drassanes de *l'Esteveta*, de més eslora i construït de manera

que pogués incorporar les últimes tècniques i novetats del moment.

Calcularen que posant-lo a la venda amb temps i sense presses el podrien vendre a millor preu. Però les coses no sempre succeeixen tal com es preveu, i els va sortir comprador al cap de molt poc temps de posar-lo a la venda, que acceptà a la primera les condicions demanades. Això va coincidir amb una revifada de feina a les drassanes, que retardà més la construcció i l'acabament del nou quillat.

Quan, després de molts mesos d'endarreriment, s'acostava l'hora de d'avarar-lo, es va presentar un altra dificultat, aquesta vegada burocràtica. A l'hora de registrar-lo a la Comandància de Marina de Blanes, ho van haver de fer també a la de Sant Feliu. D'allí varen enviar els papers a Barcelona i de Barcelona a Madrid. A la capital de l'Estat, no acceptaren el nom que havien decidit posar-li, Noi Tomàs, perquè el mot "noi" era català, però no ho notificaren fins que després de mesos de demanar el rol els contestaren que no s'acceptaven noms que no estiguessin en castellà. Després de moltes converses familiars decidiren posar-li Tomàs Llorens. Finalment, aconseguiren les autoritzacions necessàries per anar a pescar amb el rol BA-2- 3554¹.

En Tomàs recorda haver sentit explicar al seu avi que abans de fer construir el quillat amb motor que varen anomenar "Tomàs", havien tingut parelles de barques de vela llatina, per pescar al bou. L'última parella, construïda al començament de la dècada dels anys 1920, va tenir història. Com moltes persones que estimen la feina que fan i que tenen inquietuds per superar-se, per aconseguir millors pesqueres, arribat el moment de concretar amb el mestre d'aixa les característiques de les dues noves barques, decidiren augmentar les mides de l'eslora i de mànega a fi de disposar de més espai per posar les xarxes, cordes i altres estris de pesca, i també el lloc exclusiu on dipositar les captures, però com

El quillat "Tomàs". Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)

sol passar la majoria de vegades, els resultats que després s'obtenen no solament no representen cap millora, sinó tot al contrari. Malgrat aquest inconvenient, que va representar una despesa molt important en la construcció i un rendiment nul durant molts mesos, posteriorment es va aconseguir modificar-les i s'obtingué un rendiment molt superior a les embarcacions estàndards del moment.

Acabades de construir, les dues barques tenien una presència extraordinària, impressionant i preciosa. Quan les van avarar (a Blanes en diem "varar") tot va ser una festa. Felicitacions, aplaudiments i cops a l'esquena. Però dies després, quan van sortir a pescar, van comprovar amb desencís que eren menys maniobrables que les anteriors, ja velles i més petites. No podien mantenir el rumb. El vent les movia i el timó no aconseguia governar-les per seguir el rumb fixat. De res no va servir reduir veles o augmentar la pala del timó. Semblava que les barques s'haguessin posat en contra del patró. Finalment es van resignar i les van deixar en terra, a la sorra, gairebé abandonades. Mentrestant seguien sortint a pescar amb la parella vella, fent el bou i també, com era costum en aquells anys, anant a palangres o sardinals segons l'època de l'any.

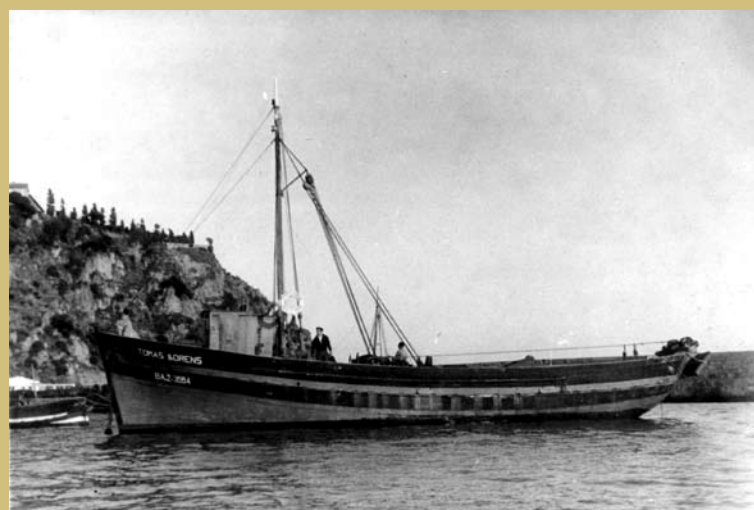
Des que el tren arribava a Blanes, quan la pesquera resultava abundant, algunes de les barques portaven el peix que havien pescat a can Brillas i aquest a l'estació del tren, que el traslladava a l'estació de França de Barcelona, des d'on els majoristes del mercat del Born, que sempre estaven a l'aguait a l'hora de l'arribada del tren del matí procedent de la costa, el recollien i el posaven a la venda mitjançant els botiguers de les peixateries de Barcelona. Per saber si aquesta maniobra eren a temps de fer-la, quan havien acabat de llevar la xarxa, necessitaven saber l'hora que era, per si tenien temps de carregar el peix al primer tren que sortia en direcció a Barcelona. Aquest era un altre servei que feia el rellotge de bord.

*El quillat "Tomàs" modificat al moll de Blanes
Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)*

*Construcció del quillat "Tomàs Llorens" a les drassanes
Esteveta. 1958. Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)*

*El "Tomàs Llorens"
Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)*

Quan l'estat de la mar ho permetia i el vent era favorable, o també quan l'última passada havia deixat les barques per davant sa Tordera o més a garbí, en lloc de desembarcar el peix a la platja de Blanes ho feien amorrent les barques a la sorra de la platja de Malgrat, davant mateix de l'estació del tren: hi carregaven el peix per enviar-lo a Barcelona.

De molts anys d'enviar peix al Born de Barcelona, entre *es Noi Tomàs* i un majorista de peix del mercat anomenat Ferrando, havia sorgit una bona relació i certa amistat. En un dels viatges que *es Noi Tomàs* feia a Barcelona, aprofitant un dia que el mal temps no permetia sortir a pescar, va comentar-li les dificultats i el desencís que tenia amb les dues barques noves de trinca, abandonades a la platja. En Ferrando li va comentar que havia sentit a dir que aquests problemes també els havien tingut altres armadors del sector de garbí, de Vilanova i la Geltrú o de Sant

Carles de la Ràpita, i que tenia entès que havien trobat la manera d'arreglar-ho. L'home se'n va preocupar i va aconseguir l'adreça d'un mestre d'aixa de Vilanova i la Geltrú. Posats en contacte aquest mestre d'aixa i l'*Esteveta* de Blanes, varen aconseguir que les dues barques, abandonades a la sorra de mar de Blanes, naveguessin extraordinàriament bé. Millor fins i tot que les barques antigues.

La solució la van trobar practicant a la quilla, pel centre de l'eslora, un forat rectangular d'un parell o tres pams de llargada, i de dos o tres centímetres d'amplada, per on s'hi feia passar una peça de ferro d'uns mil·límetres menys d'amplada i de gruix que el forat fet a la quilla i d'una llargada com el puntal de la barca més cinc o sis pams, perquè sortís més avall per sota de la quilla. Això permetia, juntament amb el timó, vèncer la direcció del vent i navegar seguint el rumb marcat pel patró. Per evi-

L'avarada del "Tomàs Llorens". Desembre de 1958. Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)

tar l'entrada d'aigua dins la barca, el forat de la quilla l'encerclaven amb un caixó de fusta de la mateixa alçada que tenia de puntal la barca. I també servia per alçar o treure la peça de ferro quan la barca arribava a terra i la treien de l'aigua, perquè no quedés clavada a la sorra. Aquest enginy avui s'anomena orsa i és imprescindible en la navegació a vela esportiva.

Naturalment la modificació esmentada es va anar aplicant progressivament a totes les altres barques que feien el bou arreu de la costa, incloent-hi les antigues de mànega molt estreta, que amb l'orsa milloraren la capacitat de maniobrabilitat.

República, Guerra Civil i Postguerra

L'arribada de la República a l'Estat espanyol l'any 1931, va donar entrada a un període de renovació d'esquemes, amb esperances de futur per a tothom i la creació de projectes industrials, culturals i especialment socials com mai havia assolit el nostre país. Malauradament, la incapacitat d'evolucionar mitjançant el diàleg per part de sectors radicals i classistes, que fins llavors havien gaudit de tota mena de privilegis de les dictadures arcaïques anteriors, fomentaren la desestabilització econòmica, política i la sedició militar del juliol de 1936, que destruï l'estat republicà legalment constituït.

La majoria de persones que van néixer amb anterioritat al període de la Guerra Civil i els primers anys de la postguerra, concretament entre els anys 1936 a 1950, en més o menys mesura van veure com se'ls esguerrava la seva forma de vida. Especialment les famílies del bàndol perdedor, haguessin o no participat en els afers públics o polítics. Naturalment ho van tenir pitjor els que havien col·laborat en el bàndol republicà, malgrat ho haguessin fet amb lleialtat, honradesa i bona fe. Quan els insurrectes van esdevenir els bons pel sol fet d'haver guanyat consideraren a tots els perdedors uns facinerosos.

En Josep Andreu i Costa va formar part en totes les juntes de socis de la Casa del Poble des de la fundació, com també el seu gendre, però aquest com a més jove (l'any 1937 tenia 32 anys), abans que el mobilitzessin. Per evitar anar al front es va presentar voluntari com a mariner d'una barca, que juntament amb una altra arrossegaven un cable, quasi arran d'aigua, seguint la costa entre Barcelona i Blanes, per localitzar i retirar possibles mines explosives. Afortunadament no en localitzaren cap i, a més, aquest recorregut li permetia estar en contacte quasi permanent amb la família. També va poder aprofitar per fer intercanvis de productes de primera necessitat entre les dues poblacions. De Barcelona portaven sucre, cafè, galetes, bacallà i cataplasmes, i de Blanes s'emportaven mongetes, patates, pèsols i altres queviures, que podien aconseguir de les cases de pagès.

L'avi i el pare d'en Tomàs, a finals del mes de gener de l'any 1939, una setmana abans que els exèrcits feixistes arribessin a Blanes, van témer per la seva integritat física i decidiren anar-se'n a França. Ho feren un matí abans de l'alba, embarcant-se en el quillat Tomàs com si anessin a pescar, posant rumb est i, una vegada mar endins, rumb a França, allunyant-se de qualsevol objecte que atalaïessin per l'horitzó, per no ser vistos per altres vaixells. Per desconeixement de la toponímia de la Costa Brava nord i per assegurar-se que havien traspassat la frontera, seguiren navegant costa amunt fins anar a parar al port de La Nouvelle.

En aquest viatge cap a l'exili, a més de l'avi i el pare d'en Tomàs hi anaren l'oncle Narcís Andreu, de motiu *Maimí*, els germans Agustí i Joaquim Martí i Bitlloch i altres persones, tots ells republicans, que malgrat haver-se comportat amb lleialtat i honradesa, temien no ser respectats per part dels guanyadors.

Quan arribaren al port de La Nouvelle, es presentaren a les autoritats portuàries per demanar asil

*Es Noi Tomàs a la platja de Sant Andreu
Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)*

polític i aconseguiren que unes drassanes traguessin el quillat de l'aigua. Després gestionaren l'autorització de les autoritats franceses per traslladar-se a la costa atlàntica, per on, ja acabada la guerra, pensaren que serien més ben tractats per les autoritats franquistes d'Irún. Aquesta ruta pel país francès de llevant a ponent per tornar a entrar a territori espanyol va ser el recorregut practicat per la gent de Catalunya contrària a la República durant el temps que durà la Guerra, per evitar represàlies de radicals i extremistes d'esquerres i també, la majoria d'ells per incorporar-se a l'exèrcit insurrecte.

Al pare i a l'oncle els internaren en el camp de concentració de San Pedro de Cardena, a pocs quilòmetres de la ciutat de Burgos, on hi van restar quasi bé dos anys.

Al l'avi, per l'edat i manca de salut, després d'unes setmanes de reclusió, el deixaren que es reunís

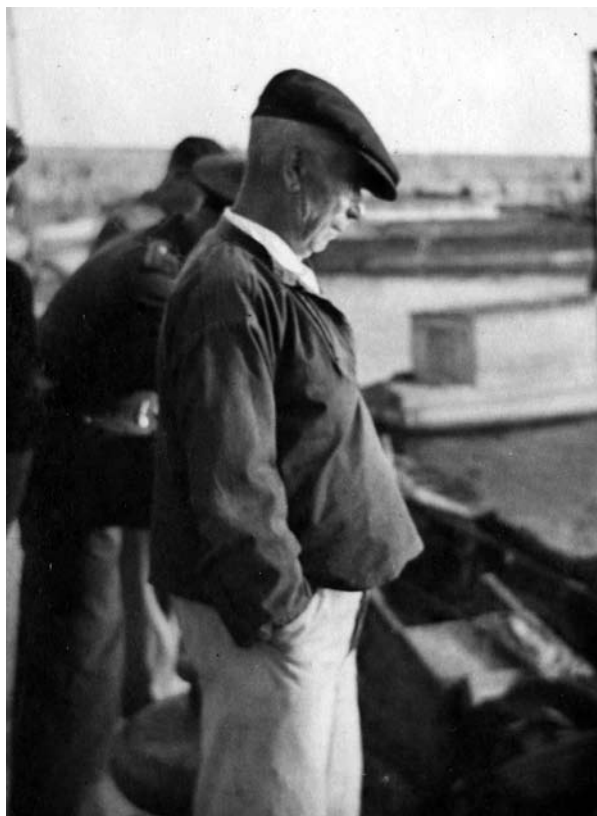
amb la família a Blanes. Uns mesos després, però, els mandataris locals el van detenir novament i el van tenir uns quants dies tancat en el local del Bar-Queta, situat al començament del carrer Ample, i després en el soterrani de l'hotel Miramar, fins que el traslladaren a Girona on, en un simulacre de judici, el Tribunal de la Causa General el va condemnar a 12 anys i un dia de presó. El relogueren en un recinte que havia estat un seminari eclesiàstic, on s'hi va passar dos anys, fins que l'alliberaren.

Per poder visitar-lo els dies que ho permetien els manaires de la presó, la seva filla Mariana i el nét Tomàs es van traslladar a viure a Girona rellogats en una casa del carrer Lorenzana. D'aquesta manera, l'avi no se sentí tan sol i, a més, se li pogué subministrar roba d'abric, estris de neteja, medecines i especialment menjar, que aconseguien mitjançant persones de confiança de Blanes que, per qualsevol motiu, havien de desplaçar-se a Girona, especialment familiars d'altres persones que també els havien tancat a la mateixa presó. Així compartien el poc menjar que rebien.

Quan tingueren notícia que alliberaven el pare, en Tomàs, amb nou anys i escaig, es desplaçà a Blanes per esperar-lo quan arribés i després acompanyar-lo a Girona. Si bé la intenció era bona, el viatge de retorn a Girona va resultar dramàtic. Les comunicacions regulars entre Blanes i Girona eren caòtiques. Per això van decidir provar si trobaven un camió que hi anés i demanar-li si els voldria portar. Es posaren a la carretera d'anar a Tordera prop de ca la Guidó. Quan aconseguiren que un dels pocs camions que passaven s'aturés, pujaren a la caixa que transportava taulons de fusta. A la meitat del camí el camió es va parar i el xofer els va fer baixar; el camió va seguir en direcció a Caldes de Malavella. Un temps després aconseguiren que un altre camió s'aturés. Quan en Tomàs ja era dins la caixa amb part dels paquets que portaven, el camió va arrencar rà-

pidament a tota velocitat i va deixar el pare a la carretera corrent darrere el vehicle però incapaç d'aconseguir-lo. El petit s'arrossegà fins al davant de la caixa més propera a la cabina cridant que parés i colpejant el vidre de la finestreta per on veia el xofer, però aquest o no el sentia o no el volia sentir. Quan el camió va arribar a l'entrada de Girona, el xofer el va fer baixar del camió i el va deixar al davant de les casernes. Quan el noi aconseguí orientar-se, va adreçar-se a la casa on era la mare. El neguit d'aquella dona va ser desesperant, però no podien fer altra cosa que esperar. Finalment, i després de moltes hores, l'home aconseguí arribar també a Girona i, amb les indicacions que recordava de les cartes que havia rebut quan era en el camp de concentració, va aconseguir trobar la casa i la família.

Després de moltíssimes gestions amb les autoritats locals i amb persones ben relacionades

Josep Andreu Costas (Es Noi Tomàs). 1949
Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)

amb el nou règim demanant-los que avalessin l'avi com a persona de bé i no involucrat en cap mena de gestió delictiva, aconseguiren el seu l'alliberament, després de dos anys i escaig d'empresonament.

No per això s'acabaren els ensurts. Poques setmanes després de l'alliberament de l'avi, reberen un ofici comunicant que per mantenir la llibertat, havia de viure desterrat de Blanes un mínim de 300 Km.

Des de l'acabament de la Guerra, la família patia les freqüents visites "amistoses" de la cap local de la "Sección Femenina del Frente de Juventudes" demanant tovalles, tovallons i llençols. També eren habituals els registres a la casa on vivien per qualsevol motiu. Un dels més anecdòtics, per dir-ho d'alguna manera, va ser comandat pel "Jefe Local del Movimiento" acompanyat de cinc soldats armats, que va confiscar un llibre de contes de l'escriptor italià Emilio Salgari anomenat *El pirata rojo* perquè això de "rojo" podria ser propaganda comunista.

Una altra cosa que s'endugueren va ser una bossa amb monedes de plata que l'àvia tenia guardades per a regal de noces de les dues filles fadrines i del nét. Davant les protestes de l'àvia, el "Jefe Local del Movimiento" va signar un rebut, que uns dies després va ser substituït per uns altres tres, signats cadascun pel màxim responsable dels estaments locals, que s'havien repartit les monedes.

Aquests tres rebuts, posats en mans d'un advocat de Barcelona especialitzat en la defensa de persones acusades de manca d'entusiasme vers el nou règim imposat, van resultar molt eficaços per aturar l'ordre d'allunyament de Blanes de l'avi. Quan l'advocat ho va comentar amb els autors de les signatures, tingueren la virtut de no parlar mai més del desterrament.

De la represa al final de l'activitat

Per poder reprendre la tasca de la pesca, calia recuperar el quillat que el mes de gener de 1939 van deixar en dic sec a la població francesa de La Novelle. La família Tomàs no podia sortir de l'Estat espanyol perquè no estava classificada com a addicta als guanyadors de la Guerra i no se'ls permetia disposar de passaport. En Josep Gelpí Aleñà, de motiu *Carpín*, armador i patró del quillat Teresa, també el tenia amarrat en el mateix port de La Novelle des dels primers dies de la Guerra Civil, al juliol de 1936, quan va sortir del port de Blanes, amb unes 15 persones a bord, que decidiren exiliar-se a França. Per aquest motiu tenia papers d'excombatent que li permetien treure's el passaport i, amb l'ajuda d'un parent falangista, aconseguí els permisos

necessaris per recuperar els dos vaixells i retornar-los al port de Blanes. Per aquest motiu, es posà en contacte amb la família Tomàs, per negociar les condicions econòmiques per recuperar i traslladar a Blanes els dos vaixells. El viatge de retorn del quillat Teresa al port de Blanes es va fer remolcant el quillat Tomàs².

En Tomàs tenia set anys el 2 de febrer de 1939. Havia anat un temps a l'escola de la Vila, entre els anys 1937 i 38. Després de la Guerra, el període de l'estada a Girona amb la seva mare, va anar un curs als Maristes i quan l'avi sortí de la presó i retornaren a Blanes va anar al *Col·legi dels Padres*, fins que va fer 15 anys i va decidir anar a pescar amb el pare en el quillat Tomàs.

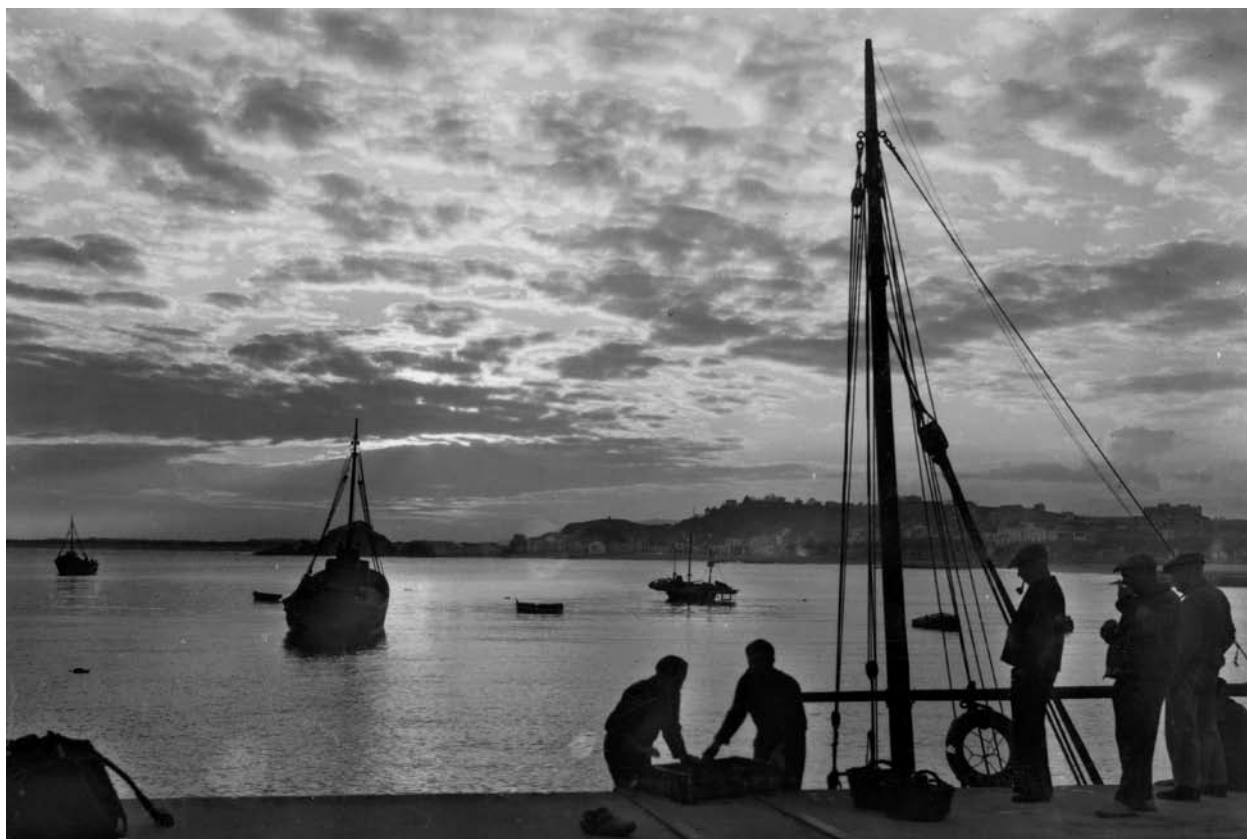

Foto Josep Pons. Col·lecció Tomàs Llorens (AMBL)

Quan a l'any 1958 van vendre el quillat Tomàs, es van quedar uns mesos sense barca, fins que no van tenir a punt l'altre quillat nou, que anomenaren Tomàs Llorens. En Tomàs Llorens i Andreu va aprofitar aquests mesos per aconseguir més experiència en el patronatge de les barques de pesca d'arrossegament i va anar de mariner en el quillat "Fernando", propietat d'un armador de Calella el patró del qual era de Blanes, de cognom Alenyà, que vivia al carrer Ample, a la casa de les *Vilanoves*.

El quillat Tomàs Llorens el van posar a l'aigua a primers de l'any 1959. Els primers mesos la tasca de patró la realitzaven conjuntament pare i fill, fins que a l'any 1962 el pare es va quedar en terra "remendant" xarxes i uns anys després es va jubilar i va deixar la barca a càrrec d'en Tomàs.

A finals de la dècada dels 1960, en Tomàs es plantejà la conveniència de deixar la feina que havien practicat els seus avantpassats durant moltes generacions. No va ser una decisió fàcil, però estava convençut que havia de fer-ho abans que qualsevol dels dos fills petits que tenia quedessin agafats per la il·lusió de viure intensament el mar i la pesquera, si seguien creixent i fent-se grans en un ambient intensament mariner i pescador. És cert que en aquells anys aquesta professió permetia guanyar-se econòmicament bé la vida, però com a contrapartida s'adonava que el seu món quedava reduït a barca i pesca, amb una minsa relació familiar i una pràcticament nul·la relació social.

L'horari laboral del patró comença a les cinc del matí i acaba entre les set i les vuit de la tarda. Això si no s'ha detectat qualsevol avaria mecànica o elèctrica que calgui ser reparada abans de la sortida a la mar el dia següent. El diumenge i dies de festa, com a mínim els matins, s'han de

dedicar a comprovar l'estat de les xarxes, en curs de "remendat".

Una barca no pot sortir a pescar sense patró, a menys que entre la tripulació hi hagi una persona capacitada i amb ganes de fer-ho, cosa molt difícil si no és un familiar o mariner de confiança. Generalment, quan el patró està malalt, ha de passar la malaltia dins la barca i esperar un dia de mal temps per deixar la barca a port i anar al metge.

El quillat Tomàs Llorens va ser posat a la venda i venut l'any 1972 a un armador de Sant Carles de la Ràpita. Amb aquest quillat i amb en Tomàs Llorens i Andreu, es va posar fi a una llarguíssima nissaga de patrons, mariners i pescadors.

Juli Baca i Vives
Químic col·laborador de l'Arxiu

notes

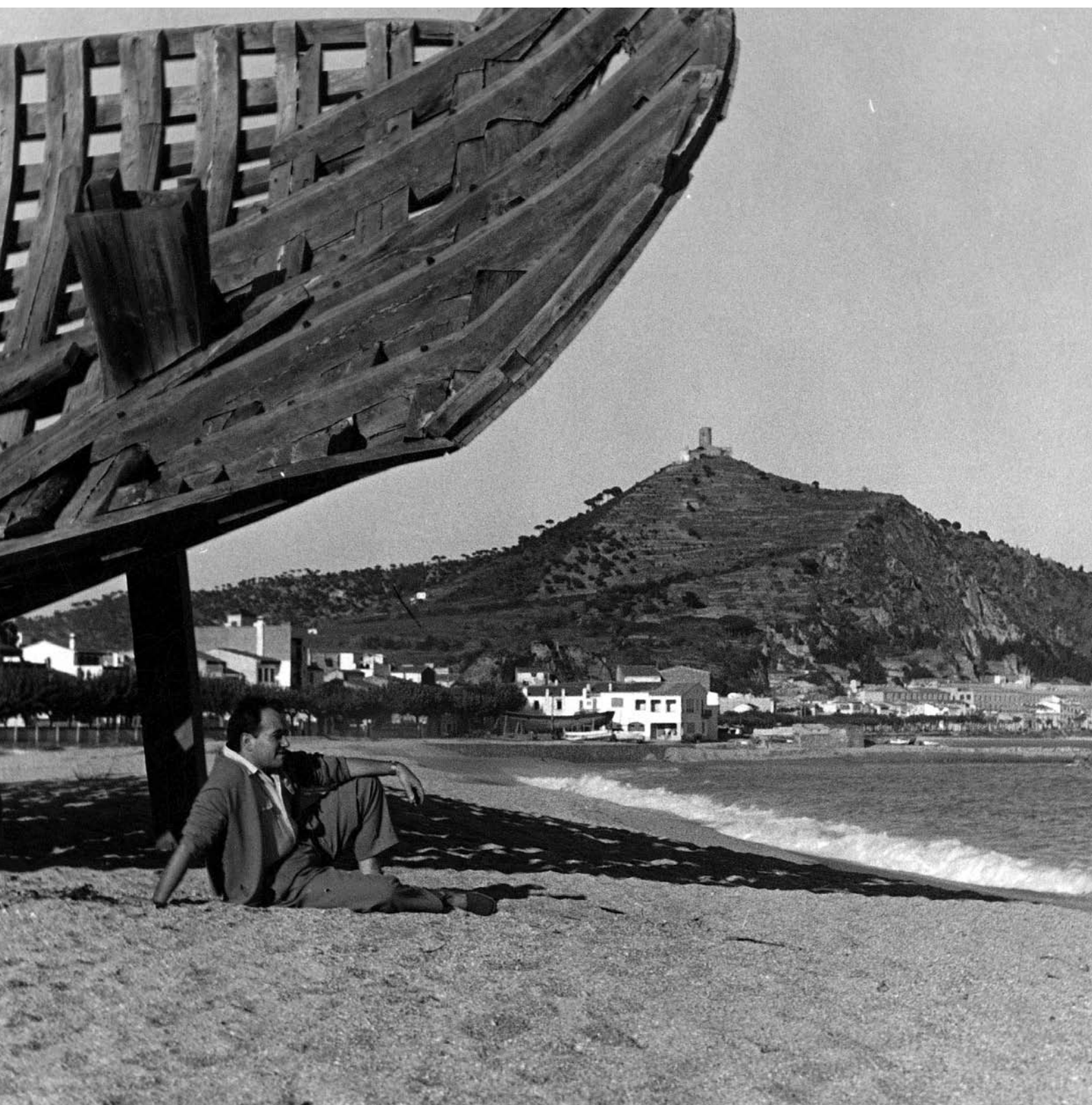
¹ Situacions com aquesta, d'obstaculització de l'ús de la nostra llengua, han estat una malaltia endèmica que hem patit sempre. Quan en plena dictadura de Primo de Rivera, es va inaugurar l'escola per a nenes de la Vila, a una de les parets de la façana s'hi va posar únicament la xifra 1925, sense estar precedida del mot "any", que no hauria estat permès per les autoritats del moment. Es va evitar, així, que els obliguessin a substituir-lo per "Año". Afortunadament per a la memòria històrica, encara avui es pot veure reproduïda d'aquesta manera a la paret de l'escola.

² La família *Carpín* havia comprat el quillat Teresa l'any 1935 d'ocasió. Quan va quedar inservible, va ser substituït, l'any 1943, per un altre construït a les drassanes d'en Burell, situades a la platja de s'Abanell on de mestre d'aixa hi treballava l'Esteveta amb els dos fills. Aquest quillat és el Núria, que encara avui està treballant.

02

Joan Padern per dins

per Josep Bota-Gibert

La pintura blanenca ha estat desatesa durant anys. Per contribuir a divulgar-la i, en el futur, potser donar una certa visió de conjunt, presento avui l'estudi sobre Joan Padern en el qual voldria ser capaç de recollir totes les aportacions crítiques, afegint-hi mitja dotzena d'observacions, tal com he fet amb Àngel Planells, Rafael Batailler i Rachel Russell.

L'empresa hauria resultat molt menys reeixida si no hagués comptat amb la complicitat del pintor i d'Isabel, la seva dona, que, des del primer moment, s'han avingut a capbussar-se en el passat. Nedant nedant hem enregistrat deu hores de converses on han aparegut aspectes biogràfics fins avui no coneguts, especialment dels trenta primers anys de la seva vida.

Pel que fa a la seva obra, hem considerat totes les crítiques de què teníem notícia, a les quals cal afegir-hi altres materials -articles, ressenyes, catàlegs i manuscrits- que ens ha facilitat la mateixa família en el curs de la recerca, i avui es ressuciten perquè siguin conegudes adequadament. Concretant, els estic parlant d'una nota poètica de Josep Maria López-Picó i d'algunes presentacions: les de Vicenç Coma a les exposicions de 1950 i 1953; les d'Àngel Marsà i Alexandre Cirici a les de 1963. De totes elles, la més clara, la que il·lumina Padern i és, sense cap mena de dubte, la font d'on parteixen estudis posteriors és la d'Àngel Marsà.

La bibliografia es completa amb textos més coneguts de Josep Vallès i Alícia Viñas, publicats al catàleg de l'exposició a *Dau al Set* (1979) -la que marca el punt d'inflexió més alt en l'obra de Padern-, i al catàleg del *Museu de l'Empordà* (1994) per celebrar els seus trenta-cinc anys de pintor. Aquestes dues exposicions haurien de completar-se amb una tercera -amb una certa voluntat antològica, com l'anterior- que s'exhibí a la *Fon-tana d'Or* en 1985.

I ja que escrivim sobre la recepció de Padern, no oblidem les successives aportacions de Ra-

fael Santos Torroella, bon amic del pintor, que continuen el camí marcat per Marsà. A partir de l'any de *Dau al Set*, Santos li dedica tres estudis: el primer, publicat a *Destino*, sobre la seva pintura hiperrealista, on els aspectes diferencials li fan dir que Padern no n'és, d'hiperrealista. La segona aportació del crític del *Ciero* es publica com a introducció de la monografia de Xavier Amir (1986), *Els realismes de Joan Padern*, i, la darrera, amb motiu de la inauguració d'Art Park (1994), el parc d'escultures de Colera. Assenyalem, finalment, l'aportació de Pilar Parcerisas, *Asèpsia hiperreal de Joan Padern*, publicada a *Batik* del mes de novembre de 1979.

De tota la pintura de Padern, n'hi ha molta que a penes s'ha exposat, o que s'ha exposat molt fragmentàriament: es tracta dels homenatges a Gaudí, Miró i de tota la sèrie abstracta, iniciada el 1963 i represa trenta anys més tard. La més difícil, la que té menys devots, és l'abstracta, no ens hem d'enganyar pas. Ara bé, si l'espectador hi vol entrar, hi descobrirà tantes semblances, tants estudis de llum i color, tantes textures i metàfores que l'enlluernaran positivament. Amb altres paraules: no s'entén un pintor si no se'l mira sovint, si no es recorden les seves obres, si no s'indaga, si no som capaços de veure el progrés, la continuïtat i la represa, la força dels seus quadres, les seves metàfores. Tot això ho he vist en Padern, ho veig ara.

La seva obra té un caràcter circular -*personalitat concèntrica*-, va escriure Santos Torroella¹. Amb aquests adjectius, em sembla que l'un i l'altre volem remarcar la unitat de la seva pintura, tot i els diversos estils. En cada etapa hi ha elements que remetent a l'anterior o que prefiguren la posterior, com si es tractés de síntesis, de concentracions, de moviments circulars, com els que aconseguix en homenatjar Gaudí -una presència contínua en la seva obra- i Miró. Vol-dria explicar-ho a través de dos quadres, *Pintura* (1962) i *Paisatge submarí* (1964) que mostren el pas anterior a l'abstracció: les teles encara en-

Roca submarina. 60x73 cm. 1964. Col·lecció de l'artista

senyen restes de realitat, o, el que és el mateix, hi ha continuïtat amb els objectes tangibles. En tot cas, el problema que és presenta és d'una magnitud colossal: la realitat i les seves formes de representació, un problema estètic i filosòfic que fa miques la *querelle* entre antics i moderns, entre figuració i abstracció, que estableix, en definitiva, un nou marc de comprensió que supera la dualitat antiga. El mateix pintor ho ha concretat amb aquestes paraules: *Una pintura realista, en determinats moments, pot ser igual que una d'abstracta; si agafem com a model una gran roca de diferents textures i en pintem un parell de metres quadrats, per més realista que la fem, l'efecte òptic serà sempre el d'una pintura abstracta*².

Ha arribat el moment de proposar una exposició, merescuda tant per la trajectòria com per la generositat de Padern. De la trajectòria, n'hem escrit unes quantes coses; de la generositat, només recordar que quan el meu germà Fèlix va fer-lo fill adoptiu de Blanes, ell va correspondre amb una extraordinària donació de cinquanta quadres d'una gran qualitat. Més encara: el comú ha de saber d'un segon afecte amb la ciutat, en forma de papers privats, opuscles, fotografies i revistes internacionals de pintura, cedi-

des al nostre Arxiu no fa gaire. Tampoc no aniria gens malament recordar que aquests quadres i els d'altres artistes blanencs necessiten, si no reclamen, una seu.

En tot cas, és evident que Padern no s'ho treballarà per la seva timidesa, que més que natural és extrema. Ell parla amb ell mateix, amb els seus pinzells s'esplaia, de manera que ara podeu entendre més bé el títol d'aquest estudi, que vol reflectir alhora la vida interior del pintor i la vida interna dels quadres.

Padern guarda l'entusiasme i la passió per a la pintura. Amb els seus quadres hi manté una relació filial, li costa de vendre'ls, són com els fills que no ha tingut. Algunes vegades, un error de càlcul ha significat *perdre* un quadre. Va passar amb *Isabel*, una barca hiperrealista que no volia vendre, però va accedir a exposar. I, en lloc de marcar el quadre com a venut, li va semblar que si triplicava el preu ningú no el compraria. Doncs va ser el primer a vendre's, i, al vespre, en arribar a casa, s'escaparen les llàgrimes que en Joan i la seva dona Isabel havien reprimat durant la inauguració: havien perdut una filla.

Naixença i orígens

Els darrers contraforts del Pirineu en apropar-se a la Mediterrània prenen el nom de l'Albera. Allà, per sobre del Cap de Creus, neix Joan Padern i Faig, el 30 de gener de 1924, a Colera, el poble de la seva mare. És el primer fill de Joan Padern Suquet, nascut a Vilamaniscle, a tocar de Garriguella, qui, no essent l'hereu, ha de canviar el tràmec per la paleta, i, encara no amb vint anys, en plena primera conflagració mundial, amb mitja dotzena de paletes, va pels camins de França, on molts altres ciutadans alberencs tenen família, o, simplement, saben que França ofereix millors possibilitats. Allí, el noi Padern és destinat a la construcció militar d'arsenals i polvorins, perquè els ciutadans francesos que no han desertat -molts- encara són a les trinxeres, han mort o, simplement, s'han rendit. D'aquesta

manera obté el seu *recepissé* (carta de treball) que seguirà mantenint fins la proclamació de la segona república.

Si ho explico amb dades de la mateixa família ho veurem diàfanament. La família *de Gorgot* ha donat a menar als Suquet dos terrenys pels quals paguen 138 rals fins 1882. Amb la crisi de la fil·loxera, no poden tornar a pagar el lloguer fins 1898, setze anys més tard. A partir d'aquell any, en paguen dos, de lloguers: el de l'any que toca i un dels endarrerits, de manera que, entre una cosa i l'altra, no enllesteixen els deutes fins 1917. I, en 1926, ja tornen a estar endarrerits: llavors tot just paguen el de l'any 1921.

Dos altres germans del pare Padern, en Josep i en Quimet també opten per França. Josep, l'hereu, només s'hi està un temps com a masover d'unes vinyes; però en Quimet, el quart, per escapolir-se del servei militar, s'instal·la a Perpinyà, on, gràcies al seu carnet de conduir, fa de repartidor de formatges; s'hi casarà i tindrà tres fills que -ironies del destí- seran militars.

Els germans Padern a Perpinyà, 1937

L'Emili, segon fill de l'avi Padern Riera, com infinitat d'altres empordanesos, fa l'altra opció que han fet altres empordanesos, l'americana. Així, el 1909 es trasllada a Buenos Aires, on, altres parents i amics li preparen el terreny per a una bona integració. En poc temps, en un dels carrers més centrals de la capital, a l'avinguda Córdoba 531, hi posa una barberia, on, a més a més, ven loteria i objectes de porcellana que li subministra un xinès. A Buenos Aires, l'Emilio és dels primers a humidificar el cutis amb tovallols calents i a fer massatges amb mentol a la cara. Dels cinc germans Padern Suquet, l'única que no es mou de l'Empordà és Nativitat, la darrera filla.

Com hem escrit, la conclusió és senzilla. Repetim-la, per si algú se n'hagués oblidat: l'agricultura, les vinyes després de la fil·loxera, els olivars i la pesca poques esperances de futur ofereixen.

L'escola i la guerra civil

El pare Padern i Suquet torna definitivament a Colera a finals de 1930, on funda una petita empresa de construcció i participa en la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya a Figueres. Quan el futur pintor comença a anar a estudi, ha acabat de néixer el seu germà, que es diu Josep, com l'oncle, que naturalment li és padrí. Del seu primer mestre, el senyor Badia, no en recorda gaire res; però Vicenç Cucala, que arriba a Colera el 1934, sí que deixa una empremta profunda en Padern, li descobreix les seves qualitats, les estimula. A partir d'aquell moment, el dibuix, l'aquarel·la i les miniatures comencen a representar desitjos de futur. Ell mateix ho explica a Xavier Amir en aquests termes: *Com la majoria de pintors, de petit, sents inclinació pels colors i el desig de fer ratlles i pintar a tot arreu; en fer-te gran, es va accentuant. A l'escola, les millors notes sempre eren les de dibuix*³.

Amb Padern també hi ha un altre company que té aptituds, l'Enric Valls que no arribarà a sentir la crida del color. Vicenç Cucala els fa cons-

truir barques en miniatura, però, especialment, dibuixen del natural bodegons, taules i cadires, cases i paisatges. Rafael Santos ho ha expressat en aquests termes: *a través de les càlides mencions que d'ell me n'ha fet en Padern, me l'imagino com a persona sensible i de criteri obert als aleshores nous corrents pedagògics.(...) Aquest realisme o realismes que, com hem vist, semblen consubstancials a la seva pintura, és molt possible que arrenquin de la seva infantesa a Colera, quan el seu mestre Cucala, lluny d'obligar-lo a la còpia de làmines segons l'ús i el costum de l'època, l'instava a anar-se'n a la platja a dibuixar del natural roques, barques, estris de pesca o qualsevol d'aquests objectes que les onades o els homes abandonen al costat del salnitros i movedís llavi de la mar...*⁴ El meu germà Fèlix, en assenyalar els aspectes més interessants de la biografia de Padern, també va seleccionar aquest transcendental episodi de la seva formació⁵.

A l'escola, hi fa els primers amics, que retrobarà molts anys més tard en comprar un nou estatge a Colera: Josep Maria i Pere Nadal, Vicenç Urrutia, als quals s'hi afegiran els Hugas i els Aragall en 1987 i, un any més tard, Miquel Carrés, alcalde de Colera, i Artur Suqué i Carme Mateu.

L'escola s'acaba sobtadament el 1937 -a mitja classe, cames ajudeu-me- després que Colera sofreixi el darrer dels cinc bombardeigs que destrossen mig poble i provoquen que alumnes i gent es refugiïn a muntanya, en un disseminat que es coneix amb el nom de Molinàs. L'objectiu de l'aviació i els vaixells franquistes *Canarias* i *Baleares* és enderrocar el pont de la línia fèrria -construït per Gustave Eiffel- que uneix Colera amb Port-Bou i la frontera, per on circula el poc material que entra a Espanya. El pont, d'on es treuen les planxes que puguin retenir les bombes no resulta mai afectat perquè passen per ull.

El desenvolupament de la guerra els porta a Vilamaniscle, i, finalment, amb altres criatures colerques, es refugien a Perpinyà, i són acollits al *Centro Español*, un dels quatre llocs que acullen

refugiats. Allí, on conviuen amb una setantena d'altres joves catalans i aragonesos, guiats per mestres mutilats, fan set o vuit hores de classe diària.

Amb motiu de l'enfonsament de *Baleares* -6 de març de 1938- s'organitza un concurs de dibuixos entre alumnes de tots els centres de refugiats per mitificar l'efemèride. De Joan Padern, se selecciona un dibuix que representa el vaixell enfonsant-se, inclinat per la pressió de l'aigua. A continuació, els seleccionats participen en un segon concurs de dibuixos sobre la guerra que ofereix com a premi un viatge a Moscou. Padern hi presenta la testa d'un milicià que resulta guanyadora, però la seva mare, responsable de les vetlladores del Centro Español, no vol que el seu fill hi vagi.

Mentrestant, el seu pare -que s'ha quedat a Colera i fa d'alcalde, carter i tot el que calgui- va i ve de Perpinyà fins que ha de deixar-ho, davant el perill que se'l confongui amb un enllaç franquista del SIFNE (*Servicio de Información del Noroeste de España*).

Cap a Blanes

Acabada la guerra, l'escola reobre les seves portes i Padern es retroba amb Vicenç Cucala. El professor continua estimulant la seva creativitat i la d'Enric Valls, i perquè progressin en el món del color els compra paper i una capsula d'aquarel·les al mercat de Figueres.

Poc després de fer setze anys, davant la negativa del pintor a treballar de paleta, la família es trasllada a Blanes on uns anys abans s'hi ha establert el seu oncle, Agustí Faig. Promogut per ell, que durant la guerra ha compartit un hort amb Rodobaldo Aldama, es col·loca a l'oficina tècnica de l'empresa SAFA on dibuixa peces i màquines, mentre que el seu pare esdevé encarregat i home de confiança d'en Josep Camps (Carol). Hi treba-

lla fins que la família obre, en una casa llogada a la família Tordera, *la Fonda del Centro* (1953) que s'anirà ampliant amb cases veïnes. La fonda, que amb els hotels Mediterráneo i Miramar allotja els primers turistes, no tancarà fins 1968.

Les aptituds de Padern no passen desapercbedes als seus caps, senyors Oliver, Nubiola i Grau que l'estimulen a continuar dibuixant (*Vostè vagi fent, vostè no ha de perdre el temps, vostè no ha de dibuixar màquines*). També l'estimula en Josep Portas, dibuixant i caricaturista, interessat alhora pel món de l'art, que treballa amb ell a SAFA. Poc abans, el mateix Portas ha fet alguns contactes per anar a Hollywood, però malauradament no quallen. Sigui com sigui, la formació artística iniciada per Vicenç Cucala té una continuïtat natural, de manera que les bases per a una futura dedicació esdevenen més sòlides.

A SAFA s'hi està fins 1945 en què se'l crida per fer el servei militar a Sanitat, primer a Vilafranca, i després a Girona, en un garatge habilitat a tocar de l'estació amb altres vuitanta soldats més. Les tasques encarregades fins que obté el permís il·limitat el 1948 consisteixen a dibuixar els itineraris de les marxes.

Família Padern a la Fonda del Centro

Mentre és al servei coneix Isabel Hostench (19-V-1930), sis anys més jove, que viu al barri de s'Auguer, al costat de Can Vidal. L'un i l'altre freqüenten ambients diferents, en Joan és més del *Casino*, com tota la seva colla; la Isabel, més dels *Terrassans*. La noia té el costum de ballar sardanes i l'Eusebi Burcet, missatger de Padern, se li posa al costat i li fa: *-No sóc en Joan Padern, no...* Havien arribat els Hostench de Sant Feliu de Guíxols quinze anys abans, amb la primera construcció del port, on l'avi, Joan Hostench Costa, hi feia d'encarregat. El pare, Joan Hostench Trèbol, fou encarregat de la fàbrica dels *Teixits* fins que va plegar i després també ho fou de Can Pujol. Aquest és el context en què neixen els germans Isabel i Joan Hostench, que -serveixi això d'indicador- poden passar la Guerra Civil a Tossa.

Acabada la guerra persisteix un cert antagonisme entre el Primer Casino i els Terrassans; s'ha anat diluint, però mai del tot, per efecte de la uniformització franquista. En plena dilució ideològica i amb devots franquistes a tot arreu, el Primer Casino aglutina encara aquells ciutadans, normalment seguidors de la Lliga i d'Acció Catalana, amb els propietaris rurals al capdavant, seguits d'altres senyors i de menestrals. En canvi, el Sindicat dels Terrassans representa la petita i mitjana societat agrària, a la qual s'afegeixen altres classes populars que no poden gaudir de cap altra institució, especialment pel que fa al divertiment. Per il·lustrar-ho amb unes imatges, prenem com exemple els envelats: els tres que hi havia hagut -Casa del Poble, Casino i Terrassans- s'han reconvertit en dos.

Entre aquells joves que freqüenten el Casino, es crea la colla *anar-hi anant* (*narinan*, seguint la pronúncia blanenca), una colla heterogènia. Altres joves de l'època, que se'ls miren de lluny, consideren que se'ls tolera tot, que són els *nens macos*, que tant poden fer viatges en carro a Palafolls com divertir-se els caps de setmana a l'hort de Can Tordera.

El que sobta, però, és que en una colla amb referents polítics diversos, s'opti per fer l'estendard

Colla "Anar-hi anant"

en llengua catalana, en un dies en què es persegueix la presència pública de la llengua. En aquest gest, em sembla veure-hi l'actitud de Salvador Reynaldos, que des de Recull, com tothom sap, però també des de la seva feina, va maldar per recuperar espais d'ús per a la llengua. En aquesta direcció voldria recordar un aspecte poc conegut: durant els primers anys seixanta, quan servidor va fer la comunió petita, Reynaldos tenia per costum imprimir les estampes en llengua catalana, fet que no s'hauria de passar per alt. Tot això ve a suggerir que, historiogràficament parlant, la ciutat necessita un estudi sobre l'ús de la llengua catalana durant el franquisme que difongui i precisi aquestes actituds.

Acabada aquesta digressió que en cap cas hauria volgut passar per alt, tornem a la colla *narinan*. Entre els habituals, com es veu a la fotografia d'esquerra a dreta hi distingim Salvador Reynaldos, Joan Sènder, Evaristo Aldama, Jaume Frigola, Josep Gimeno, E. Ros, Josep Ametller, Güelfo

Zola, Maurici Solanes, Joan Rovira, Fèlix Ferrer i Joan Padern, a més de Pere Solé Ribas, Maximià Albertí, Eusebi Burcet i Josep Pérez que no apareixen en aquesta instantània.

Vers el món de l'art

En acabar el servei militar, en un temps en què la societat depauperada no ofereix cap oportunitat artística, Padern opta per no retornar a Safa i dedicar-se en exclusiva al món de l'art⁶ amb el consentiment dels seus pares. Primerament, cal que perfeccioni el dibuix, cosa que fa en una mena d'acadèmia a la vora de la catedral de Barcelona, regida per un home gran, d'una gran barba blanca, Genaro. Poc després, continua els seus aprenentatges amb Francesc d'Assís Galí, el qual *per imbuir-lo de la plenitud material del volum i de la forma, li feia copiar figures del natural però no orientant-se per la mirada sinó, tot tancant els ulls, únicament pel tacte*⁷.

El 1949 Padern debuta com a pintor. Primerament, a la Sala Municipal de la ciutat de Girona, i aquell mateix any a la sala Vinçon de Barcelona on ven tres o quatre peces. L'any següent exposa a la sala Icària de Figueres que curiosament ha mantingut el nom utòpic. De fet, és una sala dels magatzems Fortunet, l'única que hi ha a l'Empordà, per on han de passar tots els que volen exposar. D'aquesta exposició Recull se'n fa ressò en aquests termes: *El joven y ya conocido artista local Juan Padern Faig inaugura el próximo día 21 de enero en la Sala Icaria de Figueras una magnífica exposición de pinturas. Deseamos al amigo Padern un clamoroso éxito*⁸.

La resolta vocació, la recerca de sortides i la situació del país, que es presta a poques alegries artístiques, provoca que enviï un parell d'aquarel·les al seu oncle Emili, que des de 1909 resideix a Buenos Aires. La pretensió és que indagui sobre les possibilitats d'aquest ofici. La resposta és positiva. Des de principis de 1946, l'Argentina viu en ple entusiasme peronista, de manera que Padern comença a pensar a marxar, com havia fet el seu pare.

Abans, però, es presenta al públic blanenc en una exposició al Centre Catòlic entre el 15 d'agost i el 2 de setembre de 1950. Hi penja vint-i-sis obres que es venen molt ràpidament, en continua penjant i venent fins al punt que amb els guanys obtinguts pràcticament es paga el viatge.

La presentació la devem a Vicenç Coma, que, més endavant, també l'ha de presentar a Barcelona. En aquesta primera nota, assenyala Coma la traça de Padern amb el color: *Nada hay tan desolador para un artista joven como la restricción de horizontes, como el plantar un mojón que señale una meta definitiva. Juan Padern, dentro de su autodidactismo, (en la exposición del año pasado) dio la nota sensacional entre los entendidos, al enfrentarse y resolver un problema que hasta esta ocasión nunca habíamos visto enfocar. El de reproducir fondos submarinos a través del complicado cristal de las aguas que los cubren*⁹.

Una dècada a l'Argentina

Joan Padern pren el vaixell de Barcelona a Buenos Aires tot sol. Allà l'espera el seu oncle Emili Padern, casat amb Lola Filiputti, amb qui ha tingut un únic fill, Emilio. L'oncle, que té un negoci pròsper a l'avenida Córdoba, durant un temps l'allotjarà a casa seva. El seu cosí Emilio, un parell d'anys més jove que Padern, li farà conèixer Buenos Aires. La primera sortida és al *Luna Park*, on la tradició diu que s'hi varen conèixer Juan Perón i Eva Duarte. Allí, s'hi fan combats de boxa i lluita lliure, però també concursos de tangos. En paraules d'Emilio, *un sitio donde se baila el tango como se debe*.

Els contactes que ha fet el seu oncle amb l'oficina de turisme espanyola, amb la llibreria Peuser i la galeria Muller el convencen que allí s'hi guanyarà la vida. La realitat avala el que li ha dit l'oncle. El poder adquisitiu dels argentins ha augmentat -ho demostren els salaris de la classe treballadora que entre 1946 i 1955 han pujat un 47%-, la qual cosa vol dir més disponibilitat per comprar art.

Convençut de l'oportunitat, decideix casar-se *per poders* amb Isabel Hostench. El casament es celebra el 30 de maig de 1951, actuant com a testimoni el seu amic Fèlix Ferrer. Isabel no pot marxar immediatament a Buenos Aires, abans ha de fer el servei social i legalitzar els papers a Girona. Una cosa i l'altra duren uns quants mesos, i així, no arriba a Buenos Aires fins el cap d'any de 1951. De moment, continuaran a casa dels seus oncles, a Viamonte 682, entre Florida i Maipú.

Només d'arribar Isabel es troba que Padern ha arreglat una neumònia degut a les oscil·lacions de temperatura. En un moment en què no hi ha medicaments, gràcies a un amic íntim del seu oncle, pot internar-se i ésser tractat amb PAS (àcid paramino salicílic). Aquest medicament, que es feia servir per a la tuberculosi, provocava nombrosos efectes secundaris, entre els quals unes enormes dificultats per respirar.

A l'hospital, té un veí de llit en circumstàncies més greus, extremes. Al vespre, en ple traspàs, exclama: *Ay, Dios mío, perdóname*. L'endemà Padern ho explica als familiars, els quals diuen: *no es posible; pero si hace años que no habla y nunca iba a misa*.

Superada la malaltia, s'instal·len a l'hotel Rosamar, propietat dels germans Mercader, naturals de Puigcerdà. La Isabel, que no ha sortit mai de Blanes, s'enyora molt i plora sovint. D'aquesta manera coneixen Camilo Botella i Lola Santanyes, tots dos exiliats. El primer, que té parents a Premià de Mar, és mecànic d'avions, ha treballat a casa *Elizalde*, i ara es dedica a fumigar conreus amb una avioneta. La seva dona, abans mestra, ara fa feines particulars de modista. També coneixen un altre exiliat, el doctor Joan Jou, a qui no han homologat el títol de metge, i ara fa d'inspector dels laboratoris Merck. S'ha format, doncs, una colla que es troba per dinar quasi cada diumenge en una finca a tocar el *Río de La Plata*.

El carrer Florida és el nucli de l'activitat intel·lectual i artística de Buenos Aires. Allà, a més de moltes seus d'ambaixades, hi ha la llibreria Peuser que des del primer dia ha exposat les aquarel·les de Padern, ara en un cavallet, ara en unes luxoses vitrines. Aquesta casa és la que l'hi organitza la primera exposició, on, al costat de temes argentins, n'hi ha altres temes de Blanes, Lloret i Tossa.

La casualitat fa que Anthony Mann, director de *Berg&Cia*, una important companyia de publicitat, visiti la llibreria i, en veure temes de Santa Cristina, s'interessi per l'autor. Després que Isidoro Almazán, director de Peuser, els presenti, Mann li comenta que ell hi ha estat, en aquell paratge i que hi va menjar una paella estupenda. I, tot seguit, com que *Berg&Cia* necessita dibuixants publicitaris, el convida a visitar la seu de la companyia, a l'Avenida de Mayo. D'aquesta manera, Padern entra en el món del dibuix publicitari, i en aquesta companyia coneix amics per sempre com Alberto Scopessi, Ortiz i Manolo Laval, directors publicitaris, que més endavant seran els amos de la companyia. Ells li faciliten

que treballi per a grans companyies que paguen molt bé, com la petroliera Shell, la química Duperial i la flota mercant argentina.

Paral·lelament, el 1952 també exposa a la Galeria Muller, que dirigeix un mallorquí, Don Pedro, al davant de l'ambaixada espanyola. Hi ensenya els primers temes argentins: la Plaza de Mayo, el Parque del Retiro, el port, la calle del Caminito, el barri de la Boca, un contrast constant de verds, roses i vermells.

El juny de 1952 la revista *Vida Shell* -que la companyia edita per mostrar el seu arrelament al país, és a dir, la seva argentinitat- publica en portada una aquarel·la de Padern, *la Capilla del Monte*, a prop de la ciutat de Córdoba, i, seguint el costum d'encarregar el calendari anual a un artista, anuncia que li ha encarregat el de 1953, on s'inclouran *visiones de las bellezas naturales del variado territorio argentino, captadas por la maestría del joven acuarelista español. A fin de abarcar la diversidad de paisajes que ofrece la dilatada extensión de nuestro territorio, el artista ha tenido que viajar por gran parte de la República y con su sensibilidad característica ha*

Calendari "Vida Shell". 1953

*sabido desentrañar los más preciados motivos de los paisajes patrios, traducidos con la fluidez que define su manera de interpretarlos*¹⁰. Una tangent breu: ara que acaben de llegir aquestes ratlles fervoroses, tinguin present que Eva Perón ha de morir poc després (juliol de 1952), i que el peronisme viu una obsessió nacionalitzadora que fa molt difícil la vida a les companyies estrangeres.

Per fer aquest calendari Padern viatja durant tres mesos per tota la república, des de Bariloche (Patagònia), passant per Mendoza a la serralada dels Andes, i des de Mar del Plata i Buenos Aires fins a Córdoba i San Salvador de Jujuy, a tocar Bolívia. Durant el viatge enllesteix més d'un centenar d'aquarel·les, de les quals se'n seleccionen sis per al calendari: *Un aspecto de Cerro López*, a la Patagònia, *Una vista del Valle de Uspallata*, a Mendoza, *Una calle de Tílcara*, a Jujuy, *Un lugar del delta del Tigre y Puerto de pescadores del Mar del Plata*. Les sobrants li serveixen *per anar fent exposicions i tot va (...) rutllant*¹¹.

En arribar a Uspallata, s'ha d'allotjar a l'únic hotel, el *Presidente Perón*. En trobar-lo tancat, sent un cert desconcert. En obrir la boca, per demanar si hi ha un altre hotel, la interlocutora li diu: *-D'on és vostè?* L'accent l'ha delatat: la catalana, resident a Uspallata de fa molts, l'allotja a casa seva. En tornar, moltes de les aquarel·les no seleccionades les deixa a Peuser, amb la confiança que les hi venguin.

L'any següent, el 1953, com que Isabel es continua enyorant, resolen que ella retornarà a Blanes i que en Joan s'hi reunirà després d'un viatge per fer aquarel·les pels Andes amb els pintors Guinart i Conejero. El viatge es realitza entre els mesos de febrer i juliol; la ruta Buenos Aires-Panamà-Caracas a través del Pacífic. Des de Buenos Aires, travessen tota la plana de la Pampa fins a Mendoza, i allà, Andes amunt, fins a Xile. Embarquen en el *Marco Polo* a Valparaíso, arriben a Antofagasta on els diuen, amb una certa ironia, que la darrera vegada que hi va ploure va ser el 1918. No s'aturen, continuen Perú i Equador amunt, i arriben a Colòmbia; allà els pintors se separen.

Padern continua fins a Panamà. Primera-
ment, visita l'ambaixada on coneix la mu-
ller de l'ambaixador, la comtessa de Rábago,
perquè busca lloc per fer una exposició de les
aquarel·les realitzades durant el viatge. Desesti-
ma l'oferiment de la sala d'exposicions de l'hotel
El Panamà perquè li demanen un seixanta per
cent de les vendes, i, finalment, acaba exposant
a la Biblioteca Nacional. El dia de la inauguració,
l'ambaixada convida tots els espanyols, entre els
quals hi ha l'empresari Brostella, natural de Pa-
lafolls, que ha fet diners muntant destil·leries.
A continuació, se celebra un sopar, que Padern
presideix amb els amfitrions.

Ara, la pretensió de Padern és arribar a Venezuela. A Caracas, l'espera Joan Arasa, inspector i visitador mèdic de la companyia farmacèutica CIBA que l'introdueix en la societat veneçolana. L'explicació és simple: Arasa és fill de Blanes (el seu pare regenta una drassana un poc més enllà del col·legi de la vila). A la capital, s'hi està dos mesos i exposa per dues vegades a *La Casa del Escritor*, i, alhora, il·lustra un article de *Revista Shell* de Venezuela, que es publica trimestralment des de fa dos anys.

Poesía y perfección és el títol de l'article de Roberto Ganzo. Padern l'il·lustra amb tres aquarel·les que volen exemplificar el procés de creació. En la primera, un llibre obert a sobre del qual ha caigut una fulla, amb un tintor i una ploma; en la segona, hi veiem una mà que escriu, un cap de perfil i unes fulles que recullen la saba de la inspiració, mentre al fons, en contrast, hi ha un parell d'arbres secs, que han perdut la inspiració. En la darrera, Padern ha construït un paisatge submarí amb una ostra oberta a dins de la qual hi ha una perla, mentre al fons hi apareix la imatge d'una dona, segurament destinatària del poema.

Acabat aquest viatge retorna a Buenos Aires i exposa

[illegible]

novament a la Galeria Muller. Després pren el vaixell de retorn a Barcelona, on, entre el 14 i el 27 de novembre, exposa 30 aquarel·les a la Sala Rovira. Allà rep la visita de Josep Maria López-Picó que li dedica una nota poètica. De trenta peces, dinou són de temes blanencs, cinc de Tossa, quatre de Girona, una platja de Sant Pol, i una olivera de l'Empordà. Entre els motius blanencs hi ha la cala Sant Francesc, es Viver, sa Palomera, sa Forcanera, s'Auguer, Treumal, amb barques, xarxes i cases de pescadors. Els cinc temes tossencs es reparteixen entre la Vila Vella, es Codolar i cala Bona; els gironins són l'Onyar, Torre Gironella, la Catedral i les muralles.

D'aquesta exposició ens interessen algunes de les paraules de la presentació que li fa en Vicenç Coma i Soley, en les quals cita el Ruyra de *Les coses benignes*, que Padern, invocarà més endavant, d'una manera melangiosa, quan sigui nomenat fill adoptiu de Blanes, recordant aquell Blanes d'antany¹² Escriu Coma: *Conocé a Juan Padern, frente a diversas acuarelas que resolvían las transparencias submarinas, con técnica saturada de simplicidad y honradez. Como pintor es un producto de generación espontánea, nacido en el fondo de los remansos maravillosos, alfombrados de movedizas algas. Sus primeras obras acusaban una deliciosa placidez franciscana, eran "coses benignes" (...) Vuelve al cabo de dos años a sus calas de Blanes, Lloret, Santa Cristina, Tossa, Cadaqués y surgen nuevas cartulinas policromadas que evocan aspectos esporádicos de construcción magnífica, contribuyendo con estas visiones personalísimas a la justificación del nombre de nuestra Costa Brava. ¿Influyeron algunas narraciones de Joaquín Ruyra en las inquietas y nuevas modalidades de Juan Padern?*¹³

En iniciar-se 1954, Isabel i Joan Padern retornen a Buenos Aires, aquesta vegada amb l'Augustus, que s'afegeix a la llarga llista de vaixells que els han portat i tornat d'Argentina: Juli Cèsar, Conte Biancamano, Bretagne i Napoli, tots de companyies franceses o italianes.

A Buenos Aires, a més dels catalans i dels Scopessi hi ha deixat Padern una tertúlia itinerant que cada

tarda es reuneix en diversos cafès del carrer Florida. És una tertúlia fibrosa i febrosa, on es parla de pintura i literatura, però també molt de política, de l'exili i de Franco. Hi assisteixen Ramon Gómez de la Serna -resident a la ciutat des de 1936 fins a la mort- Saturno Santillestra, escenògraf de la companyia Maria Guerrero, i els pintors Joan Batlle Planas, Giralt Lerín, i un tal Roig.

Com se sap, Gómez de la Serna ha estat un gran tertulià. La de Pombo, reconeguda molt més enllà de Madrid, és segurament la síntesi de totes les tertúlies. La tertúlia bonaerenga, en canvi, més que d'un cafè, és d'un carrer, el Florida, que es recorre de dalt a baix, a la recerca quasi sempre d'un bon cafè, d'un nou cafè. El mateix Gómez de la Serna expressa el nervi ciutadà de Buenos Aires en aquests termes: *Con los muchos años que llevo en ella callejeándola a troche y moche, día y noche, repasando todos sus barrios, vericuetos y andurriales, no he encontrado aún su síntesis*¹⁴.

Rafael Alberti, durant els seus vint-i-quatre anys de residència també freqüenta els ambients intel·lectuals i artístics del carrer Florida, tot i que prefereix exposar els seus quadres surrealistes -carregats de gràcia, recorda Padern- en una galeria de Viamonte.

Segons explica Alberti a les seves memòries només es troba amb Ramon una sola vegada, i diu quasi el contrari del factòtum: *Ramón Gómez de la Serna vive muy aislado, casi oculto en la ciudad de Buenos Aires desde el inicio de nuestra guerra civil. Yo, a pesar de que lo admiraba de verdad, me pasé muchos años sin saludarlo, debido a su tonto e innecesario franquismo, que lo alejó de sus más grandes amigos. Ramón se aburría hasta el infinito -él, tan bullanguero, y sacamuelas- en la Argentina, sin su tertulia cafetera de Pombo, en la que había sido su dirigente inagotable y genial. (...) Cuando por fin fui a verlo me recibió sentado en la mesa de su comedor, como si estuviera oficiando en su amada tertulia pombiana, iluminándosele la ancha cara de chispero goyesco, hablando alegremente, casi a gritos, y levantándose, a veces, lo mismo que en el cuadro que Gutiérrez Solana le pintó*¹⁵.

Un dels tertulians que fa somriure, especialment per la seva extravagància, és Saturno Santillestra, que llavors té al voltant de seixanta anys i viu amb la seva germana. Té Santillestra un parell de peces de Nonell, que Padern, sense cap resultat, li ha demanat reiteradament que les hi vengui. L'escenògraf havia batejat els dos quadres com los *fritos de Nonell* perquè deia que després de pintar-los Nonell els submergia en oli molt calent i quedaven impregnats d'una patina molt especial(?) Padern el recorda, desmanegat i en ple estiu, traginant una estufa a l'esquena en ple carrer Florida.

Un altre dels habituals és Joan Batlle Planas, de Torroella de Montgrí, uns deu anys més gran que Padern, pintor surrealista molt original que exposa habitualment a la galeria Bonino, i ha arribat a fer-ho a Nova York. Padern li recomana que hi vagi, però en Batlle, de qui Santos Torroella diu que algun dia s'haurà de fer una antològica, se sent arrelat a Buenos Aires.

Poc després que els Padern retornin a Buenos Aires, les forces armades, amb el suport de l'oposició catòlica enderroquen Perón. Comença així una època d'inestabilitat, d'ensurts continuats, de canvis en el comandament de les forces armades, amb els peronistes i els comunistes a la clandestinitat.

París, 1956

Aquest any 1955 Padern exposa a Sao Paulo, i, alhora, Peuser continua distribuint les seves aquarel·les a Europa sense que a hores d'ara tinguem informació sobre el circuit que seguien.

El segon viatge a Europa es realitza el 1956. En aquesta ocasió, en lloc de retornar a Barcelona, opten per París, llavors encara capital de l'art, que Padern frisava per visitar. A continuació, segueixen fins a Roma.

En tornar, van a viure amb Josep Ferragut, a qui anys abans han conegut a Peuser, un senyor gran i sense fills, casat amb una alemanya, que viu en una urbanització al davant del camp de golf de Buenos Aires. Com si fossin fills seus, viuen amb ells el darrer any i mig que passen a l'Argentina.

Poc després, comencen les darreres exposicions. Primerament, torna a exposar a la galeria Muller, l'any següent ho fa a la galeria Renom de Rosario; a Bahia Blanca exposa a la Pampa Mar i, finalment, tancant el cicle, a Peuser.

En aquesta darrera època encara té temps de preparar el calendari de 1957 per a l'empresa química Duperial. Padern presenta novament sis aquarel·les, que modifiquen l'equilibri del calendari de 1953: desapareix la Patagònia i es potencia l'oest i el nord amb paisatges similars: Cosquín (Córdoba), Uspallata (Mendoza), Cochínoca i Tilcara (San Salvador de Jujuy).

En aquests anys, també es dedica a la pintura publicitària en gran format amb aquarel·la i gouache. El quadre més gran que pinta amb fidelitat fotogràfica és un anunci de pintures anticorrosives d'uns cinc metres de llargada, on es veu un paisatge on plou, amb un tractor i altres eines. També envia aquarel·les al concurs de Hartmann, un distribuïdor de targes de Nadal a tot el món i és seleccionat. Tot plegat fa que els guanys siguin considerables, i que els Padern, aconsellats per Camil Botella, inverteixin una part dels seus guanys en una farmàcia del carrer Esmeralda.

Com hem dit, el darrer any i mig el passen amb els Ferragut, instal·lats a casa seva, a tocar el club de golf, preocupats per la inestabilitat política, pels aldarulls, els tancs al carrer i les contínues escabetsxines i desaparicions que es justifiquen amb l'eufemisme *se largó a Europa*, quan algú s'interessa per un o altre veí.

Poc abans de tornar definitivament, encara tenen temps de tornar a París per segona vegada el 1959, i de presentar una exposició de 25 peces a la sala Rovira de Barcelona entre el 25 d'abril i el 8 de maig.

Els Padern, com ha dit Santos, acaben de fer les Amèriques¹⁶. En conversa amb Xavier Amir, Joan confessa que *l'estada a l'Argentina va ser molt positiva. De moment, em va permetre viure del meu treball, cosa que era molt difícil d'aconseguir a Espanya. (...) Foren anys molt fersms que em varen donar la pràctica del treball continuat*¹⁷.

Retorn a Blanes i abstracció

En retornar a Blanes, Padern continua la seva vocació. Alhora, Isabel s'integra al negoci familiar. Tot plegat dona molta estabilitat al pintor, que, a diferència de molts altres, pot conservar molta obra perquè vendre no li és indispensable per viure.

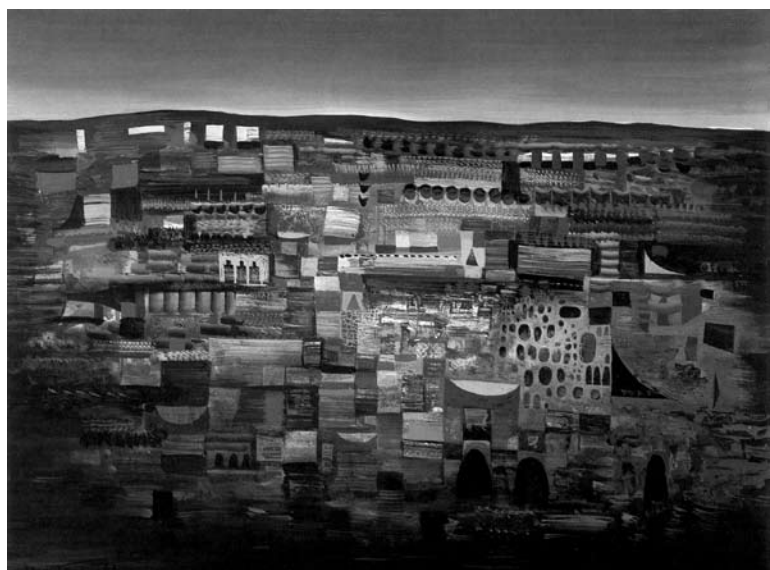
Paral·lelament, també substitueix els materials. A l'Argentina s'ha dedicat molt a l'aquarel·la perquè la transporta fàcilment. Un cop aquí, poc a poc va substituint l'aquarel·la per l'oli.

Durant els anys 1960 i 1961 es presenta al premi de pintura ràpida de Tossa en el qual obté el segon i el primer lloc, respectivament. Els premis els farà constar al catàleg de presentació de la primera exposició a Madrid. Paral·lelament, amb Isabel inicien una visita anual a París, entre el més d'octubre i novembre, quan se celebra la FIAC (*Fira Internacional d'Art Contemporani*), que repetiran durant set o vuit anys. La primera és de finals de 1960 i dura dos mesos; l'objectiu és

estar al dia de la pintura que es fa i, en paraules seves, *procurar suplir la manca de formació acadèmica*. Les visites també comporten la compra de catàlegs, d'estudis i la subscripció a revistes europees i americanes que manté en l'actualitat. De totes aquestes, ara donades a l'Arxiu, destaquem *Art in America*, *Art News*, *Art Forum*, *Arts and Artists*, *Art Magazine*, *Arts* -la revista que patrocina la Galérie Jardin des Arts-, la italiana *Flash Art* que encaminen Padern cap al camí de l'informalisme i l'abstracció, en la línia del grup *Dau al Set* i la revista *Cobalto*, que tenen en Juan Eduardo Cirlot, Alexandre Cirici Pellicer, Àngel Marsà i Arnau Puig com a crítics constructors.

Alhora, entre 1961 i 1966, és a dir, en sis ocasions, Padern participa al Saló de Maig, una mostra creada el 1956 que dura quinze dies i vol mostrar l'obra dels artistes del moment. Francesc Fontbona ha fet notar que el Saló està *presidit per un ampli eclectisme on l'art nou dominava, i, tot i que en principi fou competitiu, aviat no concedí premis ni tingué altre jurat d'admissió que els propis societaris*¹⁸.

Entre el 15 i el 30 de març de 1963, el nostre pintor exposa les seves concrecions abstractes a la galeria Forum de Madrid. Els cronistes glamorosos de l'època descrivien l'acte inaugural,

Pintura. 50x65 cm. 1963. Col·lecció de l'artista

aplicable a altres galeries i èpoques, en aquests termes: *En las Galerías "Forum", recientemente inauguradas exposición de pinturas y acuarelas del pintor catalán Padern. Primer Premio Concurso Tossa de Mar de 1961. La pintura de Padern es fuerte, directa, recia, el colorido logradísimo, adjetivos buits que no expliquen la pintura.*

Observin ara el clima de l'acte inaugural i constatin com es fan les inauguracions i les cròniques durant els anys seixanta: *Atendiendo a los invitados, con el pintor, el Director de la Galería* (respecto les majúscules), *Alfredo Martínez. Saludé a los Marqueses de Santo Floro con su hija, la escritora Natalia de Figueroa, Isabel de Aranguren, Hugo de Petraglia, Trini Rivera, Mayrata O'Wisiedo, Miguel Herrero, Ana María de Ibarra, modelo de Griff en negro, y muchas caras conocidas de la alta sociedad y Bellas Artes*¹⁹.

Animat per Cardona Torrendell, Padern pensa que Alexandre Cirici Pellicer és la persona més adequada per escriure la presentació. Li costa molt d'obtenir quatre ratlles, en les quals el pontífex de la crítica diu: *Es interesante notar que, de un modo marginal, continúa existiendo un fondo mental fuertemente anclado en la sensibilidad popular -incluso floclórico- de nuestro litoral. Lograr desencadenar la metamorfosis de las formas, sean las naturales de una rosa o de una nube, sean las artificiales hijas del trabajo o de la simple degradación de las cosas por la huella o la mancha, y procurar el milagro de la conversión de lo sucio en suntuoso y de lo apagado en fuego de artificio. A esta capacidad espontánea de fabulación responde el arte directo, sin maduración, de Padern*²⁰.

D'aquesta introducció interessa assenyalar la definició de pintor abstracte, aquell que és capaç de desencadenar la *metamorfosi de les formes*, a través del treball o de l'atzar objectiu, de la troballa que s'incorpora al quadre. En aquest sentit som molt a la vora de la pintura matèrica, que converteix objectes i representacions en metàfores que l'espectador, sense cap altre ajut que el de la seva sensibilitat, formació, reflexió i capacitat simbòlica, ha d'interpretar. El poden ajudar els

materials de l'entorn on treballa o potser on ha nascut (*un fondo mental fuertemente anclado en la sensibilidad de nuestro litoral*), però la reconstrucció de la idea o de la metàfora que ha presidit el quadre se l'haurà de fer tot sol.

Discrepo de la darrera frase escrita a manera de conclusió: *a esta capacidad espontánea de fabulación responde el arte directo, sin maduración, de Padern*; la trobo poc treballada, imprecisa i equívoca. La frase no agrada a Padern ni a la penya de pintors abstractes perquè no entenen què vol dir. Majoritàriament, no van més enllà del sentit literal. I llegida així, *sin maduración*, és un insult, cosa gens estranya en Cirici, un crític dur que sovint practica l'estocada sense miraments. El text, i doncs la darrera frase, s'han d'interpretar en clau teòrica i metafòrica; però, en aquells moments, qui gosa interpel·lar un Cirici tan tibet?

Ha volgut dir això, Cirici? Avui, hem d'assumir la lectura literal que es va fer llavors? Crec que no. Més aviat tinc la impressió que el crític fa un text curt, amb presses, i bastit excessivament sobre fonaments teòrics, que, com he dit anteriorment, tant poden explicar Padern com qualsevol altre abstractot.

La conclusió, tot i que hi aparegui el nom de l'autor i es parli del litoral, també sembla teòrica, perquè la pintura de Padern no n'és gens, d'espontània; més aviat li escauen els adjectius de pintura *reflexiva i treballada*. No és tampoc *directa* ni *sin maduración* perquè totes aquestes definicions s'han de subordinar al principi de l'atzar. Si un quadre abstracte està presidit del principi al final per l'atzar, té raó Cirici. Però la pintura abstracta continua tenint present les lleis de la composició, ni que sigui per negar-les, de manera que en molts pintors l'atzar no és sinó un element més, en molts casos *subordinat*. I en aquest supòsit, en aquesta vinculació a l'atzar s'ha d'entendre *sin maduración*.

Un altre possible plantejament, però ara ja aniríem massa lluny, seria plantejar *què és la pintura abstracta i què ha de semblar*. En descàrrec de Ci-

rici, recordem que ell escriu el 1963, quan encara i ha molt per estudiar, reflexionar i construir; i que l'articulista, sense que necessàriament tingui raó, aquestes reflexions les fa ara, quan els estudis sobre la recepció de l'art abstracte han quasi clarificat el panorama.

En aquest sentit, a propòsit del conjunt d'aquesta etapa, amb voluntat de síntesi, va observar Rafael Santos: *Són obres que no obeeixen a un deliberat propòsit representatiu i on, a tot estirar, s'hi endevinen unes estructures de paisatges lunars, a la manera d'alguns de Max Ernst o de la primera època de Tàpies, com també semblen endevinar-s'hi certes figures possibles, de tota manera indeterminades, dins de l'atmosfera d'arcaisme que, com els guerrers i reis antics de Clavé, les embolcalla i gairebé es diria que les emmordassa. Perquè en aquestes obres, en general fosques, de tonalitats profundes i executades vigorosament a cops d'espàtula, de brotxa plana o d'un estil casolà qualsevol, tot hi és poderosament treballat i construït*²¹. De les paraules de Santos m'interessa destacar especialment dos aspectes: primerament, els referents dels quals res n'havia dit Cirici, de tan poc com va escriure. I, a continuació, perquè hi estic radicalment d'acord, hem d'insistir en la construcció dels quadres, és a dir, en l'estructura, en el color, en el treball: *tot hi és poderosament treballat i construït*.

En aquella mateixa direcció, el 18 de maig d'aquell mateix any, Padern presenta la seva obra (oli, aquarel·la i plàstic) a la galeria Belarte de Barcelona. La presentació d'Àngel Marsà, és segurament la més afinada, suggerent i treballada de les escrites fins avui. Il·lumina Padern. El vell Coma, que llavors escriu, al *Correo Catalán*, li ha fressat el camí. Quants deutes amb el vell Coma!

La meua sintonia amb les paraules de Marsà és quasi absoluta: *Hay en la pintura de J. Padern tras un rigor plástico irrevocable, un predominante afán de búsqueda y, en última instancia, un gusto muy marcado por las soluciones fortuitas, siempre fascinantes. Cualquier modalidad de tachismo, aquí,*

*ha perdido mucho de su frecuente dureza automática para ganar en flexibilidad textural y en gracia compositiva. El gozoso juego libre de las gamas y el puntual empleo de los pigmentos plásticos han hecho el resto. A saber, ese mundo prodigioso de luces fulgurantes y, a la vez, embrionarias, nebulosas. Una tal invención equivalente por encima de cualesquiera solicitaciones duales, recrea el universo, mágico y lírico, que se halla inscrito en la obra más inmediata de J. Padern. Es en este momento cuando, ávido de incorporar a su copioso repertorio gráfico un número suficiente de elementos esenciales, establece premisas rígidas en cuanto al empleo de la materia, que se evapora en suntuosas y aéreas evanescencias, casi musicales, mientras la emoción de la fortuito -siempre regida por un estético purismo de factura- establece las jerarquías de las ordenaciones cromáticas y el ritmo de los enlaces formales. La fabulosa aventura queda concluida en sí misma. Se ha consumado la apetecida metamorfosis. Pintura es igual a superficie. Superficie es igual a espacio. La vastedad de los ciclos planetarios se hace tangible, está al alcance de nuestra mano. Todo se ha cumplido con alegría natalicia, auroral. La pintura de Padern, inserta a las constantes vivas y directas de las actuales búsquedas -y condignos hallazgos- en el ámbito polémico de la antinomia espacio-superficie tan próxima a la plástica pura, incorpora, con plenitud de eficacia. Uno de los más apasionantes, precisos y estrictos problemas estético-visuales de nuestro tiempo, cada vez con mayor proximidad de límite a esa nueva Era del hombre, que acaba de ser inaugurada por las experimentaciones cósmicas y nucleares*²².

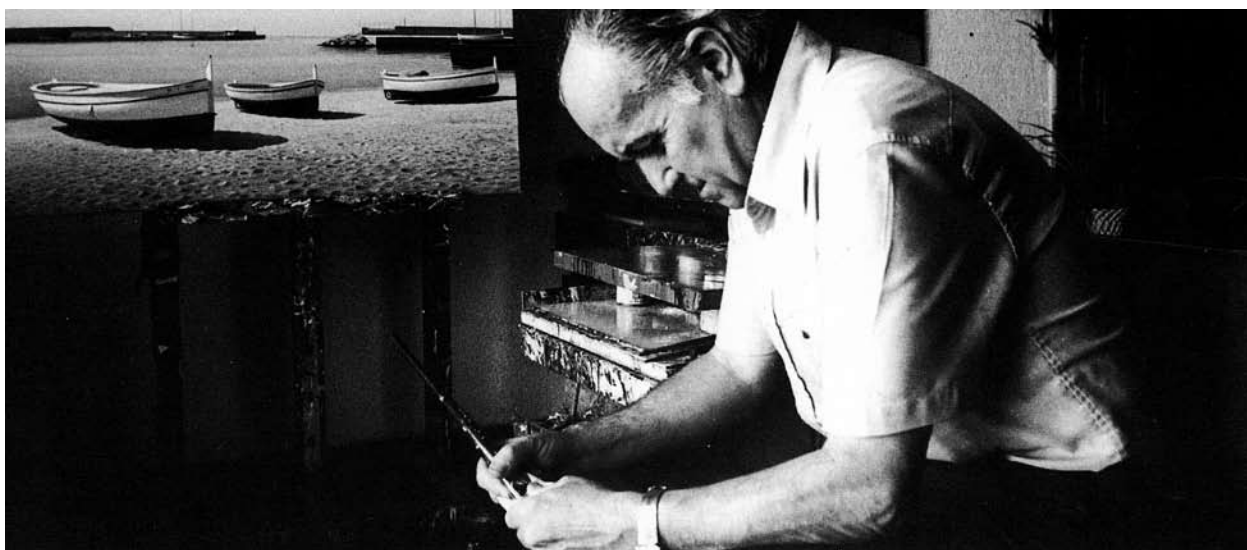
He elogiat la crítica de Marsà perquè completa les dues anteriors, el concepte de metamorfosi està ben explicat, igual que el concepte d'estructura rigorosa i la relació entre matèria i els ordres cromàtics. Però el que per sobre de tot m'omple de goig, perquè el crític hi retorna un parell de vegades és *la emoción de lo fortuito, un gusto muy marcado por las soluciones fortuitas*, que podríem exemplificar en la següent situació: en aquest fragment d'abstracció, sense voler, m'ha sortit, hi veig un ull, fem que s'hi assembla una mica més, amb la qual cosa passem

de la inconsciència significativa -algú diria general i còsmica, que és sempre la construcció d'un quadre- a la consciència, volgutament fragmentària i fortuïta, sense continuïtat amb l'ordre real que percebem, perquè el que fa el pintor és investigar, suggerir, i acceptar que l'obra en construcció també provoca suggeriments i possibles noves metàfores. Al seu torn, l'espectador interessat a comprendre i comprendre's, amb o sense referents reals, el que fa és reconstruir, interpretar l'itinerari, el seu i el del pintor. Som o hem anat potser una mica més lluny d'aquella primera afirmació de Michel Seuphor: *anomeno art abstracte al que no té cap record, cap evocació de la realitat, amb independència que la realitat sigui o no el punt de partida*²³.

Aquesta operació en alguns moments afecta fins i tot els títols dels quadres. Efectivament, durant un cert temps, a fi de no contaminar l'abstracció, és habitual que els títols de les pintures siguin obvis: el títol d'un quadre és *pintura*, el d'una *aquarel·la* era aquarel·la, i, per extensió, el d'un gravat és *gravat*. Tot això ve a confirmar que l'espectador està definitivament sol, que, davant de tanta evidència, no té altre remei que aplicar, parcialment o total, la seva subjectivitat o abandonar l'empresa. No hi ha guia, com si només importés l'espectador.

No cal dir que molts espectadors abandonen, es neguen a fer cap esforç, la seva resposta *no hi entenem* perquè ni el títol els ajuda. En aquest context, en aquells primers anys, ensenyar abstracció és *ensenyar el diable* i, així, una part dels espectadors força el canvi d'alguns artistes. Padern conrea l'abstracció durant quatre o cinc anys, la deixa, i hi retorna el 1993.

En algunes obres abstractes de Padern, sembla que hi ha el record d'algunes obres de Gaudí. Aquesta troballa, que particularment trobo molt interessant, exemplifica les paraules de M. Seuphor sobre els referents reals de l'abstracció. M'hauria agradat que Padern l'hagués continuat aquest camí. Ell mateix explica a Amir²⁴ que algunes vegades realitat i abstracció són ben properes: *Doncs de vegades són allí mateix. Una pintura realista, en determinats moments, pot ser igual que una abstracta. Per exemple, prenem una pintura d'en Tàpies, d'aquelles que l'aspecte és un mur o d'una paret vella, i veurem que si pintéssim part d'una paret d'una forma fotogràfica, serien pràcticament iguals. Si agafem com a model una roca de diferents textures i en pintem un parell de metres quadrats, per realista que la fem, l'efecte òptic serà sempre el d'una pintura abstracta, perquè no hi haurà punt de referència.*

Joan Padern al seu estudi

Figuració, pop art i homenatges

La idea de trobar el seu propi encaix en el món de la pintura el duu a retornar al món de la figuració. En aquest canvi pesa, i molt, el reconeixement que han obtingut les seves aquarel·les. Amb l'objectiu de fer-se un lloc, Padern opta per una pintura amb ressons geomètrics, llavors amb un cert predicament, a la qual, en alguns moments, hi incorpora algunes notes naïfs. La síntesi d'ambdós elements, visible a primer cop d'ull, obté els seus resultats, però no considero que sigui una pintura que el defineixi. Més aviat m'interessen aquelles pintures exclusivament geomètriques en les quals veig una certa prefiguració de l'hiperrealisme de la segona meitat dels anys setanta.

Gairebé simultàniament, per efecte dels corrents internacionals que li arriben a través de les revistes a les quals està subscrit, fa una aproximació al pop art, amb motius típics de la societat de consum (anuncis, begudes, automòbils, ampolles, peixos) representats amb la precisió fotogràfica que, més endavant, donarà lloc a l'hiperrealisme.

Prenem, per exemple, el quadre *Estiu* que reproduïm en aquestes pàgines. Tècnicament, ens interessa per la inclusió de diversos plans cinematogràfics, habituals en el pop art, que frag-

menten el quadre, però alhora li donen unitat temàtica. El resultat és una crítica o, si voleu, una constatació del que significa el món del turisme, amb uns personatges marcadament erotitzats com denoten els seus llavis agosaradament vermells, el noi amb els ulls ben oberts, la noia en èxtasi solar, amb automòbil més americana que europea, amb platja, beguda i restaurant adaptat al gust -dic, a la llengua- francesa. Aquesta lectura no ha de passar per alt dos símbols marcadament freudians, el far i el peix.

Entre 1965 i 1975, l'atracció per l'arquitectura és concreta en un homenatge explícit a Gaudí, que continua amb Miró, fins aconseguir una síntesi brillant d'ambdós autors. De fet, però, l'homenatge a Gaudí ja s'intueix amb claredat en algunes pintures abstractes de 1962 i 1963, com el mateix Padern ha explicat: *Ja en moltes d'aquelles pintures hi havia reminiscències gaudinianes. En les llargues passejades al Parc Güell, sota les voltes de la plaça, entre les columnes, hi vaig copsar veritables composicions plàstiques*²⁵.

La reivindicació de Gaudí, per dir-ho en aquests termes, en aquells dies, representa, sense cap mena de dubte, una gran novetat. Padern, doncs, és dels primers a vindicar Gaudí en un moment en què els estudiosos i la crítica se'l miren amb una certa indiferència, per no dir molta.

De l'estudi de Gaudí, en treu Padern un gran partit. Del maridatge entre fragments dels edificis més emblemàtics en neix un altre Gaudí, però també n'emergeix un altre Padern, més fantasiós, més màgic, més misteriós, amb troballes de primer ordre, com una perspectiva de la *Sagrada Família* en superfície que recorda molt Giorgio de Chirico.

A propòsit de la sensació que ens provoca aquesta sèrie, Santos va escriure: *El pintor ens introdueix en un món com de conte de Les mil i una nits on, en extenses planúries, hi broten, a la manera de colossals miratges, aquelles fantàstiques construccions. De vegades, són xemeneies o fragmentats coronaments d'edificis gaudinians que s'alcen en aquelles*

Estiu, 81x116 cm, 1965. Col·lecció de l'artista

73x100 cm. Col·lecció de l'artista

planúries com les gegantesques i hieràtiques figures de l'oceànica illa de Pasqua; altres, són mansions senceres però aïllades entre elles, com les tendes orientals aixecades de sobte en el desert i a les quals atorga un estrany patetisme justament això: el seu aïllament, el seu estar-s'hi com per ningú²⁶.

La fusió entre Gaudí i Miró va realitzar-se a través dels siurells mallorquins, que són tractats com si fossin pedreres gaudinianes, -en algun cas amb la incorporació d'algun motiu de Dalí- de manera que la síntesi entre ambdós creadors acaba essent una realitat, a la qual Padern incorpora la iconografia de la pintura mironiana²⁷.

Per considerar el valor d'aquests dos homenatges no puc sinó fer meves les paraules de Rafael Santos: *La sèrie de Padern -el millor homenatge que, al meu parer se li ha fet mai a Miró des de l'àmbit mateix de la pintura- és composta per grans construccions monumentals, que aquesta vegada senyoregen tot l'espai de la composició i que -responent a una riquíssima fantasia- palesen encara més aquest poderós sentit i sentiment dels valors tàctils que l'un i l'altre tenen en comú. Aquestes construccions tan refinades com ho són els seus inspiradíssims jocs de llum, de formes i de color, tenen, al mateix temps, quelcom de molt popular, d'una intensa i joiosa plàstica popular els paradigmes de les quals podrien ser*

50x70 cm. Col·lecció de l'artista

els bons xiulers mallorquins antics -vermell, blau, i groc intensos sobre fulgurants blancs mediterràniques Miró tingué sempre en tanta estima²⁸.

El mateix Santos també assenyala les afinitats de caràcter entre Miró i Padern: *Entre ambos se observan afinidades caracterológicas, físicas incluso. De estatura aproximada los dos, dados con frecuencia uno y otro a la reflexión silenciosa, puntuada con exclamaciones lacónicas y tajantemente resolutivas, lo mismo se recrean en el pormenor escueto pero apremiante en sus posibles simplificaciones, que en las grandes composiciones o construcciones monumentales²⁹.*

La família i els amics de Blanes

Com hem dit anteriorment, el retorn dels Padern a Blanes es caracteritza perquè en Joan continua la seva vocació, mentre que Isabel s'integra al negoci familiar. El 1962 compren uns terrenys on, sis anys més tard, es traslladen. D'aquesta manera, la Fonda del Centro deixa pas al Nautilus, uns apartaments turístics començats a construir en 1966, que un any i mig després ja estan en ple funcionament. L'activitat de Padern, sense abandonar la seva vocació artística, consisteix a tenir cura de la decoració de l'establiment, al

qual dóna llum i color amb successives pintures murals que sovint ha de renovar.

D'altra banda, en retornar d'Argentina, retroba bona part de la colla que havia deixat a Blanes, amb la qual estableix una relació molt intensa, especialment amb Joan Sènder, Josep Ametller, i Joan Rovira, als quals s'hi afegeix el patró Josep Pérez. Amb ells, a partir de 1970, inicia una sèrie de viatges que durant tres o quatre anys els porten al primer Benidorm, Altea i Peníscola. El 1973, la colla fa un llarg viatge a Grècia, Santorini i Estambul amb la idea de visitar el nou pont inaugurat sobre el Bòsfor. Retornats a Venècia on han deixat els cotxes, es prenen unes segones vacances i tiren cap a Àustria, Alemanya i Hongria.

Poc després, visiten Roma, el motiu és una exposició hiperrealista que s'hi celebra que coincideix amb la preparació de l'exposició hiperrealista a Dau al Set. La mostra romana s'obre amb la pintura d'un home orinant a la paret que, per les condicions d'accés i la mida de la tela, alguns interpreten que és del tot real, que el fet es produeix en aquell moment. Fins i tot, confosos, es fan enrera. L'anècdota exemplifica una qüestió artística que de seguida hem de tractar.

Una relació molt preuada és la sostinguda amb Joan Sènder, que deu tenir entre deu i dotze obres de

Padern. Tots dos es converteixen en socis de Joan Rovira, quan aquest, que té un quillat molt vell, el *Vicente Rafels*, es planteja la construcció d'un de nou, que serà el *Joan's*: una empresa de tres amics, que es mantindrà fins 1996, quan un petrolier alemany xoca contra el quillat i li fa un forat tan gran que reparar-lo no ho aconsella ningú.

Amb els Bornes, pare i fill, també hi manté una relació molt afectuosa. Amb el pare, Josep Ametller Martí, que de jove havia tirat cap a ERC, la sintonia és més de caràcter intel·lectual, converses estimulants i préstec de llibres. Del vell Bornes, -per qui jo, que llavors tenia vint anys, també vaig sentir afecte- se n'ha parlat poc. Discret, casolà, però categòric en les opinions, visible, és un home molt llegit i escoltat, habitual de *Destino* i admirador de Pla, amb qui manté més d'una trobada. En la postguerra s'acosta al grup de *Recull*, hi contribueix econòmicament, però assisteix ocasionalment a les reunions.

El fill, Josep Ametller Gelabert, com en Joan Sènder, acompanya en Padern a cinquanta o seixanta llocs, de vacances o per pintar-hi. Mentre viu, en cada exposició li compra un quadre. Home sempre disposat a anar on sigui, té un caràcter molt similar a Padern, s'avenen molt i sempre li demana: *què Padern, on anem?* La seva mort a cinquanta anys, el 21 d'abril de 1981, significa un terratrèmol per a Padern que està molt de temps sense pintar.

També és molt amic de Fèlix Ferrer, el testimoni del seu casament per poders, a través del qual coneix Salvador Riera, fet que li permet d'exposar a *Dau al Set*, una de les fites en la seva carrera.

Abans d'acabar aquestes notes al·ludim una vegada més a Salvador Reynaldos, amb qui Padern, juntament amb Benet Ribas, Joaquim Abril, Joan Vilà, Josep Llambí, Josep Ametller, funda CDC a Blanes. La seva mort, el 8 de novembre de 1977, a cinquanta-quatre anys, troba l'Ametller i en Sènder a Benidorm, els Padern a París a l'exposició de la FIAC, de manera que han de retornar precipitadament.

Joan Padern al seu estudi, 1972

I ja que parlem d'amistats, remarquen la co-neixença de Joan Oró, a través d'en Josep Pérez, tres mesos després de l'exposició a *Dau al Set*; amb motiu del casament de la filla d'en Joan Rovira. La pintura de Padern impressiona Oró fins al punt de comprar-li un quadre que s'emporta cap a Houston.

Poc més tard, exposa a Blanes, on fa més de trenta anys que no ho fa. L'esdeveniment, organitzat pel *Rusc d'Art*, és un gran èxit per a Padern, es venen quasi totes les obres, algunes a col·leccionistes significatius, com Benet Ribas, Jesús Crous i Antoni Jordi Macip. No hem d'acabar sense destacar la sintonia entre Padern i A.J. Macip, el qual li fa arribar crítiques sobre l'hiperrealisme aparegudes a la revista mèdica *Jano*. Padern en recorda una especialment d'Àngel Marsà, *Hiperrealismo*, on comenta una de les primeres exposicions de Roca Costa a la Galeria Laietana.

Salvador Riera i Dau al Set

Quan els Padern coneixen Salvador Riera i Fanny Rovira, els darrers fa poc acabaven d'obrir la galeria *Dau al Set* (1973), l'establiment que marcarà tendència a la Barcelona artística durant anys, juntament amb la *Sala Gaspar* i *René Métras*. Com ha assenyalat Joaquim Rius, l'avantguarda es desplaça cap al carrer Consell de Cent³⁰.

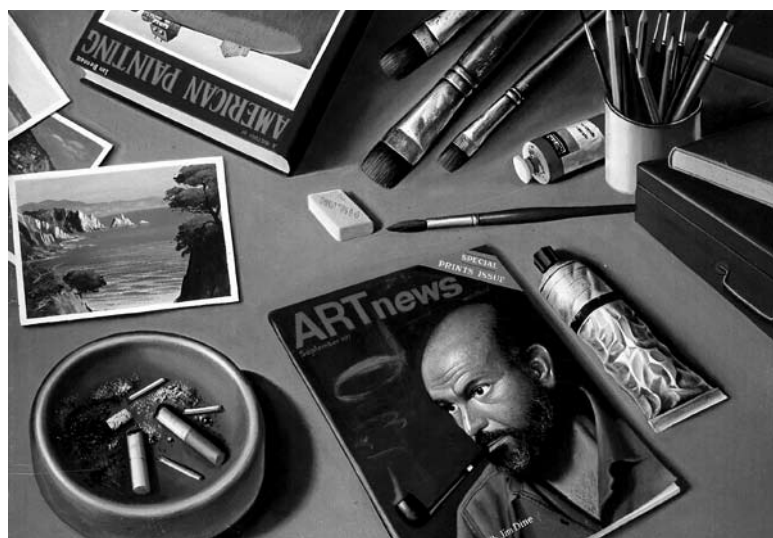
El contacte es produeix a través de Fèlix Ferrer, gran amic de Padern des de la joventut, que ha fet el servei amb Salvador.

Els Riera han fet fortuna a Brasil, i de cop, coincidint amb una certa crisi³¹, decideixen liquidar tots els seus negocis i retornen a Barcelona el 29 de maig de 1973. A Sao Paulo, del món de la confecció, han passat successivament al món de la indústria tèxtil, al món de l'exhibició cinematogràfica (Cine Savoy), i, tot seguit, al món de l'hoteleria a Lloret de Mar (Hotel Copacabana, 1963), en plena febre turística.

Paral·lelament, Salvador i Fanny, comencen a construir la seva col·lecció d'art, primer amb obres de Francesc Domingo i Joan Ponç³², a les quals afegeixen més obra de Ponç -en compren abundosament-, Tàpies i Cuixart. Després, assisteixen a subhastes arreu d'Amèrica del Sud i Europa, de manera que la col·lecció es va ampliant, fins adquirir dimensions extraordinàries, amb obres de Rusiñol, Cases, Nonell... Així, la col·lecció s'amplia, i a cap de les seves cases de Barcelona i Santa Cristina d'Aro no hi ha lloc on no hi hagi un quadre.

Les preferències de Salvador i Fanny són per Ponç (avui no es pot explicar *totalment* sense al·ludir als Riera), els quadres del qual exhibeixen al seu *saló vermell* de Diagonal-Ganduxer, que evidencia gust agressiu i vibrant. Ponç és un pintor malleit, i just això és el que els atreu. També tenen debilitat pels marginats i exclosos, i, així, reivindiquen Josep Maria de Sucre, del qual Fanny regala una peça als Padern després de l'exposició de 1979.

Riera és un comerciant amb un nas agut, hàbil en qualsevol terreny, amb molts recursos. La seva irrupció en el món de les galeries, mentre acumula quadres, és un fet natural. Des del primer moment, vol estar al corrent de

Jim Dine. 1978. Catàleg de "Dau al Set"

les grans tendències internacionals i és ell qui primer incita Padern perquè visiti les exposicions hiperrealistes de París i Roma. Tot seguit, estableix col·laboracions amb galeristes internacionals, especialment amb el suís Bruno Bischoffberger. Simultàniament, obre la galeria a joves pintors i crítics (Barceló, Zusch, Amat, Bartolozzi, Altaió, Bosch, Vieta...) que després han estat especialment reconeguts en el panorama artístic i emprèn interessants revisions històriques (*El Noucentisme i els anys vint*, *El surrealisme a Catalunya*, *La ceràmica moderna a Catalunya*, *L'avantguarda a Catalunya, entre d'altres*)³³. En definitiva, sap què es fa i està molt ben assessorat.

És inqüestionable que Riera en sap molt, de vendre. No seria interessant estudiar com s'ho munta per presentar, avalar i divulgar els pintors que té sota el seu paraigua? Per exemple, l'associació Foix-Ponç ràpidament resitua el pintor en tots els àmbits (teòric, acadèmic, i galerístic), si bé la temàtica i la complexitat de la seva pintura dificulten l'accés a un públic més ampli. Aquest petit apunt d'estratègia comercial, no ha de passar per alt la vinculació entre Perucho i Padern, a qui el primer dedica un poema que reproduïm en aquestes pàgines: *Variant d'un "Ready-Made" sobre una pintura de Joan Padern*. Insistent en aquest vessant, tampoc no hem d'oblidar que rere el nom de la galeria també n'hi ha una, d'estratègia comercial, la de vincular la iniciativa a un grup d'avantguarda que ha començat a entrar en la història: *Dau al Set*.

En la tria del nom, a part dels propis gustos de Salvador i Fanny, també hi juga el seu paper Joan Ponç, membre del *Dau*, que alhora dissenya algun cartell del nou establiment. Invocar una agrupació que continua representant la modernitat té també els seus efectes en la ràpida acceptació de la galeria.

Personalment, de *Dau al...*, la primera cosa que m'interessa és el nom que reflecteix la impossibilitat d'un dau de set cares, o, el que és el

Xapes. 81x81 cm. 1977. Col·lecció Joan Perucho. Bcn

mateix en altres termes: la recerca de l'absolut, la utopia, la temptativa constant d'anar més enllà en pintura i en tot, molt en la línia dels eslògans que temps després circulen entre el jove, sigueu *realistes*, *demanau l'impossible*, que tant d'impacte mental i social han tingut.

L'amistat amb els Riera creix ràpidament perquè les mullers, Fanny Rovira i Isabel Hostench, congenien molt, i doncs, les seves vides canvien força durant una colla d'anys. Cada tres setmanes els Padern visiten Santa Cristina d'Aro en companyia de Fèlix Ferrer, els Sènder i els *Peret*, en les quals, després d'un àpat a base de peix i gambes, Padern ensenya a Salvador les seves darreres peces. L'exemple d'aquesta relació profunda i sentida penso que és l'assistència dels Riera a les noces de plata dels Padern (1976) i el regal d'un Sucre, quan acaba l'exposició a *Dau al Set*.

La malaltia i la posterior mort de Fanny significa l'acabament de l'amistat. Salvador es casa amb Mari Carmen Buqueras, i tot el *feeling* que hi havia hagut anteriorment es trenca. Buqueras transita per altres camins més glamorosos. Isabel ho percep el dia del casament. Diu que diu a Padern: *d'aquest despedeix-te'n* -valgui el

barbarisme- *que ja no el veuràs més*. I així va ser.

Per anar fent boca, expliquem una anècdota de l'exposició de 1979, la de les taronges, que es poden agafar amb la mà. El dia que Padern ensenya el quadre cítric a Riera, el seu gos, en veure'l li fa unes quantes llepades. *Li agraden molt les taronges*, diu Riera. *-No pateixis, no l'esguerrará pas*.

De vegades, mirant algun bodegó o un paisatge sents comentaris com aquest: el podries agafar, sembla que el tinguis a la mà, és una fotografia, és tan real... Les anècdotes interessen perquè exemplifiquen el problema de la representació de la realitat en art, a saber, la imatge esdevé tan real que l'espectador la confon: el senyor ha estat hàbil a pintar un senyor orinant i ha sorprès l'espectador, el gos d'en Riera pren unes taronges per reals, la meva mare té les flors a la mà. Però, quines?

Aquest conflicte, del qual han parlat Plató Aristòfanes, Ciceró i Plini³⁴, s'ha plantejat des de l'antiguitat clàssica, i habitualment s'ha centrat en els pintors Zeuxis i Parrasius. Zeuxis, explica Plini el Vell, pinta un raïm tan real que els ocells creuen que els raïms pintats són raïms reals i vénen a picotejar-los. Parrasius, l'adversari en aquest combat pictòric, pinta una cortina tan natural que Zeuxis li demana que l'estiri per veure el quadre³⁵.

Aquesta amable confusió, no tan ingènua com alguns pensen, en l'àmbit de l'art s'anomena *trompe l'oeil* [enganyar l'ull], i consisteix a prendre *lo pintado por lo vivo*, en paraules de Santos, o, com diu Calvo Serraller, *lo inverosímil real*. El mateix Santos reporta l'anècdota de Vicente Carducho que *pintó un candil que su criada estuvo a punto de asir tomándolo por verdad*³⁶.

Com veuen es tracta de provocar la il·lusió de l'espectador, de confondre realitat i representació, d'aquí el nom d'il·lusionisme, que en literatura també ha tingut moltes històries reals i moltes històries vertaderes.

L'exposició hiperrealista de 1979

Aquesta exposició és la més important de Padern, la que concentra tota la seva pintura realista anterior i posterior fins arribar a 1993, moment en què reprèn l'abstracció.

D'altra banda, també es pot afirmar que aquesta exposició reactiva la seva carrera, i li fa recuperar el ritme expositiu anual. En efecte, des de la darrera participació al darrer Saló de Maig (1966), el pintor havia anat espaiant la seva presència pública (Sala Vayreda, 1967 i 1970; Galeries Tramontana, 1975) que curiosament coincidia amb la pintura pop i els homenatges a Gaudí i Miró.

La meua idea és que en aquesta exposició hi ha temes que ja havia treballat anteriorment, en algun cas a poques passes de l'hiperrealisme, com el tema de la barca, amb un sol quadre en l'exposició. Però ens permet parlar d'altres barques anteriors -de 1959 i 1960- i de moltes posteriors, per les quals és prou conegut i àmpliament sol·licitat encara, tot i haver abandonat el tema.

Hi ha també altres assumptes, escassament representats en l'expo de 1979, que Padern reprendrà posteriorment amb força, com el tema de *la ciutat i de les façanes* -dues teles- i la composició dels *interiors* -una cuina i un armari- que juntament amb els temes mariners -perspectives insòlites de Blanes, vist des de la Tordera- seran els assumptes preferits fins 1993. L'expo de 1979, que Padern prepara des de 1976 molt metòdicament, és considerada una de les millors exposicions hiperrealistes d'aquells anys³⁷ en la qual s'exhibeixen quaranta cinc peces, de les quals se'n venen trenta-dues. Trenta quadres són exactament el nucli: una vintena sobre la *societat de consum*, als quals s'hi oposen, a manera de contrast, nou quadres de *queviures* sense cap imperfecció -fruites, hortalisses, peixos, pa i mol·luscs- pintats en un primer pla, certament idealista, que desborda la superfície de la tela, però en cap cas és tan exagerat com els hiperrealistes americans que solen augmentar la mida natural. A la portada de *Blanda* en poden veure dues excel·lents mostres.

Meninas. 1977.

Mitja dotzena de teles arrodoneixen el muntatge; es tracta de dos retrats de pescadors i de cinc natures mortes amb imatges de Peníscola, Cadaqués, llibres de Josep Pla regalats pel vell Bornes, que tapen *Goya*, la revista de pintura.

Particularment interessant és el quadre de *Jim Dine*, -natura morta i alhora retrat- que tot just oberta l'exposició adquireix Joan Sènder. Es tracta d'una peça que ens remet a alguns referents de Padern, entre els quals hi ha, com s'ha dit anteriorment, *American Painting* i *Art News*.

Ara, el que m'interessa ressaltar és com el pintor ha subordinat les regles de la pintura hiperrealista -la plasmació objectiva de la realitat- a la composició del quadre, de manera que el trasllat objectiu i sense interferències queda qüestionat. Si Padern hagués seguit amb fidelitat la portada d'*Art news*, la figura de Dine hauria d'haver estat de menors proporcions, així ho he vist en consultar aquell *news* de setembre de 1977, on el director de la publicació deixa un espai enor-

me, inversemblant, entre el títol i la fotografia del pintor. Amb altres paraules: si Padern hagués mantingut fidel a la doctrina *hiper* hauria esguerrat el quadre.

Retornem al nucli de l'exposició, al tema de l'anàlisi de la societat de consum que Padern presenta en tres quadres de xapes, dos dels quals són comprats per Joan Perucho i Walter Shure. El de Perucho, una acumulació de xapes observades de dalt cap a terra, planes en superfície, diríeu que són neutres, que no hi ha cap crítica associada. Hi haurà espectadors que diran que no és un tema neutre. Jo també ho penso. En canvi, les xapes de Shure, vistes quasi a ras de terra, en una perspectiva escassament fotogràfica i lleugerament inclinada, transmeten una idea justa d'amuntegament i d'una certa violència -sembla que ballin, diu Isabel- i poden ser enteses com una crítica contra el consumisme.

Progressant en l'estètica de la lletjor -en algun cas esterilitzada- continuem amb pots i llaunes, l'autobús vell, els cementiris de cotxes, la ferraïlla, els pneumàtics, que en molts casos han estat comprats funcionalment per persones relacionades amb aquests sectors, les quals, malgrat la crítica implícita, han percebut en el quadre algun element positiu, malenconiós i fins i tot poètic. Així s'explica que Pierre Seimetz, distribuïdor de Mercedes, compri un dels cementiris de cotxes per al seu despatx, o que Bitzi Gretschi, empresària d'una foneria, opti per un quadre com *Ferralla*.

A continuació, afegim-hi totes aquelles pintures que es relacionen amb l'ecologisme, les deixalles, la brutícia de rius i platges, la contaminació del mar per accidents de petroliers en augment des de la crisi de 1973.

De tots aquest quadres relacionats amb la crítica de la societat contemporània, els que més m'estimo són aquells en què s'estableix un lligam històric amb el passat i amb la història de la pintura. Els estic parlant de *Meninas*, l'obra de Velázquez que Padern, com Picasso, també ver-

siona en termes d'avui, però ell amb deixalles continuades que acaben per expulsar les *menines* del quadre³⁸.

A propòsit d'aquest quadre Santos Torroella observa que Padern *va reproduir amb detallisme aclaparador la palatina estança de la tela de Velázquez que evoca, amb aquest títol però deixant-ne fora, justament, les menines que li donen el nom i altres figures que l'ocupaven, com si se les hagués endut el tumultuós onatge d'una plenamar desoladora per, en enretirar-se, deixar a canvi tot el sòl d'aquell des- arborat indret recobert d'ampolles buides, bidons, recipients de plàstic, pneumàtics inservibles i milers de residus del desastre ecològic -entre cometes en aquest cas perquè es tracta més d'un atemptat contra la cultura artística que contra la natura- que l'artista es proposà denunciar*³⁹.

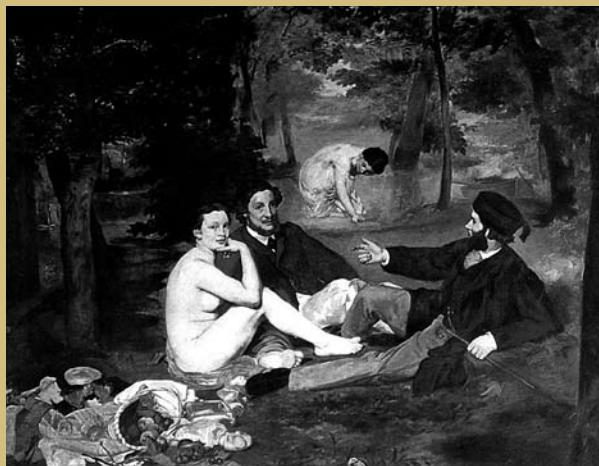
En la mateixa línia hi ha dos altres quadres adaptats a les deixalles del segle XX. El primer és una relectura d'Edouard Manet *-Le déjeuner sur l'herbe-* que també rellegeix Picasso; en l'altre, Padern actualitza la pintura més coneguda de Georges Seurat, *Un dimanche à l'après-midi à l'île de la Grande Jatte*. En aquests exemples, el pintor també ha aplicat les regles de la composició reduint la mida dels personatges per potenciar el tema del quadre. Tots dos quadres m'interessen per la ironia que desprenen, visible des del títol,

un aspecte fins llavors inèdit en la pintura de Padern, que va tenir una certa continuïtat amable i dolça en *La Giocola*.

En aquesta exposició hi ha un quadre que es queda el mateix Riera i no podem passar per alt. Estem parlant de l'*Estació de Puigcerdà*, un quadre sense personatges, amb un lleuger matís surreal, seguint les paraules de Parcerisas⁴⁰. Ara bé, la tela també ha servit perquè Rafael Santos, recuperant un esplèndid concepte que Magí Cassanyes havia elaborat a partir de la filosofia de Kant, parli d'un *agut sentiment de nostàlgia espacial*, que ha anat repetint en tots els seus escrits posteriors⁴¹.

La recepció de l'exposició i els Santos Torroella

A *Dau al Set* hi arriba un pintor que acaba de fer cinquanta-cinc anys. Ja no és un jove de qui el galerista pugui treure'n molt de suc, però té molt d'ofici i moltes virtuts, entre les quals el tractament de la llum i el color i la composició: els quadres els comença pintant directament amb el pinzell perquè se sent segur, i normalment ja els té al cap. Calcular proporcions i perspectives tampoc no representa cap dificultat, de manera que pot afirmar-se que Padern té un acusat sentit de l'espai i la construcció

Le déjeuner sur l'herbe. 97x130. 1976. Col·lecció de l'artista

A l'esquerra Rafael Santos Torroella
i a la dreta Xavier Amir

Padern fa, a més a més, una pintura que a Europa ha començat a imposar-se d'ençà de la Documenta de Kassel de 1972. Socialment, és ben acceptada i venuda; marca tendència, els referents són clars i no presenta aparentment problemes interpretatius, tot i que per sota hi hagi una gran lluita conceptual, que l'al·lusió a una realitat fotogràfica no pot liquidar d'una tacada.

El procediment fotogràfic és el primer pas, el punt de partida, però no el darrer. Per donar una pintura per acabada es necessita més observació, més anàlisi de la llum i del color, més composició i contrast, més enriquiment, concentració i superació de la realitat, i aquest treball -que el pintor pot o no haver fet- és el que és difícil de percebre si no ens hi fixem prou. Amb altres paraules: el pintor parteix de l'objectivitat i pot quedar-se aquí o anar més enllà si hi suma la seva subjectivitat, si hi afegeix coses noves, si enriqueix la realitat, si la fa híper.

En aquest tipus de pintura la tenacitat, la tranquil·litat i la paciència també són importants. En aquesta etapa de maduresa, Padern inicia la jornada de treball a les vuit del matí i l'allarga deu o dotze hores: dies llargs i tasca dura, extenuant potser.

Però, per arribar a l'èxit es necessiten també altres condicions: una galeria ben situada -lla-

vors la modernitat és a Consell de Cent-, un galerista molt hàbil, capaç d'encarregar una presentació, feta amb temps i rigor, a Josep Vallès; d'interessar un literat com Joan Perucho, i que un crític -en aquest cas, Santos Torroella- continuï la construcció de l'autor. Per aquesta raó, Santos comença la primera crítica de Padern atribuint bona part del mèrit a Perucho també autor d'*Històries naturals: El caso -la pintura- de Joan Padern me parece interesante. Que Joan Perucho, poeta y crítico de adivinaciones insólitas, haya sido en cierto modo su descubridor, bastaba para ponerme sobre aviso*⁴².

Des del primer moment, no hi ha acord sobre l'hiperrealisme del pintor. Josep Vallès considera que és hereu directe dels nord-americans⁴³, Parcerisas també és de la mateixa opinió, i a més a més el troba fred⁴⁴. Anys més tard, Claudi Puchades el considera *un verdadero entusiasta de los hiperrealistas y está absolutamente al día de lo que sobre este movimiento se produce en todo el mundo*⁴⁵. Santos, en un intent per remarcar les aportacions, escriu en aquell primer article que o bé Padern no ha comprès l'hiperrealisme, o bé l'ha entès a la seva manera. Finalment, interpreta que la diferència entre Padern i la resta d'hípers és la crítica i l'emotivitat. El crític té la seva raó, però no tota: l'emotivitat i la crítica no surten de cada quadre, surten del tema, hi estan associades, com acrediten recents interpretacions sobre aquest moviment⁴⁶.

Segurament, el més interessant és contrastar semblances i diferències entre Padern i els hiperrealistes: coincideix amb ells en la iconografia i els temes, en l'ús de la càmera fotogràfica, en alguns tractaments cromàtics, en la quasi absència de la figura humana, en l'esterilització de l'entorn, en temes que de lluny o de prop segueixen Richard Estes, Ben Schonzeit, Chuck Close, Duane Hanson, Don Eddy i John Salt. Però també hi ha moltes diferències, que no són sinó les aportacions de Padern: la intensificació de la realitat a través del volum i el relleu, la tria de temes socialment compromesos que impliquen emotivitat i crítica, el no ús de pistola i

aerògraf, el no ús del primeríssim pla, la relectura de quadres històricament importants seguint l'estela de Marcel Duchamp, la implicació a través de l'autoretrat; aquests són els conceptes que expliquen la singularitat i la personalitat de la pintura de Padern.

D'altra banda, no hem d'oblidar els referents espanyols que el mateix Padern cita, Antonio López, Claudio Bravo i, afegeixo jo, Amalia Avia, que deixa les façanes i els carrers perquè confessa estar cansada per l'extraordinari treball de demanen⁴⁷.

Els resultats no es fan esperar. Comencen així uns anys d'exposicions contínues que el porten a Figueres, Mataró, Olot, Luxemburg, Blanes, Girona, Palafrugell, Vic, Colera i Perelada, que li permeten fer amics nous i recuperar-ne de vells.

Els amics de Colera i l'Art Park

A partir dels anys vuitanta, després de l'exposició a Luxemburg en Joan Padern començà a fer saber a tothom que busca un estatge a Colera. No serà fins 1987 que veu els seus desitjos acomplerts. Té casa i és a casa, novament.

Només d'arribar recupera a poc a poc tots els amics de l'escola. Primerament, els Nadal, Josep Maria i Pere; més tard, Pere i Vicenç Urrutia, i tot seguit els Aragall i els Hugas.

Però el colerenc retrobat vol fer alguna cosa més pel poble, i immediatament rep de l'alcalde Miquel Carrés -amb qui lligarà una gran amistat, i a través d'ell es farà també amic d'Artur Suqué i Carme Mateu- un creatiu encàrrec, que, d'entrada, li sembla massa agosarat. Agraït com és, cinc segons després, Padern dóna tots els guanys de l'exposició acabada de clausurar per a la realització del projecte. Neix així el projecte Art-Park que s'enllestirà entre 1989 i 1994.

L'alcalde ja té el lloc pensat, un turonet al davant del mar, a tocar uns terrenys de Renfe. Després

d'alguns equívocs propiciats pel responsable de marina del Port de la Selva, el projecte es presenta al senyor Novoa, cap de costes del MOPT a Girona, que hi dóna la conformitat. A continuació, es crea una fundació amb vuit notables, que s'ocupa de la gestió del projecte i de la injecció de fons: amb l'alcalde i el pintor, Vicenç Cucala, Rafael Santos, Joan Saqués, Leandre Negre, Xavier Ugarte i Artur Suqué que amb el temps han adquirit altres obres de Padern.

Sense la implicació de totes aquestes persones, per les quals té una gran estima, el projecte no hauria pas pogut anar endavant, considera el pintor. Com recorda el lector atent, Vicenç Cucala, és el mestre que l'havia encaminat vers el món de l'art, i Rafael Santos el crític amb qui ha construït una sòlida amistat, fins al punt que passa dies a casa seva -moltes vegades amb la insubstituïble Maria Teresa; el que li demana en préstec revistes internacionals i acaba portant al *Nautilus* Ángeles Santos, germana i pintora surrealista, que amb divuit anys enllestia *El món*, un quadre de primer ordre.

Art Park de Colera, 1994

Permetin-me que cedeixi la paraula al mateix Santos perquè expliqui amb les seves paraules la gestació d'Art-Park: *El referido parque escultórico, surgido de la doble iniciativa del propio Padern y del alcalde de Colera, el siempre activo Miquel Carrés, cuenta además, con el calor que fue acogido desde buen principio tanto popular como institucionalmente. El jefe de Ordenación de Costas del MOPT, cuando hace cinco años se puso en marcha el proyecto, dicen que exclamó: Ya era hora que, en este orden de cosas, se hiciera algo que no fuera más que especular con el terreno! Y todo fue sencillo. Padern le había pedido a Carrés un terreno con que poder hacer algo por el embellecimiento y la seducción turística de Colera, y el alcalde le brindó un pequeño acantilado sobre uno de los extremos de la playa que hasta entonces no había tenido otra utilidad que servir de vertedero sobre ella. En la cima de éste, detrás del apeadero de la Renfe, pero enteramente visible para los recién llegados visitantes, se alza hoy merced al automecenazgo de Padern (éste mediante las ventas de una exposición de sus obras que a tal fin le auspició el Ayuntamiento) este verdadero Museo al aire libre, insólito por su emplazamiento y sorprendente por la envergadura que está adquiriendo*⁴⁸.

A més de Santos, Alicia Viñas i Josep Playà comenten aquesta mena de museu a l'aire lliure. Viñas, que munta l'antològica de 1994 al Museu de l'Empordà, ressalta que en aquest *espai, entre penya-segats i mar, Padern hi ha integrat el volum, la geometria, i el color a la natura, per convertir-lo en un lloc extraordinàriament original i màgic*⁴⁹. I Playà hi afegeix que tot hi és en escriure, el joc de colors intensos, la combinació virolada de tons i retrats abstractes⁵⁰.

No voldria deixar de contextualitzar Art-Park perquè s'adonin del que significa. En aquest sentit, el primer que hauríem de recordar és el *Parc Güell* amb qui té evidents punts de contacte en la forma i en el fons. A continuació, haurien de remarcar l'autoria individual en contraposició a molts altres parcs d'escultures que solen tenir un caràcter col·lectiu. En aquest moment, de parcs propers que puguem recordar tots, destacaria el *Chillida leku* i *El Peine de los vientos*, la casa-taller

de César Manrique; i més enllà, a Itàlia, el *Jardí del Tarot* que devem a Niki de Saint Phale (Capalbio, Toscana) i el de Jay Coogan a Levistong (Nova York), com els més significatius⁵¹.

En tot cas, en un moment en què proliferen els parcs d'escultures a tot arreu, però encara no massa els individuals, convé aplaudir aquesta iniciativa pionera. Serveixin, doncs, aquestes ratlles perquè l'ajuntament empordanès el continuï conservant adequadament.

El retorn a l'abstracció

Poc abans d'enllestir el projecte, Padern retorna a l'abstracció, i estableix una continuïtat amb l'obra dels anys seixanta. En Santos deia que en *Juanito* podia fer aquesta pintura abstracta perquè tenia un llit molt fort de pintura figurativa, recorda Isabel.

Quan ens la mirem amb tranquil·litat, hi ha algunes coses que destaquen per sobre de les altres: la presència del rastre de Gaudí -constant en tota l'obra de Padern a partir dels anys seixanta- i la tècnica compositiva, que, com en la pintura realista, acostuma a convergir cap al centre del quadre; la descomposició d'elements i el paper de l'atzar, les textures de geometria volgudament imprecisa, el relleu i la matèria, i quan descobreix algun referent real -un teulat, una rata, un cavall- mira d'ajudar-lo perquè s'hi assembli més. El resultat final és la continuïtat i l'equilibri, el joc del color i la llum, la metàfora i l'atzar.

Comiat

Aquest estudi no pot sinó acabar com ha començat. Ara, després d'haver donat coherència a tantes hores de conversa i estudi, puc dir amb satisfacció que entenc més Padern, que Blanes tenia i té un deute amb ell i amb la pintura.

Josep Bota-Gibert

EXPOSICIONS

Data Ciutat i Sala

- 1949: Girona, Sala Municipal
 Barcelona, Sala Vinçon

 1950: Figueres, Sala Icària
 Blanes, Centre Catòlic

 1951: Buenos Aires, Peuser
 Buenos Aires, Galeria Müller

 1952: Sao Paulo, Centro Cultural

 1953: Panamà, Biblioteca Nacional
 Caracas, La Casa del Libro
 Buenos Aires, Galeria Müller
 Barcelona, Sala Rovira

 1954: Buenos Aires, Galeria Velázquez

 1955: Sao Paulo, Centro Cultural

 1957: Buenos Aires, Galeria Müller

 1958: Rosario, Galeria Renom
 Bahía Blanca, Pampa Mar
 Buenos Aires, Peuser

 1959: Barcelona, Sala Rovira

 1961: Barcelona, V Salón de Mayo

 1962: Barcelona, VI Salón de Mayo

 1963: Madrid, Galeria Fórum
 Barcelona, Galeria Belarte
 Barcelona, VII Salón de Mayo

 1964: Barcelona, VIII Salón de Mayo

 1965: Barcelona, IX Salón de Mayo

 1966: Barcelona, X Salón de Mayo

 1967: Barcelona, Sala Vayreda

 1970: Barcelona, Sala Vayreda

Data Ciutat i Sala

- 1975: Barcelona, Galeries Tramontana

 1979: Barcelona, Dau al Set
 Figueres, Galeria Josep Fajol
 Mataró, Caixa Laietana

 1980: Olot, Galeria Sant Lluc

 1981: Louxemburg, Galerie d'Art La Chapelle
 Blanes, Rusc d'Art

 1982: Figueres, Galeria Josep Fajol

 1983: Palafrugell-Art

 1984: Blanes, Rusc d'Art

 1985: Girona, Fontana d'Or
 Girona, Palau de Caramany

 1986: Figueres, Galeria Josep Fajol
 Palafrugell-Art

 1987: Vic, Galeria del Carme
 Granollers, El Quatre
 Blanes, Rusc d'Art

 1988: Figueres, Galeria Josep Fajol

 1989: Girona, Palau de Caramany
 Colera, Centre Civic

 1993: Colera, Galeria Horizon

 1994: Museu de l'Empordà
 Blanes, l'Arcada

 1995: Perelada, Casino

 1996: Colera, Centre cívic

 1997: Blanes, Sala La Biblioteca

 2001: Blanes, Sala M. Ll. Garcia-Tornel

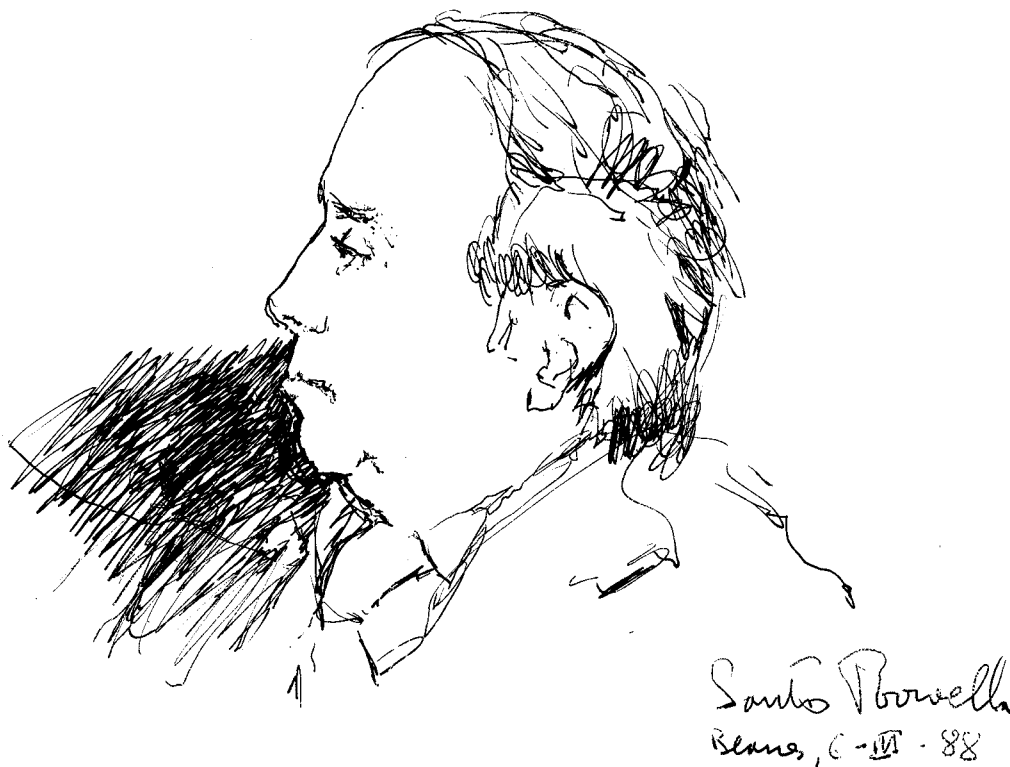
 2003: Blanes, Casa Saladrigas

Variant d'un *reade made* sobre una pintura de Joan Padern

*Sota les aigües enllotades,
en el respir luxuriós del vent nocturn
més enllà de la podridura i de la vida,
més enllà de la mort hi ha sempre un banc abandonat
en els parcs de cada una de les ciutats del món,
prop de la remor dels papers de diari,
de capses de cigarrets buides, de blasfèmies,
de fotografies de nus a la cartera.*

*El dia, llavors, comença.
La vida continua com una absurda meravella,
com aquesta flor devoradora d'insectes.
El sol lluu porfidiosament, com una llàgrima.*

Joan Perucho
Barcelona, febrer de 1979

notes

¹ veg. SANTOS TORROELLA, Rafael; *El Art-Park de Joan Padern*, ABC de las Artes, 30 de septiembre de 1994, pág. 37.

² AMIR, Xavier; "Converses de prop", en *Els realismes de Joan Padern*, Palafrugell-Art, 1986, pàg. 140.

³ AMIR, Xavier; "Converses de prop", en *Els realismes*, op. cit., p. 136; i BEGUERIA, Maries; "Joan Padern, medio siglo pintando", *RevistArt*, núm. 63, 2002, p. 32.

⁴ SANTOS TORROELLA, Rafael; *Els realisme de Joan Padern*, op. cit., p. 11.

⁵ BOTA, Fèlix; "Biografia d'en Joan Padern", *Recull*, núm. 1774, 31 de gener de 1998, p. 8.

⁶ AMIR, Xavier; op. cit., p. 136.

⁷ Cfr. SANTOS TORROELLA, Rafael; *Els realismes...*, op. cit., p. 15.

⁸ Anònim; "Noticiero", *Recull*, núm 676, 21 de enero de 1950, p. 7.

⁹ COMA SOLEY, v.; "Una realidad", Blanes, 1951.

¹⁰ Anònim; "Noticia", *Vida Shell*, año XII, núm. 154, Buenos Aires, junio de 1952, p. 3.

¹¹ AMIR, Xavier; op. cit., p. 138.

¹² PADERN, Joan; "Agraïment", *Recull*, 31 de gener de 1998, op. cit., p. 9.

¹³ COMA SOLEY, V.; "Juan Padern", noviembre de 1953, Sala Rovira, Barcelona.

¹⁴ GÓMEZ DE LA SERNA, Ramón; *Variaciones argentinas*, ECA, Buenos Aires 1962.

¹⁵ veg. ALBERTI, Rafael; *La arboleda perdida*, vol. 2, (1931-1987), Madrid, Alianza Editorial, 2002, p. 157-158.

¹⁶ SANTOS TORROELLA, Rafael; *Els realismes...*, op. cit., p. 9.

¹⁷ AMIR, Xavier; op. cit., p. 138.

¹⁸ FONTBONA, Francesc; "Saló de Maig", G.E.C., vol. XIII, Barcelona, 1979, p. 91.

¹⁹ ANÒNIM; *La Moda*, Madrid, 1963, p. 25.

²⁰ CIRICI PELLICER, Alexandre; "Padern", Madrid, Forum, 1963.

²¹ SANTOS TORROELLA, RAFAEL; *Els realismes...*, op. cit., p. 14.

²² MARSÀ, Àngel; "Padern", Barcelona, Galeria Belarte, 1963.

²³ SEUPHOR, Michel; *La peinture abstraite*, París, 1962.

²⁴ AMIR, Xavier; op. cit., p. 140.

²⁵ veg. AMIR, Xavier; op. cit., p. 137.

²⁶ veg. SANTOS TORROELLA, Rafael; *Els realismes...*, op. cit., p. 14.

²⁷ cfr. SANTOS TORROELLA, Rafael; *Els realismes...*, op. cit., p. 15.

²⁸ SANTOS TORROELLA, Rafael; *Encilopèdia vivent de la pintura i l'escultura catalanes*, vol. VII, Barcelona, Àmbit Serveis Editorials, 1990.

²⁹ SANTOS TORROELLA, Rafael; "El Art-Park...", op. cit., p. 37.

³⁰ RIUS ULLDEMOLINS, Joaquim; *Els marxants de l'art i l'espai urbà*, Centre d'Estudis de Sociologia de l'Art i la Cultura, Universitat de Barcelona, 2000, p.56-58, consultable a http://www.geocities.com/galerias_barcelona/galerias_barcelona.pdf

³¹ veg. RIERA, Salvador; "Breu, molt breu", *Memòria XXè aniversari de la Galeria Salvador Riera*, Barcelona, 1993, p. 6.

³² veg. BOSCH, Glòria; "Inicis d'una col·lecció", *Memòria...*, op. cit., p. 22-24.

³³ Anònim; "Exposicions", *Memòria XXè aniversari...*, op. cit., p. 43-45.

³⁴ VIARDOT, Louis; *Merveilles de la peinture*, Paris, Bibliothèque des merveilles, Hachette&cie, 1868, p. 15.

³⁵ PLINI; *Històries Naturals*, llibre XXXV, traduït i anotat per Émile Litré, París, 1848, vol. II, p. 472-473.

³⁶ SANTOS TORROELLA, Rafael; "Joan Padern, hiperrealista o no", op. cit., p. 46.

³⁷ SANTOS TORROELLA, Rafael; "El Art-Park...", op. cit., p. 37.

³⁸ veg. PARCERISAS, Pilar; "Asepsia hiperreal en Joan Padern", *Batik*, núm. 52, Barcelona, novembre de 1979, p. 47-49.

³⁹ SANTOS TORROELLA, Rafael; *Els relismes*, op. cit., p. 16.

⁴⁰ veg. PARCERISAS, Pilar; "Asepsia...", op. cit., p. 47.

⁴¹ SANTOS TORROELLA, Rafael; *Els realismes...*, op. cit., p. 7.

⁴² SANTOS TORROELLA, Rafael; "Joan Padern hiperrealista o no", *Destino*, núm. 2162, Barcelona, 15-21 de març de 1979, p. 46-47.

⁴³ veg. VALLÈS ROVIRA, Josep; "L'hiperrealisme de Joan Padern", *Dau al Set*, Barcelona, 1979, p. 3.

⁴⁴ veg. PARCERISAS, Pilar; "Asepsia hiperreal en Joan Padern", *Batik*, núm. 52, Barcelona, novembre de 1979, p. 47-49.

⁴⁵ PUCHADES, Claudi; *Guia de arte*, Barcelona, 1987, p. 100.

⁴⁶ http://www.imageandart.com/tutoriales/historia_arte/hiperrealismo.html; i <http://es.wikipedia.org/wiki/Hiperrealismo>.

⁴⁷ veg. Avia, Amalia; *Guadalimar*, núm. 57, gener de 1981, p. 54.

⁴⁸ SANTOS TORROELLA, Rafael; "El Art-Park...", op. cit., p. 37.

⁴⁹ VIÑAS, Alícia; "Pòrtic" a *Padern, trenta-cinc anys de pintura*, Figueres, Museu de l'Empordà, 1994. s.p.

⁵⁰ veg. PLAYÀ, Josep; *Pintors de l'Empordà*, avui, Palamós, 1993.

⁵¹ Recomano l'obra de diversos autors *Guia de Europa. Parques de esculturas*. Editorial Documenta y Fundación NMAC, 2006.

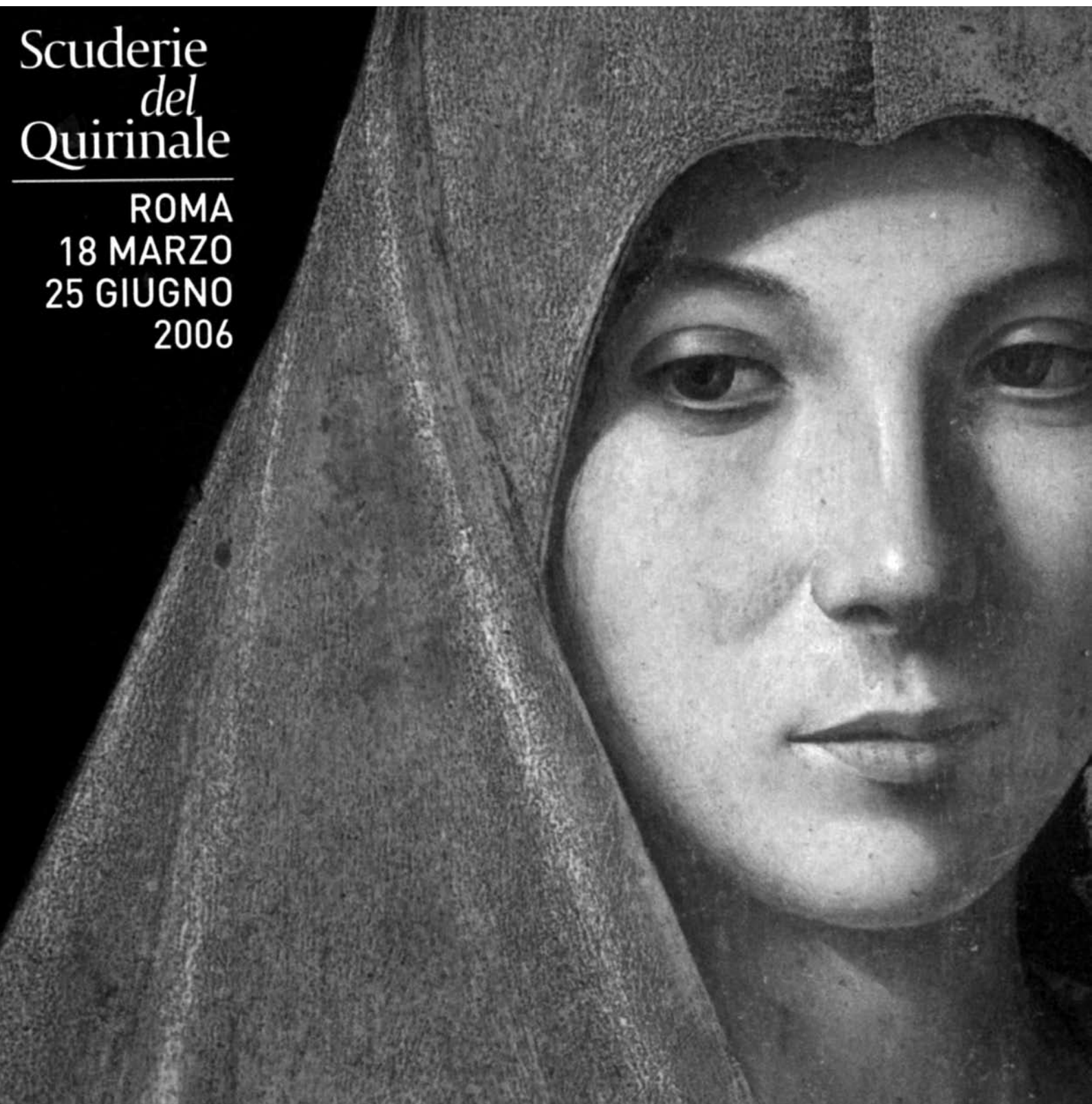

Contribució a l'estudi d'Antonello da Messina

per Josep Bota-Gibert

Scuderie
del
Quirinale

ROMA
18 MARZO
25 GIUGNO
2006

A les cavallerisses del *Quirinale* de Roma, entre el 18 de març i el 25 de juny, s'han exposat dues terceres parts de l'obra d'Antonello da Messina, un mestre del *Quattrocento*, pintor d'obra curta, però extraordinària, *emotiva*. Alertats per Rafael Bataller, després d'admirar el catàleg, de consultar el web *scuderiequirinale.it*, i de llegir la ressenya d'Edward Lucie-Smith que publicava *La Vanguardia* el 7 de juny, vàrem decidir que veuríem de prop l'exposició, tot i que aquest any, després de *Cézanne et Pissaro* a Orsay i *Rembrandt&Caravaggio*, no hi havia cap altra sortida prevista.

La raó era ben simple: en l'exposició s'hi exhibia una tauleta que fins al 1967 va ser propietat de Bataller, el qual va tenir la gran pensada de fer-ne una fotografia en l'estat en què es trobava, que és la que es publica en aquestes ratlles i avala les afirmacions que s'hi fan.

El nostre pintor va saber de l'exposició d'Antonello a través de dos amics entranyables, Josep i Amèlia Blanchart, que viuen a Roma gran part de l'any. En 1991, Rafael els havia ensenyat la fotografia del quadre i els amics havien especulat que potser era *un* Antonello. Després de veure l'exposició no varen trigar a dir-li: "Rafael, em sembla que el teu Antonello s'exposa a Roma". I el convidaren a anar-hi, de manera que Bataller va poder estre-mir-se davant la tauleta que havia estat seva.

Els estic parlant d'una petita tauleta de 19,5 per 14 centímetres, pintada per ambdues cares. En una, hi ha un *Ecce Homo* extraordinari; en l'altra, un *San Girolamo* (Jeroni) *penitente*, que en l'actualitat pertany a una col·lecció privada de Nova York i ha estat exposada per cortesia de Wildenstein & Co, cosa que com a espectadors agraïm.

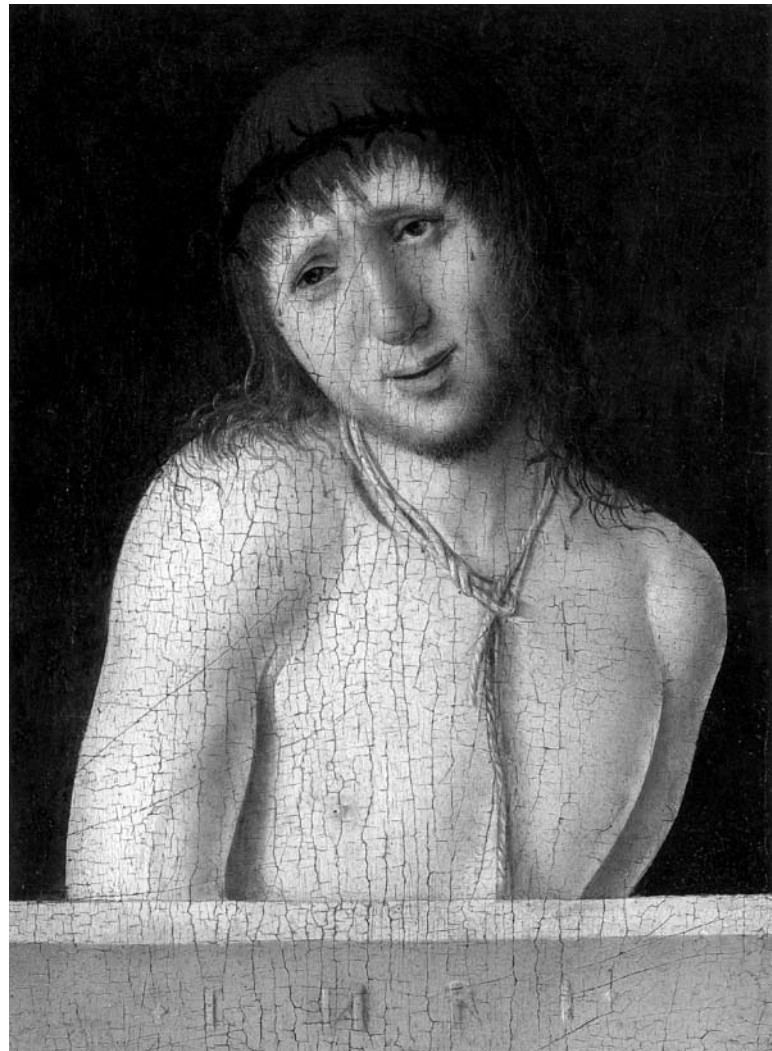
A propòsit d'aquesta *tavola*, Mauro Lucco, curador de l'exposició, inicia el comentari del quadre amb aquestes paraules: "Segons la tradició con-

servada pels actuals propietaris, l'obra es trobava a Espanya a principi del nou-cents", afirmació excessivament general, ja que no precisa suficientment la procedència del quadre ni explica el recorregut de l'obra, és a dir, com, a través de qui i en quines condicions arriba a les mans dels actuals propietaris de Nova York. En l'estudi de qualsevol pintor, tots aquests detalls són cada vegada més necessaris.

Com veuran més endavant, a través de Bataller, ara sabem que la ruta que varen seguir l'*Ecce Homo* i *San Girolamo penitente* fou Barcelona, Madrid, Nova York. No tinc cap dubte que per a l'estudi d'Antonello també ens convindria saber aspectes de la restauració: el moment en què es va fer la cirurgia, en quina ciutat, qui fou el cirurgià i com va treballar. D'aquesta manera seria possible una aproximació al quadre d'Antonello més fidel i diàfana, en la línia del magnífic article d'Andreas Henning *Il San Sebastiano di Antonello da Messina a Dreda. Iconografia e restauro*. D'aquesta manera ens hauríem estalviat que en aquest lloable catàleg, editat per Silvana Editoriale a compte de la *Comissione Programmazione Scuderie del Quirinale*, hi haguéssim de llegir que l'obra de què parlem està en un estat de conservació perfecte.

La informació sobre la procedència del quadre i un estudi aprofundit també hauria evitat la confusió dels estudiosos, especialment del primer, Federico Zeri, que el 1981 va donar notícia d'aquesta tauleta en un congrés sobre Antonello. A partir de llavors, l'error s'ha anat repetint de manera continuada, i al catàleg, quan Mauro Lucco comenta en detall aquesta tauleta, la falla, com no podia ser d'altra manera, s'hi manté. La nostra pretensió és, doncs, contribuir a millorar l'excel·lent comentari del curador i a clarificar les rutes d'Antonello.

La tauleta va pertànyer a Bataller entre el febrer de 1939 i 1967. Va adquirir-la Bataller una set-

A l'esquerra, l'adquirida i fotografiada per Rafael Bataller. A la dreta, la de l'exposició

mana després que les tropes franquistes entressin a Barcelona per vint-i-cinc pessetes, pagades, segons confessa, amb moneda republicana (de la poca que mantingué el seu valor). L'obra, doncs, arribava a les seves mans com a conseqüència dels saquejos produïts durant la guerra civil espanyola, i, pel lloc on la va comprar (carrer del Bisbe), devia haver pertangut a una església propera –Santa Àgata?– o al mateix Palau de la Generalitat. Sigui com sigui, sembla inqüestionable que l'obra era a Barcelona, i hi havia arribat probablement a través del Regne de Nàpols, en mans de la Corona d'Aragó des de 1442 per obra i gràcia d'Alfons el Magnànim.

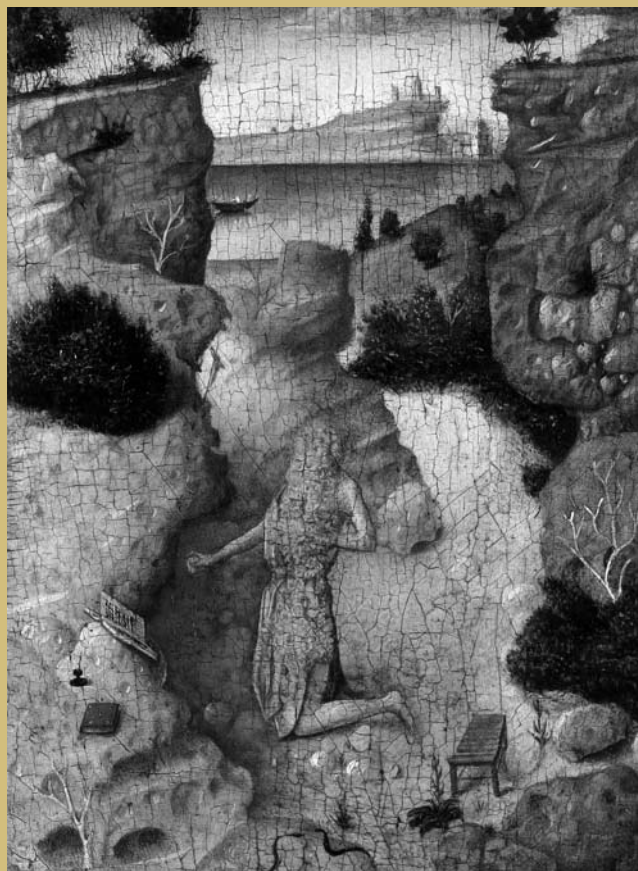
Una altra qüestió són les mides de la tauleta. Rafael creu que prové d'un sagrari, i segurament no li falta raó; primerament per les mides, i després perquè, tal com explica Lucco, si ho he entès bé, es conserven les restes de la motllura que l'emmarcava. Hi ha encara, una altra raó que pot avalar aquesta procedència: l'estat de conservació de *San Girolamo penitente*, que Federico Zeri va atribuir al petons continuats del primitiu propietari de la *tavola*. Bataller, en canvi, assegura que ha estat restaurada, que la cara de Sant Jeroni estava socarrimada per l'efecte d'una flama, de ciri probablement, cosa que podria lligar amb la porta d'un sagrari.

Sigui com sigui, aquesta obra va pertànyer a Bataller fins al 1967, en què la va vendre a través de Raimon Maragall per tres-centes mil pessetes. Un bon dia, Rafael va tenir la bona fe d'ensenyar la peça al galerista, el qual temps després li demanava si encara la tenia. Tots dos veien que es tractava d'un primitiu, però ignoraven que es tractés d'Antonello, raó per la qual Raimon suggerí de consultar amb un tal Español, conservador de Museu d'Art de Catalunya (?).

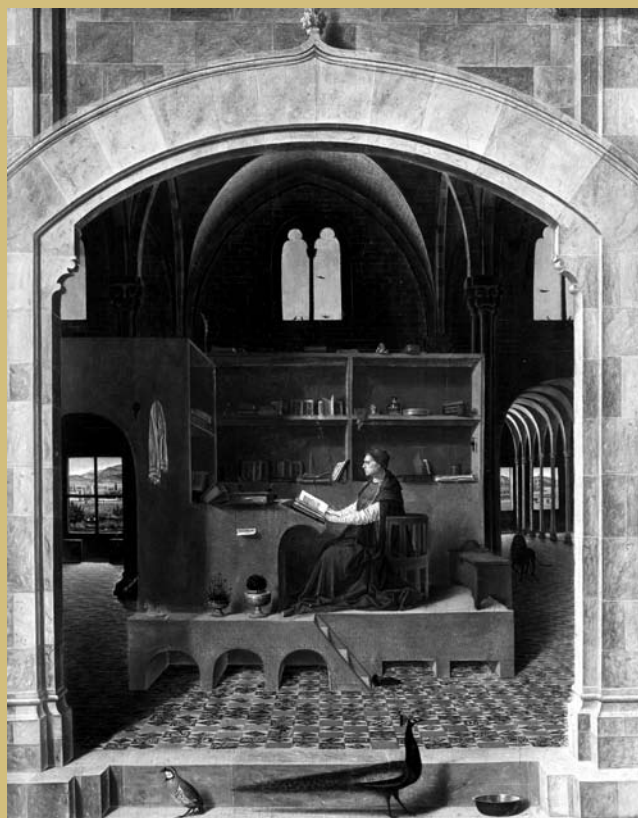
Poc després, Rafael va rebre una trucada de Maragall, en la qual li demanava la tauleta per ensenyar-la a Madrid. En tornar, Raimon li va dir: "Vine a sopar a casa i tindrem unes negociacions per telèfon per a una possible venda". La primera oferta va ser de cinquanta mil pessetes i així va anar pujant fins arribar a les dues-centes mil. A cada nova oferta, Maragall li deia "Rafael què faig", a la qual cosa Bataller invariablement responia, "tu mateix, tu ets l'entès". Maragall va acabar trobant una sortida: "Saps què? Direm que sou tres germans i que voleu cent mil pessetes cadascun". Així es va tancar el tracte de l'Antonello quan Bataller encara no sabia que era un Antonello. I a partir d'aquí que cadascú pensi el que vulgui.

Voldria, ara, que pensessin en com devia reaccionar Bataller quan va veure la seva tauleta a la *Scuderie del Quirinale*. Va emocionar-se i va plorar, em deia; potser va arribar a desolar-se, penso jo. Després de posar-me al seu lloc, em dic i repetixo que mai cap diner justifica la venda d'una obra d'art amb la qual mantenim emocions.

Finalment voldria explicar-los per què m'ha interessat aquest *Ecce Homo*, que, pel meu gust és superior a un altre *Ecce Homo* del mateix autor, propietat del *Metropolitan* de Nova York. La plasmació del dolor em sembla molt superior en la pintura de Bataller que fou: els ulls semitancats tan precisos i eloqüents, el triangle compositiu que estableix amb nas i llavis, l'expressió continuada de dolor, del dolor després d'haver plorat

Sant Girolamo penitente

Sant Girolamo nello studio

Sant Sebastià

Sant Sebastià (detall)

llargament, quan han desaparegut les llàgrimes i als ulls ressecs només queda aquell fil roig. El vaig procurar de memoritzar davant la tela, i avui encara em sembla recordar-lo perfectament.

No voldria acabar sense remarcar altres virtuts de l'Antonello religiós, especialment d'una pintura lloada per tothom, coneguda com *San Girolamo nello studio*, que pertany a la *National Gallery*. Es tracta d'una obra meravellosa que ofereix una sèrie de trucs espacials que recorden Piero: a través d'un arc gòtic l'espectador contempla una gran sala, al centre de la qual, com si s'hagués seccionat perquè l'espectador hi pugui accedir, hi ha un estudi on Sant Jeroni llegeix. Tampoc no hauria d'oblidar el *Sant Sebastià* amb les seves riqueses miniades, que vostès poden admirar entre les pàgines 277 i 283 del catàleg, una expressió inequívoca dels lligams evidents entre Antonello i la pintura flamenca. En aquest sentit voldria alabar dos articles d'aquest imprescindible catàleg: *Antonello da Messina e la pittura fiamminga* que devem a Till-Holger Borchert i el de Dominique Thiébaud, *Antonello, Barthélemy d'Eyck, Enguerrand Quarton e altri: contatti, influenze reciproche o coincidenze artistiche?*, el títol del qual dóna una idea prou precisa de la relació amb els pintors del nord.

També hauríem de parlar, ni que sigui de passada, d'altres obres com *l'Anunciació* i les *Madonna e il bambino*. En tot cas, per no estendre'm, durant el mes de gener deixaré el catàleg a la biblioteca de l'Arxiu per si el volen consultar. Els ho recomano.

Entre les pintures civils cal remarcar els retrats d'un detallisme tan sorprenent que no deixen d'evocar l'escola flamenca, especialment Van Eyck, de qui en l'exposició s'exhibí *Ritratto d'un uomo con copricapo azzurro* (pàg. 297). Però aquest detallisme és només un aspecte del resultat final, de com el pintor ha sabut captar el caràcter, la psicologia profunda de cada personatge. De tots els retrats, prefereixo *Ritratto di*

ignoto marinaio, que és el més famós i recentment ha il·lustrat la traducció de l'obra homònima de Vincenzo Consolo, i *Ritratto di uomo*, propietat del Museu de Torino.

No podria acabar aquest article sense ressaltar alguns estudis del catàleg: el plantejament general (*Le occasioni di Antonello*) que devem a la ploma del curador Mauro Lucco. També he trobat molt interessant el de Gianluca Poldi i Giovanni Villa dedicat a l'estudi de la tècnica del pintor, i el de Gioachino Barbera, *Testimonianze figurative della "fortuna" di Antonello da Messina tra Otto e Novecento*, que no puc sinó recomanar.

En definitiva, la màgia d'Antonello resideix en el fet que la *forma* -l'orfebreria precisa i extrema i la captació de l'instant- és el camí per arribar al fons dels personatges, a la seva concreció psicològica, a la seva veritat, a la seva *forma de ser i d'estar*; aquesta és, al meu entendre, l'essència d'Antonello, un pintor que quan és reproduït en grans dimensions presenta unes textures moderníssimes gràcies al seu detallisme meticulós. Antonello, el pintor que ha justificat un amic i un viatge a Roma.

Josep Bota-Gibert

Ritratto d'un uomo con copricapo azzurro

04

Les llargues vacances del 36 de Carl Faust

per Josep M. Camarasa

Introducció

Ja fa uns anys, incitat pel repte del malauradament desaparegut Lluís Garcia Ballester i la insistència del no menys malaguanyat mestre Ramon Margalef, vaig començar a aprofundir en el paper de Carl Faust com a mecenes de la ciència catalana i en el seu paper rellevant en el sosteniment i en l'emergència, a Catalunya, d'alguns camps de recerca que, sense el seu suport, no haguessin pogut tenir la vigoria que van manifestar a casa nostra ja des dels anys més foscos de la dictadura franquista.

La figura de Carl Faust mereix efectivament molta més atenció de la que se li ha dedicat fins avui; i no sols com a fundador del Jardí Botànic Marimurtra, que és pel que generalment és celebrat. La seva ambició en el foment de la ciència anava molt més enllà i afavorí en moments difícils tant alguns científics ja consagrats i colpits pel destret de la Guerra Civil i l'exili (casos de Josep Cuatrecasas, exiliat, o de Pius Font i Quer, desposseït de tots els seus càrrecs i empresonat) com algunes joves promeses amb recursos insuficients (cas de Ramon Margalef).

Tot i que el treball de recerca que requereix la biografia en profunditat que Faust es mereix encara és lluny d'acabar-se, hi ha alguns períodes que, per diverses circumstàncies, estan més avançats que altres. Un d'aquests, de particular actualitat ara que fa setanta anys d'aquells fets infaustos, és el de la Guerra Civil espanyola de 1936-1939. Aquest article és un avenç d'allò que hem pogut reconstruir a la llum de la correspondència intercanviada entre Carl Faust, d'una banda, i Pius Font i Quer i Josep Cuatrecasas, d'una altra, i alguna altra documentació conservada als arxius de l'Institut Botànic de Barcelona i al de la Fundació Carl Faust.

L'estiu terrible de 1936

Carl Faust acostumava a anar de vacances cada estiu al seu país natal i també dedicava una part de l'estiu a visitar centres i institucions científiques de diferents ciutats europees, principalment de l'Europa central. El mes de juliol de 1936, fidel a aquest costum, va emprendre el viatge sense imaginar com de llargues serien aquelles vacances.

Com és prou conegut, quan el 19 de juliol de 1936 els sindicats i les forces polítiques representatives de les classes populars prenen les armes per fer front a l'aixecament militar, es pot dir que esclata a Espanya una revolució social que, a Catalunya, en aquells primers moments, pren un caràcter predominantment anarquista. Faust, home adinerat, encara que sense simpaties polítiques conegudes, tenia tots els motius per sentir-se amenaçat pel carés que prenia la situació, malgrat que la seva condició d'estranger podia suposar per a ell una relativa protecció, de manera que de bon començament decideix no tornar a creuar la frontera, tot i que consta, indirectament, que en algun moment del mes d'agost de 1936 arribà fins a la frontera de Cervera de Marenda, si bé a la vista de les notícies que li arribaven, optà per recular i mantenir-se al marge de la situació de guerra que es vivia a Espanya, no sense ajudar, en la mesura del possible, els seus amics, ni deixar de planificar el futur de Marimurtra.

Les primeres notícies de primera mà rebudes per Faust sobre la guerra que s'han conservat li van arribar de Joan Llatas, un dependent administratiu de l'empresa Faust y Kamman, S. A. que, durant tota la guerra, tindria cura dels interessos de Faust a Catalunya, a més de ser delegat de la CNT al Comitè de Control Obrer de l'Empresa, que durant un temps dirigí. Joan Llatas, segons ell mateix explica, era amic de Martí Barrera, llavors conseller de Treball de la Generalitat de Catalunya. Ja abans de l'esclat de la guerra havia freqüentat Blanes i Marimurtra i coneixia tot el personal propi del Jardí i el que treballava en la construcció de nous elements, de manera que els detalls que dóna de la continuïtat i de les interrupcions inevitables en els treballs del Jardí són valuosíssimes per conèixer la datació d'alguns elements singulars. Així, per exemple, el Temple de Linné havia començat a construir-se aquell estiu i, a finals d'agost, estaven aixecades les vuit columnes, si bé es prenia la decisió d'esperar el retorn de Faust per completar la coberta.

La primera carta de Llatas porta la data del 13 d'agost i descriu l'escena de la situació de Blanes a pocs dies de l'inici de la guerra i la revolució. L'església cremada, nombrosos desapareguts per por de represàlies, assassinats gairebé quotidians a la carretera de Girona, imposició de quotes obligatòries "a la colònia de Blanes i propietaris" pel Comitè Local que ha substituït l'Ajuntament, de les quals Pepito Burcet, contractista de les obres del Jardí, ha aconseguit deslliurar Faust explicant al Comitè que no és ni un estiuejant (si de cas estiueja a una altra banda) ni un propietari que especuli amb el sol ans, ben al contrari, és un mecenes que dóna vida al poble enterrant-hi diners en comptes de treure'n.

La situació del Jardí no és dolenta perquè, per sort, el Comitè de Blanes és presidit per un dels jardiniers de Marimurtra, militant de la CNT, un tal Rodríguez. Dos jardiniers més, Portas i Rodó, eren milicians cenetistes com Rodríguez¹. Tres més, en canvi, "Chico", Lau i Ros, havien des-

aparegut per por de represàlies a causa d'haver estat relacionats durant els anys vint amb l'anomenat Sindicat Lliure o amb el sometent. Pel que fa als constructors, Pepito Burcet i el seu germà Esteve, no tenien diners en efectiu perquè havien hagut de continuar pagant jornals sense que ningú treballés i sense poder cobrar cap feina feta. Amb relació al tema dels jornals, Pepito Burcet insisteix molt a Faust en la necessitat de continuar-los pagant (augmentats en un 15%) així que pugui mobilitzar diners en efectiu a Catalunya per tal que la bona sintonia amb el comitè local i la població de Blanes en general no s'esguerri.

El Temple de Linné, un signe d'harmonia en mig del desori

Després de complexes vicissituds, finalment, el 23 de setembre, Llatas podia pagar els jornals endarrerits i posava al dia els compromisos laborals de Faust a Blanes, de la qual cosa li transmet compte detallat². Mentrestant, segons les informacions de Llatas, el respecte que tenia el comitè local pel Jardí era exquisit, fins al punt d'haver ofert fins i tot una guàrdia; potser hi va acabar de contribuir que el jardiner de Faust, el suec Eric Svensson (Sventenius)³, havia penjat la bandera del seu país a les finestres de les seves habitacions en senyal de neutralitat. Per altra banda el Temple de Linné havia arribat al coronament de les columnes:

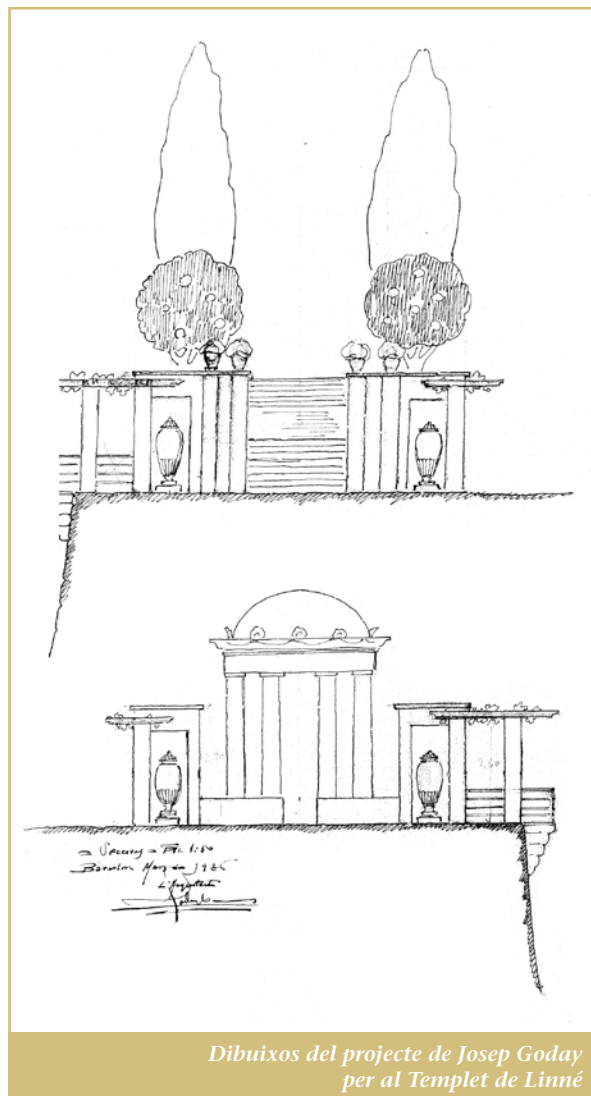
"[...] en cuanto al templete supera todo lo que podríamos juntos imaginarnos!!! Sobre las columnas, ya hay montado el toro o anillo para encima del friso, y crea que es una visión puramente clásica." ⁴

Llatas insisteix en la bellesa del Temple en successives cartes. Però, així com en la del 25 de setembre lamenta que la boira no li permetés fer fotos amb la càmera que portava, només tres setmanes més tard el que lamenta és no poder

dur-la quan vagi a Blanes ja que “[...] Pepito [Burcet] me advertí que no subiera con ella, pues lo que pasó con el Sr. Goday⁵, podría reproducirse, como se han reproducido y aumentado las fantasías de tiempo atrás.” No sabem que va passar amb el senyor Goday, però sens dubte les fantasies tenen a veure amb la vella sospita (del temps de la Primera Guerra Mundial, quan Faust començava a adquirir propietats a la zona) de desembarcaments de submarins alemanys a sa Forcanera o a la cala Bona o de Sant Francesc.⁶

A partir de mitjan octubre la relació amb el Comitè de Control Obrer de Faust y Kamman, S. A. pren un caràcter més formal. El 19 d'octubre el Comitè s'adreça formalment a Faust (paral·lelament ho feia també amb Wilhelm Kamman, que es trobava a Alemanya des de poc després del començament de la guerra, la qual el va sorprendre estiuellant precisament a Blanes) i l'assabenta de les mesures preses amb relació als seus interessos, que són les que ja li havia comunicat prèviament Llatas de manera més privada i informal. En entrar en vigor el Decret de col·lectivització, de 24 d'octubre de 1936, el Comitè es reorganitza en Consell d'Empresa, del qual Llatas és nomenat director, i també se li comunica a Faust oficialment la nova situació.

Faust, però, tenia altres fonts d'informació sobre la situació del Jardí menys optimistes que les que li trametia Llatas. Sens dubte les del seu soci Wilhelm Kammann, que ben aviat es va traslladar a la zona franquista i es féu càrrec de la gestió de les sucursals de Sevilla i Saragossa de Faust y Kammann, S.A., però també del seu jardiner suec, Eric Svenson, amb qui Llatas no simpatitzava gaire, desafecció probablement recíproca. Svenson devia explicar-li a Faust els desastres de les primeres setmanes de la guerra i es devia fer ressò dels rumors contraris a Faust i al Jardí que circulaven per Blanes. Llatas, en algunes de les seves cartes, s'esplaia a desmentir informacions que Faust li devia comentar en les seves i que devien procedir d'aquestes fonts.

Dibuixos del projecte de Josep Goday per al Temple de Linné

Els amics botànics: Pius Font i Quer i Josep Cuatrecasas

Faust, d'una altra banda, es comunicava també amb altres persones de la seva confiança per buscar suports que asseguressin la supervivència del Jardí durant la seva absència i la continuïtat futura de la seva obra. Molt particularment s'adreça als seus amics botànics: Pius Font i Quer i Josep Cuatrecasas.

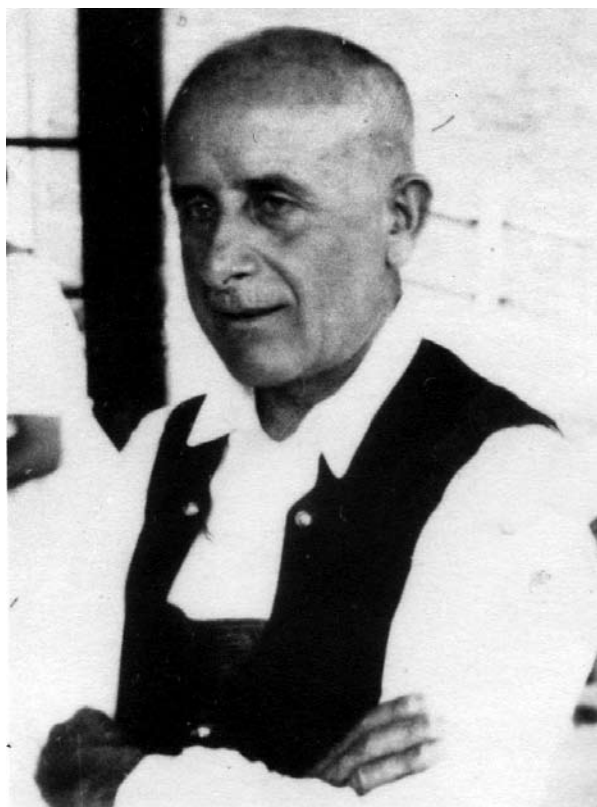
La més antiga d'aquestes cartes que s'ha conservat és l'adreçada a Josep Cuatrecasas des de Sankt Gallen, a Suïssa, el 29 d'octubre de 1936.

En aquesta carta Faust assabenta el seu corresponent que ha estat a Praga⁷ i a Viena i li demana que tingui cura de Marimurtra. La carta en qüestió, que Faust havia enviat a casa dels pares de Cuatrecasas, a Barcelona, li fou retornada al remitent al cap de pocs dies i és així com el 14 de novembre la tornava a enviar, ara amb èxit, des de Berna, on s'hostatjava a casa del liquenòleg Eduard Frey.

Dies després, el següent dilluns, sortia cap a Montpeller per passar unes setmanes a la SIG-MA (Estació Internacional de Geobotànica Mediterrània i Alpina), amb Braun-Blanquet, i des d'allà s'adreçava a Font i Quer el 4 de desembre amb una carta en què manifestava una certa preocupació pel Jardí que, a més, s'acabava de quedar sense jardiner ja que Sventenius havia hagut d'anar-se'n a Suècia a causa d'una greu malaltia de la seva mare. De camí cap a Suècia s'havia aturat a Montpeller i havia assabentat Faust de

la situació a Blanes i d'una certa animadversió del comitè local tant envers Faust i Sventenius com envers el Jardí. Tot i les notícies, força més tranquil·litzadores, que li trametia Llatas⁸, no és sorprenent que Faust se sentís inquiet per la sort del Jardí i desitgés posar-lo sota les proteccions més segures possibles.

Segurament per això, Faust demanava a Font i Quer en la seva carta que posés Marimurtra sota la custòdia de la Generalitat de Catalunya o de la Universitat de Barcelona, alhora que li indicava els noms d'algunes persones interessades pel futur del Jardí (Joan Solé i Pla, Miquel Aldrufeu, Noel Clarasó) a les quals també s'havia adreçat per carta i que potser podrien ajudar-los. Ell, mentrestant, es dirigia a les autoritats suïsses per activar la creació de la fundació internacional que ja feia temps que tenia intenció de crear per a l'administració del Jardí com a estació biològica, però que les circumstàncies del moment feien urgent activar.

Carl Faust a la seva casa de vacances de Tegernsee (Baviera) l'estiu de 1927

La reacció de Font i Quer va ser immediata. El 9 de desembre, havent rebut ja la carta de Faust, escriu a Cuatrecasas per comunicar-li-ho i per fer-li una proposició que hagués pogut canviar el futur de Marimurtra i potser el de Cuatrecasas. Per una banda, Font pensava que seria possible que la Generalitat de Catalunya confiscés el Jardí, i en aquest sentit pensava parlar l'endemà amb el comissari de Ciències Naturals de la Generalitat. Per una altra, preveia que "el summum de l'operació i de l'encert seria que vós [Cuatrecasas] us poguéssiu encarregar de la direcció del Jardí mentre durin les circumstàncies actuals". Cal dir que aquelles "circumstàncies actuals" consistien en el fet que les forces franquistes es trobaven a les portes de Madrid, ocupant una part de la ciutat universitària, i en la impossibilitat de Cuatrecasas d'exercir les seves funcions de catedràtic de Botànica de la Facultat de Farmàcia madrilenya. Per això afegia Font i Quer: "si fos possible que el sou que percebeu com a professor el cobréssiu com a director d'aquest jardí la

cosa deuria ser ideal per a vós, crec, i no cal dir per a Faust i per a nosaltres”.

Les coses havien d'anar ben altrament. Aquells mateixos dies Cuatrecasas era nomenat per a un alt càrrec al Ministeri de Sanitat i Assistència Social de la República espanyola i havia de traslladar-se a València, on residia el Govern republicà. Un any més tard, coincidint amb el trasllat del Govern de la República a Barcelona, van disposar que cessés del càrrec, alhora que se li confiava la direcció del Jardí Botànic de Madrid, que compliria en bona part a distància, de Barcelona estant, però amb freqüents visites a Madrid. Finalment, l'estiu de 1938, seria designat per representar el Govern de la República espanyola en els actes del quart centenari de la fundació de Santa Fe de Bogotà.

Per altra part, les entrevistes de Font i Quer amb el comissari de Ciències Naturals de la Generalitat de Catalunya (Joan B. Soler i Bru) i amb el subsecretari de Cultura (Josep Irla), per una banda, i amb el rector de la Universitat Autònoma (Pere Bosch i Gimpera), per una altra, no tingueren els resultats que esperava. De l'entrevista amb els dos primers el 10 de desembre Font només tragué en net que la “confiscació” que pretenia Faust no seria possible perquè el conseller en cap i també conseller de Cultura, Josep Tarradellas, era contrari a prosseguir la política de confiscacions. Únicament quedava oberta la porta a negociar una “cessió” a la Generalitat de Catalunya, tan condicionada com volgués Faust. L'endemà, l'entrevista amb Bosch Gimpera no féu més que confirmar les precedents però, molt interessat pel tema de Marimurtra, el rector de la Universitat Autònoma adreçà per pròpia iniciativa un ofici a l'Ajuntament de Blanes en què recomanava que es respectés al màxim el Jardí i donava a entendre que més tard la Universitat Autònoma, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Blanes estudiarien el règim que calia donar al Jardí. Això donà peu a Llatas i Aldrueu a organitzar un suposat Front Anti-

Carl Faust acompanyant Joan Solé i Pla en una visita a Marimurtra la primavera de 1936

feixista Jardiner, en nom del qual convenceren el Consell i Comitè de Blanes que acordés (el 13 de desembre) de posar sota la seva protecció formal Marimurtra mentre ells, en nom del suposat Front Antifeixista Jardiner, es feien càrrec de la gestió tècnica (Aldrueu) i administrativa (Llatas)⁹.

La fundació internacional de l'Estació de Biologia Mediterrània

Tot i l'escàs èxit de les seves gestions, Font i Quer no trigà a respondre a Faust i, al llarg d'aquell mes de desembre de 1936, mantingueren tots dos una activa correspondència ja que Faust responia, els dies 13 i 17 de desembre, des de Montpeller, i els dies 23 i 31, des de Basilea, a successives cartes de Font datades els dies 10, 11, 16 i 23 del mateix mes. El tema central

d'aquestes cartes era la creació, a Suïssa, d'una fundació internacional, amb participació catalana i espanyola, que passaria a ser titular de Marimurtra, de la biblioteca científica de Faust i d'un cert capital aportat per aquest, amb la condició de mantenir-lo de per vida com a director amb dret a residir a la casa de Marimurtra (tot i que Faust, a la pràctica, quan era a Blanes, vivia a la Fonda Patacano). A la mort de Faust, per altra banda, la Fundació seria hereva de la major part dels seus béns. Tot i que Font i Quer no acabava d'estar d'acord amb el plantejament de Faust, aquest adduïa l'experiència de Braun-Blanquet i l'opinió favorable de Gustav Senn i d'altres destacats membres de la Societat Suïssa d'Història Natural per a constituir la Fundació a Basilea, amb l'ajuda de Senn i d'un notari d'aquella ciutat suïssa. Entre les entitats que volia incloure com a fundadores hi havia d'haver l'Institut

El fitosociòleg Josias Braun-Blanquet i la seva esposa Gabrielle, a Lleida, durant l'excursió geobotànica internacional de 1934 a Catalunya, organitzada per l'Estació Internacional de Geobotànica Mediterrània i Alpina (SIGMA) amb el suport de Pius Font i Quer i Carl Faust

Botànic de Barcelona (és a dir Font i Quer) i la Sociedad Española de Historia Natural (és a dir Cuatrecasas). Finalment Font i Quer acceptà les raons de Faust, alhora que li feia algunes observacions referents a les facultats del Consell de Direcció de la futura Fundació en cas que alguna de les entitats que en formessin part desaparegués o canviés de nom o d'objecte, observacions que Faust també acceptà de bon grat. A final d'any Faust semblava tenir decidit un nom: Estació Internacional de Biologia Mediterrània. Per justificar-lo li comentà a Font i Quer que no volia limitar l'objecte del futur centre només a la botànica, encara que aquesta constituís el seu interès central. Pensa que, "si Rockefeller o Carnegie nos conceden un dia una suma para un acuario de mar, no nos hemos de perder en consideraciones si esto cabe o no dentro de las facultades de la Estación". Una idea que Faust refermarà en els mesos següents, després de visitar les estacions oceanogràfiques de Mònaco i de Villefranche.

La situació a Blanes, mentrestant, semblava estabilitzar-se. Solé i Pla havia visitat Marimurtra i havia tranquil·litzat Faust respecte a la situació del Jardí. Aquest, en la seva carta a Font i Quer del 17 de desembre, també deia haver rebut de les autoritats de Blanes tota mena de satisfaccions (cal suposar que per les falses acusacions en contra d'ell de les quals devia haver-se queixat en una carta anterior al comitè local). També les notícies que li feia arribar Font i Quer eren tranquil·litzadores. Tanmateix, el dia 21 per telegrama i el 28 per carta, Llatas s'adreçava a Faust per dissuadir-lo de signar en territori estranger cap cessió de les seves propietats ja que, no solament seria tinguda per nul·la sinó que podria desfermar reaccions imprevisibles en contra d'ell i de Marimurtra.

Després d'una carta adreçada a Cuatrecasas, encara des de Basilea, datada el 17 de gener de 1937, i una altra amb el mateix destinatari, tramesa des de Mònaco el 23 d'abril, s'obre un parèntesi

d'alguns mesos durant els quals ens manquen notícies de l'evolució dels projectes de Faust. Sabem, pel que diu en la primera d'aquestes cartes, que a començaments d'any comptava romandre a Basilea fins a finals de gener, per marxar a continuació cap a Mònaco i localitats veïnes de la Costa d'Atzur i estudiar durant una temporada el jardí de plantes exòtiques de Mònaco i el de la Mortola, a Antíbol; però el cas és que, segons ens revela la segona carta, encara era a Basilea a finals de març (i potser els primers dies d'abril i tot) i que fins ben entrada la primavera no s'havia pogut traslladar a Mònaco, on s'acollia a l'hospitalitat de Justin Rousset.

La correspondència entre Faust i Font i Quer no es reprendria fins a l'agost. Pot semblar sorprenent després del febril intercanvi del mes de desembre de 1936, tanmateix, cal tenir present que, al marge de les limitacions que imposava la guerra, els primers mesos de 1937 foren especialment feixucs quant a feina per a Font i Quer: publicació dels darrers volums de *La flora de Catalunya* de Joan Cadevall i Diars, obres i plantacions al nou Jardí Botànic de Montjuïc, trasllat de l'Institut Botànic, per raons de seguretat, a una torre del carrer de Sant Gervasi, rescat de l'herbari i les col·leccions Salvador del mas de la Bleda...

També Faust havia passat aquests mesos força ocupat. El procés de constitució de la Fundació l'havia retingut a Basilea fins a finals de març i havia passat almenys tres mesos a la Costa d'Atzur visitant jardins botànics i estacions zoològiques i oceanogràfiques. La seva passió habitual per l'estudi el devia haver mantingut plenament ocupat durant aquest temps. Al fort de l'estiu devia haver tornat a la seva fórmula de vacances centreeuropees, la qual cosa el situa a Sankt Gallen a mitjan agost (hi romandria fins al desembre).

En la seva carta del 12 d'agost, Font i Quer assabenta Faust d'una colla de novetats ocorregu-

des durant els mesos que no s'havien escrit: les morts del germà Sennen (gener) i de Carlos Pau (maig) o l'acabament de *La flora de Catalunya*. Faust, en la seva resposta del 29 del mateix mes, manifesta la seva sorpresa i, en el cas de la mort de Pau, el seu condol per les notícies rebudes.

En la carta següent, adreçada tant a Font i Quer com a Cuatrecasas, els assabenta formalment de la constitució, el març anterior, de la Fundació Estació Internacional de Biologia Mediterrània, sota la presidència del director de l'Institut Botànic de la Universitat de Basilea i president de la Societat Helvètica d'Història Natural Gustav Senn.

La Fundació havia estat constituïda a Basilea, davant del notari Ernst Miescher, el 23 de març de 1937, d'acord amb la legislació suïssa, sota la reserva de complir posteriorment els requisits

que exigís la llei espanyola. Faust hi aportava inicialment el Jardí Marimurtra i tots els altres terrenys propietat seva a les immediacions de Blanes, la seva biblioteca i un capital d'entre cent deu i cent quinze mil francs suïssos, quantitat que Faust jutjava suficient per poder pagar amb els interessos els jornals dels jardineros per tal de conservar el Jardí, si més no en l'estat de l'estiu de 1936, encara que no arribaria per prosseguir les obres que tenia projectades en aquell moment; acabada la guerra, comptava aportar més valors a la Fundació.

També s'havia constituït un patronat científic i administratiu format per la Société Helvétique des Sciences Naturelles, amb seu a Basilea; la Société Helvétique de Botanique, amb seu a Lausana; el Kaiser Wilhelm Gesellschaft, de Berlín, el Niederlandische Botanische Vereinigung, d'Amsterdam, i "una corporación botánica de Suecia" de la qual no donava el nom. Tan aviat les circumstàncies ho permetessin s'havia de convidar a formar-ne part l'Institut Botànic de Barcelona i la Sociedad Española de Historia Natural.

L'objecte de la Fundació havia de ser fomentar i facilitar els estudis biològics, particularment botànics, als estudiants i titulats de tot el món, amb particular atenció a la flora mediterrània i la de les regions subtropicals seques. Faust es reservava de per vida la direcció del Jardí i de la Fundació, recolzat per un Consell Consultiu format per un representant de cada una de les entitats patrones, amb un president que havia de ser obligatòriament suís i que inicialment seria Gustav Senn. Mort Faust, aquest consell havia de passar automàticament de consultiu a administratiu i fer-se càrrec de la gestió de l'Estació Internacional de Biologia Mediterrània i l'administració dels seus béns.

Com en ocasions anteriors Font i Quer no trigà a respondre (el 4 d'octubre) i va acollir amb entusiasme la constitució de la Fundació i va oferir tota la seva col·laboració. D'entrada pro-

posava iniciar els treballs de la nova corporació amb un inventari de la biblioteca, treball per al qual proposava la bibliotecària Maria Serrallach. Faust trobà excel·lent la proposta, per tal com suposava una oportunitat per orejar la casa de Blanes, tancada feia més d'un any, i en la seva resposta a Font i Quer (12.10.37) donava les instruccions oportunes per a accedir-hi i fins i tot aconsellava les disposicions que calia prendre si de cas feia fred. També preguntava si la jove bibliotecària era filla de l'uròleg Narcís Serrallach (1875-1951), conegut seu. El que resulta particularment interessant d'aquesta carta és que manifesta l'origen de bona part de la biblioteca, adquirida per Faust uns anys abans a Niça i que era el resultat de quaranta anys de dedicació al seu jardí subtropical d'un propietari de la Costa d'Atzur; per això considerava Faust que fins els més insignificants fulletons i separates s'havien de catalogar, per tal com l'orientació del conjunt era molt parella a la que ell desitjava implantar a la futura estació de Blanes.

Poques setmanes després (4.11.1937) s'interessava per la possibilitat d'adquirir l'herbari del germà Sennen, posat cas que estigués en venda, per tal de començar a dotar l'Estació de Blanes d'unes col·leccions de referència. A partir d'aquest moment, i fins al final de 1938, s'estableix una correspondència ininterrompuda, malgrat les creixents dificultats que la situació bèl·lica imposava a les comunicacions, que ens manté força ben informats de les activitats de Faust durant aquest període.

La il·lusió del retorn imminent

De fet, el novembre de 1937 Faust es mostrava tan convençut que no havia de trigar a tornar a Catalunya que fins i tot li deia a Font i Quer, en carta datada a Sankt Gallen el 20 d'aquell mes i a punt de traslladar-se a Mònaco en recerca d'un clima més clement, que, per bé que li donava l'adreça de Mònaco on comptava fer estada, no

calia que es molestés a respondre-li “pues si puedo arreglar mis documentos pienso trasladarme a esa, puesto que desde mi despacho me lo han pedido ya varias veces”. L’ofensiva republicana sobre Terol, iniciada el 15 de desembre, els bombardejos sobre Barcelona i el nou gir que prengué aquell hivern la guerra li degueren desaconsellar la tornada, i l’esperança de pròxim retorn de Faust acabaria per revelar-se vana, ja que el 29 de desembre de 1938 (data de la darrera de les seves trameses postals, una targeta postal que confirma la rebuda d’una carta de Font i Quer datada el 12 de novembre que ja donaven tots dos per definitivament perduda) encara escrivia des de l’exterior; en aquest cas des de Ginebra, on havia hagut de traslladar-se des de Mònaco en haver trobat les autoritats franceses recels a la prolongada estada al seu territori i al del principat de Mònaco d’un ciutadà alemany.

L’al·lusió de Faust al seu despatx la tardor de 1937 ens posa de manifest que, bé que de lluny i en unes circumstàncies poc propícies, no s’havia

deslligat dels seus compromisos amb l’empresa que havia contribuït a fundar i de la qual encara era soci, i que mantenia comunicació amb els responsables directes de la seva gestió durant els dies de la guerra. Tampoc havia perdut el contacte amb els amics de Blanes, fins i tot amb alguns, per ara anònims, als quals ajudava econòmicament. En una carta a Font i Quer, datada a Mònaco l’11 de gener de 1938, li explica: “[...] para ayudar a la población de Blanes estoy ocupando, no como antes 3 ó a lo sumo 4 jardineros, sino 5. En estos tiempos críticos hay que ayudar a los hermanos en todo lo que se pueda”. Encara que, en la mateixa carta, per justificar que encara no vol parlar obertament de la creació de la seva Fundació abans de tenir arreglades totes les gestions oficials amb les autoritats espanyoles i catalanes, parla també, en termes ben diferents dels emprats per parlar dels jardineros, d’altres amics que no acaben de comprendre les dèries científiques de Faust i que voldrien donar al Jardí un destí primordialment d’atracció turística per a Blanes:

El Temple de Linné poc després de la Guerra Civil, abans de la construcció de l'escalinata que actualment hi condueix

Carl Faust a Marimurtra el 1931

“Vd. sabe que tengo amigos en esa que me quieren inducir a dar al jardín una destinación diferente de la ideada por nosotros. Desean darlo (o que yo lo dé) a la publicidad, persiguiendo con ello más bien propósitos propagandistas, turísticos y artísticos. Me han hablado -de muy buena fe, desde luego- de conciertos en noches de luna en el templo de Linneo! Antes de hacer nada quisiera pues convencer a los referidos Señores -contando en ello, desde luego con la valiosa ayuda de Vd.- que el verdadero objeto del jardín tiene que ser forzosamente el científico, teniendo (o debiendo tener) la categoría y el carácter que le queremos imprimir nosotros. Además yo estoy convencido que inclusive desde el punto de vista patrióticamente español, catalán o blanch (sic), valen más los propósitos nuestros que todo romanticismo.”

La idea que Faust es feia del que havia de ser el Jardí queda ben expressada en una carta que adreçava per aquells mateixos dies a Cuatrecasas,

alliberat de poc dels seus càrrecs al Ministeri de Sanitat i Assistència Social. Després d'explicar-li com es dedica a fer coneixences entre els botànics suïssos, alemanys i centreuropeus en general que puguin aportar ajuda material o científica a la Fundació de Blanes (“Como yo por desgracia no sirvo para los trabajos de investigación, procuro servir en esta modesta forma a la ciencia y a mi muy querida segunda patria”), li explicita el seu ideal per a Marimurtra:

“En fin, voy cultivando relaciones, pues las considero necesarias para poder realizar mi ideal, que es Blanes convertido en una pequeña ‘República de Biólogos’ o bien, pensando en griego, un ‘Jardín Epicúreo de los Biólogos’ en donde puedan sabios y estudiantes, lejos de los ruidos de la gran urbe, desprendidos de la vida cotidiana, en medio de un jardín interesante, de un clima ideal y de un paisaje helénico, dedicarse por completo a la creación de valores ideales y a la busca de la verdad única.”

Molt probablement, un d'aquells amics de bona fe però poc atrets per la dimensió científica de Marimurtra era Llatas, de qui Faust rebia novament una carta a començaments de març en què l'assabentava d'haver rebut la visita de Pius Font i Quer i Miquel Aldrufeu per comunicar-li els treballs que hi pensaven dur a terme amb el patrocini de la Generalitat de Catalunya. Indubtablement la influència de Llatas a Blanes devia ser considerable, perquè li escriu a Faust (i aquest ho transcriu en una carta a Font i Quer datada el 12 de març de 1938): “Yo cuidaré de avisar en Blanes de este trabajo y las facilidades que debe encontrar su obra cultural, de acuerdo con las instrucciones de la Generalitat de Catalunya”.

En realitat, sembla ben clar que Faust no es feia una imatge gens precisa de la marxa de la guerra civil a Espanya. Quan Font i Quer li comunica el 12 de novembre de 1937 que Cuatrecasas s'ha instal·lat a Barcelona, així com també Ignacio i Cándido Bolívar, se n'alegra sincerament, sense

adonar-se que això era conseqüència del replegament del Govern de la República, que ja no es considerava prou segur a València i a Barcelona, amb la qual cosa acceptava implícitament la imminència de la desfeta i de l'exili. És cert que també circulaven en aquell moment intensos rumors que era a punt de negociar-se un armistici, i fins i tot hi hagué algun intercanvi de presoners. Per altra banda, no cal dir que els seus corresponents eren lluny de poder-li dir tota la veritat del que passava, atesos els riscos de la censura de correspondència, i que les informacions periodístiques de la guerra a l'exterior eren sempre molt parcials i tendencioses, segons les simpaties polítiques de cada diari. Sí que degueren tenir ampli ressò internacional els bombardejos de Barcelona del gener de 1938, dels quals parla també discretament Cuatrecasas en la seva resposta a Faust de 13 de febrer d'aquell any, en la qual contrasta el somni ideal d'aquest per a Marimurtra i l'aspra realitat quotidiana de la guerra:

"He recibido hace unos días su estimada carta del día 15 de enero, por la que deduzco que se encuentra V. bien, aunque nostálgico de nuestra tierra sonriente y generosa y especialmente de su ideal remanso de ciencia y arte que se llama Mar y Murtra. Nosotros también estamos algo alejados de aquel paraíso, pues aunque la distancia es corta, las bombas de la metralla faciosa y el nerviosismo todo que esta guerra que nos hacen crea, nos separa también a ratos largos de los lugares de esparcimiento o de trabajo espiritual. [...] Me gustará hablar extensamente con usted la primera vez que nos veamos para que me explique esos sus nuevos planes de trabajo en Blanes, síntesis de tantos consejos autorizados como habrá usted oído en los últimos meses. Es indudable que el moderno 'Jardín de Epicuro' florecerá con todo esplendor y fructificará produciendo inigualables valores ideales dedicados al escudriñamiento de la verdad. [...] Los terribles bombardeos nos han dejado indemnes a Martha, a los niños y a mi, y todos nos encontramos en perfecto estado."

Ja no hi hauria ocasió per a la conversa entre els dos homes¹⁰. El final de la guerra s'enduria Cuatrecasas a l'exili americà i la mort de Faust se l'enduria abans que Cuatrecasas hagués pogut tornar ni de visita. La mateixa carta conté una informació valuosa amb relació a les activitats de Cuatrecasas en aquest període final de la seva trajectòria científica espanyola. Ja que ens situa la seva presa de possessió efectiva com a director del Jardí Botànic de Madrid, cap a on havia de sortir (via València) l'endemà de la data de la carta i on devia comptar arribar el dia 15 de febrer.

L'acció humanitària

Mentrestant, pràcticament la totalitat de la correspondència de 1938 entre Faust, per una banda, i Font i Cuatrecasas, per l'altra, es refereix a les gestions relacionades amb la biblioteca i l'herbari de Marimurtra, així com també als esforços de Faust i de la senyora Frey, de Berna, per fer arribar paquets amb aliments per pal·liar la difícil situació dels proveïments a la rereguarda republicana, sobretot per als fills de Cuatrecasas, Font i Aldrufeu (el d'aquest darrer, desgraciada-

Carl Faust treballant al jardí el juliol de 1935

ment, mort a finals de gener o els primers dies de febrer de 1938, de febre tifoide). Les darreres setmanes de 1937 Font i Quer encara havia pres al peu de la lletra la indicació de Faust de no respondre la seva carta del 20 de novembre ja que comptava tornar tot seguit a Catalunya. El primer de gener de 1938, però, en plena contra-ofensiva franquista per recuperar el control de Terol, ja devia ser evident que els fets anaven per un altre camí i Font adreçà a Faust una carta en la qual l'assabentava de les disposicions que anava prenent amb relació als seus projectes de catalogació de la documentació botànica conservada a la casa de Blanes. Faust, en la seva resposta, trobava excessiu el nombre de 10.000 etiquetes que volia fer imprimir Font i Quer i li donava la indicació, ja ressenyada, de deixar en blanc l'encapçalament per evitar aixecar la llebre abans d'haver parlat amb alguns dels seus amics de Blanes i de Barcelona. El mes de febrer, després d'haver-li aclarit Font i Quer que calia pensar en les futures adquisicions de la biblioteca, s'avenia a fer imprimir el nombre d'etiquetes que aquest li aconsellava i acceptava la proposta de no deixar en blanc l'encapçalament i retolar simplement les etiquetes amb les paraules "Mar i Murtra - Blanes", que no havien de desvetllar cap suspicàcia a ningú. El retard en resoldre el tema de les etiquetes havia retardat igualment l'inici de les tasques de catalogació però, com

que el fred de l'hivern les hagués fet particularment penoses per a la bibliotecària, Faust encara es congratulava del retard.

Les etiquetes finalment estigueren a punt el mes d'abril i Faust hi donà la seva conformitat el 5 de maig des de Mònaco però, en realitat, ja des de mitjan març Font i Aldrueu s'havien endut els opuscles de Blanes a Barcelona per catalogar-los. El trasllat dels opuscles es completà el 12 d'abril i al principi de juny ja estaven tots catalogats.

En la mateixa carta del 5 de maig, en la qual donava la conformitat a les etiquetes impreses, Faust s'interessava per les característiques del paper d'herbari, ja que es disposava a iniciar pel seu compte una primera arplega de plantes de la costa de Provença i dels Alps Marítims destinada al futur herbari de Blanes. Durant tota la primavera i l'estiu es dedicà a herboritzar i en més d'una carta manifesta el seu entusiasme per la flora d'aquella regió, sobretot pensant en com serien d'apropiades algunes de les espècies que herboritza per plantar-les a Marimurtra. També hi fa observacions fenològiques, que comunica als seus amics catalans, com la florida generalitzada de les araliàcies del gènere *Fourcraea* a la Costa d'Atzur, fins i tot les més petites.

A finals de maig Cuatrecasas l'assabenta d'haver acompanyat Cándido Bolívar (1897-1976), notable entomòleg com el seu pare Ignacio i en aquells moments secretari general de la Presidència de la República espanyola, en una visita a Marimurtra. Bolívar visitaria novament Marimurtra el 20 de juny, en aquesta ocasió amb un caràcter més o menys oficial, si més no segons la versió de Joan Llatas en la seva carta de 26 de juny, no gaire coincident amb la de Font i Quer de dos dies més tard o la de Cuatrecasas, tramesa des de París el 9 de juliol.

Entre finals de juliol i finals d'octubre, coincidint amb la gran Batalla de l'Ebre, s'interrompen les cartes. La represa es produeix des de Ginebra

Manel Armangué, vestit amb granota de pilot, en una fotografia dels primers anys 30

ja que, pel que manifesta Faust, les autoritats franceses li posen dificultats per tornar a entrar a França. Segurament li refusaven la renovació del visat després de tants mesos d'estada ininterrompuda entre Mònaco i la Costa d'Atzur veïna. A Ginebra residia a casa de Manuel Armangué i Feliu¹¹, un metge català amic seu resident en aquella ciutat.

Les trameses de Faust als seus amics catalans en aquest període duríssim de la guerra no es limiten a aliments i xocolata per als menuts respectius. També envia plaques fotogràfiques per a Cuatrecasas, cintes de màquina d'escriure bicolores a Font i medicaments a tots dos. També pregunta per amics comuns: Noel Clarasó, els senyors Maspons, els Vallin i Ignacio Bolívar, de qui està molt satisfet d'haver rebut una carta en la qual el vell naturalista el tracta de "col·lega". Igualment es preocupa de rescabalar-los de les despeses que hagin de fer amb relació a Marimurtra i, a partir del gener de 1938, va ordenant mensualment al seu banc de fer lliuraments de diners a Font i Quer. Aquest per la seva banda, juntament amb Miquel Aldrufeu i Noel Clarasó, segueix la marxa del Jardí i facilita llavors al jardiner Eric Svenson, que havia tornat a Blanes després d'una breu estada a Suècia, amb motiu de la malaltia de la seva mare, i d'una de set o vuit mesos a Praga. Les necessitats pràctiques dels temps de guerra i les experiències d'aquesta estada a Praga, però, decantaven Sven-tenius a assajar la producció de patates i la de tarongers resistents al fred, per la qual cosa demanava llavors de diferents varietats de patata i de *Citrus triptera* Desf. Faust, encara que considera que aquests conreus són més propis d'una estació agrícola que no d'una com la seva, consagrada a la recerca fonamental, consent en la "ceba" del seu jardiner i busca les llavors d'aquest cítric en diferents jardins de la Costa d'Atzur mentre demana a en Cuatrecasas que vegi què pot fer respecte a les de patata.

Per dues vegades, al març i al novembre, Faust tramet a Font i Quer llistes de noms científics de

plantes perquè li esmeni, si escau, el nom llatí i li indiqui els noms vulgars castellans i catalans. Ho fa per ajudar un amic seu de Niça, de qui mai no dóna el nom, que està preparant una obreta de divulgació botànica.

També es preocupa de buscar allotjament confortable per a la muller i els fills de Cuatrecasas, que surten cap a París (en realitat cap a Argenteuil) a finals d'abril o primers de maig. Van acompanyats d'altres dones i a París es relacionen amb Gil i Teresita, persones que sembla que tenien una bona col·locació a París. Martha, la muller de Cuatrecasas (que era txeca) i les seves companyes sembla en un moment donat que es disposaven a passar cap a Perpinyà o cap a algun altre punt del sud de França, moment en el qual tant ella com Cuatrecasas es posen en contacte amb Faust. El 6 de juny, anuncia que el matrimoni Frey, de Berna, estarien disposats a acollir a Peret, un dels fills de Cuatrecasas.

La dèria per la projecció internacional

Però la preocupació essencial de Faust, després de la seva fundació i el seu interès per conèixer institucions semblants i relacionar-se amb experts que el puguin orientar, sembla no ser cap altra que la projecció internacional de l'Institut Botànic tot just creat a Barcelona. Rep amb entusiasme l'*Index Seminum* de 1937 que Font li envia a finals de gener del 1938 i veient que hi figura la *Kalanchoë faustii*, una crassulàcia del Marroc que Font havia descobert a Ifni el 1935 i que havia descrit immediatament i dedicat a Faust en un article a la revista *Cavanillesia*, li'n demana llavors així com la descripció original. La seva intenció era donar a conèixer l'espècie "a varios jardines botánicos a los que debo favores", però insisteix especialment en què la tramesa es faci amb bosses del propi Institut Botànic ja que vol que es conegui aquesta institució i també que, a desgrat de la guerra, manté el "foc sagrat" de la

recerca botànica a Barcelona. També li demana trameses de llavors d'altres plantes a diferents centres botànics (Praga, Berkeley). A finals de l'any, mentre era a Ginebra, rep un exemplar de la *Iniciació a la botànica* de Font i Quer i també el felicita efusivament. No sols això, sinó que l'ensenya als botànics de la Universitat de Ginebra que, segons Faust, en quedaren admirats i fins i tot preguntaren per l'autor dels dibuixos¹².

Faust aprofitaria la seva estada a Ginebra per estudiar una part del material que havia recollit durant la primavera i l'estiu per la costa dels Alps Marítims entorn de Mònaco, Niça i Menton. En la seva carta del 29 de novembre de 1938 li confessa a Font i Quer que sort té de l'ajuda dels botànics del Conservatoire de Botanique, que l'han acollit amablement i li resolen la majoria dels dubtes, perquè "el lio que Dios y los botánicos han armado con las especies y sobre todo con las subespecies és una cosa formidable". Tanmateix, el seu entusiasme és creixent i cada dia es passa sis hores al Conservatoire, tot i que més d'un cop es veu negre amb alguna determinació. A la mateixa carta citada explica:

"Hace ya tres horas que estoy en dudas si pongo a un *Daucus* el ribete *maximus* o *carota*. Ayer estaba en dudas si tenía delante un *Caucalis* o un *Torilis* y luego resultó que era un *Amni*. En fin alguna vez me veo negro, lo cual no quita que el entusiasmo va en aumento."

Un mes més tard el fred, la neu i una mala caiguda el fan decidir a buscar climes més benignes i anuncia que donarà per acabada la seva estada a Ginebra a començaments de gener i se n'anirà a Lugano. Tanmateix no hi anà fins a la segona quinzena de febrer, ja que el 18 d'aquell mes encara rebia a Ginebra una carta de Cuatrecasas, però la següent d'aquest, en la qual li agraeix l'oferiment de la direcció de Marimurtra però li anuncia que marxa cap a Colòmbia, ja va adreçada a Lugano¹³.

El retorn inquietant

Encara des de Ginebra, el dia 6 de febrer de 1939, pocs dies després de l'ocupació de Barcelona, Faust s'adreça al seu soci Wilhelm Kamman per demanar-li que l'assabenti de primera mà de la situació de les seves propietats barcelonines, en particular de la del seu pis del carrer Salmeron (Gran de Gràcia). La resposta es fa esperar, primordialment pels retards que experimenta el correu en aquells dies¹⁴, però segurament també per la dificultat intrínseca de les gestions demandades per Faust en la Barcelona tot just ocupada.

La resposta no havia de resultar gaire engrescadora per a Faust. Al seu pis del carrer Salmeron no hi quedava ni un moble ni un objecte dels que ell hi havia deixat. Primer s'hi havia instal·lat el Socors Roig Internacional, que en marxar s'havia endut una part del mobiliari, a continuació van ser uns refugiats procedents de Madrid, els qui se'n van endur una altra part. Els darrers estadants, que encara hi eren i havien demanat al propietari que els hi deixés quedar, eren uns altres refugiats, aquests de la Barceloneta. Més prudents, per evitar compromisos, havien demanat en entrar que el servei d'habitatge de la Generalitat retirés els mobles que hi havia i

Carl Faust en companyia de Noel Clarasó (a l'esquerra) i Josias Braun-Blanquet a Blanes la primavera de 1948

en fes inventari. La dificultat, extingida la Generalitat, era aclarir on havien anat a parar mobles i inventari. Afortunadament els mobles més valuosos del despatx de Faust, amb els seus llibres i papers, quadres, objectes d'art, catifes i una màquina d'escriure i una de cosir havien estat retirats de la casa a temps i conservats a les oficines de Faust y Kamman, S.A.¹⁵ Pocs dies més tard (13 de març) li amplien la informació amb notícies de Blanes. Uns dies abans ha visitat el jardí Aldrufeu en companyia del jardiner del duc d'Alba i l'ha trobat, en conjunt, prou ben conservat. Pel que fa als jornals endarrerits que hi pugui haver, "don Guillermo" (és a dir Wilhelm Kamman) aconsella de pagar de moment només el deute a partir de l'arribada dels "nacionales" i ajornar indefinidament tot l'anterior.

Faust no tornaria definitivament a Blanes fins al setembre de 1939, quan la invasió de Polònia per les forces de l'Alemanya nazi li podien fer témer problemes de comunicació entre Suïssa i Espanya a través de França per a un ciutadà alemany com ell.

Arribà a Blanes, pel que sabem, en alguna data compresa entre el 13 i el 25 de setembre. La Catalunya que trobava al seu retorn era un país molt diferent del que havia deixat poc més de tres anys abans. Alguns dels seus amics ja no hi eren: havien mort o havien hagut d'emprendre el camí de l'exili. Altres, que s'havien quedat, es trobaven empresonats o, si més no, separats dels seus càrrecs o marginats. Per a Faust, que no havia arribat mai a fer-se càrrec, des de l'exterior, de les dimensions de la guerra i de l'abisme que s'havia obert entre vencedors i vençuts, hagué de ser un cop terrible.

Josep M. Camarasa

Assessor a la Secretaria Científica de l'Institut d'Estudis Catalans i Membre del Patronat de la Fundació Carl Faust

notes

¹ De Portas sabem (carta de J. Llatas a Faust datada el 25.09.36 – Arxiu Marimurtra) que va marxar al front el mes de setembre.

² Els comptes van ser tramesos per Llatas a Faust acompanyant l'esmentada carta de 25.09.36, que consta rebuda pel seu destinatari el dia 2 d'octubre, de fet inclouen també ingressos (lloguers) i despeses (aigua, gas, electricitat, contribucions, etc.) de les seves propietats de Barcelona i de Blanes, quotes de diverses associacions o obres benèfiques, etc.

³ Eric R. Svensson (1910-1973), botànic suec més conegut els seus darrers anys sota el nom llatinitzat de Sventenius, començava en aquells anys la seva carrera com a jardiner.

⁴ Carta de J. Llatas a C. Faust del 25.09.36 (Arxiu Marimurtra).

⁵ Probablement es tracta de l'arquitecte Josep Goday i Casals (1882-1936), autor del projecte arquitectònic de Marimurtra.

⁶ La bona memòria del senyor Josep M. Nubiola (1907-2005) als seus més de noranta anys ens va conservar el coneixement dels rumors que corrien per Blanes en aquells primers mesos de la Guerra Civil de 1936-1939, que reproduïen els que sembla que ja havien circulat en els anys de la Primera Guerra Mundial. Segons aquells rumors de 1918, el jardí hauria estat una base secreta d'aprovisionament de submarins alemanys i Faust, un espia a favor del seu país. Atesa la posició favorable a l'alçament militar franquista de l'Alemanya nazi, no és estrany que aquells rumors, traslladats a 1936, poguessin convertir-se en perilloses acusacions altament inquietants tant per a Faust com per al futur del jardí.

⁷ A mitjan octubre (cf. carta Llatas 13.10.36 – Arxiu Marimurtra).

⁸ En realitat les notícies tranquil·litzadores de Llatas arribaren uns dies més tard. A la seva carta datada el 14 de desembre (Arxiu Marimurtra) explica que els nous jardiniers Martí i Horta porten més bé el jardí que l'Eric "que solo hacia dibujitos y tonterías para en Suecia, luego, hacer el sabio".

⁹ Carta de Llatas a Faust de 14 de desembre de 1936 - Arxiu Marimurtra.

¹⁰ CAMARASA, J. M. ; CASADO, S. (2005) "Ya no volveremos a España. Testimonios del inicio del exilio de Josep Cuatrecasas". *Boletín de la Institución Libre de Enseñanza*, 58 (nov. 2005), p. 81-102.

¹¹ Manuel Armangué i Feliu havia estat un dels col·laboradors de Ramon Turró al Laboratori Municipal de Barcelona. Era fill de Josep Armangué i Tuset, metge reputat i molt conegut en la Barcelona del pas del segle XIX al XX, i germà dels creadors de l'automòbil David i de l'autòdrom de Terramar a Sitges. Precisament, serien dos dels germans Armangué, conjuntament amb Lluís Estasen, els qui farien conèixer Blanes a Faust.

¹² Era un joveíssim Eugeni Sierra i Ràfols (1919-1999), més tard un altre dels protegits de Faust.

¹³ CAMARASA, J. M. ; CASADO, S. (2005) Op. cit. p. 98-101.

¹⁴ Cal tenir present que les forces franquistes no van completar l'ocupació de Catalunya fins a la frontera francesa fins al 10 de febrer i que les comunicacions encara havien de trigar a normalitzar-se.

¹⁵ Carta amb encapçalament de Faust y Kamman S.A. i signada per algú de cognom Polo o semblant datada el 10 de març de 1939 (Arxiu Marimurtra).

05

Els Jocs Florals de 1959,
uns documents familiars i el Règim Franquista
per Rosa Eritja

El perquè d'aquest escrit:

A partir de la descoberta d'un seguit de documents de família que durant molts anys varen romandre reclosos en un calaix d'escriptori, em vaig plantejar si aquell material podria tenir algun interès per a la història local. És per això que vaig parlar amb els responsables de l'Arxiu i vàrem convenir que es tractava d'un material prou representatiu d'una època que calia conservar i posar a disposició d'investigadors interessats. Amb el que jo no comptava, però, és amb què em demanessin de fer quatre ratlles sobre el seu contingut i sobre les vivències personals que atresoraven aquells documents. El text que segueix no vol ser res més que una mirada personal al voltant d'uns documents tot exterioritzant les impressions que em van suggerir els fets que s'hi descriuen.

Pot ser que inspirar-se en la nostàlgia no sigui la millor manera d'intentar escriure un relat. Pot ser que la nostàlgia tampoc sigui la millor consellera a l'hora de descriure el fets dels que ens ocuparem. Els fets són, però, absolutament reals i fan referència a personatges que varen ser coneguts en altres èpoques de la història del nostre poble. Atenyen, sobre tot i molt de prop, a qui escriu aquest relat.

Se'm fa difícil recordar amb exactitud les incidències d'aquell dia, de l'acte públic que va tenir lloc al teatre Fortuny de Blanes el 23 d'agost de 1959. Podem recórrer, està clar, als documents escrits que hem trobat relatius a l'esdeveniment, escrits amb el més pur estil del moment.

En efecte, la nota publicada a *La Vanguardia*, donava compte de la celebració de la festa dels Jocs Florals a Blanes. Aquesta celebració era possible gràcies a l'organització de la *Junta Local de Turismo* de Blanes amb el patrocini de l'Ajuntament.

La revista RECULL va tractar a bastament, també, el tema. Des de fer-ne la convocatòria, anunciant les dates, els premis i les condicions de presentació dels temes, fins a fer-ne la ressenya final.

Després d'aquesta introducció necessària, faig un "flash back" i miro d'observar el paisatge des de la distància, perquè el que s'hi pot veure pot ser molt interessant des del punt de vista de la memòria històrica.

Els III JUEGOS FLORALES que s'organitzaven a Blanes (no tinc dades de les dues celebracions anteriors, que desconec quan s'havien fet) varen tenir per secretari el Sr. Francesc Castells que, en aquella saó, era el director de "la Caixa". Aquí comencen els meus records, quan puc reveure la imatge del Sr. Castells parlant amb el meu pare i explicant-li el projecte, a casa nostra, al port de Blanes, a principi d'aquell estiu del 59. El mar era massa a prop, la calor massa forta, i el que parlaven aquells dos personatges en aquell moment no interessava gaire a una noia de divuit anys, de vacances. Val a dir, doncs, que no puc relatar el com i de quina manera va anar la conversa ni l'enfocament que s'hi va donar.

Aquella conversa, però, devia ser important, perquè els jocs es van dur a terme i la celebració gastronòmica de la festa va anar a càrrec del meu pare que, de treballador molt, però de poeta o afeccionat a la poesia més aviat poc, tot i que era un gran lector. I això sí que devia tenir una contrapartida perquè, com calia suposar, jo quedava proclamada Reina de la Festa dels Jocs Florals de Blanes de l'any 1959. No em fa res relatar-ho d'aquesta manera perquè estic segura que és autènticament com devia anar.

Encara molts blanencs deuen poder recordar aquell dia festiu i lluminós, amb el Teatre Fortuny ple de gom a gom, una munió de noietes joves vestides de blanc, portant rams de flors i anant del braç dels poetes i dels personatges polítics del moment a la vila de Blanes, fent passejada pel passeig de Dins. L'acte, presidit pel Sr. alcalde que en aquell moment era el Sr. Aldama, amb l'assistència de tot el Consistori en ple, i val a dir que s'emprà en algunes intervencions el nostre idioma, el català. Cal situar-se a l'època de què parlem per entendre que els lemes, que tradicionalment eren: per la Flor Natural, l'exaltació de l'AMOR, per l'Englantina, l'exaltació de la PÀTRIA i per la Viola, l'exaltació de la FE, havien de ser tractats

*Rosa Eritja, la Reina
dels Jocs Florals de 1959
Col·lecció Rosa Eritja*

segons les imposicions dels codis polítics imperants. En les condicions de presentació de les obres s'indicava que: "Todos los temas pueden presentarse al certamen desarrollados indistintamente en lengua castellana o catalana, excepto la ENGLANTINA que ha de serlo en lengua castellana (...elemental!)

Vagament, puc recordar a hores d'ara les sensacions experimentades al llarg de tota la festa. Els parlaments, amb totes les exaltacions a les quals m'he referit abans i que devien ser tan amorosos, patriòtics i plens de fe com l'ocasió manava; el recitat dels poemes pels poetes guanyadors amb veus emocionades, el passeig en el que totes les noies ens sentíem com si ens haguéssim "posat de llarg" totes d'un sol cop... tot i que, està clar, feia tan bonic...

Un ram al peus de la Mare de Déu del Vilar, homenatge de tota la Vila a la seva patrona i un banquet bastant "arregladet" al Park Hotel, llavors l'establiment més modern, acabat d'inaugurar a la zona del Pins (si no ben bé acabat d'inaugurar, feia ben poc).

*III Jocs Florals de Blanes, 1959
Col·lecció Serrat-Rondon (AMBL)*

Recordo especialment aquesta estona del dinar perquè vaig haver-hi de parlar. En tot el dia no havia hagut de dir ni una sola paraula i allí, ves per on, havia de fer un discursset. No crec haver-me'n sortit amb gaire desimboltura. Evidentment, jo no hi estava feta a discurssejar, i molt menys davant de les autoritats. Puc suposar que, amb més pena que glòria, alguna coqueta fàcil i tòpica em devia sortir. Conservo tots els poemes que els escriptors em van dedicar al final del dinar. Evidentment, si jo hagués arribat mai a ser aquella "angelical", "formosa", "virginal", "esplendorosa futura mare", etc, etc, etc, podia haver estat quelcom terrible... però també cal dir que, a l'hora del cafè, aquestes frases sortien soles... i que, afortunadament, la mateixa vida t'ajuda a anar-te fent a tu mateix.

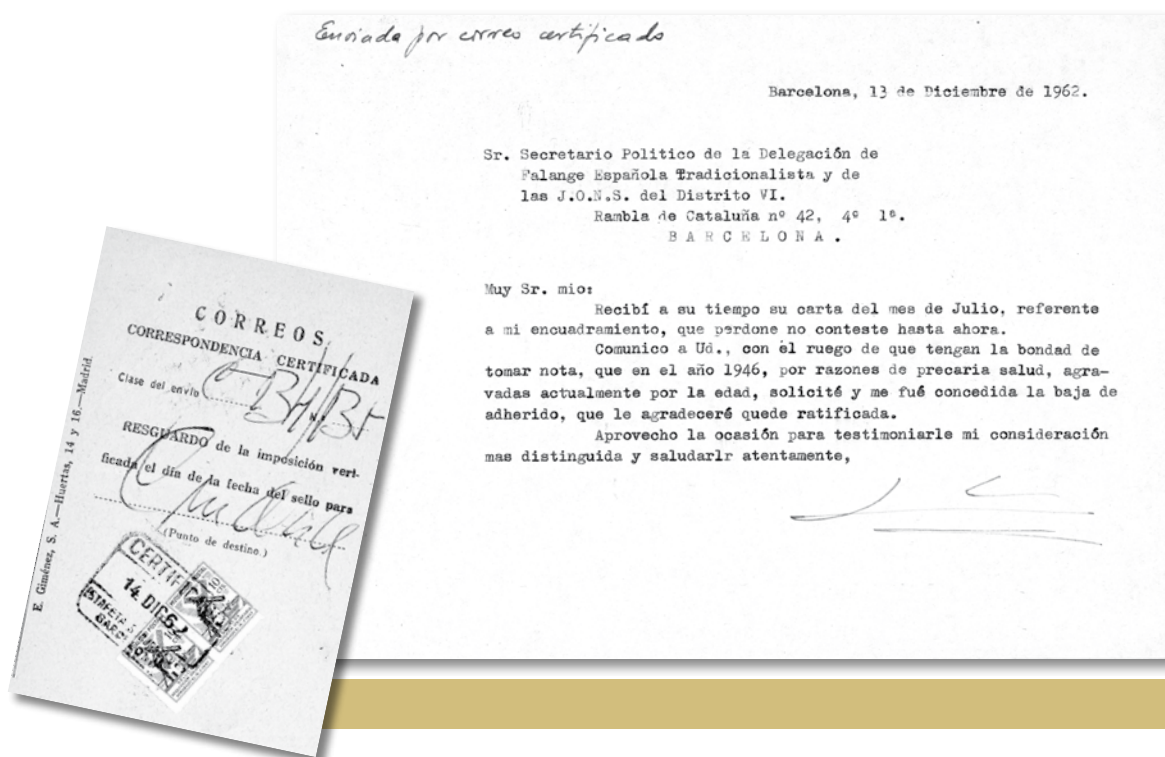
Tot això podria simplement ser un record més o menys tendre, molt particular, que no s'explicaria a ningú ni aniria més enllà d'un mateix.

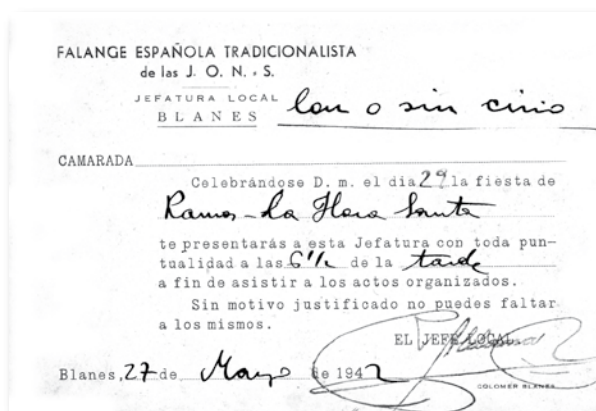
Però la recuperació de la memòria històrica m'obliga a posar de relleu el que també estava

passant al mateix temps que totes aquestes garlandes s'anaven teixint per millor llaor i glòria d'aquell estil de règim, capaç de manipular d'aquella manera l'amor, la pàtria i la fe.

Després d'haver accedit, per circumstàncies particulars que no venen al cas, al coneixement d'uns documents que mostren com mancava del tot l'amor, com la pàtria s'imposava a cops i com la fe que no es manifestés d'una manera pública i amb l'estil que imposava la ideologia política de l'època, no era més que rebel·lia, he cregut interessant donar a conèixer què estava succeint en aquell mateix moment a Blanes, amb altres persones; persones que estaven vivint una discreta vida de treball, dedicant-se a les seves famílies, al treball i a les activitats que podien interessar-los i que mai s'havien sentit identificats amb la manera de fer política que es va implantar després de la Guerra Civil al nostre país, encara que no s'haguessin manifestat públicament

Els documents als que fa referència aquest escrit i que es lliuren a l'Arxiu de Blanes són l'evidència

de la mena de repressió exercida per determinats personatges de l'època.

Atenent a la cronologia, el primer d'aquests documents, signat pel llavors *Jefe del Movimiento*, a Blanes, reclamava a alguna d'aquestes persones la seva presència als actes religiosos que organitzava el partit. Molts d'ells puc assegurar que mai no hi van assistir. Sovint anaven a les celebracions religioses de bon matí o quan creien convenient. Però mai van fer servir la pràctica de la seva religió, en la que creien profundament, en va. A costa del seu patiment i amb l'angoixa que devien sentir, el què he pogut deduir gràcies a la lectura d'aquests registres documentals, mai van obeir una ordre com aquesta, cosa que, segons el meu parer, els honora.

En un d'aquests documents es pot llegir (sic): "El Camarada "X" vecino de ésta y actualmente en Barcelona, es persona de toda mi confianza y completamente adicta al Glorioso Movimiento Nacional, ruego a las Autoridades, le sea concedido Salvo-Conducto para poder trasladarse a..." El document està signat pel Jefe Local de la Falange de Blanes, l'any 1939, el senyor Rodobaldo Aldama Adalia, a Blanes el 13 d'abril de 1939 "Año de la Victoria", manifestant, a més, per mirar d'afavorir al personatge en qüestió, que: "... cumplió siempre con los deberes prescritos a

los congregantes. Fué de reconocidas ideas derechistas, profundamente religiosas, ferviente católico y del todo adicto a las propugnadas por el Glorioso Movimiento Nacional", aquest darrer signat pel Director de las Congregaciones Marianas de Barcelona, el mateix any 1939.

Imagino el patiment de les persones quan moltes d'aquestes, obligatòriament, van haver de redactar la seva sol·licitud d'ingrés a Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S, en la que havia de descriure, entre d'altres coses, "...actos que ha realizado contra el marxismo y en favor del Movimiento Nacional..." a més de declarar la data, en quina forma i circumstàncies van poder sortir del territori "rojo" i jurar el que es pot llegir al document adjunt. Aquesta sol·licitud s'havia de fer, segons es pot deduir dels documents posteriors, per ser presentada al "Tribunal de Depuraciones". En petits documents escrits a màquina i amb paper de còpia, es van continuant les convocatòries als actes religiosos on havien de presentar-se uniformades totes aquestes persones.

I també vull fer constar que, en el moment actual, quan ja coneixem moltes de les coses que ignoràvem de tot aquell temps, cal reconèixer que aquests documents són una mostra molt petita del que moltes persones del nostre país i

de la resta de l'Estat estaven patint, sense arribar als extrems dels qui havien hagut d'exiliar-se. L'època de la postguerra va ser molt llarga i molt fosca, però el que m'ha semblat més sorprenent ha estat que els documents examinats arriben fins l'any 1963! En aquest mateix any, el règim executava Joan Grimau per un delictes continuat de rebel·lió que no es va poder provar mai.

Amb ells es pot conèixer millor la sordidesa d'aquella política que enganyosament ens pretenia il·luminar amb el color de la poesia exaltant l'amor, la pàtria i la fe, prenent cada un d'aquests noms en va.

Rosa Eritja Lorente
Farmacèutica

III Jocs Florals de Blanes, 1959
Col·lecció Serrat-Rondon (AMBL)

06

Història i anècdotes del grup d'havaneres *La Flor Blanenca* 1980-83

per Joaquim Parrillas

Per engrossir la història de la nostra ciutat em dispo-
soso a escriure la curta vida del grup d'havaneres
La Flor Blanenca, que ja és un granet més de sorra
de les etapes viscudes en el nostre poble. Tot va co-
mençar a final d'hivern del 1980 amb una reunió
als baixos del Primer Casino de Blanes, convoca-
da pel CIT, Centre d'Iniciatives Turístiques, amb
el seu president Sr. Josep Serra i el vocal Sr. Josep
Camps. Hi assistiren una vintena d'antics compo-
nents de la desapareguda Associació Coral la Flor
Blanenca l'any 1954 o 55. Entre el convocats tam-
bé hi havia els possibles directors musicals: Rosa
M. Vidal i Josep M. Guinart. A causa de les seves
ocupacions personals, cap dels dos no va acceptar
l'encàrrec de reorganitzar *La Flor Blanenca*. Llavors
m'ho varen proposar a mi i ho vaig acceptar. O sia
que dels possibles directors vaig oferir-m'hi, mal-
grat ésser el menys músic de tots tres.

A continuació es va convocar tots els components
de l'antiga Flor Blanenca. Vam arribar a ser més de
30. Ja tornava a renovar-se La Flor Blanenca. La
meva primera idea era de continuar com abans.
Però varen sorgir les primeres discussions. La ma-
joria dels cantaires va optar per aprendre hava-
neres quan hom volia assajar peces i cançons dels
Cors de Clavé, però es va imposar la decisió de la
majoria: havíem de cantar havaneres. Era la moda
des de 1967. No podíem anar a contracorrent. A
Blanes hi mancava un grup d'havaneres. Llavors,
al març de 1980 començarem a assajar havaneres.
Primer problema: no teníem cap partitura. Solu-
ció: cassetts... i vinga, escoltar i aprendre d'altres
grups. Personalment vaig haver d'esmorzar mol-
tes vegades escoltant havaneres i més o menys
encertar el to, agafar un paper amb pentagrama i
escriure amb moltes planes sense mètric, senzilla-
ment amb una pauta per començar la tasca. I a fe
que ens en vàrem sortir.

Amb un escàs repertori vàrem cantar per primera
vegada una tarda de maig a la plaça de la Verge
Maria per complaure la invitació del bon amic i
entusiasta animador del grup Rafel Comas, del
Bar Rafel. Cantàrem 3 havaneres: *La bella Lola*,

Quan jo tenia quatre anys i *El meu avi*. Malgrat el
poc bagatge, la cantada va ésser ben acollida pels
amics del veïnat amb amables aplaudiments.

A principis de juliol vàrem actuar al carrer de Sant
Pere Pescador per la festa del barri. El dia 29 de
juny, festa de Sant Pere, els pescadors havien de
participar en els actes preparats pel president dels
Pescadors a la llotja del port. Va ser una actua-
ció anecdòtica. L'entarimat, fet amb un parell de
cavallets i tambors, es va enfonsar i ja tens una
pila de cantaires amuntegats damunt del fustam.
Afortunadament tot va quedar en un ensurt i to-
thom en va sortir il·lès. Aquest imprevist sense
conseqüències palesa que érem massa persones
per cantar havaneres, impressió que vaig tenir des
que començàrem a assajar. Vam continuar tots.

Abans de seguir endavant he de deixar constància
d'un fet que va marcar una millora substancial del
futur treball del grup: la incorporació d'en Joan
Martínez (àlies Juanillo el Negro), més conegut
així afectuosament pels amics. Aquest home-or-
questra amb guitarra i harmònica alhora va ser una
gran ajuda per al grup. També va ser inestimable
la col·laboració del Sr. Francesc Castells, delegat a
Blanes de la Caixa de Pensions i d'Estalvis, que va
aconseguir que "La Caixa" ens inclogués en l'Àrea
de Cultura de l'Obra Social. Arran d'aquesta inclusió
vam assolir la major part d'actuacions a molts po-
bles de Catalunya en festes locals, com homenatges
a la gent gran. Recordo, també, el regal que ens va
fer el Sr. Josep Camps d'un llibre amb 50 havaneres,
molt útil per ampliar el repertori del grup.

Perquè aquest relat no resulti pesat, només parlaré
d'aquells llocs en què el concert va ocasionar al-
gun fet anecdòtic. Vam anar a Ribes de Freser per
cloure la festa d'Homenatge a la Velleja. L'actuació
va ser al poliesportiu, engalanat amb cortinatges
i làmpades. Semblava totalment un envelat. Pels
aplaudiments espontanis del públic assistent, ma-
joritàriament gent gran, es notava que els agra-
dava el que estaven escoltant. En finalitzar el
concert ens va felicitar un senyor que em va dir:

"heu cantat *El meu avi*, com li agrada al meu pare que la cantin. Era el Dr. Ortega Monasterio, fill de l'autor d'*El meu avi*, havanera oblidada que estava en voga en aquells moments. Després sopàrem en un restaurant de Ribes. A la sobretaula cantàrem un parell d'havaneres i els propietaris ens ho van agrair amb una copa de cava. Aquesta família havia estiuat algun cop a Blanes.

Contínuament, amb acompliment de compromisos. Vàrem anar a Vilanova i la Geltrú: es tractava d'anar a participar en una festa de barri. No teníem referència d'on havíem d'anar. Ens vàrem aturar a l'entrada del poble per demanar on era el barri que ens havia contractat. Mentrestant, els cantaires aprofitaren que davant hi havia un bar, van baixar a prendre un refresc. Es va formar un grupet davant del taulell-barra. Un home que hi havia va nomenar Lloret i un dels cantaires li va dir:

- Que sou de Lloret vosaltres?

L'home va contestar:

- Oh, i tant que ho sóc!

El cantaire li diu:

- Quina casualitat. Nosaltres som de Blanes!

I ell li respon:

- Ja ho sé. Sóc el xofer de l'autocar que us ha portat fins aquí.

Vam riure tots els companys, ja que aquest cantaire havia pujat per la porta de darrere i no l'havia vist fins llavors. Casualment, a deu metres de la porta del bar hi havia una escala que baixava a la plaça del barri on havíem d'actuar. Arribar i mol-dre. Com que ja era l'hora del començament del concert, vam pujar a l'entramat que havien preparat els organitzadors fet de cavallets i taulons. Era força ampli i hi cabíem bé tots els components del grup. Després d'haver cantat dues havaneres ja m'havia adonat que els cantaires es bellugaven molt i els vaig preguntar:

- Què passa que us moveu tant?

I em van contestar:

- Que ens estan punxant amb unes canyes entre el taulons, que no estan ben ajustats.

Vaig cridar un membre de l'organització i va fer sortir les criatures que eren sota l'entramat. Va-

ren sortir una vintena de nanos que es divertien punxant els cantaires amb trossos de canya esberlada. Sense cap més incident, acabàrem l'actuació i cap a Blanes.

Uns dies més tard vàrem anar a Calaf. En una plaça darrere l'Església, havien preparat com a escenari dos remolcs de tractor capiculats que no ajustaven prou bé. Per això es bellugaven molt, de tal manera que havia d'aguantar amb la mà esquerra el faristol perquè no es tombés i dirigir amb la mà dreta. Ho passàrem malament. Vàrem adonar-nos com mai que érem massa persones per cantar les deu o quinze peces, entre cançons i havaneres, del concert.

A partir d'aquest dia, gairebé d'acord amb tothom, vaig decidir de formar un petit grup de 10 o 12 homes. Això, naturalment, va crear una situació enutjosa. Haver de descartar algú no entrava en els meus plans, perquè si s'hagués començat amb l'esperit de Cors de Clavé amb què originàriament va ser concebuda La Flor Blanenca, en lloc de dedicar-se exclusivament a cantar havaneres, no s'hauria d'haver fet fora a ningú.

D'acord amb la Junta que des d'un principi existia (no dono noms per no oblidar-me'n de cap), vàrem fer venir un músic professional i, en una dependència on hi havia un piano, varen passar tots els components un per un per comprovar quina tessitura de veu tenia cadascun dels cantaires. Es van fer classificacions, com tenor, segon i baix. El músic tocava una tecla del piano i el cantaire havia d'entonar l'escala natural amb la vocal a fins a la màxima o la mínima altura. En general tothom afinava bé, però va arribar un component a la prova que no hi havia manera que donés el to. Després d'intentar-ho diverses vegades li vaig dir: - Deixem-ho estar, no agafes la tonada, i ell, tot enfadat, em va dir: - És el piano que no va bé!

Arran de la selecció, vàrem reduir el grup a la meitat, 12 persones en lloc de les 24 que hi havia des del començament de l'any anterior. El dia 30 de setembre del 1981 es va prendre aquest acord. Na-

turalment no va ser fàcil dir els noms de les persones que van quedar excloses. Va ésser molt enutjós per a mi. Va suposar tenir diverses persones enfadades amb mi, fins a negar-me la salutació. Això succeïa el 8 d'octubre de 1981. Però havia de passar tot l'hivern per començar la temporada amb el grup reduït.

Abans d'acabar vull explicar que vàrem anar a Puig-Reig. La cantada es va realitzar en un poliesportiu que encara no estava totalment acabat, no hi havia ni vidres a les finestres i feia un fred que no es podia suportar. Vaig haver d'anar a una botiga a comprar-me un jersei. Després, quan ens disposàvem a començar el concert, em vaig adonar que hi havia un altre grup d'havaneres de Sant Feliu de Guíxols més coneguts que el nostre. Vaig preguntar a un membre de l'organització per què hi havia dos grups d'havaneres allà. Era una sorpresa, però la resposta encara va ésser més sorprenent: va dir-me que pensaven que els de Blanes no hi arribarien. No havíem fallat mai enlloc. -Llavors, què fem? Vaig preguntar. La resposta va

ser que ens poséssim d'acord el dos grups i que acceptarien la decisió. Vàrem fer dues parts: la primera, el grup de Sant Feliu i la segona, nosaltres. No va pas anar malament. Ens en vam sortir prou bé! El públic ens aplaudí molt.

Cronològicament no puc relatar el que va succeir en el decurs dels quasi tres anys que vaig estar amb el grup. Malgrat tot, relato el que em ve a la memòria mentre vaig escrivint. El dia 1 d'agost de 1981 vam anar a Móra d'Ebre per participar en una cantada en la inauguració del Club Nàutic d'aquella població tarragonina. Sortírem de Blanes amb l'autocar a les 17h. Era dissabte, trobàrem l'autopista plena i moltes retencions; particularment a l'entorn de Martorell els vehicles restaven aturats molta estona. Arribàrem a Móra d'Ebre a dos quarts d'onze de la nit, l'hora de començar el concert. Mentre actuàvem, un membre de la Junta del Club Nàutic va anar a veure si trobava un lloc per poder sopar. No ho va aconseguir perquè era molt tard. Vam tenir un públic molt atent. Després de la cantada tornàrem cap a Blanes sen-

Foto de família. Reorganització de La Flor Blanenca. Foto Carlos Herrero. 1980. Col·lecció Joaquim Parrillas

se sopar; ens vam aturar a Falset, on entràrem al bar d'una gasolinera que només tenia postres i begudes refrescants. Continuàrem el viatge i ens paràrem en una àrea de servei de l'autopista. Allà vam poder menjar entrepans i begudes, però molt cares. Arribàrem a Blanes sense novetats a les cinc de la matinada. Un viatge per oblidar...

El 17 de juliol de 1982, durant el viatge a Molins de Rei per autopista, a l'alçada de Sant Celoni, va fugir del portaequipatge de l'autocar una americana. Per la finestra es veia com l'americana havia anat a parar al mig del carril per on circulaven els cotxes que venien darrere nostre. Hi van passar dos o tres automòbils per damunt. Quan no hi va haver perill vaig recollir-la, no hi havia cap esparac, solament un botó trencat. Què hi vam anar a fer a Molins de Rei? Doncs a participar amb els nostres cants a la celebració d'un aniversari de la construcció d'un poliesportiu d'aquella ciutat.

El dissabte 14 d'agost vam anar a Vallvidrera (Barcelona). El compromís d'aquesta cantada ens va arribar per una secretària d'un metge d'allí, que el seu promès era fill d'un component del grup d'Havaneres. El conductor de l'autocar no sabia per on s'hi anava, a Vallvidrera, i nosaltres tampoc. En arribar al santuari del Sagrat Cor del Tibidabo i baixant, baixant, vam llegir en un rètol que deia Sant Cugat del Vallès; segur que si seguïem

endavant mai no arribàriem a Vallvidrera. Es va aturar l'autocar i el nostre relacions públiques va preguntar la direcció. Vam tornar endarrere i -ja portàvem 30 minuts de retard-, quan arribàrem a la plaça on havíem d'actuar, el públic que emplenava la plaça ens va començar a cridar: ara, ara! Ens situàrem dalt de l'escenari i el nostre locutor va començar per la salutació i presentació del grup, dient: - Bona nit, senyores i senyors. Demanem disculpes pel retard per haver-nos despistat abans d'arribar a aquesta bonica barriada de Barcelona -. La cridòria va ésser solemne: -Que som un poble! Que som un poble!- Com podia dir ningú si era bonic o no el lloc si eren dos quarts d'onze de la nit i era fosc com la gola d'un llop. De debò que n'hi havia per agafar l'autocar i marxar. Però tot va ésser cantar la primera havanera i sentir els aplaudiments generosos del públic que els ànims es varen asserenar. Vam continuar amb el repertori preparat i val a dir que l'atenció dels assistents a la cantada era encoratjadora, encara més quan vàrem entonar amb molta cura "*El rossinyol de Valldaura*", ja que en els primers versos s'anomena Vallvidrera. Diu així:

*Rossinyol, bon rossinyol
He sentida la teva arpa
L'he sentida al de matí
De Vallvidrera a Valldaura.*

Demana el fort aplaudiment en anomenar Vallvidrera. Van oblidar el retard i l'escridassada en dir que Vallvidrera era un barri de Barcelona. Dels més de vint-i-cinc pobles on havíem actuat va ésser el primer cop que ens van demanar repetir *El rossinyol de Valldaura*.

A banda del que he explicat fins aquí, vull esmentar les cantades fetes a Blanes com a agraïment a les persones que ens van contractar per diferents motius. El molt recordat Josep Tarrés, un gran animador del grup que cada any el mes de juliol ens cridava a la Fonda Prats al vespre per homenatjar els seus estadants i amics amb una cantada d'havaneres.

Actuació al passeig de Mar amb el Sr. Mas. 1982.
Col·lecció Joaquim Parrillas

També hem d'agrair al Club Vela de Blanes que ens van cridar diverses vegades. També als veïns de la platja de Sant Andreu de la Palomera, que van comptar amb nosaltres moltes vegades. Després hem d'agrair al Sr. Amador Bernabeu exdirigent del FC Barcelona, que cada estiu ens demanava un concert d'havaneres en el seu xalet a la urbanització Costa d'en Gallina per a la família i amics.

Recordem, també, amb molt de gust les cantades al Restaurant Can Bruno per la festa del veïnat el 15 d'agost de cada any. El nostre agraïment al Sr. Joan Blanc, director de l'Hotel Santa Marta per les moltes vegades que ens va demanar que actués-sim a l'hotel per amenitzar la sobretaula de molts casaments.

També faig constar el meu agraïment al bon amic Jordi Molina, ja que a través d'ell vaig rebre la partitura de l'havanera "Ulls verds" amb lletra de Joan Miquel Servià i música escrita de puny i lletra del mestre de la tenora Sr. Ricard Viladesau i Caner. Tot un detall!

El problema que teníem des del començament, que no disposàvem de partitures, es va resoldre sobrerament gràcies a la col·laboració del Sr. Francesc Mas Jané, exdirector de l'Orquestra AMOGA de Vidreres, que em va substituir en la direcció del Grup d'Havaneres, ja reduït. Els meus esborranys, que feia servir com a pauta, ell com a bon mestre de la música que era, els transformà en autèntiques partitures amb compàs i notes blanques, negres, corxeres i semicorxeres adequades. Un treball estupend! Cal no deixar en l'oblit la gran col·laboració del Sr. Joan Bota, que des del començament ens va animar molt.

Vull recordar també les cantades a l'Hospital Asil Sant Jaume cada any per complaure els residents i la comunitat de religioses i autoritats en sortir de la missa solemne de la diada de Sant Jaume.

En totes les actuacions locals i en els desplaçaments, vàrem comptar sempre amb la immillo-

*Dinar a la granja d'en Pere Torrent
Col·lecció Joaquim Parrillas*

rable ajuda de l'empresa Ginestà que, amb micròfons i altaveus, donava així més relleu a les cantades.

Molts diumenges al matí esmorzàvem a la granja d'en Pere Torrent i acabàvem sempre amb els concerts del grup. Al mes d'octubre tancàvem la temporada amb una gran esmorzada a la masia d'en Josep Camps ("Pito Camps" familiarment). Ell i la seva senyora van tenir sempre molta atenció amb nosaltres, durant tot un dia disposàvem del porxo de la masia on donàvem per acabades les cantades fins a la temporada següent.

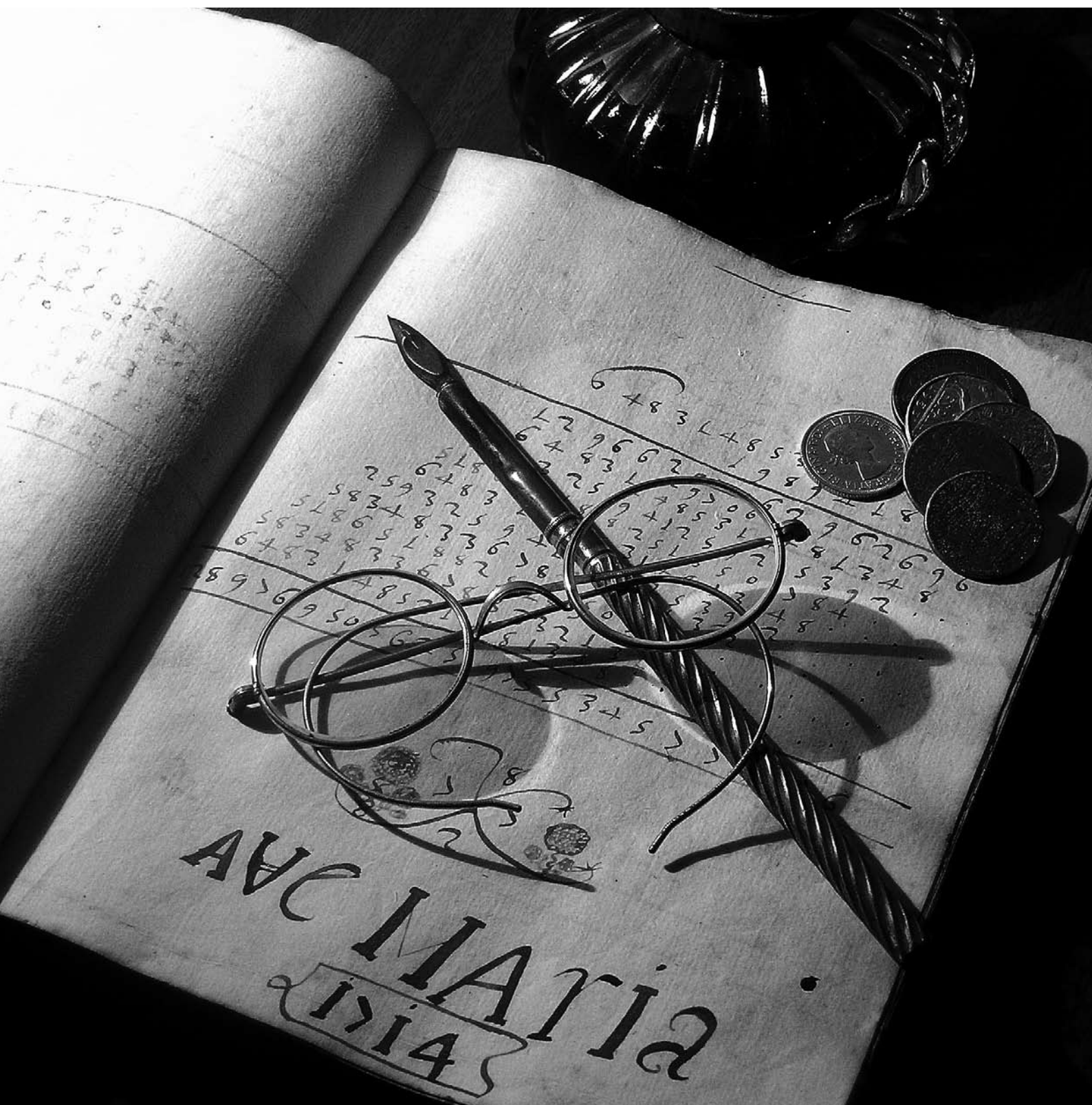
El 24 de maig de 1983, vaig deixar el Grup d'Havaneres de la Flor Blanenca, content de la feina feta, gràcies als companys que durant tants mesos vam compartir les tasques del grup. Sense ells, res del que vam fer no hauria estat possible. No nomeno ningú per no deixar-me'n cap. Conservo un bon record de la pàgina viscuda en la Història de Blanes.

*Joaquim Parrillas
Exdirector de la Flor Blanenca*

07

**El tractat setcentista de rebosteria
i pastisseria de Joan Batista Jalabert,
aprenent d'adroguer de Blanes**

per Pep Vila

El manuscrit

Devem a l'amabilitat del senyor Jordi Roig de Blanes, el seu propietari, i també als responsables de l'Arxiu Municipal de Blanes la coneixença d'un nou manuscrit, molt interessant, d'adrogueria, rebosteria, licoreria i pastisseria que, de manera desinteressada, han posat a la meua disposició i que m'ha servit per elaborar aquesta ressenya, a l'espera que algun especialista amb l'assistència d'un filòleg competent en faci una bona edició anotada. El manuscrit, de la primera meitat del segle XVIII, és enquadernat en pergamí, de mides 157x205 mm. En el primer foli llegim: «**Llibra de comtas de Joan Batista Jalabert, que Déu guiarà mols anys los 23 de abril de lo any 1713**».

L'obra, sense paginar, amb alguns folis en blanc, conservada regularment, té senyals de folis arrencats. El manuscrit és un calaix de sastre, escrit per diverses mans, en el qual s'hi anotaven fets diversos sense ordre ni concert. Conté en diversos apartats, clarament diferenciats, operacions matemàtiques rudimentàries, problemes escolars, notes personals de caire familiar (naixements sobretot), comptes diversos, compres i vendes, anotacions de comandes servides a l'adrogueria (tabac, ametlles i avellanes, canyella, etc.), un apartat dedicat a la cereria, anotacions de jornals satisfets, comptes d'aquest aprenent en diverses cases de mestres adroguers on va servir, notes de deutes sobre els sants patrons de Blanes: sant Bonosoy (sic) i Maximiano, un extens receptari de més d'un centenar d'aplicacions, la transcripció d'un poema eròtic de la segona meitat del segle XVII, etc. Entre aquest material m'ha cridat l'atenció els comptes d'un dinar de morts realitzat el 16 de novembre de 1729, en la figura de Joseph Català, prevere i rector de Palafolls¹. També hi ha anotacions sobre fruits i altres llepolies servits en diversos bateigs. Assenyalo, a més, la transcripció d'un poema en català de circumstàncies i d'un altre en castellà, mostra ja de la castellanització nostrada durant la primera meitat del segle XVIII.

◀ Foto Jordi Roig

El *Tractat d'adrogueria, rebosteria...* és obra de Joan Batista Jalabert, un jove adroguer de Blanes que recull en un quadern receptes del seu ofici, ben segur el llibre mestre d'un dels establiments en els quals va treballar. L'aprenentatge de l'ofici d'adroguer era llarg i complex fins que no s'accedia a l'examen i s'obtenia el títol de mestre. En aprovar, s'entrava a formar part d'un gremi molt actiu, que gaudia d'un cert prestigi social. En alguns llocs de Catalunya aquesta etapa com a aprenent durava fins a sis anys. En aquest llibre els adroguers, desdobllats de cerers, sucres, apotecaris, confiters, etc., hi apuntaven les seves experiències provades, les receptes que els interessava guardar perquè la memòria sempre és fràgil. La pastisseria i la confiteria tal com la coneixem avui no s'inicia fins a la fi del segle XIX. Durant els segles XVII, XVIII i bona part del XIX, l'adroguer confegia, distribuïa i venia tot un catàleg de productes: xarops, licors, drogues, geles, confitats, mels, ciris, tintes, espècies, sucre, aigües amb suc, galetes, caramels, fruits secs, cafè, etc. Ben segur que tot el que va aprendre Jalabert ho va apuntar en aquest llibre que recomano que s'hauria de transcriure i estudiar.

El pare d'aquest adroguer es deia també Juan Batista Jalabert i era sastre². En l'obra figuren també anotacions i comptes del seu pare sobre el seu ofici: camisoles, botons, etc. En una de les pàgines de l'obra llegim: «Dia 11 de maig fas anys jo Juan Batista Jalabert, jova adroguer de la vila de Blanes, 20 anys dit dia de lo any 1716». J. B. Jalabert, abans d'establir-se a Blanes, en una botiga que no hem sabut determinar, va exercir el seu aprenentatge a Barcelona (1713). Entre 1715 i 1716 el trobem establert a temporades a Girona, Sant Feliu i Blanes.

«Vuy als 3 de febrer de 1716 som entrat jo Juan Batista Jalabert, jova adroguer en la botiga de la señora Maria Reix, viuda de Girona». El 20-6-1718, es troba en casa de Nicolau Dardé, adroguer de Barcelona.

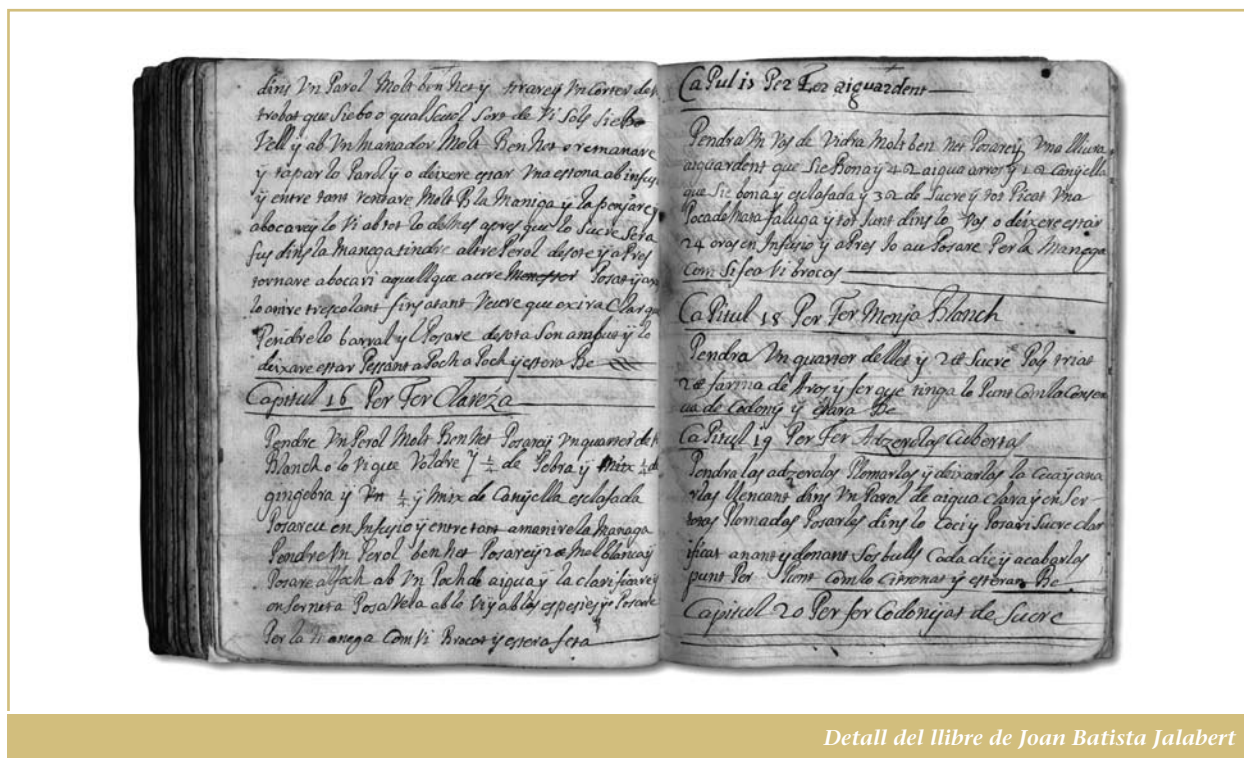
"Assí se acaba lo dit llibre de experiencias trobant-me en la prasant ciutat de Gerona, vuy als 13 de juny de 1715. Jo Juan Batista Jalabert, jova adroguer fill y natural y allagítim de Juan Batista Jalabert, sastre de la dita vila de Blanes".

Malauradament en el moment de redactar aquesta nota desconec el nombre i la situació professional dels adroguers i confiters establerts a Blanes en aquesta època, l'existència d'un gremi, més o menys establert, dedicat a aquests negocis, com funcionava aquesta petita indústria a la comarca de la Selva i zones d'influència adjacents. Em pregunto si J. B. Jalabert va arribar a tenir obrador propi a Blanes.

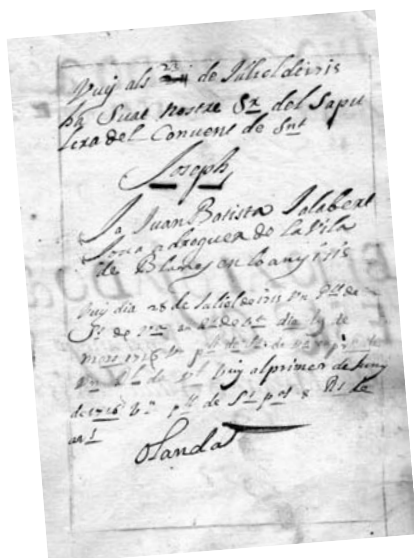
Importància del receptari

Al llarg dels segles XVII i XVIII sovintegen a la nostra cultura llibres en prosa, poc o mal estudiats, majoritàriament manuscrits que, per diverses raons, no van accedir al món de la impremta, com ara cròniques, dietaris, aritmètiques,

llibres tècnics, de comptes, d'oficis, receptaris de cuina, pastisseria, rebosteria, adrogueria, cereria, remeis casolans, etc., que ens donen molta informació sobre la societat del seu temps per les múltiples dades que ens ofereixen, inclosos els pesos, les mesures, els ingredients, el nom dels estris, les dades comptables, etc. Aquests receptaris, dispersos i heterogenis, són obres de poc valor literari perquè, per damunt de tot, interessava l'eficàcia i la transmissió d'uns coneixements sobre els quals no hi ha encara un inventari complet. Avui dia aquests textos interessen no només a l'estudiós de la llengua catalana pels termes i el vocabulari que contenen, sinó també a l'antropòleg, a l'historiador del món de l'alimentació, de la cuina, la pastisseria, etc. Moltes d'aquestes fórmules, a més d'atraure pel seu pintoresquisme permeten reconstruir plats, receptes, composicions, avui perdudes, saber com es preparaven, ja que sense aquests testimonis seria impossible d'avaluar què consumia la gent tres-cents anys enrere. A través del receptari de Jalabert podem fer-nos una idea de quins productes entraven a les llars de Blanes, Tordera,

Detall del llibre de Joan Batista Jalabert

Girona, Barcelona, llocs on el nostre adroguer tenia interessos o bé va exercir el seu ofici.

A principi del segle XVIII la indústria química, tal com la coneixem en l'actualitat, es trobava en els seus començaments. Els productes d'adrogueria que

servien per fer vernissos, tintes, per tenyir robes, per pintar, per fabricar olis, perfums, essències... s'extreien de productes vegetals, animals i minerals. L'obtenció del sucre era molt rudimentària. En no haver-hi llum elèctrica la cera tenia molta importància. Els adroguers havien d'aprendre a fondre i blanquejar la cera, que era groga i contenia restes de mel i altres impureses. A més de la fabricació de candeles per a la il·luminació, les esglésies, els convents i les corporacions municipals consumien molts ciris i atxes de diverses mides per a múltiples funcions religioses i civils. Els adroguers també preparaven tintes i lacres, venien tota mena de productes colonials, productes tropicals, tabac que s'aromatitzava, conserva de tomàquet, substàncies per conservar el vi perquè no es tornés agre, essències de flors, etc.

Pel que fa a la rebosteria i la pastisseria destaco la importància que tenia el sucre i la mel com a base de molts dolços. Segons els graus de cocció, els adroguers obtenien diversos tipus de sucre (candi, de pa, cordellat, esponjat, pasta real de sucre, etc.). Aquests professionals confitaven vegetals amb sucre, cobrien i englotien fruits, preparaven xarops, aigües (de canyella, llimona, etc.), ratafies, codonyats, orxates, gelees, neules, melindros. També venien confits, caramels, pastilles dolces, d'essència, xocolates, bombons de l'època, feien figures d'animallets de sucre per a la mainada, preparaven torrons d'avellana, licors diversos, vins mesclats amb espècies, emperlaven

(granejaven amb sucre) la superfície dels confits i les ametlles. En aquest receptari encara hi ha preparats d'ascendència medieval: lletovaris³, la clareaia⁴, el piment⁵, el vi brocàs⁶, etc.

Una ullada a uns quants títols i encapçalaments de receptes, ens permeten reconstruir aquest món. Moltes d'aquestes receptes copiades aquí s'haurien de confrontar amb les lliçons que ofereixen altres manuscrits per tal comprovar la procedència de molts d'aquests dolços i pastissos. Heus aquí una llista no exhaustiva dels preparats que hi podem trobar:

- “Per fer torrons de la reyna”
- “Per fer melmelada de pomas”
- “Per fer confitar llengua bovina [una planta]”
- “Per confitar peras, anomenades perades, confitar guindas; confitar pomas”
- “Per fer carametlos de sucra”
- “Per fer pastillas de olor”
- “Confits mitjans; per fer las peladillas”
- “Marsapans”
- “Per fer pinyonada de ametllas, de sucre”
- “Per fer bastons, axí de sucre com de pasta”
- “Codonyat de melmelada de codony, codonyat de mel”
- “Biscotxos altos “
- “Per fer latovari [electuari, preparat farmacètic] de taronjas”
- “Per fer canyellons [confits llarguers que portaven a dins un trosset de canyella o de confitura de poncem], de canyella picada”
- “Per fer confits de la flor de toronger enperlada y coberta”
- “Per fer malons cuberts; taronjas, pomas cubertas”
- “Per fer cabells de àngels cuberts”
- “Per fer anís de canyella, de rosas, de violas buscanas, de matafaluga, de fonoll”
- “Per fer vi brocàs, clareia”
- “Per fer menjar blanc”
- “Per fer aiguardent”
- “Per fer jalea de magranas”
- “Per fer mistelas”

Receptes

Per fer menjar blanch

Pendra un quarter de llet y 2 unces sucre de pols, triat; 2 unces de farina de ar[ròs] y fer que tinga lo punt com la conserva de codony y estarà bé.

Per fer aiguardent

Pendra un vas de vidra molt ben net. Posare-y una lliura aiguardent que sie bona y 4 unces aigua-arròs, y 1 unça canyella que sie bona y esclafada y 3 unces de sucre y tot picat, una poca de matafaluga; y tot junt dins lo vas o deixaré estar 24 horas en infusió y après jo au [ho] posaré per la mànega com si feu vi brocàs.

Per fer confitura de pinyons

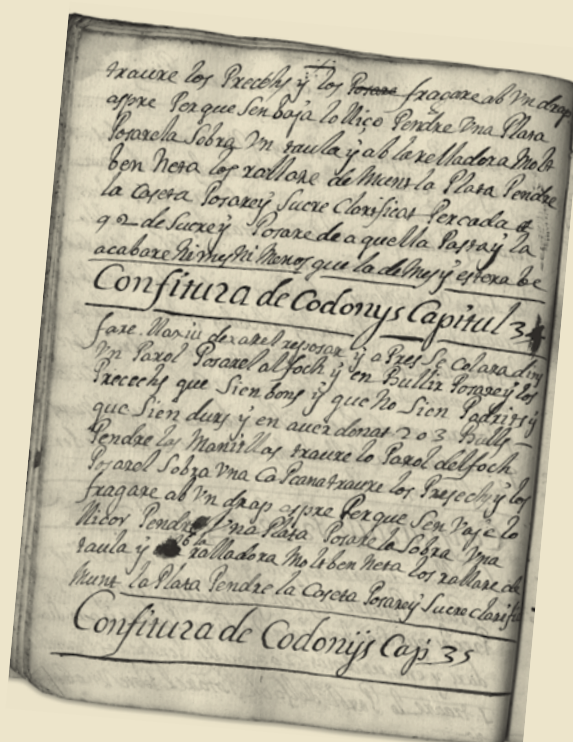
Pendra pinyons que sien bons, los triaré. Pendra una granoxera [recipient] ben neta, posare-i los pinyons, los posaré al forn que tindrè calent. Y en ser torrats pendra un parol ben net, posare-i sucre clarificat y los aniré emperlant [amb granets de sucre] punt per punt com los confits fins. Pendra un cabàs, lo torraré y anpararé y los abocaré y esteran bé.

Per fer orxata

Pendra llavó de maló y llavor de carabassa, 2 unces entre tot, y perquè sie un poch més blanca posar-i 6 ametllas i picar-o tot en junt, ben picat, y posar-o ab un gibrell ab 6 maitadellas de aigua y aixafar-o bé que sie blanc. Posar-i 4 unces $\frac{1}{2}$ sucre per cada maitadella y colar-o y posar a grapinyar [mig glaçat i formant grumolls], y posar-i olor.

Per fer prunas cubertas

Pendràs las prunas que no sían mas[s]a maduras y posar-las dins de un parol ben net ab aigua clara y posar-o tot junt al foch perquè s'entendrèscan y aver donat dos o tres bulls, tràurar lo parol del foch y ab la esbromadora molt ben neta tràurar aquellas prunas de aquell parol y posar-las dins lo coci y anar-las confitant y englotint y cobrint com lo citronat.

El poema eròtic del receptari

Transcriu el poema eròtic del Barroc que l'adroguer o un altre copista inclou en aquest manuscrit miscel·lani, potser com a distracció momentània entre tantes fórmules, anotacions, receptes àrides i eixutes, ben segur perquè li agradava la temàtica sexual i va trobar divertida aquesta composició procaç que tracta de la brevetat i del caràcter efímer del desig durant el coit. A través d'un diàleg que marit i muller mantenen mentre estan a les acaballes de l'acte conjugal, els dos desitjarien que aquest plaer que senten i que es donen s'allargués, que durés el temps que trigaria un cargol en anar i tornar (poca broma!) fins a la capital del Regne. En aquella època Madrid, que era molt més lluny del que ho és ara, ja que s'hi havia d'anar amb carruatge, era ja una fixació, un referent, aquesta vegada de tipus sensual. Una altra versió d'aquest poema, més encertada, amb lleugeres variants, fou publicada per Albert Rossich a *"Poesia eròtica i pornogràfica catalana del segle XVII"* (Barcelona, Quaderns Crema, 1985, pàg. 11). La inclusió d'aquesta composició en un receptari d'adrogueria mostra la popularitat d'aquest diàleg de circumstàncies que el copista desitja conservar escrit. Ben segur que el poemeta es transmetia de boca a orella entre diversos grups socials.

*Dos casats, per dar-se pler
usant de mascle y femella.
Digué lo marit a ella,
estant al últim pas postrer:
«O[h], si asò pogués ésser,
y sempre pogués durar
tant com tardaria enar
un caragol a Madrit!»
Respon ella: «Ai, marit!
Enar? Enar y tornar!»*

Pep Vila

Filòleg i estudiós de la història gastronòmica

Bibliografia mínima

- Jordi Curbet Hereu, *La transmissió manuscrita de remeis populars a través del receptari de Salvi Romaguera (1799-1883), masover de Serra de Daró*, "AIEG", vol. 46, 2005, pàg. 245-283.
- DD. AA., *Un receptari gironí d'adrogueria i confiteria del segle XVII (1663) de Francesc Corominas*. Amb la col·laboració d'Enric Prat, Pep Vila, Joan Plana i Joan Boadas, Ajuntament de Girona, 1994.
- J. Doncel Cabot, "Els droguers i sucres a Barcelona 1700-1820. Un exemple d'èlite gremial", I Congrés d'Història Moderna a Catalunya, 1r. volum, Barcelona, 1984, pàg. 689-697.
- *Llibre de drogues i confitures de Rafael Corominas*, manuscrit núm. 243 de la Biblioteca Episcopal de Vic.
- Pere Molas Ribalta, *Los gremios barceloneses del siglo XVIII. La estructura corporativa ante el comienzo de la Revolución Industrial*, Madrid, Confederación Española de Cajas de Ahorro, 1969.
- Enric Prat i Pep Vila, *Memorias del arte de cosina y pastelería y confituras y geleas*, Barcelona, Quaderns Crema, 2000.
- [Receptari d'adrogueria, confiteria, xarops i vins]. Manuscrit núm. 134, del segle XVII-XVIII, del Seminari Conciliar de Girona. Obra d'un adroguer de Barcelona que després passà a mans d'un altre oficial adroguer de Castelló d'Empúries.
- *Resumen breu de las drogas de Menor le Merí. Tractat de diferens confituras de sucre y diferens pastas*. Manuscrit del segle XVIII-XIX, en dues parts, provinent de l'adrogueria can Gener de Santa Coloma de Farners. 84 + 64 pàg. La primera part conté un inventari de

111 productes d'adrogueria més 74 pàgines d'inventari indexat de 94 productes de confiteria. Agraïm a Miquel Borrell la coneixença d'aquesta obra.

- Marc Torras, Dolors Font i Marta González, *Les receptes d'un confiter de Manresa del segle XIX*, Centre d'Estudis del Bages, 1994.

- *Tractat de fer confitures i drogues*. Manuscrit núm. 1395 de la Biblioteca Universitària de Barcelona.

- *Tratado de las drogas para uso del Colegio de Drogueros de Barcelona*, manuscrit núm. 483 de la Biblioteca del Seminari Conciliar de Barcelona.

- Josep Vert i Planas, *La indústria de la cera, els ex-vots i les devocions populars*, Museu del Montgrí i del Baix Ter, 1987.

- Pep Vila, El "Tratado de diferentes curiosidades", un receptari bisbalenc d'adrogueria i confiteria, "Estudis del Baix Empordà", núm. 16, 1997, pàgs. 95-110.

- Pep Vila i Èrika Serna, *Receptes i remeis de Pelegri Estiu*, Girona, Curbet CG edicions, 1996.

**Sabem també de l'existència d'altres manuscrits d'adrogueria i rebosteria, remeis, encara per avaluar a l'Arxiu Històric d'Olot, al municipal de Sant Feliu de Guíxols, a la biblioteca del Seminari Conciliar de Girona, en col·leccions privades de les comarques gironines, etc.*

notes

¹ A través dels comptes que es van anotar en aquest quadern podem reconstruir el que es va servir i es va menjar en aquest convit de morts. Aquests dinars, molt freqüents en aquella època, servien per retrobar els amics i parents del difunt, convidar els capellans que havien oficiat l'acte religiós. Es reunien en aquesta ocasió per celebrar el darrer viatge del difunt i per donar el condol a tota la família. Com que hi havia parents que vivien lluny i les comunicacions eren difícils, la família del mort obsequiava els assistents més propers amb un àpat que reconfortava. També hi havia el costum de donar als pobres i pidolaires de la rodalia un bon pa rodó. Comptes: «Dues quarteres de blat, un moltó, una altra quartera de blat, portar el blat al molí, fer pastar el blat pel flequer, dues quarteroles de vi, fideus, arròs, cols i espècies, avellanes, pomes, nous, enciam, una vedella».

² Una anotació sobre un naixement familiar celebrat el 28 de febrer de 1721 ens indica que els padrins foren Juan Batista Jalabert, sastre [el seu pare], i Magdalena Talleda, adroguera de Tordera. Possiblement, una branca de la família exercia l'adrogueria en aquesta població veïna.

³ Lletovari o electuari: preparat d'adrogueria i/o de farmàcia que formava part d'una base pastosa, composta de diverses pólvores o polpa aglutinades amb mel i xarops.

⁴ Clarea o clarea: beguda elaborada amb vi, mel i espècies aromàtiques. A l'època medieval el vi procàs, la clarea i el piment eren begudes freqüents a les esglésies, catedrals i convents. Els consumien a les grans festes i solemnitats, en presència d'hostes i convidats. Com que eren begudes reconfortants ajudaven a recuperar forces, a fer passar el fred en aquells immensos edificis desproveïts de qualsevol tipus de calefacció.

⁵ Piment: beguda composta de pebre, vi i mel i altres espècies.

⁶ Vi procàs o brocàs, també dit hipocràs. Beguda cordial feta amb vi, canyella, sucre i altres espècies.

ENTREVISTES

Entrevista a Albert Ros

Temps de postguerra. Les estratègies per sobreviure d'una família de pescadors

El PSUC i la lluita obrera a Blanes

Vivències de Maxi Antequera

01

Entrevista a Albert Ros

Temps de postguerra. Les estratègies per sobreviure d'una família de pescadors

DATA: dijous 17 d'agost de 2006
LLOC: Arxiu Municipal de Blanes
DURACIÓ: 3 h
ENTREVISTADORS: Antoni Reyes (T.R.)
Mercè López (M.L.)
Juli Baca (J.B.)
Paquita Bruget (P.B.)
Aitor Roger
ENTREVISTAT: Albert Ros (A.R.)

T.R.: Som a l'Arxiu Municipal de Blanes i anem a entrevistar el senyor Albert Ros. Mirarem de parlar del que menjaven els pescadors durant la postguerra, de la gastronomia i de les estratègies per subsistir d'una família de pescadors durant aquests anys. En primer lloc, Albert, et voldríem situar i que ens diguessis algunes dades personals com el teu nom, els oficis que has fet, la gent que vivia a cas teu...

A.R.: El meu nom és Albert Ros i Coll, àlies de "cal Parrell". A casa érem una família normal, hi havia tres fills. Quan va esclatar la guerra jo no hi era. A mitja guerra em van comprar, vaig néixer que el pare era fora... Va acabar la guerra, el pare va venir, però l'endemà se'l van endur i ja no va tornar. No l'hai conegut.

T.R.: Com es deia la teva mare?

A.R.: La meva mare era Joaquima o na Quima Coll Vidal i el meu pare, Josep Ros i Planas. El meu pare també era conegut pel Ros Cuneta, perquè era empresari de la construcció a Blanes. Per part de ca l'àvia érem de "cal Parrell", emparentats amb els "Cintets", de la Gerònima "dels Banys". Teníem aquests dos mots... El meu germà gran es diu Francisco Xavier, el segon es deia Fernando, el tercer Josep i el quart, un servidor.

T.R.: Quanta gent vivia a casa teva després de la Guerra ?

A.R.: Recordo i sé que en no venir el pare van haver de canviar de casa. La casa on vivíem i on jo vaig néixer era a la Riera, on hi havia can Serra, l'esclopeter, a l'altura on avui hi ha el *tot a cent* aquell, al costat de l'Horta d'en Creus. *Aleshores*

vàrem anar a viure a s'Auguer, a una casa que era del meu avi, del "Parrell", en Francisco Ros i Bascu, que vivia al carrer Sant Pere, 22. Com que era pescador d'ofici i patró, la casa constava de tot el baix que donava del carrer de s'Auguer, o dels gitanos, fins al carrer de Sant Pere. Nosaltres vivíem en el primer pis. Només hi havia una planta i el magatzem que, com he dit, servia per guardar tots els estris d'anar a pescar.

El meu germà gran als dotze anys ja va entrar a treballar de mecànic a casa del senyor Valls, amb el pare d'en Domingo Valls, en el taller que tenien a can Padrós, allà al costat de can Brillas. Als catorze anys va poder entrar als Teixits com a mecànic i aleshores ja eren dos jornals que entraven. El meu germà Fernando, quan va passar això del pare, se'l van emportar a Badalona, a casa d'un germà del meu avi Panxo, de forner. Va estar vivint amb aquests oncles-avis vuit o deu anys. En acabar la guerra, al cap de dos anys màxim, els meus germans i jo ja anàvem a remenar la cua per la platja. En arribar als set o vuit anys ja anàvem a tirar l'art per poder tenir algun diner i peix. L'avi "Parrell", quan ja no teníem barca, anava amb algú o altre a la xarxa i als tresmalls, o sigui, a la xarxa de vora-vora. Era llavors quan podíem disposar de peix.

L'avi, el pare del meu pare, era una persona gran... i col·laborava com podia, com feien tots els avis. L'àvia jo ja no la recordo. A casa, de dona, l'única que va quedar era la mare.

T.R.: I per tant, qui cuinava era la teva mare, bàsicament.

A.R.: Al principi, lògicament sí. El que passa és que, com en quasi totes les famílies locals, com que normalment faltava el cap de família perquè dissortadament havien caigut en el front o el qui no *via* caigut *es via* exiliat políticament o era presoner, va comportar que a les cases tot tirés endavant a través de la mare. La dona de la casa, que podia tenir entre vint-i-cinc o trenta-cinc anys, ajudada pels avis... Lògicament, si algú havia de sortir per anar a treballar, qui no tenia la sort de tenir fills de dotze, catorze o setze anys, *via* de

ser la mare. Recordo que el meu avi treballava al forn de “ca l'Estolta”, al davant de la capella de l'Antiga. Ens va anar de primera per poder menjar, almenys, pa calent cada dia.

T.R.: On treballava la teva mare, Albert?

A.R.: La meua mare fins aleshores no *via* treballat mai. L'any 1941 o el 1942 va entrar a treballar a la fàbrica dels Teixits.

T.R.: Entrem una miqueta ja en tota la qüestió de les condicions econòmiques de la postguerra. Havies comentat alguna vegada que no hi havia diners, que costava molt que el diner correués i, per tant, era molt difícil tota la qüestió de l'adquisició d'aliments...

A.R.: Un setanta per cent de les cases es varen quedar sense cap de família. Aquesta manca donava peu al fet que s'hagués d'anar a fer feines, o bé els *crios* o bé les mares. El diner no corria. Dues raons: el qui en tenia, que eren els de la ciutat o bé els benestants del poble, compraven, però compraven el que necessitaven i, com que no corria el diner, ens havíem d'espavilar molt per poder menjar. Sortosament Blanes és una població que podia viure de cara i d'esquena a la pagesia, però teníem un avantatge com la majoria de pobles de la costa catalana, i era que la gent *de mar* solia emparentar-se i es casava amb noies o hereus de pagès. Això ens va donar molt d'avantatge perquè podíem intercanviar el peix per menjar amb els pagesos, determinant una es-

pècie de valor. Perquè te'n facis una idea, et diré que la meua àvia, “la Parrella”, tot i ser casada amb un pescador i tenir germans pescadors, estava emparentada amb els pagesos de “can Pansa”, de dalt de sa Massaneda.

M.L.: Sí, amb els veïns també hi *via* intercanvi. Perquè nosaltres que érem veïns dels teus avis del carrer de l'Hospital, quan hi havia una bona agafada de peix, l'Antònia, la teua àvia, ho deia a la gent del carrer a canvi d'un favor. *Inclús* a la mare, com que era una dona que tenia molta necessitat de braços perquè el pare no tenia salut, la Cecília a canvi de menjar li *remendava* els pantalons o li posava pedaços als llençols. Un altre exemple és en Busquets, el que era *recader*, que anava a Barcelona i portava pa d'estraperlo. A mi me'l feien anar a buscar i a canvi de llet podíem pagar.

A.R.: Recordo el que acaba de dir la Mercè, que cada matí o, si més no, a migdia, *anavu* on hi *via* la teua mare i l'àvia munyint. *M'esperavu* per poder-me emportar la llet, i jo no *portavu* ni un ral. *Gafavu* la llet i cap a casa, cap a ca l'àvia, que vivia a sis cases de diferència.

Jo, si *podiu*, *navu* a col·legi, a pàrvuls. El primer que feia era anar a “ca l'Estolta” a buscar el pa que li corresponia a l'avi Panxo. En arribar a casa hi *via* alguna nota de la *meua* mare, perquè ella s'aixecava a les cinc per anar a treballar a les sis i no tornava fins a dos quarts de tres. Si els meus germans eren fora o a buscar alguna cosa a mar, em tocava a mi anar a pelar patates o fer la feina de casa. Lògicament, quan el meu germà va arribar als dotze anys d'edat ja anava amb l'avi “Parrell” a ajuda-lo. L'avi “Parrell” ja no tenia la barca grossa, però sí tenia un bussi, i ja anava a pescar vora-vora. I aquí ja era on començàvem a poder disposar de peix. El que passa és que, com que no hi *via* diner, *viem* de viure. Els preus eren molt assequibles, però també hem de pensar que un barra de pa d'estraperlo, una barreta, valia 1,25 pessetes. Cinc rals! Per guanyar cinc rals, quasi es pot considerar que era el jornal d'un dia d'una persona normal que tingués treball.

M.L.: Si ho podíem aconseguir era per l'intercanvi de tenir patates, de tenir fesols, de la llet de cada

La barraca del tint. Fons Joan Padern (AMBL)

dia... Fins i tot, a la farmàcia es pagava amb intercanvi. El que era el moviment de diner en metàl·lic, poquíssim.

T.R.: Què recordeu sobre el tema de l'estraperlo i del racionament?

A.R.: En el meu carrer hi havia quatre viudes de guerra o de postguerra i també hi havia dues o tres dones sense marit, amb fills que no tenien edat per anar a treballar ni a pescar. Per sobreviure se'ls veien negres i, de fet, varen ser les veritables heroïnes de la postguerra. Al matí solien anar a tirar l'art per guanyar-se un ral, trenta o quaranta cèntims, que era el que podies treure un dia de sort. Després de fer això moltes vegades *els hi* tocava anar a Tordera, a Maçanet, a Vidreres... a peu, precisament a buscar viandes, per fer intercanvis o fer estraperlo... Aquestes dones les tinc ben bé a la memòria.

Vivíem en un carrer on hi havia castellans, gent emigrada, gent que havia hagut de venir abans de la guerra quan la primera gran emigració, que va ser del 20 i *pico*... Tota aquesta gent va viure la guerra aquí i va patir les conseqüències aquí, aquesta gent es va comportar com si fossin gent del poble i parents tots. Tot i haver-hi l'escassetat que hi havia, si hi havia tres llesques de pa i tu estaves jugant en aquell moment en una casa, si la mare o l'àvia d'aquells nois donava alguna cosa per menjar als de casa no et deixava mai sense.

Respecte dels diners... ja hem dit que eren molt escassos. Se'n guanyaven pocs i s'havia de reservar per primeres necessitats. La Mercè ha anomenat que podia fer un intercanvi amb la farmàcia, però no tothom podíem fer-lo. Vol dir que per una medecina, una determinada peça de roba, un determinat article, s'havien de menester cèntims. Havies de fer guardiola fos com fos... o demanar-ne. Però el que sí que havies de fer era menjar *lo* que tenies teu, pescat per nosaltres i fer l'intercanvi amb els pagesos. Ens tiràvem setmanes senceres menjant peix, però sempre variant. Avui dia són els grans xefs qui fan aquesta *nouvelle cuisine*, però resulta que ja les nostres mares o àvies havien de fer servir la imaginació per no sempre dar-nos el mateix. I de cada peix, puc dir que ens feien tres, quatre i fins i tot cinc plats diferents.

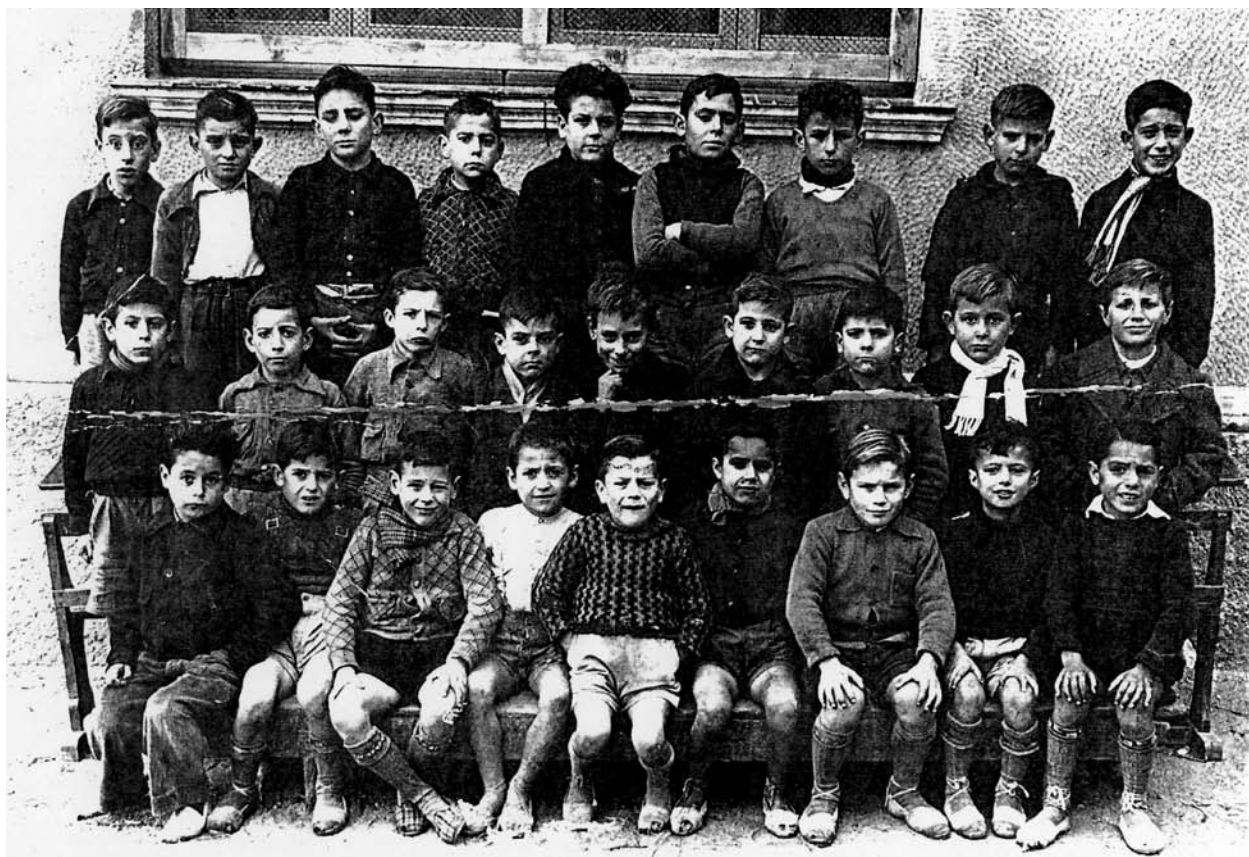
*Dones de s'Auguer a les drassanes de l'Esteveta
Col·lecció Rafel Domènech*

La gent catalana d'abans de la guerra estava molt ben acostumada a fer la copeta, cafè i *puro*. Des de 1940 i fins als anys cinquanta, aquesta arrelada tradició a la nostra vila va haver de transformar-se en copeta, del que fos, però de garrafa, i en l'aromàtic cafè amb aigua bullida compartida. Això si teníem la sort que els bars o restaurants ens donessin "el marro", que un cop havíem rebullit s'hi posava una mica de xicoira o *malta* i d'aquesta manera semblava més fort.

T.R.: L'escassetat de diner feia que la gent hagués d'aguditzar l'enginy i, per exemple, havies comentat tu que era molt important disposar de bestiar a les cases o també la importància de l'aprofitament del que el camp i el bosc donava.

M.L.: Nosaltres, tot i viure al carrer de l'Hospital, teníem sis vaques a la cort. Estàvem al centre de Blanes i no passava res. Darrere de la cort hi teníem un galliner i feia paret mitgera amb les cases del carrer de Sant Jaume. I més amunt del carrer, en el magatzem hi teníem el cavall, el carro, els porcs i les rates, perquè també hi havia rates...

A.R.: Abans d'arribar a aquest tema voldria dir que quatre o cinc anys després de la guerra es va formar el que en dèiem l'auxili social. Consistia en el fet que les famílies del bàndol que havia guanyat i una sèrie de voluntàries feien unes donacions i dos o tres cops a la setmana solien anar a la Casa del Poble, que va ser confiscada per les forces vives d'aquell moment. Als baixos hi *via* els lavabos i van fer-hi una mena de cuines on hi

Alumnes de l'escola de la Vila. 1943. Núm. Reg. 02999. Col·lecció Guillermo Sola (AMBL)

feien *calderos*, per poder alimentar-nos. Si més no, omplíem el pap amb vianda calenta. Feien patates estofades, patates no gaire, però patates estofades... Ja em cridava l'àvia "Parrella": "Albert, va agafa el *casso!*" i cap a fer cua. Per *nosotros* quasi era anar a jugar. Em *tiravu* mitja hora o un hora allà jugant o fent cua, sempre érem els mateixos. Jo *eru* molt petit *aleshores* i recordo que aquelles dones ens l'omplien, i a cadascú li posaven el que elles ja sabien que *els hi* pertanyia pels membres que eren de la família. Era una cosa que a vegades *miravo i deiu*: "Ostres! en aquell n'hi posa més!". Però aquell *poder* eren sis de família. I a casa érem l'avi, l'àvia, la tia soltera i jo, perquè l'onclu, que era l'hereu, estava fent la mili, presoner "*en el reino de Madrid*".

P.B.: Gràcies a la pell de la patata amb patata es podia viure.

A.R.:Una de les coses que voldria comentar ara que parlem de l'auxili social és que quan anàvem a col·legi hi havia mestres als qui estaré agraït

tota la vida, com va ser sempre la senyora Brillas, la senyora Teresa Brillas...

J.B.: Tugues, Teresina Tugues.

A.R.: Tenia una llista feta per un metge, el Dr. Brunet. Ens en donava als nanos, que era del que ella tenia cura. Penseu que n'arribava a tenir setanta o vuitanta, de nanos de tres a sis anys. Ens donava aquells aliments determinats. El primer ou que vaig menjar begut me'l va donar ella perquè el Dr. Brunet l'havia inclòs a la llista d'aliments que m'havia de donar. A un altre li donava una taronja, a un altre li donava una xicra de xocolata... I ella, bonament, el portava de casa seva i ens els donava. Igual que també vull esmentar que hi havia algun mestre, malaurada l'hora en què va néixer, que es feia dir *exalférez*, de malnom i mal record senyor *exalférez* provisional, i que de mestre no en tenia res, però l'havien posat a dit.

Recordo que quan tenia entre nou i deu anys, als nois que no anàvem a missa els dies festius o els dies que s'havia determinat, tenia la mala bava

de no donar-nos el tiquet d'assistència. Això volia dir que ens deixava sense la mica de llet, sense la mica de xocolata, sense la mica de pa negre que ens donaven. A part també ens deixava sense l'entrada o el passi per anar al cinema que es feia a l'*Esbarjo* o a altres activitats lúdiques, esportives i culturals. Així quedàvem marcats com a persones "non grates", com a gent que no érem "*afines*" al que havíem de ser "*todo y haber perdido*".

J.B.: Hi havia una mena de famílies que no tenien ni possibilitat de menjar peix perquè no eren pescadors, ni possibilitat de menjar de la terra perquè no eren terrassans: eren els que treballaven a la SAFA i potser eren els que més misèria varen arribar a passar.

També era molt important el tema de les menuderies, que a casa teu bàsicament era peix, però gràcies a les menuderies entrava carn.

A.R.: Exactament, si podíem canviar el menú era perquè aquí a Blanes, dos cops a la setmana, crec recordar que era el dimarts i el divendres, es mataba. Per una família normal i que no pertanyia al bàndol que manava, comprar carn bona com bistec i xai era impossible. El metge dels pobres a Blanes va ser el doctor Brunet, que tenia el costum de recomanar el consum de carn. La força que dóna la carn, que no donava el peix per més que en mengessis, s'havia de solucionar anant a les menuderies. El mateix metge et deia: aquest nano necessita...

M.L.: Fetge, molt de fetge...

A.R.: Freixura...

M.L.: I cervell...

A.R.: El cervell era un menjar exquisit... però aquí era on ja no hi arribaves perquè el cervell el volia qui podia més. Tripa i morro, sobretot la sang de tots els animals. En fi, molta cansalada, molt de porc, sincerament, molt de porc. Però les menuderies... tot això va ser essencial per poder variar i arribar a recollir aquelles proteïnes i a equilibrar aquell aliment que deia el metge.

T.R.: Albert, hi havia carnisseries especials de menuderies?

A.R.: A Blanes hi *via* dues menuderies. A can Basols i a can "Juanito de les Cabres", al carrer de Sant Jaume. *Vies* de fer cua dues hores perquè et pogués tocar alguna cosa. I si tenies sort et guardaven un cap de xai, que era un plat exquisit.

M.L.: Generalment cada casa mirava de tenir un galliner dalt del terrat. Un galliner que el feia la mateixa família amb alambres i quatre fustes.

A.R.: Això que ella diu ens va passar a tots, però ells eren pagesos i disposaven de vaques i porcs. Els pescadors no podíem mantenir el bestiar. El que sí que teníem era força gallines, quatre galls i molt de *coní*. Cada dia *al* sortir del col·legi ens tocava anar al camp. Sortosament el camp era a la vora de s'Auguer, ... aquell sac de *cuscuries*, lletsons i herbes pels *conins*. Per les gallines no era gaire bo, perquè no agafessin olor o gust. El peix que no havíem pogut vendre i ens sobrava el bullíem i el barrejàvem amb alguna altra cosa i el donàvem a les gallines i als galls. Poder tenir ous era el gran avantatge i quan eren velles... bon *caldo*. Fèiem dues cries de galls a l'any. Una la fèiem de Reis a la Festa Major per poder menjar el capó, i l'altra per Nadal. Amb la cartilla de racionament de l'Auxili Social ens donaven determinada quantitat de pa, que no era de bona qualitat, eren *xuscos* fets de blat de moro i farina blanca barrejada. També ens donava arròs, una mica de cafè, una mica d'oli... A vegades també hi *via* xocolata, que era feta de garrofa barrejada amb farina de sègol. Una altra cosa que ens donaven i que era la gràcia dels nanos, el que més esperàvem, era el sucre roig. El berenar clàssic d'aquell temps era una llesca de pa amb oli i sucre roig o també amb vi negre. Quan se'n repartia al barri, en alguna casa, havies de fer-ne via de menjar la llesca de pa negre amb sucre roig que menjaven les criatures del veïnat, perquè si no se n'anava. El pa semblava que tenia vida.

T.R.: Això com funcionava, s'havia de pagar a preus baixos...?

A.R.: A preus marcats, tu havies de passar la setmana amb el que et corresponia de la cartilla. Si no era d'estraperlo no en podies comprar, encara que tinguessis molt de diner. Recordo que allà a

l'estanc del passeig, a can Pla, tenien un bidó. Jo hi *anavu* i crec que et despatxaven l'oli amb el *bombillo*. A casa, per exemple, amb 10 pessetes passàvem la setmana intercanviant o bé variant els menjars, i si la meva mare en guanyava 25 en podies guardar alguna per una necessitat.

T.R.: Podeu comentar mínimament l'aprofitament dels recursos que us donava el bosc i el camp... Què significava per a vosaltres?

A.R.: Era molt. Quan arribava la primavera anàvem a mar amb una barca de rem de dinou pams que es deia *Canari*, que vam comprar a en "Món", el masover de dalt del Convent. Aprofitàvem les xarxes que hi *via* al magatzem de l'avi, els palangrons...

Tothom sabia que anant a la Palomera menjaria musclos, *pardilles* o pop. També solíem anar a buscar la vianda de temporada al camp o als boscos. Per menjar fruita trobaves figues salvatges. També agafàvem les móres, ja més a l'estiu. N'hi *via* de dues classes: les móres negres o blanques. Les de morera, de l'arbre. Al principi de l'estiu podíem agafar una gran fruita que era la figa de moro, que ens la recomanava el metge mateix. Era molt bona, tot i que et punxaves.

Per cert, el pobre Alum va rebre molt, perquè com que estava davant del col·legi, a l'hora del pati o abans d'entrar si tenia la porta oberta li volava molta garrofa. Érem molts els que la menjàvem, no perquè fos bona... sinó perquè la necessitàvem. A aquesta gent *els hi* reconec aquest mèrit.

Per condimentar buscàvem les herbes naturals: la farigola, el romaní, la camamilla, el fonoll, el *llort* i tot aquest tipus de plantes per fer espècies o bé medicinals, que les àvies en sabien un niu, o bé per donar gust en els guisats, tant si eren de peix com si eren de carn.

M.L.: I de primavera, hàviem d'agafar les nous abans de sant Joan per poder fer la ratafia amb herbes. Ho posàvem en una garrafa a dalt al terrat, quaranta dies a sol i serena i d'aquí sortia la ratafia.

A.R.: Jo podria dir que hi *via* fruita de tota mena, fixe'u-vos que no *hai* nomenat ni una fruita de fruiter que tingués amo.

M.L.: A *gotllejar*? No hi anàveu?

T.R.: Expliqueu-me això de *gotllejar*, que no ho havia sentit mai.

M.L.: Això de *gotllejar* és, un cop s'ha fet la verema que s'ha tallat el raïm a la vinya, sempre en queda algun per tallar perquè te n'has *endescuidat* o perquè ha quedat un gotim o el que sigui. Aleshores la joventut que vivien al barri de s'Auguer se n'anaven cap al cementiri de n'Illes, cap a can Calent, cap a les vinyes de can Montells, de mas Palau... a *gotllejar* i anaven a menjar el raïms que havien deixat. Tenien una traça de trobar-los que no ho vulguis saber.

A.R.: Teníem permís per anar a rebuscar als arbres o als ceps. Quan els pagesos feien la collita te donaven permís perquè anassis darrere d'ells i poguessis buscar aquella patata, aquell moniato, aquella panolla, aquell nap... Perquè també menjàvem naps, i sort qui en podia menjar. Al temps dels fesols també et deixaven rebuscar... Això hauríem d'agrair-los-ho molt i ho faig ara públicament, tant a pagesos com a algun mestre de les Escoles Nacionals. A la tardor era diferent, fèiem més festes d'anar en mar pel temps. El matí, quan la mare estava treballant, anàvem a bosc a buscar castanyes, si hi havia alguna olivera aquelles olives també eren bones, cargols... A casa sempre hi *via* un sac de com a mínim de 2.000 o 3.000 cargols penjats, purgant. Com que hàviem de fer molta brasa pel menjar, a part de tenir carbó comprat, anàvem a buscar soques d'alzina, i sobretot

Família Coll (Parrells) desmaiant sardines. 1955
Col·lecció Albert Ros

anàvem a buscar pinyes a la zona dels pins. Amb la pellofa de la pinya fèiem el braser per fer brasa. Una de les coses que ens va ajudar molt va ser que a part de les pròpies viandes pescades i que conservàvem per poder tenir tot l'any menjar conservat, va ser que durant dos mesos podíem anar a buscar bolets. Hi anàvem tota la família, tant si era un diumenge com un dia de mal temps. Es tractava d'omplir sacs i cabassos, arribar a casa i salar-los i conservar-los per tenir bolets tot l'any. Recordo haver portat 25 o 30 quilos d'olives salvatges. Rebuscades o bé perquè havíem intercanviat amb peix amb el pagès a canvi d'esporgar l'oliver. Me'n recordo perfectament que l'àvia "Parrella" em deia: "Berto, vingal!". I em *passavu* tota la tarda allà picant l'oliva verda que després posàvem a les terrines de fang comprades a "can Patufa" i teníem oliva tot l'any. Però el menjar primordial d'aquests anys era l'amanida. Jo sí que puc dir que de menjar de *cuní* me *n'hai fotut un fart*, perquè de *cuscutia* i de lletsons, n'he menjats molts i de fonolls també, i no era dolent, eh?

Castanyes n'agafaves i et servien, com a mínim, per a sis mesos quan no es feien malbé. I les cireres de pastor, venien tant a mà que sempre en portaves un cistellet. I eren tant a la vora... a qualsevol bosc d'aquí, de cala Bona, de can Sagra, a pertot n'hi havia. Ara, castanyes ja et tocava anar més lluny, a Tordera, als boscos d'Orsavinyà, a Fogars...

T.R.: Entrem de dret amb la vianda del peix?

A.R.: Lògicament cada família de pescador tenia el seu hàbit i tenia el seu peix, vull dir que no tots menjàvem ni fèiem el mateix. A casa, si anàvem a la *boguera* o al *tresmall*, a la xarxa... la mare, quan ja havia deixat els Teixits, se n'anava al Portal a vendre el que havíem pescat, que en aquell temps solia ser boga, algun roger, verat, raget... Totes les barques petites anaven al mateix, perquè n'hi *via* molt. Abans d'anar a pescar ens fèiem l'esmorzar nosaltres mateixos. Un bon *amanit* no hi faltava, era el més barat i el que més omplia, i el peix a la brasa, que era peix d'escata. Com és lògic miràvem de vendre el millor peix i nosaltres ens menjàvem el que la gent no volia. Dissortadament, el pa blanc del dia que havíem pogut posar gràcies a l'avi "Panxo" no va durar gaire, jo

*Albert Ros desmaiant. Març de 1955
Col·lecció Albert Ros*

ja tenia uns sis anys quan es va morir, i ja havia de ser pa diferent. Quan arribava el temps de la sardina, si les venies subhastades ja que *vies* fet una bona calada, te'ls compraven les salaons per salar, per fer-ne *nengades* o bé *margarites*, com en diuen els conservadors: que és sardina més jove i més petita salada per menjar. N'hi havia tant, que sempre en quedava. Aleshores era quan sortia l'enginy de l'àvia o de la mare. Al matí sardina a la brasa, a cops fregida... Fregida també es menjava perquè ja porta oli propi i no n'havies de gastar. Aleshores arribava migdia i hi havia vegades que no tenies res més que sardina perquè havies *anat* a sardinals i potser havies agafat algun verat entremig. L'àvia, que era la que normalment feia el menjar, solia fer la clàssica sardina amb arròs o sardina amb fideus. Per matar-li el gust o per donar-li gust ho feien amb allioli negat. Ja era un menjar diferent i econòmic, només havies de gastar el ral o els trenta cèntims que valia el quilo d'arròs o bé te l'havien donat a ració. Això sí, amb un *amanit* davant. Amb la beguda teníem la

sort que no érem sibarites i amb el vi de pagès, de bota, fèiem festa major. Un bon porró fresc si era l'estiu, si era a l'hivern natural, i una bona gasosa de l'Àngel Gallart. Això pel que fa a la pesca directa i el menjar de temporada. En aquell temps hi havia el costum que per menjar patates es podia fer amb bastinal. Per bastinal enteníem tres coses: la pesca de totes les espècies de bastina, la de totes les espècies de gats i també s'hi incloïa la pesca que es feia entremig del farró, el cassó o la mussola. I això com a mínim dos cops a la setmana. El bastinal no tenia sortida fora del poble, ho comprava la gent treballadora. Per un obrer, d'un dinar de bastinal li podia sortir un bon ranxo per molt poc diner: només el de les patates. El bastinal també es podia fer fregit, com a segon plat.

M.L.: Un incís, Albert. I el peixo-palo?

A.R.: És una espècie de gat. És un gat diferent, perquè pensa que hi ha trenta-dos tipus de gats diferents a Blanes. Era un gat petit, és una espècie de tauró que no sol passar de 50 centímetres. No sol fer més de quatre-cents grams. Aquest peix el pelaven, a *bo*, com el *cuní*, amb forma de *cuní*. Es posava a assecar i era el bacallà que no podíem comprar. Menjàvem el peixo-palo amb patates o amb suquet, sobretot els talls del mig que eren els més carnosos.

Tot el bastinal s'estilava molt. A més, era bo *pels* nens, perquè tot el bastinal no té espina. És un dels grans motius perquè el bastinal triomfés, a part que és boníssim el gust que dona. La manya de la cuinera era un cent per cent: amb la picada o l'allioli feies festa major. És una de les coses primordials i que més donaven de si per poder fer plats, perquè si en quedava servia per l'endemà, per menjar rescalfat. Un dels altres grans avantatges que teníem amb el peix fresc, sobretot el blau (sigui l'anxova, el verat, la sardina, el sorell, aquest peix que es pescava a la teranyina o al sardinal) era que se'n podia fer escabetx. Era una altra forma de tenir peix assegurat durant quinze dies o un mes.

T.R.: Ja que hi hem entrat, us sembla que parlem una mica d'això, de les estratègies de conservació del peix, del tema de les escabetxades...?

M.L.: Tothom procurava comprar l'anxova perquè era un gran recurs per l'època. Tant et servia per un sopar, per un dinar, com per un dia de festa amb un entrant. Cada casa, depèn de la família que fossin, en salava dos o tres pots.

A.R.: Al Blanes dels anys quaranta i cinquanta hi havia en actiu quatre o cinc salaons. Aquí on som ara, n'hi via una, era a "cal Macaco". Com que eren els mateixos que ens compraven el peix, si mai havíem de menester *nengada* veníem i la compràvem o feies un intercanvi. Ara, l'anxova sí, anxova procuraves de salar-ne com més millor. El seitó i el *boquerón*, que avui dia s'estila tant, mai s'havien *nomenat* aquí per aquests noms. El nostre és anxova. Com més en salaves millor, ja que era una veritable moneda de canvi. Jo recordo visites a metges privats, com el Dr. Breton, que visitava a Casa Saladrigas, i el pot d'anxova era la moneda amb què pagàvem *nosatrus* una visita.

En una ocasió vam comprar *un partit* d'escamarlans i un altre de gambes (aleshores eren *partits* i no quilos ni caixes, sinó que eren les paneres de peix que tenien a la subhasta) per pagar l'operador que havia salvat al meu germà. Aquell peix amb un cistell d'aquells de vímet de peixater el vam donar al doctor Bretón perquè el compartís amb el doctor que havia operat el meu germà. Fins i tot recordo el preu, la gamba, a divuit pessetes el quilo i l'escamarlà, a onze.

A més teníem el peix d'escata, com podia ser el llobarro, la llissa, el sard... Això solia ser peix de suquet, tallat o sencer. I si era petit: fregit. També es feia a la brasa perquè penseu que tot el peix a la brasa sempre és millor que fregit. Es feia escatat perquè hi penetrés el foc, ben salat per sobre. La sal queda adherida a la pell i queda bo. Blanes tenia la sort que dels set mil d'habitants que hi havia, si tres mil eren barons, aquests sabien pescar. I si més no, una cosa molt fàcil era que els nois anaven a les roques i podien agafar quilos de musclos o de *lapes*, aquí nomenades *pardilles*.

Hi havia pagesos que eren veritables mestres de la pesca de canya. Se n'anaven a les roques, a sa Palomera o a la punta Santa Anna i agafaven el peix que volien. No per vendre lògicament, però sí per fer una bona menjada.

El meu avi, juntament amb altres pescadors, sen-

Nens a les roques de Sa Palomera. Fons Joan Padern (AMBL)

se ormejos i sense barca anava a pescar amb canya, sobretot llobarro. El peix havia de ser encomanat i comprat per un restaurant o una persona que disposés de diners i no tingués mitjans per pescar-se'l. Entre aquests pescadors recordo en "Nando Feliu", "l'avi Met", en "Fèlix Cap-soc", els germans de "can Pito Alum" de s'Auguer, els germans "Gustinet" i en "Joanet", en *Sala "Serrà"*...

Aleshores *nosatrus* ja teníem el *bussi* i ens encomanaven un déntol, un mero... En aquell temps el peix d'escata no es podia conservar més de dos dies si es volia donar la qualitat que exigien els estiuejants de l'època: com els Raventós, els Bretón, els Coma i Soley, el senyor Amado Carreras, els senyors Bosch-Guarro, els Biosca del Convent, etc.

Si era mero i déntol, difícilment l'agafaves amb canya. No és peix de platja, és peix de roca i de fons. Ens tocava anar-lo a pescar amb palangres o amb llences. Si et venien aquests senyors o aquests restaurants i et deien: "per diumenge necessito deu llagostes", aleshores *nosatrus* teníem tota una setmana per pescar-les. El mateix passava amb la

cabra, la sèpia o el congre. Els posàvem en una espècie de nanses que eren unes gàbies tancades i rodones amb una boca d'entrada que després tapàvem. A la platja de s'Auguer hi havia vegades que veies fins a vuit senyals, galls que se'n diuen, i cadascú tenia un viver per conservar aquest marisc. Et puc ben assegurar que poques vegades ens havia desaparegut peix d'allà dintre.

De cabra la gent no en menjava quasi mai i només en menjàvem la gent del poble. El dia de sant Isidre, el 15 de maig, era costum a tots els pobles de la costa menjar cabra amb cargols. És quan les cabres estan ouades.

Avui tots sabeu el preu que té la famosa espardeunya. És el marisc més car que hi ha en el Mediterrà. Doncs els pescadors dels anys quaranta i cinquanta, pensa que maleïen la mare de l'espardeunya perquè ens feia perdre vol, ens feia perdre calada de tantes que n'hi havia. No sabíem com es podia aprofitar allò. Van haver de venir de fora a ensenyar-nos-ho.

T.R.: Albert, vols comentar alguna cosa més dels crustacis?

A.R: Sempre en teníem en el viver per si ens venia algun encàrrec. Anàvem a calar unes nanses a les roques llagosteres i agafàvem les que ens encomanaven. No solíem anar-les a pescar perquè no les podies vendre, no hi havia diner per comprar-les. És un animal que necessita molts anys per créixer. Penseu que ara les cabres ja es consideren una espècie desapareguda. Les llagostes encara no perquè s'estan agafant a dos-cents, tres-cents o quatre-cents *metros* de profunditat. La que menjàvem nosaltres no és la bona, la vermella. N'hi ha de diversos tipus. És el mateix que les espècies de peix, cada família de pescador menava la seva espècie de peix. Perquè jo de xurriaques, de faneques, de mòlles i pelaies, en *menjavu* poques. En canvi, llisses, peix d'escata, peix blau, roger ..., en *podiu* pescar perquè era el que pescàvem. Cada quillat agafava un tipus de peix, i a la nit feien un tipus de ranxo diferent. Lògicament, per variar, fèiem una mica de pasta amb el peix blau o bé patates amb pop. Era molt usual fer un cop a la setmana pop amb allioli i arròs, sobretot cada dijous, si no hi havia hagut festiu entremig. Aquests primers anys que he esmentat fèiem molta vida de blat de moro. Un vuitanta per cent de la gent d'aquesta dècada vam sobreviure gràcies al blat de moro. D'ell en trèiem el pa, poder fer sopes i farinetes, se'n feien bunyols, truitetes amb bacallà desfilat... Si eren panolles senceres les menjàvem tendres a la brasa, com a postres.

Temporal a s'Auguer. 1955 aprox. Col·lecció Albert Ros

M.L.: Hem de tenir en compte que en aquella època el bacallà era el menjar dels pobres. Era el més assequible econòmicament. Per menjar fregit, a la cassola amb allioli negat... Ara és el menjar dels rics.

A.R.: Jo us he dit abans que els pescadors evitàvem comprar el peixopalo, cosa que no podia fer el menestral o l'obrer, que havia de comprar el bacallà per *barato*. Era la solució del pobre per poder menjar moltes vegades guisat.

Molt del que més portaven crec que ho portaven de l'Argentina. Fins al 1946 ens vam trobar que no teníem menjars primordials ni medecines ni articles. L'única cosa que vam aconseguir, i encara gràcies que ho van permetre els països aliats, és que portessin *barcos* de l'Argentina amb cereals, lleties, cigrons, llet amb pols. Això era el que més omplia l'olla i evitava anar al llet amb la panxa buida.

M.L.: A través d'aquest conveni amb l'Argentina va ser quan varen enviar els *banyons* aquests que en diem la "perona" que encara estem comprant avui dia, que s'ha comercialitzat. I per això se'n diu "perona".

T.R.: Quins ranxos de bordo tenien els quillats?

A.R.: Els quillats tenien un home que *se'n cuidava* de fer el ranxo, de fer l'olla o perol. Si era un quillat d'arrossegament, sempre guardaves el peix d'avui per demà, i ja se sabia el que farien. Un dia se solien fer patates, un altre dia pasta, fideus o macarrons. El que més hi havia i es feia era arròs. Qui es guanyava bé la vida solia fer un dia a la setmana una vianda de carn. Se comprava la vedella de segona o de tercera classe per fer guisat i feien el ranxo de migdia. També hi havia el costum que si es feia l'alba, es mengés el peix que s'havia agafat d'alba per esmorzar, fet a la brasa. Es feia en uns fogons fixos. Aquests homes eren artistes, perquè havien de fer menjar per vuit, deu o dotze persones amb *andanes* d'un, dos o tres metres, amb ratxes de vent i amb un fogó. Nosaltres n'estàvem farts d'aquests ranxos: gamba amb arròs, fideus amb arròs o amb escamarlans o amb calamars i sèpia. Respecte a la teranyina, aquí a Blanes o a la costa, no hi havia costum de fer ranxo per un motiu molt essencial: perquè la majoria de mariners que anaven a la teranyina tre-

ballaven en terra o eren pagesos. A la teranyina e sortia de maig a setembre. Se sortia a la posta del sol i s'havia de ser en terra a la sortida del sol. A vegades feien ranxo, si hi havia una persona disposada i que quedava exempta de fer determinades feines. Es feia un ranxo el dia que s'havia *romput* la peça -quan s'havia enganxat un dofí o una *roassa*- perquè hi havia hagut una feina extra o perquè havíem agafat el peix davant de Calella o davant de Sant Feliu i no podies tornar aviat. Amb els motors d'aleshores estaves a dues hores de viatge.

Una altra cosa és que varen començar a venir les teranyines del sud o bé de la part de llevant i aquí es va començar a estilar certs tipus de menjar. Sortien de casa pel bon temps, a la primavera, i feien la temporada a la costa catalana. Aquestes teranyines sí que feien vida a bordo, tenien cuiner i *pinche*. Pensem que en aquestes barques hi anaven de setze a vint homes.

M.L.: Aquests homes de les teranyines venien a comprar a la plaça de Blanes i les dones els esperaven perquè compraven moltíssim. A nosaltres venien a comprar-nos el vi de can Brunet. Quan venia aquesta gent ens anava molt bé perquè ens agafaven garrafes de setze litres. I tu saps, quina manera de buidar bótes...

A.R.: Quan aquestes barques arribaven al poble anaven comprar el pa, la verdura i vegetals, el vi... L'aigua no, perquè anaven a la font a omplir càntrics o garrafes. Aquesta gent va començar a portar un tipus de menjar que *nosatrus* no estàvem acostumats. Cuinaven molt caldós i amb safrà. Quasi sempre els hi veies. Tant si eren patates, com si fossin fideus, com si fos arròs, de color groc. Aquesta gent solia menjar a la gibrella. Tots anaven menjant, amb la seva cullera, però menjant de la *cazuela* o bé del *lebrillo*, que deien ells. Cap als anys 50 tres o quatre famílies es van establir a Blanes per anar a l'arrossegament als quillats. Una de les primeres, que ja era establerta d'abans de la guerra, era la família de l'Anselmo Juan. Eren de Sant Carles i *els hi* deien "caleros" o rapitencs, si eren de la Ràpita. Aquesta gent són els que ens van ensenyar diversos plats. Ens van portar l'arrossejat, anomenat també arròs a ban-

Colla d'amics del barri de s'Auguer. 1953
Col·lecció Albert Ros

da, l'arròs negre, la fideuà... També ens van donar a conèixer l'espardenya, perquè aquí ben pocs ens dedicàvem a menjar-la. Durant la guerra ja va venir la família Rovira, anomenats com a "Mitja armilla", amb diversos germans. Hi havia un nebot que era en Llorençet Borràs, i després ja va venir en Josep Llauredor, anomenat "en Bicicleta"... A Palamós, un 80% dels pescadors són "caleros" perquè no hi havia l'auge de l'arrossegament i van ser els "caleros" els que més el varen implantar.

Aquí inicialment menjàvem de la gibrella, però de seguida ens vam *donar compte* que no era una cosa que fos molt higiènica i, si no anaves viu, no menjaves. Vam començar a menjar amb plats, sobretot en els quillats. Imagina't que va haver-hi un moment que en els quillats s'havia de sortejar la gibrella, es *via* de sortejar la parcel·la que tocava a cadascú perquè, si no, normalment això portava discussions, perquè està clar, un menjava escamarlans i l'altre no en menjava cap, un menjava un tall de sèpia i l'altre no, etc.

Recordo que un patró, que era en Llorenç Borràs, en "Llorençet", va dir: "s'han acabat aquestes baralles o aquestes discussions, sortegeu trossos". Jo *anavu* amb la "Ramona", ell era el patró i la barca era del senyor Joaquim Oms, el farmacèutic. I va dir que ell faria les vuit parts. Tothom teníem la nostra parcel·la. Que jo no m'acabava el que em corresponia i un altre tenia més gana, *doncs* jo li passava. Jo vaig demanar permís al patró per poder posar la meua part amb un plat i així vam fer-ho.

T.R.: En canvi, comentes que els "caleros" i tota la gent provinent de més al sud i de Llevant, no ho feien així, ho feien amb gibrella.

A.R.: Ells ho feien amb gibrella, però els que hi havia aquí van acabar fent plat, lògicament. Recordo que a partir del 52 per amunt va ser quan venien amb massa totes aquestes barques, perquè aquí va ser un any molt bo per l'anxova i allà molt escàs. Van venir, sense dir cap exageració, unes vint-i-cinc o trenta barques del sud, a part de les de Tarragona i de les de Llevant, de la part de València, que eren poques. Aquí a Blanes només hi havia sis o set teranyines...

A raó de quinze o setze homes cada una, doncs, Déu n'hi do la gent que hi *via*. Aquestes barques feien dos àpats i els dos àpats els feien amb el clàssic *caldero* i la clàssica gibrella. Per aquells que no ho saben, diré que el *gasto* que portava el menjar de bordo anava en el *gasto del munt*, és a dir en els *gastos* generals de la barca. Fins al voltant dels anys 50 els quillats o les teranyines d'aquí, quan feien menjar a bordo introduïen pa, vi i oli. Després, el patró o l'amo va decidir que

cadascú es portés el seu vi, però encara es pagava el pa. Al cap d'uns anys també varen treure el pa i el menjar de tot *el munt*.

Va arribar un moment que ningú volia anar a la cuina, molt pocs. I crec recordar que ja en el se-tanta i *pico*, els dos o tres únics quillats que feien ranxo fix eren la barca d'en "Sebi Marroi", que tenia de cuiner en Diego Requena i la barca d'en "Peret", que el cuiner era en Juanico Requena, precisament un germà seu. També hi havia una barca d'en "Mitja armilla", dels Rovira, el "Rafels" o el "Joans". Quan van fer el "Joans", crec que el cuiner va ser en Gascons.

M.L.: I el que comprava per a la barcada sempre era el patró, no?

A.R.: No. Jo et puc dir que el cuiner era el que anava a comprar. Normalment anava a casa d'un bon col·laborador vostre, que tenia tenda de comestibles. De les vint barques de Blanes, divuit o quinze anaven a "can Falet", a ca n'Illas. I les altres cinc anaven a can Joan Alenyà, al costat de can Bitlloch. També podia ser que el cuiner fes una nota i el mateix "Falet" agafava un carretó

Dinar a l'Aplec de l'Amor. 1944. Núm. Reg. 02609. Col·lecció Josep Coll

de mà i l'endemà a les cinc de la tarda era al port amb la comanda.

T.R.: Voleu comentar alguna cosa sobre les maneres de fer el sonso, el peix de l'art i la gent de l'art?

A.R.: Sí. Hi ha coses interessants. Tots sabem que la gent de l'art era la gent més desfavorida i necessitada i que no tenia mitjans per poder fer cap activitat per guanyar-se la vida. Aleshores mai se li negava a ningú l'entrada a l'art i això donava peu que pogués disposar d'unes pessetes, molt poques, però sí més no per poder menjar i tenir peix. No saltres mateixos a casa, tot i tenir barca, hi anàvem alguna vegada amb els germans. Però era perquè ens havíem aixecat a les quatre, hi havia hagut vent, pluvia o hi havia boira i no podíem *varar*. Hi havia moltes dones que per necessitat anaven a l'art, moltes eren fortes i per això van poder sobreviure elles i els seus fills. Aquestes dones després anaven a fer les seves feines o a treballar.

T.R.: Quin horari feien, Albert?

A.R.: Depenia del tipus d'art. Quan era temps de sonso, que solia ser tardor i primavera, s'anava a la sonsera, i havies d'esperar que trenqués el dia. El que era pescador d'ofici tenia un avantatge, perquè a l'amo li interessava que aquest *sanessin* a remar, perquè al llagut hi havia sis o vuit remes. Hi havia un preu estipulat per anar a calar. Abans n'hi havia tant de peix que amb un vol en tenies prou, perquè el peix no s'exportava i s'havia de vendre tot aquí o bé als peixaters que venien d'un altre poble.

Tenint en compte que a Malgrat hi via tres arts i a Lloret tres més, aquests no venien. Els que sí venien eren d'Hostalric, de Tordera, de Palafròls i et compraven una arrova o dues de sonsos per anar a vendre. El primer que es feia era omplir un cove o dos, on hi cabien de tres a quatre arroves de sonsos, de raigat o de sardineta. Normalment eren dones les que amb un semaler el passaven per les dues nanses del cove i posant-se'l a l'espatlla portaven el peix al Portal, on hi havia la mestressa amb la panera. Carregaven trenta o quaranta quilos, tant si era davant de l'Horitzó al començament de s'Abanell o com si era l'últim camp d'en Bornes o de "cal Magre", al cap de la

*"Joaquima", la primera barca dels germans Ros Coll
Col·lecció Albert Ros*

Tordera. En "Saraco", en "Quiquino" i en Lex eren els tres arts que hi havia. En els anys quaranta ja varen quedar-ne dos.

Tothom esperava aquest peix per fer-lo fregit per l'esmorzar, sobretot els que anaven *al ram*, a beure un gotet de vi. El sistema de fer el sonso depenia de l'enginy de la cuinera. Normalment es feia fregit o a la brasa. No hi havia farina. Et saltaven de la paella! I si estaves cansat de menjar sonso agafaves el mascle, que és el sonso gros, blau i se'n feia sonso amb suc, un plat que molt poca gent feia. Solien fer-lo les dones d'algun pescador de tant en tant. Però a l'interior, això no es feia. El sonso era una cosa que la gent no ho assimilava per fer amb suc.

J.B.: En Pere Portas, una vegada ens va fer arròs amb sonso.

A.R.: Això ja era una necessitat o va ser un capritx molt elemental, perquè el sonso no té greix. Tu has menjat arròs amb peix i castanya? Doncs era un plat exquisit. I és un plat que avui dia se torna a fer amb la *nouvelle cuisine*. S'agafen castanyes normals, s'escalden i es pelen senceres. A continuació es fa el sofregit. Hi ha cuiners que després de la picada hi posen *adorno* a sobre dels fideus o de l'arròs sucós, arròs de terramar.

T.R.: A banda de la sonsera, hi via algun altre tipus d'art?

A.R.: Sí, fèiem l'art de bordo, la *baqueta* o l'*artonet*. La mateixa feina i la mateixa forma que tenia la

sonsera o l'art de terra. L'art pels sonsos es calava, per exemple, a sis cordes, que cada corda era de 50 m i la sonsera el calàvem, que devia tenir 110 o 115 m. El calàvem a uns tres-cents metres de la costa. Quan no era temps de sonso, calàvem l'art a dotze cordes, que vol dir el doble de fons i el doble de llargada. Aquest art no era la sonsera, sinó que era un altre tipus d'art més alt, més gros i més fort. El calàvem de nit, abans que sortís el sol, perquè ja a l'hora que el sol sortia les moles de rajet, i d'algun altre peix determinat de sorra, poguessin enganxar-lo. Aquí es necessitava molta força i era on es demanava l'ajuda de la gent. L'artonet era el mateix amb petit i es feia amb una barca, des de "bordo" estant. És *lo* que estan fent ara les actuals sonseres.

T.R.: L'artonet és l'art de "bordo"?

A.R.: L'art fet des de la barca. Fondejant la barca, un cop tens la sonsera a l'aigua per poder fer contrarestar la força que fa la xarxa.

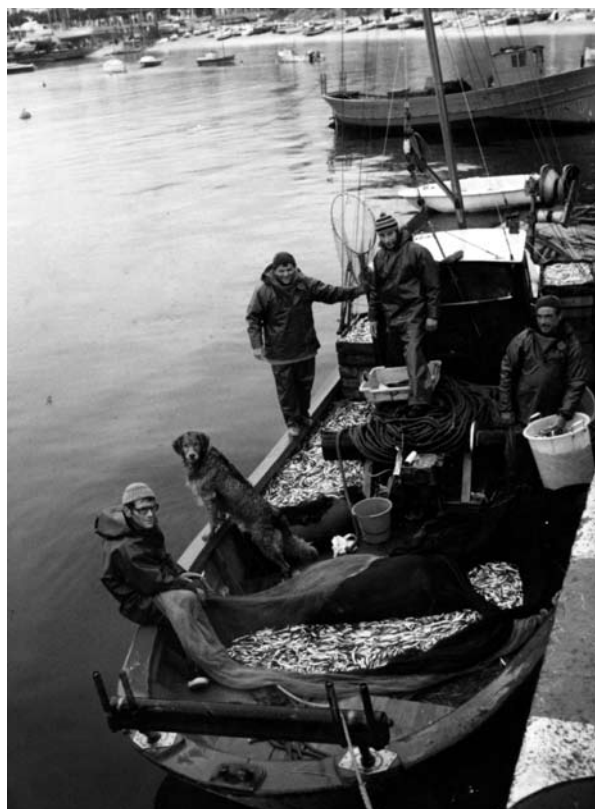
J.B.: Es tira l'àncora a la proa i se "cobra" l'art a la popa.

A.R.: Perquè us *doneu compte* de la gana que es passava en aquests primers anys, m'agradaria explicar algunes anècdotes senzilles de la gent de mar i de la gent d'en terra. De quan un trist arròs servia perquè una família pogués dir que via fet una festa. Hi havia un senyor gran, en Joaquim Esgleas, marit de "na Llúcia", que no podia fer cap treball corporal i venia a l'art. Era de la part d'entre Múrcia i Alacant i tenia una parla mig barrejada. Mentre les barques anaven a calar l'art i feies la *fogada* sempre ens explicava històries. Per exemple, de l'arròs a la cassola de terramar en deia: "Mireu si era de bo aquell arròs que a vegades *lo* que tenia sort que estava a davant i ja arribava l'hora de menjar l'arròs que ni el menjava, perquè via aspirat tant de fum que *hasta* lo fum era bo". El testimoni d'aquest senyor ens demostra la gana que es passava.

A l'any 1952, després d'haver comprat la barca petita de rem, ens vàrem fer la primera barca de motor. Ens la va fer l'*astillero* d'en Ricardet, allà al port, i li vam posar un motor de tres cavalls i mig. Cada dia quan anàvem a pescar ens

emportàvem una mica de pa i llaunes de sardina o sardina escabetxada o menuderies. El meu germà, perquè el menjar no fos tan monòton a l'hivern, se li va ocórrer fer una planxa de 25 cm de llarg per 10 d'ample i la va acoblar a sobre el tub d'escapament. A base d'hores aquella planxa quedava roent i hi posàvem el peix a sobre. Si agafàvem sardina, sardina, si agafàvem roger, roger, si agafaves un calamar, calamar... Nosaltres mai hem netejat el peix, sempre l'hem fet sencer. Màxim obert i tripa fora.

Vull explicar una cosa de la qual m'agradaria que en quedés constància ara que estem celebrant el centenari de l'Aplec de l'Amor, de cala Bona, que tots sabeu que és el darrer dia de la Festa Major. Ens reuníem tota la família, hi havia taula de deu, però puc dir-vos que era el menjar més barat de tots. Per la senzilla raó que aprofitàvem el gall que us he esmentat abans, aquells conills que no ens havien costat més que la feina del noi de la casa... Això juntament amb *pardilles*, amb musclos, si anaves al vol, amb espardenyes i si anaves a l'ofici petit, amb calamars o sèpia. No ens cos-

La "Quima II" de Ferran Ros (el Parrell)
Col·lecció Albert Ros

tava un ral. Una *xíndria* que *haviu* canviat per dos quilos de musclos amb un pagès o un meló que *haviu* canviat per unes *pardilles* o per un calamars, dues o tres ampolles de vi de pagès que els havíem canviat o els havíem comprat i valien a 30 cèntims el litre, amb una gasosa i un "*sifón*". Tot això ho posàvem a vora mar, enterrat a la sorra. Aquell dinar o sopar de comiat de Festa Major no ens passava de deu pessetes. Imagineu-vos. I si portàvem fruita seca, podia ser de la que havíem collit nosaltres: avellanes, pinyons, alguna nou. El de Nadal també era dels que menys diners costava, perquè si havíem cuinat per "Nochebuena" un sopar de peix al forn o carn... sempre quedaven retalls i sobres. Els guardaves a la nevereta que teníem, que no eren elèctriques, sinó que era al pati en un rebost. En una fresquera, sobre el safareig o sobre el tou, i allà ho guardaves i amb això feies canelons o el menjar de Sant Esteve.

T.R.: I a l'aplec del Vilar...?

A.R.: Al Vilar també ens trobàvem, per Pasqua... aprofitaves que era l'últim dia i es feia servir tot el que havies pogut guardar. Gairebé tot ho podíem *adornar* i cuinar amb bolets dels que havíem guardat a la tardor, igual que les olives.

T.R.: Què fèieu arròs?

A.R.: S'acostumava a fer arròs. Al Vilar, arròs. L'arròs se'n deia de Muntanya-mar. Per postres, hi *via* el costum dels fruits secs.

T.R.: M'agradaria parlar d'alguns peixos especials, com el bot, el dofí, la tortuga, les bastines... i també sobre l'aprofitament d'ocells marins.

A.R.: Va ser molt important, molt més del que la gent es pot pensar. Totes les barques pescaven dofins, sobretot els quillats, que eren els que més fàcil ho tenien perquè duïen gent i tenien moltes hores d'esbarjo mentre arrossegaven. N'hi havia tants que sempre anaven a jugar a la proa. El dofí s'agafava amb una dofinera. N'agafaven un, no més. Després el netejaven i feien parts per a la marineria, o sigui, per a menjar a casa. Si n'agafaven dos o aquell dofí era més gros del compte es venia, perquè hi *via* dues o tres peixateres que el solien vendre: la "Maria Muixella", na Irene...

M.L.: I el dia que hi *via* dofí, aquell dia corria la veu al poble i deien: "hi ha dofí!". Perquè és un peix que és com carn, té molta sang.

J.B.: I com és l'art de pescar el dofí?

A.R.: La dofinera és un art molt primitiu. El pescàvem amb el sistema de pesca més antic que es coneix: l'arpó. S'utilitzava una corda de diversos metres, com més millor, per evitar l'estrebada forta. Els dofins es posaven a la proa a jugar i l'arponer tirava l'arpó des de la barca. Llavors el partien i quan arribàvem a Blanes es venia al *portal del peix*. La forma de menjar-lo és molt senzilla: semblava vedella, carn roja, com han dit. Molta gent aprofitava per fer-lo amb patates: era el millor sistema. Com que *nosatrus* sabíem que un cop a la setmana el podíem menjar, doncs una setmana el menjàvem amb patates i l'altra el feies amb una miqueta de suquet barrejat amb alguna altra cosa. Si més no, en fèiem filet i el menjàvem a la brasa, poca gent el menjava a la planxa. M'has preguntat pels ocells. Una de les coses que també va ajudar molt, i era econòmica, era que hi havia molt d'ocell marí. N'hi ha que són *incomestibles*, com el *gavilà*, el corb marí, la gavina... Tot aquests ocells "*peixegen*" tant que no es poden menjar.

El que sí hi havia i que es podia menjar eren els *alamplès* i *carranos*. Normalment, aquests ocells venien a la primavera i a l'estiu. També n'hi havia a la tardor, quan se n'anaven. Perquè feien les dues migracions, una de passada i l'altra de tornada. Aquests ocells no volen com les gavines i, lògicament, només vivien de peix. Però tenien una virtut, que la carn era bastant roja. I en ser més sangonosa podies sagnar-los, i si més no, els escaldufàvem, els pelàvem a bót (pelar a bót és treure la pell sencera). Els escaldàvem per treure el baf del peix i els solíem guisar o fer a la brasa. Tenia el seu gust, però sobretot ens servia per canviar un dia a la setmana i no menjar tant de peix.

La carn de menuderies, tot i ser barata, hi havia alguna setmana que no et tocava, perquè també havies de demanar tanda per comprar aquesta carn. Les cues que havíem de fer a les menuderies a vegades també eren memorables.

M.L.: Jo recordo que quan era l'època de segar i batre, al mes de juny, hi havia molt de costum de fer-

ne. Molts pagesos feien tripa i morro amb *xamfaina*. S'ajuntaven un pagès amb els altres que l'ajudaven i havies de fer l'àpat per a moltes persones i ho havies d'encarregar. Anàvem a les menuderies a can Bassols, eh? Com que va ser el pare, el que matava, ells eren els que es cuidaven de vendre. Varen començar venent menuderies al carrer de la Verge Maria i després aquí on són ara, a Theolongo Bacchio. L'Esteve, que era el *matarife*, juntament amb en Benito, eren ells dos que mataven.

A.R.: Alguna vegada també havíem menjat polles d'aigua, però no tant. Primera perquè no n'hi havia tantes i segona perquè ja havies d'anar expressament a per elles.

T.R.: Teníeu alguna tècnica especial per caçar tots aquests ocells?

A.R.: No, al contrari. Era un problema! La majoria d'aquests ocells a vegades quedaven enganxats a les xarxes o bé ens agafaven l'esquer que tiràvem dels palangrons. Molts, com que no volen, tenen la virtut que es capbussen i aquests eren els que ens feien mal.

Hi ha dos tipus de menjar que, amb el dofí, avui dia estan protegits i no es poden pescar: són la tortuga verda, la comuna de la Mediterrània, i el bot.

Aquests no es venien ni es podien comercialitzar per un motiu molt senzill: una tortuga de 50 kg de pes costava dues o tres hores poder-la netejar i només se'n treien dos o tres quilos de vianda. Ara, el que pescava la tortuga, la pescava per fer un menjar extra. Era una cosa que ens permetíem poques vegades a l'any. N'hi havia moltes, però ens portava tanta feina pescar-les i netejar-les que no les pescàvem. S'havia de treure la carn que duia aferrada a la closca o al voltant de la qual era tota la budellada. Aquella carn era filosa, blanca i l'havíem de bullir, però era una delícia poder menjar aquella carn. Una de les mostres és que ha sigut i és un dels plats més cotitzats del món.

L'altra espècie era el bot, que vulgarment és conegut com a peix lluna. Quan l'avi "Parrell" era més gran i ja no venia *en mar*, en portàvem algun en terra. Sabíem que ell, si podia, s'hi passaria un parell d'hores per netejar-lo. S'havia d'obrir en canal i es treia la pell, la membrana que portava

aferrada a la pell. Se li diu bot perquè la pell és bota i té un gruix que pot arribar fins als quinze centímetres. És una pell com si fos un plàstic dur, com una goma. No crec que hi hagi cap cuiner que en faci, jo fa més de quaranta anys que no en menjo, des que l'any 1958 es va morir l'avi "Parrell". Es feia bullit i també se'n treia molt poca carn, però era un menjar exquisit. Es feia amb patates, amb suc, amb allioli... Era un menjar molt especial.

T.R.: Faltava un punt que era el referit als petxiners.

A.R.: Aquest tema és molt complex i fora el musclo i la *pardilla* (la lapa pels barcelonins), aquí no es pescava ni rossellona, ni *almeja*, ni tallarina. Això també ho va portar la gent que va venir de més al sud, com podien ser els andalusos de la part del delta d'Isla Cristina, a Huelva. O bé, els "caleros" o rapitencs, del Delta de l'Ebre. Aquesta pesca consisteix en l'arrossegament de gàbies per agafar el peix que està enterrat i que aquí no pescàvem. Perquè jo de *lluente*, que és la *pardilla* tancada grossa, no n'havia pescat mai. La paraula correcta per definir aquesta tècnica és llaurar. Quan arrossegàvem l'art del bou i havies clavat l'art se n'agafava alguna, però no els centenars de quilos que van començar a pescar quan van venir ells. Per cert, a Blanes no n'hi via cap que les pesqués i van venir diversos pescadors d'Arenys, de Badalona o de la Barceloneta que feien aquesta pesquera en concret. A Blanes hi havia quatre persones que s'hi dedicaven, però ara només en queda un. A Arenys n'hi havia cinc i en queden dos, i a Roses i a Palamós n'hi ha més perquè ells juguen amb avantatge perquè tenen el delta del golf de Roses. Per això ara hi ha aquesta *almeja* negra que en solen dir *almeja* de Roses i que aquí no n'hi ha. Aquí hi ha rossellona, la *lluente*, que és aquesta més grossa, hi ha *pardilla*, que és la *lluente*, però és la més dolenta. Com a més exquisida hi ha la tallarina, tot i que cada dia n'hi ha menys i és més petita.

P.B.: Quan jo era petiteta anàvem a la sorra d'aquella platgeta d'allà al moll, gratàvem a la sorra i n'hi havia... perquè és de sorra fina.

A.R.: Aquesta era l'única manera que pescàvem i

recollíem pardilleta i rossellona per menjar a tots els pobles de la costa catalana, almenys del Maresme fins a Palamós.

P.B.: Però només se'n trobava aquí al moll, eh?

A.R.: No, també a Santa Cristina, perquè la sorra és fina com la del port. Tu fixa-t'hi que véns aquí a la badia o a s'Abanell i això no pots fer-ho perquè la sorra és gruixuda, no té substància perquè hi pugui viure. Això que m'anomenes del port... anaves allà i amb el peu o amb la mà o amb un rasclonet en podies agafar per menjar.

T.R.: I a quina època s'agafa això Albert, a l'estiu?

A.R.: A la primavera i estiu, lògicament. A l'hivern o bé s'enterra o ja no hi anàvem.

Una altra cosa que és molt digna de tenir en compte és el sistema de pescar amb canya. Aquests pescadors que he anomenat, especialistes en canya, utilitzaven un esquer molt variat.

Per anar a buscar llobarro es feia servir esquer d'anguila viva.

Per tenir anguila anàvem a les tres rieres que hi havia a Blanes, però sobretot a la riera del mig. Era una de les feines que em tocava per ser el petit: anar a buscar anguiles amb una olla de terrissa amb sorra de mar i aigua dolça. I n'agafava cinquanta, seixanta o cent i l'avi agafava aquella olla i la portava a mar i la deixava en el trencall de l'aigua. Ningú no li tocava, sabien que era del "Parrell". Com ningú no tocava la d'en "Quimet Met", que era el pare d'en "Joan Met", ni la de la "Beatris" o la d'en "Nando" de "can Taiacús" i de tota aquesta gent que pescava amb canya. S'hi estava una setmana, per exemple, i quan hi havia els encàrrecs que hem parlat abans, se n'hi estava dues. El dia que volies anar a pescar el llobarro hi anaves a l'hora que grumejaves i en grumejar tiraves l'ham amb l'anguila. Era peix segur.

T.R.: Senyor Albert Ros, moltes gràcies per haver-nos transmès els teus coneixements. Donem per tancada l'entrevista. Moltes gràcies també a tots els assistents.

Col·lecció Albert Ros

02

EL PSUC i la lluita obrera a Blanes

Vivències de Maxi Antequera

Maximiliano Antequera i Barbero va néixer a Lobras (Granada), un petit poble de les Alpujarras, el dia 11 de setembre de 1943. Els seus dos germans grans arriben a Blanes abans que ell. Van a treballar a la SAFA i es compren un terreny a Quatre Vents, on només hi havia construïdes algunes cases que es transformaran en els petits carrers de Sant Vicenç Ferrer i Sant Ignasi de Loiola. En aquest sector era on residien en un primer moment moltes de les persones immigrants que acabaven d'arribar al poble, sobretot els de la nombrosa colònia procedent d'Ardales (Màlaga). Curiosament, el nom d'aquest barri li van donar els primers immigrants que es van instal·lar en aquest punt enlairat del poble i ha perdurat fins a l'actualitat. L'any 1958 en Maxi i el seu pare arriben a Blanes per ajudar els germans a construir-se la casa. A finals de 1963 un jove Maxi entra a formar part de la cèdula del PSUC, que s'havia format a Blanes de manera clandestina.

El mes de febrer de 1969 la resta de la família Antequera es trasllada a viure a Blanes. En Maxi comença a treballar de manobra amb els mateixos contractistes que van fer casa seva. Encara recorda que cobrava 50 pessetes a la setmana. Treballarà a la construcció fins a l'any 1973, quan el partit reclama la seva presència a Barcelona per treballar conjuntament amb la direcció per a tot Catalunya. El seu camp d'acció era tota la província de Girona, el camp de Tarragona i les terres de l'Ebre i de Lleida. A més, era membre del Comitè Central i també treballava amb un membre de l'executiu. Per dur a terme aquesta tasca es va instal·lar en una casa a Badalona, on en algunes ocasions s'hi va refugiar el matrimoni format per Gregorio López Raimundo i Teresa Pàmies. L'any 1977, coincidint amb la legalització del partit, torna a Blanes. Des de l'any 1983 fins al 1995 ocupa el càrrec de regidor a l'Ajuntament de Blanes. A partir de l'any 1991 encapçala la llista del seu partit a les eleccions municipals i passa a formar part de l'equip de govern. Actualment milita a les files del PSUC-viu.

El Partit Socialista Unificat de Catalunya era un partit d'ideologia comunista fundat el 23 de juliol de 1936, fruit de la fusió de les federacions catalanes del PSOE i del PCE, la Unió Socialista de Catalunya de Joan Comorera i el Partit Català Proletari. El PSUC fou el partit més hegemònic d'oposició interna al franquisme a Catalunya. La seva tasca d'oposició al règim franquista es va veure recompensada pels bons resultats electorals a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, però el suport dels votants va anar disminuint progressivament en les següents eleccions, fins que es va produir la coalició amb Iniciativa per Catalunya. L'any 1997 una escissió del partit va formar el PSUC-viu, agermanat amb el PCE i integrat a Esquerra Unida i Alternativa.

Aquest 2006, coincidint amb el 70è aniversari de la fundació del PSUC, es van dur a terme a Blanes una sèrie d'actes per commemorar aquesta efemèride i recuperar una part no prou coneguda de la història recent del nostre país. Una d'aquestes activitats fou la conferència que va impartir l'històric dirigent de Blanes Maxi Antequera a la Biblioteca Comarcal el passat mes de juny. Aquest article és una transcripció de la xerrada, ampliada amb altres anècdotes i dates més concretes, que el tècnic de l'Arxiu Aitor Roger va recollir en una entrevista enregistrada a l'Arxiu Municipal de Blanes el dia 19 d'octubre d'enguany.

Treballant a la construcció a la zona del Racó d'en Portes 1963. Col·lecció Maxi Antequera

Aquest és el testimoni en primera persona de Maxi Antequera:

El PSUC a Blanes

El nacimiento del PSUC de Blanes se produce el uno de mayo de 1963. La noche anterior al uno de mayo salen por las calles del pueblo dos grupos a pintar unos letreros reivindicativos. En estas pintadas se podían leer eslóganes como “Vengaremos la muerte de Julián Grimau”, “Viva el 1 de mayo”, “Franco asesino” y otros vivas a la clase obrera.

La sorpresa fue que estos dos grupos coincidieron sin ellos saberlo. Se dieron cuenta de esta coincidencia a la mañana siguiente, cuando la Guardia Civil tuvo que trabajar el doble para borrar todas las pintadas. Fue entonces cuando se percataron de que había otras personas en el pueblo que pensaban igual que ellos y que coincidían ideológicamente. Pasaron unos meses antes de que los dos grupos averiguaran quiénes eran los responsables de las otras pintadas.

Cuando se establece el primer contacto deciden convocar una reunión en la playa de los Pinos, era el verano de 1963. A esta reunión sólo acu-

den unas cinco o seis personas, ya que en esta época el partido se organizaba por cédulas, y éstas no podían tener más de cinco personas por razones obvias de seguridad. Las personas que formaban parte de la primera cédula del Partit Socialista Unificat de Catalunya de Blanes eran: Ángel Domínguez Calvo, Desiderio Domínguez Calvo, Juan Flores i Paco Antequera, mi hermano. A partir de esta primera toma de contacto empiezan a trabajar, en la medida de lo posible ya que la situación política era todavía muy complicada. Hacen reuniones en casa de los camaradas, pocas, y la mayoría se hacían en el campo, en medio de las arboledas, como la que había en el cruce de la carretera que conduce a Sant Genís de Palafolls. En estas primeras reuniones, todavía sin documentos, se discutía sobre tres aspectos fundamentales: política internacional, política nacional y política local.

Primera etapa (1963-1965)

En esta etapa inicial se perseguían unos objetivos muy claros. El primero era ampliar el partido con la creación de más cédulas. Fue a partir de este momento cuando empiezan a ingresar más personas, entre ellas yo, que ingresé a finales del año 1963. Se puede decir que el crimen de Grimau fue lo que me animó a ingresar definitivamente en el partido.

Julián Grimau era un dirigente del Partido Comunista que ocupó un cargo dentro de la Policía en Barcelona. Durante la Guerra Civil se marchó de España, pero después regresó de manera clandestina a Madrid para dirigir el partido y ocupar el cargo que hasta ese momento ocupaba Jorge Semprún. Normalmente, los dirigentes sólo estaban una temporada en el cargo, para no quemarse mucho y para que la policía no los identificara fácilmente y no los detuviera. La situación que vivía el partido en esos momentos era bastante propicia, ya que coincidía con los acontecimientos políticos de cambio en

*Fundadors del primer grup del PSUC a Blanes
Col·lecció Maxi Antequera*

Cuba. Durante un reparto de propaganda clandestina Grimau es sorprendido por la policía, que tenía a una persona infiltrada que le estaba siguiendo muy de cerca. Fue detenido. Durante su estancia en la Dirección General de Seguridad fue agredido, e incluso lo tiraron por una ventana al darse cuenta de que no le podían sacar más información y que su puesta en libertad representaba un peligro. Numerosos líderes y autoridades políticas del momento intervinieron para convencer a la dictadura de Franco de que no se cometiera ningún crimen más, incluso se recibieron peticiones del mismo Papa Juan XXIII, del primer ministro de la Unión Soviética Krushev y de la ONU. Obviamente, Franco hizo caso omiso para demostrar al mundo y a los comunistas su autoridad. Manuel Fraga, entonces Ministro de Información y Turismo, hizo una campaña feroz en contra de Grimau y firmó su pena de muerte. Grimau estaba casado y tenía dos hijas. Yo las conocí personalmente, también a su mujer y a su suegra. Pero esto fue después de su muerte.

La fuente de información que teníamos en esos primeros momentos era Radio Pirenaica (Radio España Independiente), ya que entonces no teníamos contacto directo con el Partido. Apuntábamos en una libreta los temas que escuchábamos por la radio, para luego discutirlos entre nosotros. Cuando algún compañero viajaba a Francia intentábamos reunir dinero para comprar el "Mundo Obrero", con el peligro que suponía cruzar la frontera y que te pudieran detener.

Otro objetivo primordial era recoger dinero para ayudar al partido y a los trabajadores en huelga, como ocurrió con el caso de los mineros de Asturias, a los que enviamos dinero varias veces. Normalmente se redactaba una nota y se comunicaba a la Pirenaica, que emitía la noticia de la campaña de Blanes por radio. Pero con este tema se tenía que ir con mucho cuidado, porque estas noticias alertaban a la policía de Blanes para vigilar más. Así fue como decidimos establecer un contacto en Francia, concretamente en Béziers,

Manzano, Medir, Gutiérrez Díaz i Maxi Antequera a Blanes. 1984. Col·lecció Maxi Antequera

donde vivía un antiguo guerrillero y camarada del Partido. Curiosamente, este señor, que se llamaba Tomás, fue el chófer de Gregorio López Raimundo cuando llegó la democracia. Tomás estuvo muchas veces en Blanes, acompañando siempre a Gregorio. Incluso estuvo en mi casa, ya que a raíz de estos acontecimientos nos unió una gran amistad.

En el año 1965 todavía éramos pocos. Ese año se estaba construyendo en Los Pinos el edificio "Coronas". Obligaban a los trabajadores a firmar el finiquito al final de mes y se les prometía que iban a cobrar una cantidad de puntos que luego no era cierta. Nosotros nos enteramos de esta situación y nos dimos cuenta de que era una buena ocasión para hablar con estos trabajadores para saber si querían hacer alguna acción determinada para intentar resolver el problema. Se hizo una asamblea del partido local, donde la mayoría de los reunidos eran del ramo de la construcción, y se decidió hacer unas reuniones coincidiendo con la hora del bocadillo de los trabajadores de la obra de Los Pinos. Después de hablar in-

fructuosamente con la empresa se acordó no firmar el finiquito de ese mes como acción de protesta. En total fueron una docena de personas las que no firmaron, incluso hubo algunos trabajadores que no tenían derecho a los puntos por estar solteros pero que se solidarizaron con la acción y no quisieron firmar. A los responsables de esta acción nos llamaron del Sindicato Vertical de la calle Muralla y nos despidieron. Pero al mes siguiente todo el mundo cobró los puntos. Para nosotros eso fue una victoria, no total porque nos quedamos sin el trabajo, pero sirvió para que los mismos trabajadores se dieran cuenta de que su protesta había dado resultados. Fue una toma de conciencia importante.

Al despedirnos nos dieron empleo en otra obra. Los trabajadores nos pusimos todos de acuerdo y decidimos repartirnos los sueldos a partes iguales. El contratista se enteró y nos despidió. No podían admitir que los trabajadores, peones y paletas, trabajáramos juntos y luego nos dividiéramos los beneficios.

Hasta aquí llegaría la primera etapa del partido en Blanes.

Segona etapa (1966-1970)

En el año 1966 me escogen a mi para ir a una de las escuelas de formación que tenía el Partido en el extranjero, concretamente en la República Democrática Alemana (RDA). La otra escuela del Partido estaba en Rumania. Estuve estudiando allí durante tres meses, del mes de julio a finales de septiembre. Un mes antes de empezar las clases fui a París para asistir a los actos previos del XXX Aniversario de la fundación del PSUC. En París fue donde conocí a Gregorio López Raimundo y a Santiago Carrillo. Regresé de Alemania a finales de octubre y me incorporé otra vez al par-

tido en Blanes. Antes de mi incorporación definitiva me había reunido con López Raimundo, quien con su ejemplo y sus argumentaciones me convenció para seguir con mi militancia. A partir de ahora, después de mi estancia en Alemania, ya teníamos un contacto directo con la dirección del Partido. Estos contactos ya se habían iniciado el año anterior, pero de una manera intermitente. Empezamos a plantearnos un trabajo más colectivo. En este mismo año 1966, cuando se celebra el Referéndum de la Ley Orgánica, se produce la primera tirada de octavillas por Blanes, que nos habían llegado de la dirección del Partido en Barcelona en una furgoneta. Nosotros nos encargamos de recoger el paquete con las octavillas en medio de la carretera.

La segunda acción tiene lugar el 1 de mayo de 1967, cuando en Blanes elaboramos nuestras primeras octavillas, siguiendo las instrucciones que me enseñaron en Alemania. La elaboración era sencilla, se necesitaba: un tapón de madera, una esponja, un trapo de nylon y tinta. La máquina de escribir la teníamos que esconder, porque por las letras que se habían utilizado se podía saber quién había escrito esas octavillas. En la primera octavilla que hicimos se hacía una llamada al pueblo de Blanes para que acudiera el día primero de mayo, a las siete y media de la tarde, delante del Café Español de la calle Ample. A esta concentración no acudió mucha gente, pero nos sirvió para conocer a algunas personas que se dieron cita en el lugar de manera discreta, con las que intentamos establecer comunicación en los días siguientes. También sirvió para que la Guardia Civil y las autoridades de Blanes se dieran cuenta de la importancia que iban adquiriendo nuestras acciones de protesta.

Al poco tiempo de esta acción en Blanes, se produjeron unas detenciones. Hubo un chivatazo de una persona de nuestro propio partido, que se vio presionada a hablar y dio una lista de tres apellidos de familias que vivían en Blanes sin especificar ningún nombre en concreto. Sólo

mencionó a los Antequera, los Caballero y los Domínguez. La Guardia Civil detuvo a todas las personas con estos apellidos, para interrogarlas y poder fichar a los sospechosos. Estos hechos hicieron que tuviéramos más cuidado, pero al mismo tiempo el partido estaba creciendo. Se crearon varias cédulas, que estaban diversificadas por ramos de producción y por barrios. Había la cédula de la construcción, del metal, de SAFA... y en los barrios existían cédulas en Quatre Vents, Ca la Guidó y en la Carretera de Lloret. En este momento inicial de creación de más cédulas, estuvimos a punto de constituir otra en el barrio de Los Pinos- Racó d'en Portes.

Ahora ya teníamos unos medios de información más diversificados y disponíamos de materiales del propio Partido. Aparte de la Pirenaica, nos llegaban revistas y periódicos, no siempre de manera regular, como "Treball" y "Mundo Obrero", de los que leíamos los artículos y luego los comentábamos.

En este mismo año 1967, yo estaba trabajando de paleta con un amigo y me llegaron noticias que en SAFA una persona estaba recogiendo firmas en contra de la Ley Sindical de Solís Ruiz, que era el ministro de los Sindicatos y del Mo-

Acte de celebració de la legalització del PCE Blanes, 1977. Col·lecció Maxi Antequera

vimiento. Yo quería averiguar quién era esa persona y cuál era su ideología, ya que no podía ser muy diferente a la nuestra. Le hice llegar un libro sobre la Unión Soviética que podía interesarle, con el objetivo de poder contactar con él. Rápidamente quiso ponerse en contacto conmigo, pero la primera cita en su casa no pudo hacerse, porque su mujer no me conocía y no me dejó entrar. Nos conocimos en la segunda cita. Primero hablamos del libro, pero rápidamente pasamos a hablar de otros temas y nos dimos cuenta de que los dos éramos comunistas. Fue entonces cuando supe que esta persona se llamaba Francisco Frutos.

Inmediatamente empezamos a trabajar. Primero teníamos que saber con claridad con qué fuerzas contábamos y qué podíamos hacer con ellas. Establecimos tres objetivos fundamentales que había que abordar: el trabajo político de agrandar el partido, el trabajo sindical y el trabajo social. Él se hizo responsable de trabajar en SAFA. El partido de Blanes siempre se había planteado la idea de entrar en SAFA y poder disponer de algún comunista que trabajara desde dentro de la empresa. Frutos nos vino como anillo al dedo.

En junio de 1967, se constituye la primera Comisión Obrera de Blanes, donde hay obreros de la construcción, obreros del metal, obreros de SAFA y parados, puesto que en aquellos momentos había mucho paro en la construcción en Blanes y comarca. A finales de año creamos el Comité Comarcal del Bajo Tordera, que abarcaba la zona de Calella, Tordera, Malgrat, Pineda, Lloret y Blanes. La mayoría de las asambleas se hacían en el campo, también en algunas casas en construcción (mi hermano en esos momentos se estaba construyendo una casa en Los Pavos). De aquellas asambleas salió la idea de hacer una gran concentración delante del Sindicato, para protestar que en Blanes no se cobraba el paro cuando así estaba estipulado por ley. Las personas que asistieron a esta concentración, que también contó con el apoyo del sindicato católico Hermandad Obrera de Acción Católica, nombraron una comisión para ir a hablar con el delegado sindical Joan Ribas, que no reconocía la comisión y no nos quería recibir. Nosotros nos quedamos en medio de la calle protestando, presionados de cerca por la presencia de la Guardia Civil y la Policía Local, que nos acusaba de alterar el orden público y

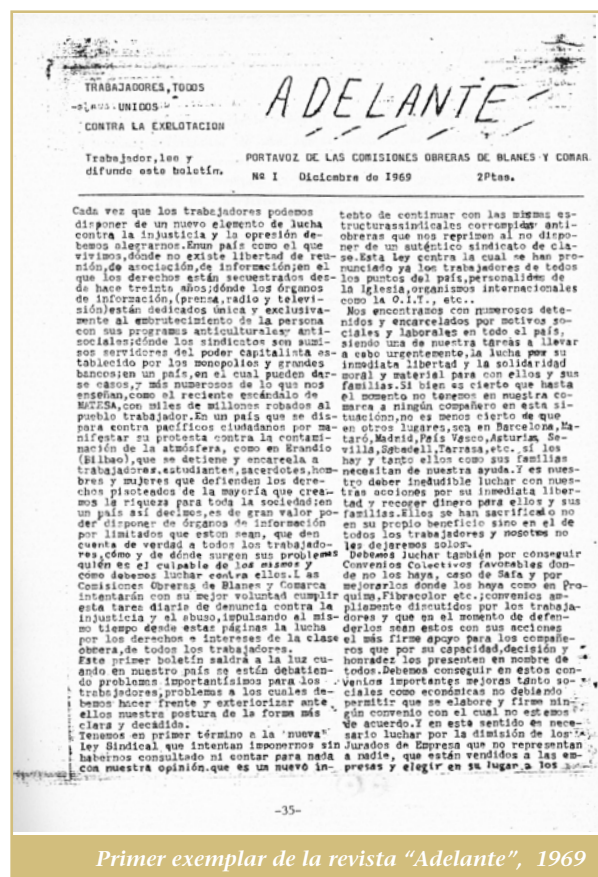
Miting de la campanya de les primeres eleccions autonòmiques amb Gregorio López Raimundo, Josep Benet i Santiago Carrillo. Girona, 1980. Foto Jordi Mestre. Col·lecció Maxi Antequera

de entorpecer el tráfico. Parece ser que la intervención del gobernador civil ayudó a resolver esta situación y así se pudo celebrar la reunión. Finalmente, la comisión salió al balcón del edificio y explicó que se había llegado a un acuerdo con el delegado sindical: a partir de aquel día todo el mundo cobraría el paro en Blanes. Lo más importante de esta concentración fue la toma de conciencia de los trabajadores, también de algunos de los obreros de SAFA y de los mismos parados, que entendieron que la lucha era la única vía para conseguir mejoras laborales y para que se aplicasen los derechos que estaban aprobados por ley.

El partido seguía creciendo y estábamos mejor organizados. Incluso había una comisión de parados, que ya existía en el sindicato. Francisco Frutos seguía trabajando desde dentro de la SAFA y empezaron a surgir nuevas reivindicaciones. La primera demanda que se planteó fue la de los comedores de la empresa, que ofrecían una comida mala y cara. Para conseguir que fuera de mejor calidad y más barata se hizo un boicot a los comedores y todo el mundo se traía de casa su propio bocadillo. Otro objetivo que teníamos claro era la necesidad de cambiar el clima ambiental que se respiraba dentro de la fábrica, porque el sulfuro, aunque no lo quisieran reconocer los médicos, perjudicaba gravemente a los trabajadores. Se logró que se instalaran unos ventiladores para renovar el aire. Otro propósito fundamental era acabar con el trato pésimo que recibían muchos trabajadores por parte de la misma dirección, como C. y C., y por los encargados. Trabajar en SAFA era como estar en un campo de concentración. Afortunadamente, se consiguió lograr un clima de trabajo mucho más favorable que antes. También se planteó el tema de la elección de los representantes de los trabajadores, porque hasta ese momento todos los representantes sindicales que había eran escogidos a dedo por la empresa. En las siguientes elecciones, donde se renovaba el 50% de los cargos, ya hubo una

notable incorporación de trabajadores. A partir de las primeras elecciones de participación democrática (en el año 1971 Comisiones Obreras ya hace un llamamiento a la participación) se produce el triunfo de la candidatura de los trabajadores de Comisiones.

Durante estos años también publicábamos nuestras revistas, como "Adelante" (portavoz de Comisiones en Blanes y comarca), "Poble" y "Full". Para poder hacer estos boletines era necesario comprar una multcopista y tener a una persona dedicada en exclusiva a la redacción. Francisco Frutos y yo fuimos a comprar una de estas máquinas a la Ronda de San Pedro de Barcelona, no sin pasar por algún curioso percance. La máquina de copiar que compramos era de segunda mano, de la marca Romeo, pero nosotros la bautizamos como la "vietnamita". Gracias a la "vietnamita" casi cada semana salían hojas reivindicativas, donde se denunciaba a los encargados que se

Primer ejemplar de la revista "Adelante", 1969

portaban mal, a los chivatos, los problemas que había en las obras... También se publicaban las listas con la suma total de donativos que se habían recogido en cada sección de la fábrica y que servían para pagar los gastos de la edición.

El reparto lo hacían los propios trabajadores, que dejaban ejemplares en los comedores, en los vestuarios... Antes, cuando todavía no teníamos nuestro propio boletín, dejábamos algún ejemplar de "Mundo Obrero" en el camino que iba del Molino (donde residían muchos obreros de la SAFA) a la fábrica, porque había mucho más miedo a ser descubierto.

El año 1969 la empresa despide a Francisco Frutos. El argumento que utilizaron era que hablaba demasiado con los trabajadores cuando llevaba las muestras del laboratorio. Primero lo suspendieron de trabajo durante tres días, pero después no lo dejaron entrar más. Después de este hecho la lucha obrera continuará con más intensidad.

El año 1970 se produce la huelga general. Ese año se habían producido unos lamentables accidentes durante la huelga de la construcción en Granada, donde murieron tres trabajadores. En SAFA se acordó hacer unos minutos de silencio y nos pusimos unos brazaletes negros. Una de las personas más involucradas en esta manifestación fue Manuel Ruiz Páez, al que sancionaron con tres días de suspensión de empleo y sueldo. Como ya habíamos pasado por la experiencia de Frutos, ahora decidimos mostrar nuestro desacuerdo y exigir a la empresa su readmisión si no querían que se convocara una huelga. No lo readmitieron y hubo la huelga general del mes de septiembre de 1970.

Del 5 al 7 de septiembre tiene lugar la huelga general en SAFA. Una huelga que tuvo graves consecuencias. Desde la fundación de la empresa SAFA el año 1923 no se había producido una huelga de estas características, y ninguna desde la Segunda República. El mes de septiembre de 1970 el pueblo de Blanes se despierta totalmente

ocupado por la Guardia Civil y la policía armada, que patrullan por las calles. El día más crítico de la huelga la policía hizo una carga brutal a las personas que estábamos delante de la puerta principal de SAFA. Hubo 16 despedidos y cinco detenidos, entre ellos yo. A mi me detuvieron cuando regresaba de Barcelona, donde había llevado unos papeles. Estuve unos 40 días en la cárcel. Salí justo el día que se celebraba en Girona el primer juicio a los trabajadores de SAFA. Era la segunda vez que me detenían, la primera fue en el año 1966. Otras personas detenidas por los acontecimientos en SAFA fueron Francisco Frutos, Jordi Caupena, su novia Pepita...

El problema de reconstruir el partido y el sindicato, que en un 90% estaba formado por gente del PSUC, tuvo una solución más fácil que en otras ocasiones, a pesar de que había miedo y teníamos que ir con mucha cautela. Se detuvieron a los dirigentes más destacados, pero quedaban libres muchas personas que defendían la misma causa que nosotros.

A finales de 1970 ya estábamos trabajando de nuevo dentro del sindicato de Comisiones, donde nuestros militantes exponían los problemas que habíamos tratado anteriormente en el partido. Ya no hubo más huelgas generales pero sí boicots, huelgas de trabajo lento... Este mismo año conseguimos reunir 500 firmas para que nos dieran una prima de 2.500 pesetas por trabajar los días de Navidad y San Esteban.

El motor que hacía funcionar Comisiones era el PSUC. Había también otros sindicatos, como la CNT, la HOAC y otros que también aparecieron más tarde, cómo UGT y el SOC. Como ya hemos comentado anteriormente, en 1971 se hacen las elecciones sindicales y Comisiones Obreras hace un llamamiento general a los trabajadores para que apoyaran a esta candidatura. Aunque Comisiones todavía no estaba legalizada (no lo será hasta el mes de abril de 1977) y no se podía presentar, sí que era posible apoyar a la candidatura de los trabajadores.

Tercera etapa (1971-1977)

En los primeros años setenta se empieza a formar la Asamblea de Catalunya en Blanes, que se creó primero a través de la llamada Comisión Cívica. Lamentablemente, durante el reparto de unas octavillas de esta Comisión Cívica se produjo la detención de los compañeros Mena e Izquierdo, que fueron condenados a varios años de cárcel.

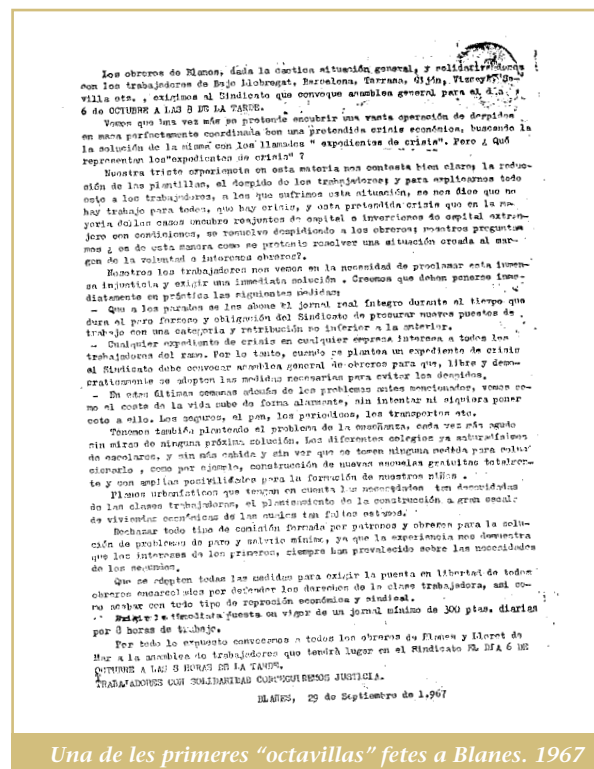
En este movimiento ya participaba mucha más gente, ya no éramos sólo los comunistas, también había socialistas, gente independiente... Se produjo una unión más fuerte de toda la oposición antifranquista.

A partir del año 1975, coincidiendo con la muerte de Franco, se incorpora mucha gente que, sin ser de nuestro partido, también quiere luchar por la democracia y por lograr todos los derechos para los trabajadores.

Nuestras acciones no se limitaban al mundo obrero, también reclamábamos mejoras sociales en los barrios más desfavorecidos de Blanes. Por ejemplo, una de nuestras peticiones más repetidas era la creación de una guardería de barrio donde se pudiera atender a los niños cuando los padres estaban trabajando. También conseguimos, junto a los vecinos de Mas Cremat, solucionar la peligrosidad de una curva de la carretera. En aquellos años muchos barrios no tenían alumbrado ni cloacas. En Cuatro Vientos había una fuente en medio de la calle donde todos los vecinos íbamos a recoger el agua. Poco a poco, gracias a los boletines y a las reuniones con los vecinos, y después de presentar las quejas oportunas al Ayuntamiento, se podían ir solventando todos estos problemas de la vida cotidiana. La presión que hacía la gente del PSUC de Blanes daba sus frutos, como sucedió con la construcción del instituto de formación profesional, que en un principio parece ser que se tenía que construir en Figueras.

Hay que tener presente que la muerte de Franco no supuso la llegada inmediata de la democracia. Las primeras elecciones democráticas no serán una realidad hasta el día 15 de junio de 1977. Además, durante estos años intermedios había una situación de indefinición respecto a los partidos políticos, que sin ser todavía legales empezaban a ser permitidos. Tendremos que esperar hasta el 9 de abril de este mismo año, un Sábado Santo, para ver legalizado al Partido Comunista. Dos días después se legalizaba el PSUC. El PSOE y la UGT hacía ya un año que eran legales.

En casa de mi hermano se realizó un acto para celebrar la legalización del PC, siempre bajo la atenta mirada de la Guardia Civil, que manifestaba su desacuerdo ante esta reunión que consideraba ilegal. Nosotros también quisimos organizar un mitin en el Pabellón Polideportivo, pero en el último momento las autoridades competentes no nos permitieron llevarlo a cabo. El gran gentío que estaba esperando para entrar quería escuchar el discurso y no se marchaba. Yo me subí encima de un muro, la Guardia Civil

Una de las primeras "octavillas" fetes a Blanes. 1967

seguía vigilando, pero estuve hablando durante una hora. No pudimos celebrar la reunión dentro del edificio, pero la realizamos fuera. Tengo que decir que los dos tenientes de la Guardia Civil que hubo en Blanes durante estos años eran unas personas muy dialogantes, con las que se podía llegar a un acuerdo en los momentos difíciles de las manifestaciones o durante la huelga de hambre en Sa Palomera, que seguidamente voy a explicar. Antes quiero decir que durante la huelga de SAFA, encontramos otra prueba de la particular relación que existía con la mayor parte de los jefes de la Guardia Civil destinados en Blanes, ya que fue necesario que las autoridades llamaran a guardias de fuera del pueblo para que reprendieran la acción huelguista con más contundencia.

En el año 1977 tiene lugar la huelga general de la construcción, que duró casi quince días y paralizó a toda la provincia de Girona. En Blanes decidimos hacer algo diferente para llamar la atención y conseguir así algún resultado. En-

tonces fue cuando se produjo una huelga de hambre encima de la Palomera. Nosotros estábamos en la playa dando nuestro apoyo a los huelguistas, proporcionando mantas, haciendo fuego... Esta radicalización hizo necesaria la intervención del gobernador civil, que se desplazó hasta Blanes y pudimos negociar directamente con él.

El año 1979, después de cuarenta años sin libertad, se celebraron las primeras elecciones municipales en democracia. El PSUC logró 2.707 votos, que se tradujeron en 6 regidores, los mismos que el PSC y CiU. La UCD sólo alcanzó los 2 regidores y ERC obtuvo 1 regidor. El PSUC mantenía su papel relevante entre los electores. A partir de 1981, empezaría a perder fuerza como consecuencia de las divisiones internas del propio partido. Aunque ésta ya es otra historia. Pero Maxi sigue siendo comunista, porque creo que hoy es más necesario que nunca luchar por hacer posible otro mundo, más humano, más solidario y más justo. O sea, el socialismo.

Acte de celebració de la legalització del PCE. Blanes. 1977. Col·lecció Maxi Antequera

NOTÍCIES

de l'Arxiu (AMBL)

Fons documental

Mossèn Emili de Blanes (1877-1947)

La recuperació del fons personal del
prevere Emili Cornellà i Roig

Donacions

Notícies

Breus

01

Mossèn Emili de Blanes [1877-1947]

La recuperació del fons personal del prevere
Emili Cornellà i Roig

per Aitor Roger

La troballa del seu fons personal

Abans d'iniciar el recorregut per la vida de Mn. Emili Cornellà voldríem agrair als seus familiars, especialment al senyor Emili Bitlloch, el fet d'haver-nos permès recuperar el fons personal d'aquest prevere blanenc. Després de gairebé seixanta anys de la seva mort, els seus papers, testimoni d'excepció dels esdeveniments crucials de la vida associativa i religiosa del poble a principi de segle XX, han pogut ser rescatats de l'oblit. En aquest article volem deixar constància escrita de les tasques que va desenvolupar Mn. Emili en benefici de la vila de Blanes. Gairebé totes van tenir lloc abans de la seva marxa, no definitiva, cap a Barcelona.

La recuperació d'aquest fons documental és una part més del treball de difusió cultural i de recuperació de la memòria històrica que porta a terme l'Arxiu de Blanes des de fa anys. Tot sovint, la política de seguiment dels enderrocs que es duen a terme a Blanes ens proporciona alguna sorpresa molt agradable, com ha succeït en aquest cas. És habitual que el personal de l'Arxiu Municipal, abans que s'enderroqui una casa antiga i sempre que els propietaris de l'immoble hi estiguin d'acord, s'hi desplacin per mirar de conservar en bon estat tota aquella documentació que parli de la nostra història i que sigui portadora de nous coneixements sobre el passat del poble. Ens estem referint a documents gràfics com fotografies, postals, exemplars de la premsa, llibres de comptabilitat d'antigues empreses, programes d'actes celebrats a Blanes, papers personals d'escriptors, clergues, polítics, artistes...

Quan els historiadors tenim la sort que el pas dels anys ha estat benèvol amb la documentació familiar d'una casa i ha permès conservar, gairebé intacte, la memòria dels seus antics habitants ens trobem davant per davant d'un petit-gran tresor. Un tresor ple de pols, però que frisem per estudiar i poder-ne difondre tot allò que sigui transcendent per a la col·lectivitat. D'aquesta manera,

hem cregut oportú recordar la importància de la seva obra i ho hem fet a partir dels escrits de Mn. Emili i d'alguns dels documents que formen part del seu fons personal. El seu testimoni ens pot ajudar a entendre millor alguns dels canvis que va experimentar Blanes i la resta del país durant la primera meitat del segle XX. Una part important del seu fons perdurà en bones condicions de conservació a les instal·lacions de l'Arxiu Municipal.

Apunts biogràfics

Emili Cornellà i Roig va néixer a Blanes a les sis del matí del dia 20 de maig de 1877. Dos dies després del seu naixement fou batejat a l'església parroquial de Santa Maria i els seus padrins van ser Salvador Roig i Josepa Cornellà. Els pares del futur capellà eren Salvador Cornellà i Marcó i Maria Roig i Robert. Sembla ser que l'Emili va ser el primer fill del matrimoni i que després naixerien els altres germans, tot i que alguns moririen en plena infància. Alguns dels germans que hem localitzat en els llibres de baptismes de la parròquia són: Francesc (1880), Narcís (1881), Cristina (1883) i Dolors (1885).

Als baixos de la casa familiar del carrer Antiga, coneguda amb el motiu de Cal Tareno, el seu pare hi tenia una coneguda espardenyeria. Sabem que el seu altre fill Francesc va continuar aquest ofici tan típicament blanenc i va formar part durant una temporada del "Fomento Alpargatero de Blanes", creat pel prohom Pasqual Boada i que fou un intent no reeixit d'aplegar un gran nombre d'espardenyers locals. Posteriorment, com recordarà algun dels lectors, es va haver de tancar el negoci de la fabricació d'espardenyes i es va obrir una merceria en el mateix indret.

La seva germana Cristina es va casar amb el senyor Joan Bitlloch i Isern, un blanenc que havia emigrat a Cuba. Com la majoria de catalans que es van establir a l'illa, va treballar de valent fent de dependent en una bodega. Quan va tor-

nar a Blanes es va fer construir una casa al carrer de Bellaire, al costat de la casa on va néixer Josep Cortils i Vieta. En ocórrer la mort prematura del seu espòs, la senyora Cristina va preferir anar a viure a una espaiosa casa amb pati del carrer Nou, situada al costat de la rectoria. Tota sola va haver de fer-se càrrec dels seus dos fills, Emili i Maria, i va obrir una petita fàbrica de gènere de punt en aquell mateix carrer. Precisament, la situació familiar i la proximitat amb l'església van ajudar al fet que la casa del carrer Nou fos la residència blanenca de Mn. Emili.

L'any 1896 l'Emili va ser cridat per fer el servei militar, però no el va arribar a fer mai perquè la seva família va pagar per tal de deslliurar-le'n i va quedar exempt de prestar el servei actiu ordinari per redempció en metàl·lic. Això sí, va haver de passar revista fins a l'any 1908.

El jove Emili va estudiar per capellà al Seminari de Girona. Es conserven alguns dels seus escrits de seminarista, com unes reflexions de 1903 o una *Disertatio*, escrita en llatí i datada a Girona el mes de febrer de 1909. També s'han conservat alguns dels llibres que va utilitzar en la seva formació i que també li serien útils a posteriori. Un d'aquests llibres porta el curiós nom de *Guia del sacerdote para asistir a los moribundos y ejercer otros actos de su ministerio*, de 1901. Un dels professors que va tenir al Seminari de Girona va ser Miquel Serra i Sucarrats, qui anys més tard seria anomenat bisbe de Canàries¹. Com a exalumne seu, va voler participar dels multitudinaris actes d'homenatge que se li van fer amb motiu del seu nomenament.

Al Seminari va coincidir amb altres nois del poble que estudiaven per a capellà o amb persones que posteriorment van estar molt vinculades a Blanes i que també havien tingut Miquel Serra de mestre. És el cas dels germans Antoni i Jaume Arcelos i Roure, Emili Capó i Ventós, Salvador Clota i Valls, Antoni Falcó i Oms o Antoni Roquet-Jalmar i Oms.

Emili Cornellà va celebrar la seva primera missa el dijous 24 de setembre de 1903² a la Parròquia

de Santa Maria de Blanes. En foren padrins la seva germana Cristina i el seu marit. A la cerimònia hi van participar tres sacerdots i el sermó va anar a càrrec del pare Narcís Sitjà de la Sagrada Família. A més, es va cantar una missa del mestre Francesc Brunet, acompanyada a l'harmònim pel mateix autor, i el *Te Deum* de Mn. Joan Batlle. Curiosament, conservem un excel·lent testimoni d'aquella diada en forma de fotografia de grans dimensions. La fotografia és obra del citat Francesc Brunet³ que, després de tocar a l'ofici, va pujar al terrat d'una casa veïna per tal d'immortalitzar la nombrosa comitiva que sortia de la missa. També es conserven alguns dels diplomes signats pel bisbe de Girona *Thomas* i que fan referència al seu ascens en l'escala eclesiàstica: *scholasticum*, *acolytum*, *subdiaconum* i *diaconum*.

Gràcies a la informació que trobem escrita en els diferents sermons que s'han pogut salvar, coneixem el nom de diferents pobles i col·legis per on va passar. Els seus escrits estan datats a poblacions com Pineda, Calella, Marzà, Adri, Lloret, Montserrat, Barcelona, Cassà de la Selva, Vilafranca, Sant Andreu o als col·legis de la Divina Pastora de Sant Martí i del Nen Jesús de les Corts. Per tant, és lògic pensar que el mossèn se'ls enduia ben arxivats a tots els llocs on anava a viure.

Sembla ser que poc després de sortir del Seminari, va estar una temporada exercint a Tortellà⁴. Però bona part dels seus primers anys els va passar a Blanes, on tant podia dir alguna missa a la Parròquia, com a les capelles de l'Hospital de Sant Jaume, del Noviciat dels Fills de la Sagrada Família o del Col·legi de les Germanes del Cor de Maria al carrer Forn de la Calç, un dels llocs on sembla ser que acostumava a dir missa cada matí. Sabem que va mantenir una estreta relació amb la comunitat de monges i amb la dels pares del Col·legi de Santa Maria de Blanes. Com a testimoni d'aquesta relació, es conserva algun document força interessant, com per exemple unes curioses estampes de Sant Josep Manyanet (1833-1901), el fundador de la congregació dels

Fills de la Sagrada Família i del Col·legi de Santa Maria; una estampa reliquiari d'aquest sant; un recordatori del tridu a la Sagrada Família celebrat a la Parròquia de Blanes el mes de gener de 1910; el llibre il·lustrat *Vida compendiada del siervo de Diós Rmo. Padre José Mañanet y Vives S.F.*, imprès l'any 1929; alguns sermons del mes de maig dedicats a Maria i que van ser predicats a la capella de les Monges; un sermó sobre la instrucció religiosa predicat a la Parròquia durant l'Hora del Col·legi de Santa Maria o un altre sermó sobre la Sagrada Família titulat "Sapientia edificavit sibi domum" (La saviesa es va edificar una casa). Aquest darrer escrit va ser predicat a la capella del Noviciat de Blanes per la festa de la Sagrada Família de 1906 i al Col·legi de Sant Raimon de Penyaforat de Vilafranca del Penedès d'aquesta mateixa congregació.

Pels volts de 1916, Mn. Emili es trasllada a Barcelona, concretament a la Parròquia de Sant Sever dels Fills de Maria. L'any següent, ja el trobem al col·legi de monges de la Divina Pastora de Sant Martí de Provençals, on romandrà com a mínim fins a l'any 1921. A mitjan dels anys vint participa en tasques de formació de nois a l'Ateneu dels "Lluïsos" del barri del Clot. També peregrinarà en diverses ocasions al santuari francès de Lourdes acompanyant malalts. A partir d'aquesta data perdem la seva pista i no es conserva cap escrit seu fins a mitjan dels anys trenta. Sabem, però, que a l'any 1930 ja és a Blanes, ja que apareix com a clergue adscrit de la Parròquia de Santa Maria⁵. En aquells moments el rector-arxiprest de la Parròquia era Mn. Anton Falcó i Oms. També hi havia dos vicaris, Isidre Vila i Salvador Durant; un organista, Mn. Joan Batlle; un sagristà, Joan Bartró; un prevere adscrit, Joaquim Alemany i el beneficiat del Vilar Pere Guerra. La Parròquia disposava d'unes capelles laterals, amb els corresponents altars dedicats a diversos sants i un equip d'obres que en tenien cura.

En aquell temps les confraries i associacions parroquials gaudien d'una gran vitalitat. Mn. Emili era obrer de l'altar de les Ànimes, com també ho era la seva neboda Maria Bitlloch i Cornellà. També era l'administrador de la Confraria del Roser, que sabem que a l'any 1930 tenia 94 confreres. L'acte principal que organitzava aquesta confraria era la processó del segon diumenge, on tots els confreres que hi assistien amb les condicions degudes guanyaven indulgència plenària. Per entrar en alguna de les cinc confraries⁶ que hi havia a la nostra parròquia, s'havia de donar una almoïna. La seva quantia variava segons l'edat que tenia el nou confrere. Era d'una pesseta, si no es tenia més de 40 anys, de dues pessetes, si es tenia entre 40 i 50 anys i a partir dels 50 anys d'edat es pagava tres pessetes. Normalment, quan moria un confrere se li celebrava un ofici simple, però als confreres del Roser en lloc d'un ofici se'ls aplicava tres misses i tres parts de rosaris.

Mn. Emili Cornellà i Roig
Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)

*Mn. Emili acompanyat per la seva germana Cristina i els seus nebots Maria i Emili Bitlloch
Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)*

*Retrat familiar. Blanes. 1940-1947
Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)*

Tenim notícia que el seu germà Francesc Cornellà també era obrer de les capelles blanques de Sant Joan i de l'Antiga. Aquesta darrera capella estava ubicada al carrer de duu el mateix nom i, com ja hem esmentat al principi de l'article, es trobava situada al costat de la casa pairal dels Cornellà.

En el fons personal d'Emili Cornellà hi ha una valuosa edició sobre les gràcies i indulgències que guanyaven els confreres i les confrasses de la Confraria del Cos Preciós de Jesucrist. Aquesta antiga confraria s'havia fundat a l'altar major de l'església parroquial de Blanes l'any 1625, en temps de l'alcalde Antoni Mollet, i era coneguda amb el nom de la Minerva. Desconeixem la data en què va ser escrit aquest petit volum, que en la part final conté uns goigs o *coblas* en lloança del Santíssim Sagrament. Sabem, però, que fou imprès en l'estampa de Fermí Nicolau de Girona i que, per tant, podria ésser una edició de finals del segle XVIII.

Mn. Emili va continuar vivint a Blanes durant la dècada dels anys trenta, coincidint amb la Segona República. Segurament, ja vivia a casa de la seva germana, al carrer Nou, juntament amb els seus dos nebots.

Durant el període de la Segona República es va dotar el país amb una nova Constitució que, en l'àmbit religiós, va suposar l'adopció d'un estat

laic i la separació d'Església i Estat. La polèmica va esclatar amb el redactat d'algun dels seus punts, com el de l'article 26, que es veia com una oposició frontal a la institució eclesiàstica. El diàleg amb l'Església va fracassar i l'ambient social que es respirava era cada vegada més crispat. Finalment, la postura més integrista de l'Església és la que es va acabar imposant.

Conservem un document signat per Mn. Emili que demostra l'ambient de tensió religiosa que vivia el nostre país. En ell manifesta la seva professió a la religió catòlica, fe en la qual volia viure i morir. També expressa la seva voluntat de ser enterrat segons el ritus propi d'aquesta religió. Aquest curiós document en forma d'estampa, de caràcter privat i sense cap tipus de valor legal, és signat a Blanes el 16 de març de 1932.

El més probable és que Mn. Emili també fos a Blanes els primers dies de la Guerra Civil, ja que això és el què es desprèn d'uns papers en què ens explica els tràgics fets ocorreguts al poble els darrers dies del mes de juliol de 1936. Creiem que és un testimoni prou interessant, tot i que molt breu, i que val la pena donar-lo a conèixer. Tot seguit reproduïm el fragment que fa referència a Blanes i que se centra en l'incendi de la parròquia i el saqueig de la rectoria. Diu així:

"La revolució a Blanes. El 18 de juliol cap el vespre es va saber per la ràdio que el Gral. Franco

s'havia sollevat al Marroc, amb tot l'exèrcit, contra el govern d'Espanya, quin president de la República era el Sr. Azaña. El diumenge tothom estava trist i els rojos estaven reunits en el local del sindicat únic esperant ordres. Al dilluns (20), a les 9 del matí, el sergent de la Guàrdia Civil repartia armes llargues als rojos en ple carrer Ample. Tot seguit s'apoderaren del govern del poble, destituint a l'Ajuntament i donant-se ells mateixos els càrrecs corresponents i organitzant els comitès per a l'execució de les ordres que ells donarien. El dimecres dia 22, a les 10 del matí, el comitè armat se presentà a la rectoria i obligà al Sr. Rector Anton Falcó que anés a obrir totes les portes de l'església (Temien que hi hagués algun amagatall?) i fet això feren sortir de la rectoria a tots els capellans dient-los-hi que anessin a casa dels amics. Mentrestant pujaven pel carrer dels Valls uns quants rojos amb bidons de benzina i tot seguit ruixaren els mobles de la sagristia, tots els altars, totes les imatges, les cadires, el cor i ho encengueren tot. El foc gros va durar fins a les tres de la tarda i era tant que pujà des del cor per l'escala del campanar i va cremar el rellotge, que estava col·locat en els finestrals del campanar. El rellotge (...) a un quart de dues i al cremar-se (...) la broca (busca) grossa caigué."

Mn. Emili passa el Nadal de 1938 a la casa Botanch, a Cassà de la Selva. Ho sabem perquè enmig de la caixa amb els sermons que vam localitzar a les golfes de can Bitlloch del carrer Nou hi havia una felicitació escrita des d'aquest poble del Gironès. També vàrem trobar altres documents escrits en aquesta mateixa casa, com per exemple un sermó per a un noi que feia la primera comunió, i que estan datats en els mesos de gener i octubre de 1939. La hipòtesi que Mn. Emili hi estigués refugiat en temps de guerra ens l'ha confirmada la senyora Aurora Carbó vda. Bitlloch, que ens ha explicat que altres blanencs també van haver de buscar refugi en aquest poble. A més, hem pogut parlar amb la senyora Assumpció Botanch i Dausà, que recorda amb afecte l'estada de Mn. Emili a casa seva⁷.

Els pocs escrits seus que tenim del període immediatament posterior a la guerra són recopilacions

i fragments dispersos, la majoria d'ells extrets dels llibres d'èxit del moment, com *Voces y visiones de España*, i altres llibres on es lloava la política del nacional-catolicisme que realitzava el règim. Malauradament, la nova situació que vivia el país era vista amb bons ulls per una part dels religiosos catalans, que consideraven el general Franco com el màxim defensor del catolicisme. A partir d'ara les oracions que apareixen a les llibretes personals de Mn. Emili adquireixen una major solemnitat i hi sovintegen els sentiments patriòtics, des de les ofrenes al Sagrat Cor de Jesús⁸ perquè salvés Espanya, fins a les oracions que, segons ell, havien de servir per a fer front a les necessitats que tenia el país. Les súpliques per aconseguir la intercessió de la Verge del Pilar i de l'apòstol Jaume són una constant.

Una altra mostra dels sentiments espanyolistes que afloraven en els sermons d'aquells anys la tenim en el parlament que es va fer l'any 1943 en ocasió de celebrar-se el quart aniversari de l'entrada de l'exèrcit nacional a Blanes⁹.

La Parròquia en flames. 22 de juliol de 1936
Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)

El Blanes dels anys quaranta comptava amb una població de 5.500 habitants. El nou rector del poble des de 1944 era Mn. Antoni Talamàs, ajudat pel capellà Francesc Puig. L'estadística del clergat que tenia la parròquia en aquell moment la completaven Joan Bartró, que feia de sagristà des de 1919, i els adscrits Vicenç Tusell i Emili Cornellà.

L'estat en què es trobava el país, amb una població clarament dividida en vencedors i vençuts, va provocar molts canvis, també en l'àmbit de la conducta social de moltes persones. La repressió, la presó, els treballs forçats, la privació de llibertat o les execucions van continuar després de la Guerra, també durant els anys de "pau", com solien anomenar-los les autoritats del règim. D'altra banda, els models que s'utilitzaven en els llibres sacramentals de la parròquia per anotar els bateigs, els matrimonis o les defuncions també es van haver d'adaptar als nous temps de fervor religiós. En el llibret formulari que feia servir Mn. Emili, copiat el mes de novembre de 1939 d'un manual general, inclou diversos exemples per si havia de

redactar la partida d'un batejat per la llevadora, fer la partida de bateig d'un adult heretge que ha adjurat dels seus errors, la certificació de solteria o la de llibertat per a contraure matrimoni.

L'any 1940 Mn. Emili va assistir a l'acte d'inauguració del monument en forma de creu en memòria de dos dels blanencs assassinats a principi de la guerra: el pare Jaume Puig de la Sagrada Família i el terrassà Sebastià Llorens. El monument, situat al capdamunt de la tanca de la fàbrica dels Teixits, prop de l'horta d'en Marot, no era l'únic espai que honorava la memòria d'una part dels blanencs assassinats durant la guerra. A la parròquia hi havia la llista amb el nom d'aquestes persones i l'any 1953 se'ls va construir un monòlit al bell mig de la plaça dels Caiguts, l'actual plaça de Catalunya.

El mestre d'obres Josep Carreras fou un dels primers blanencs assassinats. Mn. Emili fou l'encarregat d'oficiar-li una missa en acabar la Guerra. La seva família encara conserva un paper amb les paraules d'agraïment que va expressar el capellà, document que ens ha fet arribar a les nostres mans¹⁰.

El mes de maig de 1940 participa a les festes de restauració del Santuari del Vilar que, com la parròquia, havia estat cremat durant la Guerra Civil. Gràcies a una fotografia, on apareix al costat del capellà Pere Rusalleda, hem sabut que fou un dels portadors de la imatge del Vilar durant la processó que la va retornar al seu lloc de culte una vegada la van haver restaurada als tallers de l'artista Joaquim Renart.

En els anys següents celebrarà diversos casaments de parelles blanenques, dels quals conservem alguns sermons. És el cas del casament del seu nebot Emili, celebrat l'any 1941. En aquest text fa un símil entre la vida matrimonial i el darrer pas del procés de construcció d'una embarcació, en què apareix una paraula típicament blanenca i que pràcticament ja està en desús. Ens referim al mot fusa¹¹, que servia per anomenar l'impuls que es donava a una barca fent-la lliscar fins que

Can Bitlloch

quedava surant sobre l'aigua del mar. Un parell d'anys abans de morir encara continuava fent alguna homilia o participant en algun acte religiós: el dia 23 de desembre de 1944 a la benedicció del temple parroquial reconstruït, a la festivitat de Crist Rei o a la inauguració del nou altar i de la imatge de la Mare de Déu del Roser l'any 1945¹².

Mossèn Emili Cornellà i Roig va morir a Blanes el dia 1 d'abril de 1947 als 69 anys d'edat.

Llibres, amics i documents

Entre les amistats que tenia a Blanes hi havia el capellà i escriptor d'Arenys de Mar Josep Palomer, que va estar durant uns anys destinat com a vicari a la parròquia de Blanes. Mn. Palomer també era íntim amic de l'escriptor Joaquim Ruyra. El més probable és que tots tres es coneguessin, tot i que no hem trobat cap llibre del Mestre formant part de la biblioteca de Mn. Emili¹³. A Mn. Palomer, com a tants altres personatges il·lustres, també el va seduir el Blanes de principi de segle XX i moltes de les seves composicions parlen d'indrets del poble, com la platja, el Convent... Algun dels seus llibres, com *La tísica* (1909) o *Somniant... Records d'Itàlia* (1914), formaven part de la seva extensa biblioteca i contenen una dedicatòria personal del seu amic arenyenc a la primera pàgina. Un altre dels documents que formen part del seu fons és un programa que es va editar per la Festa Major de l'any 1914, on curiosament trobem escrits i reflexions d'aquests tres personatges: Mn. Emili, Joaquim Ruyra i Mn. Josep Palomer.

Joan Ribas i Carreras, poeta i benefactor blanenc, també fou un dels seus millors amics. Plegats van treballar en les tasques d'organització del gran aplec catòlic, que va tenir lloc com a tribut al Sant Pare Pius X i en protesta pel procedir antireligiós del Govern. Aquesta trobada, en què van assistir fidels de Blanes, Lloret, Malgrat, Orsavinyà, Palafolls, Pineda, Sant Pere de Riu, Tordera i Tossa, es va celebrar el dia 28 d'agost de 1910. En

el preciós recordatori d'aquella jornada s'hi van incloure dues poesies: l'emblemàtica "Fe" de Joaquim Ruyra i una poesia en forma de pregària a la Verge de Ribas i Carreras. Només dos anys després tornaran a ajuntar esforços per commemorar el novè centenari de la troballa de la imatge de la Mare de Déu del Vilar. Ambdós tindran un paper destacat dins la Junta organitzadora de les festes, Mn. Emili com a vocal i Ribas i Carreras com a secretari. Mn. Emili guardava algun dels seus escrits, com el llibret commemoratiu de les festes que, tot i no estar signat, fa pensar que fou escrit per Ribas i Carreras; un recull de les seves poesies editades per Il·lustració Catalana en la seva col·lecció Lectura Popular o l'edició especial que va publicar el setmanari *La Costa de Llevant* en homenatge pòstum al poeta, mort prematurament l'any 1913.

Un altre dels seus amics era l'organista i fundador de la Capella de Santa Cecília Mn. Joan Batlle i Valls, que va morir el dia 17 d'abril de 1939. Aquell Nadal se li va dedicar una vetllada com a homenatge pòstum al Centre Catòlic. Les cançons van ser interpretades pels membres de la coral que ell havia dirigit durant tants anys. Entre els papers de Mn. Emili trobem l'esquela i el programa-cançoner de la vetllada d'homenatge. Una prova de la més que probable assistència del prevere a aquest acte.

1940. Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)

En el seu fons també es conserva alguna carta escrita pel capellà J. Martí de València, amb qui el mossèn mantenia una bona amistat, probablement des dels anys que havien estat a Barcelona. Va mantenir-hi un ric intercanvi de llibres, gairebé clandestí, fins a la seva mort. Una part important d'aquests llibres pertanyien a la Biblioteca Española i un altre gran percentatge eren de temàtica religiosa. També s'intercanviaven molts llibres de profecies, com les que havia predit Sor Patrocínio o un religiós amic seu al qui anomenaven "Padre y Maestro". Sembla ser que Mn. Emili sentia veritadera passió per aquests temes i que era un gran seguidor de l'obra del Pare Corbató.

Un altre dels seus autors preferits era el prevere i director de la *Revista popular* Fèlix Sardà i Salvany. Sardà és conegut mundialment per ser l'autor del *best-seller* *El liberalismo es pecado* (1884), on s'acusa a aquesta ideologia de ser la negació de la fe cristiana. Aquest llibre encara es continua venent i es segueix traduint als principals idiomes. A la biblioteca de Mn. Emili s'han conservat força llibres de Sardà, com *L'esperit de Déu i l'esperit del món en les associacions catòliques* (1908) o diversos volums que formen part de la col·lecció *Propaganda catòlica*. Sardà mantenia un discurs que podríem definir com a intransigent, apartat del pensament regionalista i tradicionalista que defensava el bisbe de Vic Torras i Bages i altres eclesiàstics catalans. De fet, Sardà fou l'inspirador de la doctrina del partit carlista i era partidari d'un estat confessional i de la intervenció de l'Església en tots els àmbits de la vida.

Malgrat l'abundant presència d'obres de Sardà a la seva biblioteca, hi ha indicis suficients per pensar que ell també podia ser partidari d'una línia de pensament més tolerant i catalanista. Així, a part de les obres que publicava la Biblioteca Española de València o la Biblioteca del Apostolado de la Prensa, també hi trobem abundants obres publicades pel Foment de Pietat de Barcelona, textos del pare caputxí Josep Calasanz de Llavaneres, exhortacions i cartes pastorals del bisbe Torras i Bages o llibres de Jacint Verdaguer. La majoria d'aquests llibres van ser

comprats a Girona, a les llibreries de Francesc Geli i de Serra Franquet, segurament durant el temps que va ser seminarista. També trobem llibres adquirits a la Llibreria Blandònia de Blanes, que estava situada als baixos de la casa pairal del mestre Joaquim Ruyra.

Entre la multitud de papers i estampes religioses també hi hem trobat alguns butlletins informatius, recordatoris, programes d'actes celebrats a Blanes... que aporten noves informacions sobre la història quotidiana del poble. A continuació fem una llista dels que creiem més significatius:

- Estatuts de la Confraria del Sepulcre de la Parròquia de Santa Maria de Blanes. *Gracias e Indulgencias del Cos Precios de JESU-CHRIST*, editats a final del segle XVIII o inici del XIX.
- Anuari de la Parròquia de Santa Maria. Any 1930.
- Programa d'actes "Restauración del Vilá". Celebrats a Blanes del 5 al 13 de maig de 1940.
- Record de la Santa Missió. Blanes, octubre-novembre de 1927.
- Programa de la inauguració del carrer Jaume Ferrer de Blanes. 25 de juliol 1911.
- Recordatori de l'Aplec del Vilar. 25 d'agost de 1910. Pregària de Joan Ribas i Carreras.
- Programa *Recuerdo de la reposición de las Campanas*. Blanes, 8 de desembre de 1941.
- Llibret *Memorandum de les festes del novè centenari de la troballa de la Mare de Déu del Vilar*. 1912.
- Llibret *L'aplec del Vilar* de Josep Cortils i Vieta.
- Recordatori de l'enterrament de Joaquim Ruyra i Oms. 15 maig de 1939.
- Llibret *Reglament dels "Lluïsos"* de l'Esbarjo Parroquial de Blanes. Imp. Artau. Blanes.
- Fulls impresos amb lletres de caramelles cantades per l'Esbarjo dels congregants. Blanes, 21 d'agost 1913.
- Programa de la inauguració de l'enllumenat públic de Blanes. 11 i 12 d'octubre 1896.

També tenen una gran importància la col·lecció de fotografies de caire familiar i religiós, així com els prop de dos centenars de plaques de vidre, la majoria d'elles obra del seu nebot Emili Bitlloch i Cornellà, publicades com a postals per la impremta Modern Stil.

Una petita mostra d'aquestes fotografies i documents han servit per il·lustrar aquest article.

L'obra de mossèn Emili

Mossèn Emili i els infants

La relació amb els infants és un dels aspectes més destacats de la seva vida, malgrat que quan era gran i ja es trobava gairebé retirat i ben instal·lat a Blanes no li feia gaire gràcia la presència de les criatures¹⁴.

En els seus papers hi ha plasmades diverses anècdotes de quan era petit, així com el nom d'alguns dels jocs més típics de la seva infància. Algunes d'aquestes anotacions la tenim per duplicat, ja que a part del seu primer suport, en un paper més antic, també les trobem copiades en els fulls d'un calendari de butxaca de 1945. Sembla com si Mn. Emili, en plena vellesa, volgués deixar per escrit, en la parla pròpia de Blanes, alguns dels seus records d'infant ocorreguts als carrers del barri de sa Massaneda, pels voltants de l'ermita de l'Antiga, al costat de *ca l'Espardenyer* o per *es Contoliu*.

Un d'aquests records porta per nom "Escenes nadal·lenques de Blanes". En ell s'hi explica la visita que fan dos amics al pessebre d'en Mamet, un home que anava *menjant i cohent*, és a dir que sobrevivia gràcies als pocs diners que guanyava treballant la terra i la vinya. Un dels nois és en Nori, que s'apunta a l'excursió i deixa per després l'encàrrec de la seva mare d'anar a comprar un *xavo*¹⁵ de pinyons trencats. Sabem pel text que el pessebre d'en Mamet tenia fama per la qualitat de les seves figures en moviment, que incloïa uns bous llaurant, una font d'aigua o un molí de vent.

L'altre fragment que voldríem comentar s'anomena *Xerrapeta*¹⁶. Aquest text parla de les ac-

tivitats que hipotèticament podia fer amb els seus amics, amb els quals es trobaria *a ne's Carrenyanc*, per anar a jugar *a geps*, *a sotets*, *a cavall fort* o *a fer sucarrada*. A l'escrit hi apareix el nom de cada vailet de la colla d'amics o el motiu que tenia cada casa: *en Miquel Toiarogera*, *es noi Guix*, en Met de can Pere Soldat, *es noi Tareno*, *es de can Estolta*, *es noi Mont...* Una d'aquestes activitats que acabem d'esmentar era anar a fer la sucarrada¹⁷. Aquest joc consistia a anar *a ferrar*¹⁸ els arbres, concretament a la zona de l'extensa pineda de s'Abanell, amb l'objectiu de passar una estona divertida i menjar pinyons. Per escollir qui aniria a ferrar es feien llots, que consistia en el fet que cada noi triava un objecte personal, que era un *llo* i el que sortia escollit per una mà innocent corresponia a la persona que havia de pujar a l'arbre i fer caure les pinyes. Per trencar-les es feia un foc amb la pinassa o el jaç, per tal de coure-les i en obrir-se poder agafar millor els pinyons.

Durant els seus primers anys com a capellà va estar fortament vinculat als moviments infantils catòlics de l'època, sobretot a la Congregació de Sant Lluís Gonçaga, els populars "Lluïsos". Ja fos a Blanes, on sembla ser que ell en va ser un dels fundadors juntament amb Mn. Salvador Riera, o al barri del Clot de Barcelona.

Es conserven uns programes de mà de les cantades de caramelles que organitzaven els "Lluïsos" de Blanes per Pasqua de Resurrecció o per la festa de Sant Bonosi i Maximià, també els Estatuts d'aquesta agrupació, així com un interessant parlament pronunciat en el centre dels "Lluïsos" del Clot.

Les caramelles que cantaven l'esbarjo de congregants podien prendre la forma de sardanes, de barcarola... Hi ha una peça que duia per nom *Caramella del congregant*, que era la caramella per excel·lència que es cantava per Pasqua. Una altra es diu *Visca Blanes!* i fou composta en ocasió de la cantada de 1913.

El "Reglament dels Lluïsos de l'Esbarjo Parroquial de Blanes" és un petit llibret de 18 pàgines,

datat l'any 1918 i que conté els principis generals d'actuació d'aquesta associació que, sota el patronatge de Sant Lluís i Maria Immaculada, procurava sadollar el cor de la joventut amb les ensenyances pietoses i cristianes d'aquest sant. El seu principal objectiu era honorar aquest sant imitant les virtuts que predicà en temps de la seva infància. Les virtuts principals que havien de practicar els joves associats eren la puresa, la devoció, la sinceritat, l'obediència i la devoció a la Santíssima Verge.

El discurs que va pronunciar al Clot no el va fer a títol personal sinó en nom de tota la Junta Directiva de la família lluisenca, en un moment de certa decadència d'aquesta entitat. Per mirar de solucionar aquesta difícil situació es van proposar una sèrie de mesures per intentar reactivar la feina del centre, com fundar una secció específica per als socis més joves, l'obligació d'assistir cada diumenge a les 11 del matí a la reunió que tenia lloc a l'Ateneu i cada tercer diumenge anar a combregar a la parròquia del barri. També es va iniciar una campanya perquè els socis majors aconseguissin portar més nois a la nova secció. Al darrer full del seu parlament hi trobem els

principis generals d'actuació d'aquesta entitat. Aquests punts, que transcrivim, són:

"Treballem en predicar les doctrines de germanor que es desprenen de l'oració del Pare Nostre, perquè ens fa a tots iguals per ésser descendents d'un mateix Pare, iguals amb ànima i naturalesa, iguals amb fe, iguals en participació de gràcies, iguals en el fi que ens espera (...) Treballem a fi de que els principis de la religió catòlica estiguin en les intel·ligències i en les voluntats, i estaran en les costums i es trobaran en la vida col·lectiva i així haurèm realitzat l'ideal més perfecte i el progrés més acabat que pot existir damunt la terra."

A grans trets, la missió d'aquests centres, com el de Blanes, era treballar pel bé comú dels veïns, sempre amb la mirada fixa en l'exemple de Jesús i el del seu patró Sant Lluís, pensant que tot el que es fa per Déu dona sempre el seu fruit, i que "escampant amb amor els nostres ideals lograrem despertar als adormits i donarem vida als desperts"¹⁹.

Un altre dels seus discursos inclou extensos comentaris sobre la tasca que desenvolupava la Congregació dels "Lluïsos" a Blanes, que tenien

Mn. Emili i els nois dels Lluïsos a la sortida d'una processó. Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)

la seva seu dins del recinte enderrocat de l'antic palau dels vescomtes de Cabrera. La seva sala principal era l'antic pati, que disposava d'un jardí i "tenia per volta el cel blau i (estava) adornat amb senzillesa però representa paciència i humor, coses molt pròpies de la joventut²⁰." Cada noi tenia cura d'un tros del jardí. Hem de tenir present que els "Lluïsos" estaven estretament vinculats al Centre Catòlic de Blanes, ja que podríem dir que n'eren el seu fruit i una garantia de la perseverança de la seva ideologia cristiana en el futur. En paraules del mossèn aquests nois eren "la saba que ha de xuclar si aquest (el Centre) vol tenir vida exuberant²¹." D'aquesta manera eren els mateixos socis del Centre els qui s'encarregaven de buscar el màxim nombre possible de nois perquè passessin a engrossir els efectius dels "Lluïsos" blanencs. Però per fer-ho possible calia la complicitat dels seus pares, que sovint resultava impossible d'aconseguir. A través d'aquest escrit hem sabut que hi havia famílies blanenques que mostraven reticències a l'hora de portar els seus fills a la Congregació o que eren del tot indiferents cap a aquesta obra catòlica de caire social. A més, ara sabem que a Blanes també eren freqüents els casos de desobediència dels fills vers els pares. La majoria d'aquestes situacions solien produir-se quan els nois tenien uns dotze anys d'edat i per això es preferia que l'ingrés als "Lluïsos" es fes efectiu quan els nois eren més petits, normalment en complir els set anys.

Els directius dels "Lluïsos" es van proclamar com una clara alternativa per donar una instrucció correcta als infants blanencs, naturalment amb una sòlida base catòlica, al mateix temps que els proporcionaven estones d'esbarjo i altres al·licients. Tot això no es feia de forma completament gratuïta. En els Estatuts de 1918 s'explica que la Junta Directiva s'havia d'encarregar de recaptar fons entre els associats, ja fos mitjançant quotes mensuals, trimestrals o anuals. Malgrat aquest condicionant, la Junta podia dispensar els nois del compliment d'alguna de les condicions d'admissió.

A principi del segle XX Blanes patia una gran mancança de llocs on s'impartís una educació

*Via Crucis. El Clot. 1927
Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)*

pública i gratuïta. L'any 1902 hi havia al poble tres grans equipaments educatius. Dos eren confessionals: el que estava dirigit per les filles de l'Immaculat Cor de Maria i el dels pares de la Sagrada Família, ambdós encara en actiu a l'actualitat. L'altre col·legi era el Fortuny, instal·lat al passeig de Dintre. Les alternatives a les escoles municipals gestionades per l'Ajuntament, que en aquell moment dirigia el professor Josep Albert, eren les acadèmies privades com les de la senyora Maria de la Mercè Ros o un col·legi per a senyoretes dirigit per la professora municipal Maria Calvo. Haurem d'esperar fins a l'any 1925 perquè s'inauguri un edifici municipal destinat exclusivament a escola.

Malgrat els continuats esforços dels organitzadors dels "Lluïsos" per reclutar nous membres, no hi acudien tots els infants del poble. Com ja hem dit, algunes famílies optaven per educar els seus fills al marge de la religió i rebutjaven l'oferta de formació gratuïta de l'Església.

Mn. Emili també era el responsable d'una de les seccions de nois del Catecisme Parroquial o Associació de la Doctrina Cristiana, concretament la primera secció del tercer grau de Catecisme, que tenia per patró Sant Josep.

Una vegada a l'any era costum de fer una excursió fins a Montserrat amb tots els nois que for-

maven part dels moviments juvenils de la parròquia. Una poesia anònima escrita en ocasió de la festa de Sant Bonosi i Maximià de 1913 i titulada *Cap a Montserrat, nois!*, ens dóna una prova més d'aquesta tradicional sortida. La primera estrofa de la poesia diu així: "Bé n'estarà de contenta la Verge de Montserrat / quan us veurà, nois de Blanes fent corona al seu voltant".

Els sermons

La paraula *sermó* prové del mot llatí *sermo*, que significa conversa, diàleg. Un sermó és un discurs pronunciat en públic per un ministre del culte per a edificació dels assistents. Mossèn Cornellà ens ha deixat per escrit una gran quantitat d'aquestes prèdiques, així com resums dels evangelis, fet que ens fa pensar que era un home molt organitzat i metòdic.

Sabem que era afeccionat a fer discursos de llarga durada i que solien esgotar la paciència d'alguns feligresos. Molts d'aquests sermons van ser llegits en més d'una ocasió, sempre coincidint amb la missió o amb la festivitat per la qual havien sigut escrits. A la darrera pàgina, a part del nom de l'autor, hi apareix la data i el lloc on van ser redactats i també una referència als altres indrets on van ser llegits. També trobem altres escrits amb el mateix to moralitzador, com les desenes

d'escrits que porten el nom de "plàtiques de comunió", on ensenya doctrina cristiana als fidels, elogia les virtuts i reprèn els possibles vicis. Alguns d'aquests escrits els va utilitzar durant més de trenta anys, com succeeix amb el que porta per títol *Deus charitas est* (Déu és caritat).

Malgrat el caràcter religiós dels seus sermons, alguns d'ells força apocalíptics, també s'hi pot comprovar l'estima que sentia mossèn Emili vers el seu poble nadiu. No només en aquells sermons escrits a Blanes, on sovint hi apareixen referències històriques i altres curiositats sobre la nostra vila, sinó també en els que va escriure fora del seu poble. A diferència dels sermons blanencs que els signava amb el seu nom complet, aquests altres sermons els solia rubricar utilitzant el nom de mossèn Emili de Blanes. En aquests documents hi podem trobar notícies de diversa índole. N'hi ha que parlen de la fundació de la Blanda romana, del naixement del barri de sa Massaneda i de l'origen d'aquest nom²², del llegendari blanenc Theolongo Bacchio, dels germans i màrtirs de Blanes Bonosi i Maximià, dels orígens de les capelles i de la parròquia de Blanes, del primer rector Mossèn Berenguer Tossell, de la confraria del Roser i de la seva devoció, de la gestació del Vot de Vila...

Emili Cornellà fou un dels personatges claus de la fundació del **Centre Catòlic de Blanes**. Aquest fet no és gens estrany si tenim en compte el seu context familiar i la seva educació religiosa. A més, el seu germà Francesc fou el primer vicepresident del que serà la primera gran entitat catòlica blanenca. Fins ara no se'n sabia gaire res del paper de Mn. Emili en la primera etapa del Centre. A partir d'ara, gràcies als discursos que se solien pronunciar a la Parròquia de Santa Maria durant l'homilia de Sant Josep (patró del Centre) o en ocasió de l'Hora Santa, tenim una nova font per conèixer de primera mà quines van ser les primeres accions que va desenvolupar aquesta entitat.

El dia 3 de gener de 1906 el governador civil de la província aprovava el redactat definitiu dels Estatuts del Centre Catòlic i podríem identificar aquesta data com el moment culminant

La Parròquia de Blanes abans de la Guerra Civil
Fons Modern Stil. Emili Bitlloch i Cornellà (AMBL)

de la seva fundació. Dos mesos després, coincidint amb el dia del Ram, mossèn Emili feia una prèdica per l'Hora Santa del Centre. Ho va voler aprofitar per encoratjar els seus fundadors i per demanar-los que "procurin tenir un cor semblant al seu (Sagrat Cor de Jesús) i llavors l'amor a Déu i al pròxim serà la senyera sobre la qual s'acoblaran els fills d'aquest poble." Per mossèn Emili, les dues paraules que formaven el lema del Centre Catòlic no es podien separar. De llocs de reunió sense el caràcter públic de Catòlic ja n'hi havia a Blanes, com can Bastart, el cafè La Cotorra, el Primer Casino, la Casa del Poble... i per ser catòlics sense Centre ja estava bé cadascú a casa seva. Els primers anys eren pocs socis, però segons Mn. Cornellà, per emprendre la lluita contra la impietat no s'havia de témer, "perquè la victòria no és sempre pel que té més número de soldats, sinó que depèn moltes vegades de la valentia d'aquestos²³."

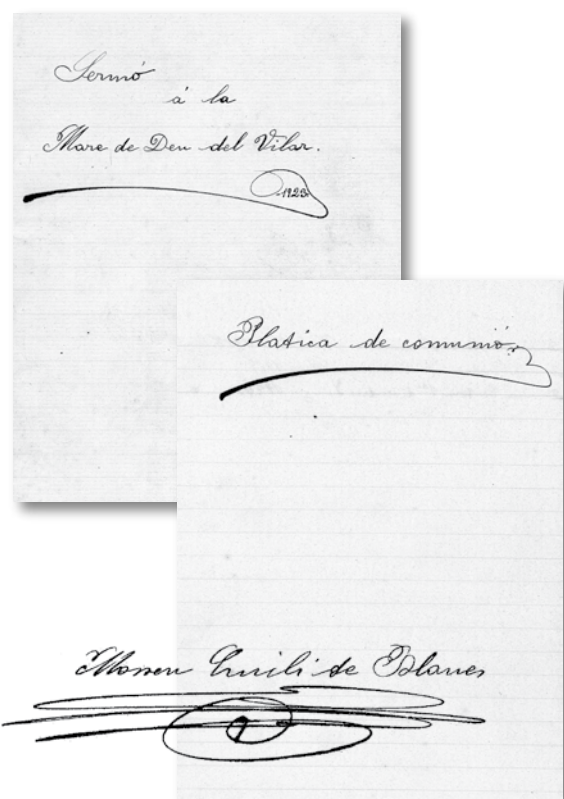
Un altre dels sermons que s'han pogut conservar es remunta a l'any 1909, només tres anys després de la seva fundació, i passa a ser un excel·lent complement als llibres d'actes de l'entitat, sobretot si tenim present que només se'n conserven des de 1930. En un altre parlament ens explica la tasca principal d'aquest tipus de centres, que no era altra que perseguir una clara funció social.

En aquest darrer document ens explica que el Sindicat Agrícola va ser el primer fruit que donà al poble aquest centre catòlic i hi expressa els seus desigs perquè sigui tan apreciat per als agricultors blanencs com ha succeït en altres pobles. Les seves paraules també posen de manifest que ja s'havia produït el naixement de la Caixa Rural. Aquesta nova institució tenia per objectiu facilitar la quantitat suficient de diners a les persones mancades de prou capital per poder treballar o muntar un negoci. A canvi, per tal d'allunyar-los de l'usurer, a qui havien de recórrer els pobres que es trobaven mancats de mitjans per treballar, només havien de pagar un petit interès. Al final del seu discurs parla de la prompta creació d'una caixa d'estalvis en la qual puguin prendre part no sols els qui es dediquen a l'art de la terra sinó tots

els obrers en general. Comenta que aquesta caixa havia de ser com una guardiola on els obrers poguessin portar-hi grans o petites quantitats de diners i guanyar el seu interès.

Mossèn Emili també va pronunciar un llarg discurs en ocasió de la inauguració del nou local del Centre Catòlic l'any 1914, quan es va abandonar el recinte de l'Esbarjo parroquial i es va fer efectiu el trasllat al carrer del Mar²⁴. Al llarg de les seves 12 pàgines de text hi trobem exposat l'ideari d'aquesta entitat catòlica, així com els principals motius de la seva creació. Mn. Emili converteix aquest escrit en una mena de guia que ensenya a uns hipotètics visitants les diferents dependències i seccions del Centre.

En primer lloc remarca la importància de les escoles nocturnes per a tots aquells que durant el dia no podien dedicar-se a l'estudi. A aquestes classes hi podien assistir tots els fills de Blanes, encara que no fossin socis del Centre. A més, sempre que ho van permetre els recursos econòmics de l'entitat, van ser totalment gratuïtes.

En segon lloc ens parla de la important secció titulada *círcul d'estudi*, que tenia per objecte el desenvolupament intel·lectual dels assistents a partir de l'estudi de les obres dels grans mestres del pensament de tots els temps. En aquestes sessions d'estudi era permesa la discussió amigable, per tal de fixar la norma que havien de seguir els catòlics en totes aquelles qüestions que l'Església havia deixat a la discussió dels homes. El dijous era el dia escollit per fer aquestes reunions culturals.

Una altra dependència era la secció de cultura, que existia gairebé des del primer moment. La seva primera missió va ser la fundació d'una biblioteca que rebia els donatius dels socis a través d'una subscripció voluntària. Aquesta biblioteca tenia per objectiu escampar els bons llibres, sobretot entre els joves, perquè "poguessin saborejar les lletres dels grans pensadors catòlics, fent d'aquesta manera que s'allunyin del veneno que la premsa impia endinsa a poc a poc en el cor de la joventut". La problemàtica sobre els continguts de la premsa i la postura anticlerical que van adoptar alguns rotatius estarà molt present al llarg de les primeres dècades del segle XX. A Blanes, la revista *Recvll* serà el portaveu del pensament cristià i catalanista de l'època, on s'aplegaran els seus joves redactors sota l'aixopluc de cèlebres col·laboradors com Joaquim Ruyra, Joan G. Junceda o Vicenç Coma i Soley.

Dins de la secció dramàtica, formada per joves afeccionats del mateix Centre, hi tornem a trobar la problemàtica religiosa. Les obres de teatre que s'hi representaven havien de servir per educar la població i per fer contrapès a la gran quantitat d'obres impies que, segons afirmaven els dirigents del Centre i els sectors més conservadors de la societat, s'havien apoderat del teatre català. Mn. Emili va dirigir algun dels grups de teatre que hi havia en el Centre, com també va fer amb els nois dels "Lluïsos". Si més no, hem trobat algun programa a mig acabar on, escrit del seu puny i lletra, s'anuncia la representació de l'obra dramàtica *Lo Pirata* de Josep Ciurana. També hem localitzat una sarsuela protagonitzada per un noi anomenat Segimon. Té un gruix de 50 pàgines i està ambientada a l'interior d'un palau, quasi en ruïnes i amb el Montseny de teló de fons. Desconexem l'autor i el títol.

El Secretariat del Poble també va ser una de les primeres seccions que va tenir el Centre però, tot i els bons resultats que van aconseguir els seus impulsors, aquesta secció va restar inactiva durant uns anys. Mn. Emili ens explica la voluntat de la Junta de tornar-lo a posar en marxa perquè pogués tornar a acomplir el seu fi, que no era altre que intentar resoldre tots els assumptes que tinguessin solució i que es presentaven en aquesta dependència. D'aquesta manera, aquesta modesta organització blanenca volia assemblar-se a la tradicional figura del Síndic de Greuges de Catalunya.

L'última dependència del Centre era la Congregació Parroquial de Lluïsos que, segons el parer del mossèn, tot i aparèixer en darrer lloc, potser era de les més importants.

El discurs inaugural de 1914 s'acaba amb una clara crítica vers la Casa del Poble de Blanes, que llavors era el principal lloc de trobada de les classes populars d'esquerres i d'ideologia republicana de la vila. El mossèn acaba dient que si el Centre seguia en totes les dependències la línia de treball que s'havien plantejat en aquest organigrama, el Centre "treballarà per a tots els estaments socials (i) mereixerà el títol de vertader Casal popular i

Mn. Emili portant la imatge restaurada de la Verge del Vilar. 1940. Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)

així podem dir també que aquesta és la verdadera Casa del Poble²⁵”.

A l'interior d'aquest petit llibret hi ha un full amb algunes dates i notícies que aporten noves informacions sobre els orígens del Centre. Així sabem que el mes de novembre de 1905 ja es va fer la inauguració del Centre a l'espai de l'Esbarjo, dos mesos abans de l'aprovació definitiva dels seus Estatuts. També hi ha anotat que el dia 25 (no sabem de quin mes), a les 9 de la nit, es va fer un ofici religiós per celebrar la inauguració del Centre.

- Una de les diades festives més tradicionals del calendari blanenc era la de l'Aplec del Vilar, que se celebrava el Dimarts de Pasqua en el **Santuari de la Mare de Déu del Vilar** i que encara es manté. Al llarg dels anys, el Vilar ha acollit tot tipus de reunions de caire polític i religiós. Els sermons de mossèn Emili al Vilar eren habituals i durant els seus anys com a prevere va poder coincidir amb un període de gran activitat al Vilar, amb nombrosos aplecs comarcals i festes de devoció mariana.

Va participar com a membre actiu de la Junta organitzadora en els actes de celebració del novè centenari de la troballa de la imatge del Vilar, realitzats els primers dies d'agost de 1912. El dia 4 d'agost va llegir un sermó a l'església parroquial en què demanava als blanencs que acudissin l'endemà cap al Vilar. Enmig d'aquest escrit hi trobem abundants notícies històriques del poble i altres curiositats²⁶. Com a testimoni de la seva vinculació a les festes del novè centenari s'ha pogut conservar una novena a la Verge del Vilar, publicada per la llibreria del senyor Roig del Raval i composta aquell mateix any per Mn. Fèlix Paradedà, beneficiat de Blanes i antic rector de Palamós. També hi ha un exemplar del llibre *Memorandum de les Festes d'homenatge a la excelsa Verge del Vilar*, on hi apareixen els actes que va realitzar Mn. Emili i que conté una dedicatòria de la Junta organitzadora “en testimoni de justicier agraïment.”

Durant els seus primers anys a Blanes Mn. Emili pujava al Vilar com a col·laborador de l'aplec

Retrat familiar. Blanes. 1917
Col·lecció Mn. Emili Cornellà (AMBL)

infantil que organitzava el Centre Catòlic des de 1908. Inicialment, abans que el Centre n'agafés el timó, l'aplec era el punt de reunió dels primers nois que van formar part de la Congregació Parroquial de Maria Immaculada i de Sant Lluís. Però ben aviat la protecció de la Verge del Vilar es va estendre més enllà dels congregants i també hi acudien tots els nois i noies que feia poc que havien fet la Comunió Solemne. De mica en mica aquesta reunió es va popularitzar i podríem dir que hi prenia part tot el poble²⁷. Aquesta festa solia tenir per colofó un acte literari a càrrec dels nois i noies allí reunits i que al mateix temps servia com a ofrena a la Verge. Hem localitzat un diàleg per a dues nenes²⁸ que porta per títol *Jorn de festa* i que precisament fa referència a aquest l'aplec, concretament a l'edició de 1914.

En una nota curiosa narra com l'aplec del 17 de maig de 1917 es va haver de suspendre per culpa de les males condicions meteorològiques. S'hagué de celebrar un acte als locals del Centre Catòlic aquell mateix dia a la tarda.

Un altre dels moments claus de la història recent del Vilar fou la festa que es va fer el 1923 per celebrar la inauguració de la sala dels exvots i de la carretera. Mn. Emili també hi va assistir i va fer un sermó davant de l'alcalde de la vila i dels obrers del Vilar.

La construcció de la carretera fins al Vilar és una mostra més de la vitalitat de la devoció que sentien molts blanencs per la Mare de Déu del Vilar, tot i l'important ascens de les postures anticlericals i agnòstiques entre amplis sectors de les classes populars. La carretera va suposar una gran empresa per Blanes i pels pobles veïns, i tothom va contribuir en la seva mesura perquè el projecte fos una realitat. Cal remarcar la contribució del senyor Mateu Vilà, que va cedir generosament tot el terreny que va caldre. A més a més, una família benestant, que va voler restar en l'anonimat, va oferir els diners necessaris per fer obres de millora al santuari. L'encarregat de fer de mitjancer i lliurar el donatiu als interessats va ser el patrici Sr. Jalpí. L'ancestral obreria que vetllava per al bon funcionament del Vilar va creure oportú utilitzar aquests diners per edificar una sala on instal·lar els exvots i una capella per a l'altar de Sant Rafel.

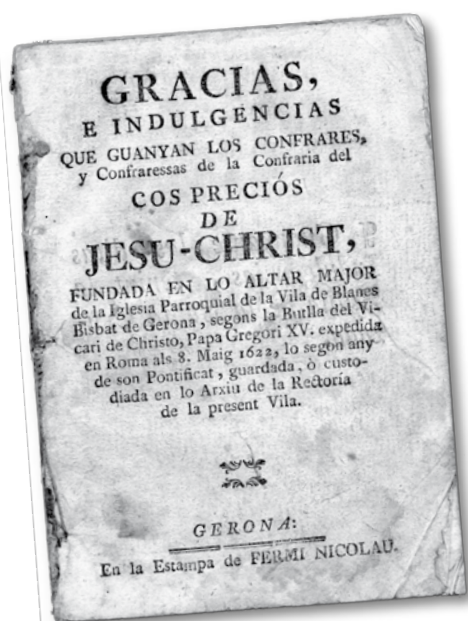
En el sermó que va pronunciar el dia de la inauguració de la carretera ens parla dels orígens de

la devoció envers la Verge del Vilar i els situa en temps de l'apòstol Sant Jaume, que "al passar per Blanes amb motiu de fer el viatge de missioner per Espanya, com se li havia confiat, obeint a les paraules del bon Jesús, quan els digué, *emt es docete omnes gentes*, aneu i

ensenyeu a totes les gents, ensenyà als nostres compatriotes la doctrina de Crist i l'amor a la Verge". D'aquesta manera, la devoció per la Verge predicada per l'apòstol "s'endinsà en els cors dels fills de Blanes, de tal manera que des de llavors l'estimaren com a mare, dedicant-li com a prova d'amor la primera capella que fou construïda en el cim de la roca anomenada la palomera, junt amb una caseta per viure l'ermità, on hi havia una torre que servia de cisterna i que encara se'n conserva algun vestigi i que avui se'n diu el pou de les monges."

La versió que ens ofereix mossèn Emili és molt similar a les històries que expliquen altres cronistes blanencs de les darreries del segle XIX i principi del XX, com en Josep Cortils i Vieta a la seva obra *Ethologia de Blanes* o en Joan Ribas i Carreras en el seu *Memorandum* de 1912. Al sermó també s'hi explica que la primera imatge de la Verge que van venerar els blanencs era coneguda amb el nom de Nostra Senyora del Port, ja que des de la seva enlairada trona la Verge sempre vetllava pels mariners i pescadors en els dies de tempestat.

La imatge, segons diu la tradició i com s'encarrega de recollir mossèn Emili, va desaparèixer del cim de sa Palomera en temps del perill sarraí. Fou llavors quan va ser amagada enmig d'unes oliveres i prop d'un torrent, on avui hi ha la font del Vilar. Va restar amagada en aquell indret fins al segle XI, quan una pastoreta del Mas Vilà va fer-ne la troballa. Ben prompte se li construeix una petita capella i es procura construir un camí segur per conduir els blanencs devots fins a aquest recinte. Per tal d'indicar bé el primitiu itinerari es van instal·lar tot un seguit de senyes al llarg del trajecte, començant per assenyalar el carrer de sortida de Blanes amb el nom del Vilar. Tot seguit, ja fora vila, s'havia de passar per davant d'una masia. En aquest indret també s'hi va col·locar una imatge de la Verge i se li va donar el nom de Vilar petit. Seguint el camí que havien indicat s'arribava fins a can Bruno, on hi havia un oratori fet de pedra i que contenia una altra imatge de la Verge del

Vilar, avui desapareguda. El darrer senyal que anunciava el camí cap el santuari era un piló blanc amb una creu que hi havia al cim d'un turó. Un cop els devots arribaven a aquest lloc era habitual que fessin el senyal de la creu, com a símbol de respecte en acostar-se a l'ermita. Un cop arribats a aquest punt "començaven uns a desfer els plecs de ciris, si era aquesta l'ofrena, altres se descalçaven per arribar així fins la capella si n'havien fet promesa i fins alguns començaven per agenollar-se, arribant així de genolls fins a la mateixa trona de nostra mare en agraïment dels favors que havien rebut".

Aitor Roger i Delgado
Tècnic de l'AMBL

notes

¹ *Homenatge i obsequi a l'Il·lm. i Rvdm. Sr. Dr. D. Miquel Serra Sucarrats amb motiu de sa promoció a la dignitat episcopal*. 1923. Impremta Ronet. Olot. Fons Emili Cornellà i Roig, prevere (Arxiu Municipal de Blanes).

² A la fitxa que es conserva a l'Arxiu Diocesà de Girona s'informa que fou ordenat capellà el 19 de setembre de 1903. Referència arxivística: Fitxa B 1947, p 82.

³ Francesc Brunet i Recasens (Igualada, 1861-Barcelona, 1939). Músic i compositor. Va escriure un gran nombre d'obres que pertanyen a gèneres diferents: misses, cants corals, cançons, balls o motets. Al llarg de la seva vida també cultivà l'afecció per la fotografia i deixà escrites proses i poesies. A Blanes va deixar empremta, ja fos component peces per a l'Orfeó, per a la Capella de Santa Cecília o fotografiant alguns racons de la vila. Bona part del seu fons fotogràfic es conserva a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

⁴ Segons ens ha explicat el senyor Güelfo Zola.

⁵ Data extreta del llibre *Annalis ordo 1946*. Tipografia Carreras. Girona. i de l'*Anuari de la Parròquia de Santa Maria de Blanes*. Any 1930. Fons Emili Cornellà i Roig, prevere (Arxiu Municipal de Blanes)

⁶ Les cinc confraries que hi havia a la parròquia eren: Confraria del Santíssim, Confraria del Roser, Congregació de Ntra. Sra. dels Dolors, Confraria del Carme i Confraria de les Ànimes.

⁷ Agraïm les gestions fetes per l'arxivera de Cassà Dolors Grau, que van possibilitar el contacte amb la família Botanch.

⁸ La seva devoció envers el Sagrat Cor de Jesús era molt gran. Participà en la majoria d'actes celebrats a Blanes que li retien culte, com fou el "Gran Homenatge d'Amor al Sagrat Cor de Jesús", que tingué lloc els dies 7 i 8 de setembre de 1902 i del qual tenim alguns programes i una cançó composta expressament per a aquesta diada.

⁹ El "Dia de la Liberación" va ocórrer el 2 de febrer de 1939.

¹⁰ El seu germà Francesc Cornellà estava casat amb una germana del senyor Josep Carreras.

¹¹ Aquesta paraula apareix recollida al DCVB de l'Alcover-Moll

¹² Recordar que Mn. Emili era membre veterà de la Confraria del Roser.

¹³ Aquesta hipòtesi podria confirmar-se pel fet que en el fons de Mn. Emili Cornellà hi ha un recordatori de l'enterrament de Joaquim Ruyra, ocoregut a Barcelona el 15 de maig de 1939

¹⁴ Alguna de les persones que el van conèixer i amb qui hem pogut parlar així ens ho han confirmat.

¹⁵ En numismàtica, nom donat al Principat de Catalunya i al País Valencià a l'*ochavo*, moneda de coure emprada durant el regnat de la dinastia borbònica. També era la moneda de 10 cèntims de pesseta, de coure, del Govern Provisional i d'Alfons XII, que pesava 10 grams

¹⁶ Xerraire.

¹⁷ Agraïm l'explicació d'aquest joc a Joaquim Illas i Illas, col·laborador de la secció d'imatges de l'Arxiu Municipal de Blanes.

¹⁸ Enfil·lar-se.

¹⁹ Parlament que mossèn Emili Cornellà va realitzar al Centre dels "Lluïsos" del barri del Clot. Barcelona, 12 de juliol de 1925. Fons Emili Cornellà i Roig, prevere (Arxiu Municipal de Blanes).

²⁰ Festa de Sant Lluís. 1913. Fons Emili Cornellà i Roig, prevere (Arxiu Municipal de Blanes).

²¹ Discurs amb motiu de la inauguració del nou local del Centre Catòlic. Blanes, 25 de març de 1914. Fons Emili Cornellà i Roig, prevere (Arxiu Municipal de Blanes)

²² Mossèn Emili parla d'aquest mot com un terme antiquíssim i que s'ha conservat per tradició. Comenta que ja el menciona el cronista Liberat, qui en parlar de Blanda explica que estava *supra montem Macedon*.

²³ Discurs amb motiu de la inauguració del nou local del Centre Catòlic. Blanes, 25 de març de 1914. Fons Emili Cornellà i Roig, prevere (Arxiu Municipal de Blanes)

²⁴ Aquest carrer és l'actual Roig i Jalpí. El Centre no se n'ha mogut, tot i que el vell edifici fou enderrocat el 2003 i s'ha tornat a construir de nou en el mateix lloc. Aquest 2006 el Centre ha celebrat els actes del seu centenari i ha estat guardonat per la Generalitat de Catalunya amb la Creu de Sant Jordi.

²⁵ Tant la paraula Casal popular i Casa del Poble apareixen subratllades en el text original

²⁶ La majoria d'aquestes històries són llegendàries, i estan molt arrelades entre els blanencs. Altres anècdotes que s'hi expliquen sí que tenen al darrere un document que ho verifica.

²⁷ Explicació extreta de l'escrit titulat *Aplec d'homenatge a la Verge del Vilar*. Blanes, 2 de juny de 1914. Fons Emili Cornellà i Roig, prevere (Arxiu Municipal de Blanes)

²⁸ Les dues nenes escollides per interpretar aquesta exaltació cap a la Verge del Vilar van ser Maria Bitlloch i Maria Robert.

DONACIONS 2006

Donació del Sr. Sebastià Rusalleda

- Una còpia impresa de l'obra *La tornada d'en Titó* de Francesc Camprodon.

Donació de la Sra. Núria Grau Montells

- Documentació de l'empresa familiar "Rellin-ga", constructors de veles (plànols, pressupos-tos, encàrrecs, correspondència...).
- Llibres escolars de la primera meitat del segle XX.

Donació de la família Bedós Bonaterra

- Còpia de la col·lecció de fotografies personals de la pintora Maria Teresa Bedós.
- Còpia de l'àlbum amb els cartells de les expo-sicions i les crítiques artístiques.

Donació del Sr. Dídac Reyes

- Col·lecció de postals de Blanes.

Donació del Sr. Fernando Sancha

- Reglament que regula l'ús dels elements pri-vatius i la comunitat dels elements comuns de les cases del Patronat Benèfic de Santa Creu de la Selva (Ca la Guidó).

Donació del Sr. Quim Serrano

- Catàlegs de les darreres exposicions que ha fet: Galerie du forum Kamil (Monaco) Mèxico D.F. i Miami (2005)

- 2 Cd amb el dossier de premsa de la seva activitat artística des de 1966 fins a 2006.

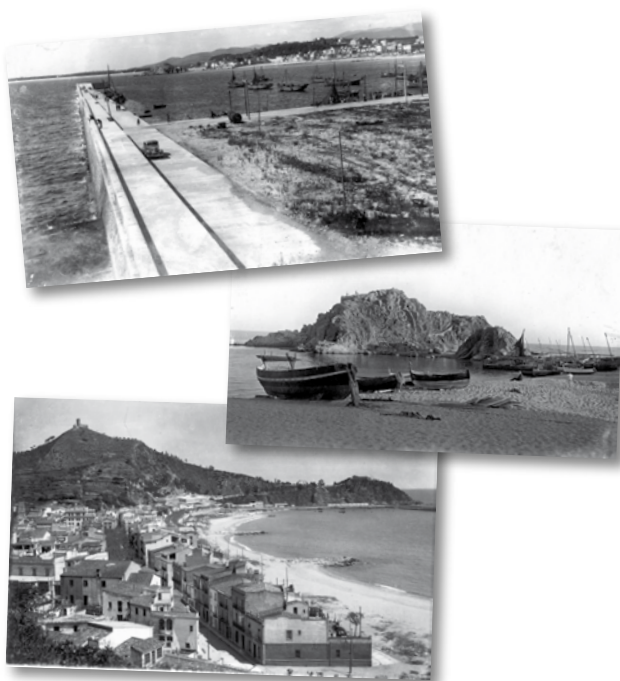
Donació del Sr. Pere Puig i Camps

- Cartells de l'obra teatral *Pas-tors i Misteris* a benefici de les obres del Centre Catòlic, dels anys 1981 i 1982.
- Diversos cartells del grup de teatre FARSA/74. Còpia de 58 fotografies b/n de les obres del Grup de Teatre FARSA/74 a la Casa de Cultura.

- Cartells de l'obra de Catequística parroquial *Benvingut Mossèn Vidal* (1969), *Pastors i Miste-ris* a l'Esbarjo Parroquial (1999) i *L'Estrella de Nadal*. Catequística. Nadal. 1969-1970

Donació de la família Bitlloch i Carbó

- Fons documental del prevere blanenc Emili Cornellà i Roig (1888-1947). Inclou la seva biblioteca personal, escrits de sermons, pro-grames d'actes culturals i festius de la vila, fo-tografies familiars (suport paper i plaques de vidre)...
- Postals de la Impremta Modern Stil (suport pa-per i plaques de vidre).

Donació de la Sra. Maria Àngela Bernat Sagrera

- Documentació relativa a la seva família.

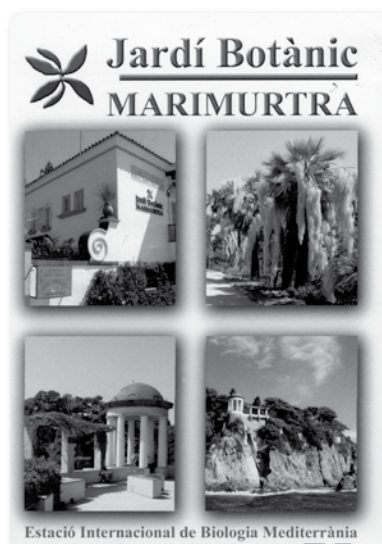
Donació del pintor blanenc Rafael Bataller

- Documents relatius a la beca artística a París, l'any 1956
- Documents sobre reclutaments i servei militar (Logroño, Valladolid...)
- Documents de la seva formació acadèmica (Figueres i Barcelona)

Donació del Jardí Botànic Marimurtra

- Poster turístic del jardí, un DVD, un llibre del Jardí, un quadern didàctic i propaganda diversa del Jardí.

Donació de la Sra. Mercè López Giralt Palma

- Llibres de missa i religiosos. Finals del segle XIX i principi del XX.
- Postals de Blanes. Dècades dels 20 i 30.

Donació del matrimoni Albert Rondon i Maria Rosa Compte

- Fotografies de Blanes. B/N

Donació del Sr. Domènec Valls i Coll

- Treball inèdit titulat *Els Goigs de Blanes. Història. Llegendes. Goigs*. Autor Domènec Valls.

Cessió en règim de comodat del fons documental de la Cooperativa Agrícola de Blanes. Compren a grans trets:

- El fons documental de la "Hermandad Sindical de Labradores i Ganaderos de Blanes" (HSLGB) i de la "Cooperativa Agrícola de Blanes" (CAB),
- Constitució, 1946
- Govern
- Junta directiva de la HSLG i CAB, 1939-1987
- Comitè executiu de la HSLG i CAB, 1954-1993

- Juntres generals del Comitè executiu de la HSLG, 1939-1944
- Juntres generals de la CAB, 1960-1979, 1987-1995
- Junta sindical agropecuària, 1946-1948
- Comissió local de la Mutualitat, 1971-1972
- Juntres generals pressupostos HSLG, 1971-1978
- Secretaria
- Llibres correspondència, 1946-1967
- Llibres registres socis, s/d
- Tresoreria/Hisenda
- Llibres diaris generals i de les seccions, 1941-1973
- Llibres majors generals i de les seccions, 1939-1965
- Llibres diversos de vendes, inventaris, magatzem i correspondència, 1939-1971

Donació del Sr. Carles Bas i Peired

- Exemplar *The Mediterranean Sea: Living resources and exploitation* (2006) de Carles Bas.

Donació de la Sra. Vicenta Alemany i Ribas

- Documentació referida a les famílies Alemany i Ribas, *americanos* blanencs que s'establien a Cuba a finals del segle XIX. Inclou passaports d'emigració, certificats de baptismes, certificats de vacunació, pòlisses d'assegurances, escriptures de finques, allotjaments militars a Cuba... etc.

Donació de les Filles del Sagrat Cor de Banyoles per mediació del Sr. Ricard Puig

- Dvd "L'aigua fa història. Filles del Sagrat Cor" on es parla del recorregut històric de la Congregació de les Filles del Sagrat Cor, fundades pel blanenc Joaquim Baylina i Pla.

Donació del Sr. Joaquim Abril i Roig

- Llibre *Santa Maria de Blanes. Palacio de los Vizcondes de Cabrera. Jaime Ferrer de Blanes*, de Vicenç Coma i Soley. Primera edició (1941)
- *Espècies pesqueres d'interès comercial*. Nomenclatura oficial catalana. Generalitat de Catalunya (1992)

Donació de la Sra. Mercè Torrelles de Tordera

- Còpia de la Revista Financiera de Banca Navi-nès. Blanes, abril de 1936.
- Còpia fotografies del paratge torderenc de Jalpí.

Donació del Sr. Amat Carreras de Blanes

- Carpeta amb documentació comptable i rebuts de la societat de la Mina Cristal·lina de Blanes.

Donació del senyor Joan Baltrons i Ribas

- Recordatori de la consagració de la família de Teresa Vieta. Imatge del Sagrat Cor de Jesús. Blanes, 1919.

Donació dels senyors Josep Bota i Dolors Illa

- *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica*. Disquets del número 1 al 90 (1980-2002) i els volums originals del número 40 al 100 (gener de 2006)

Donació del Sr. Antoni Meléndez

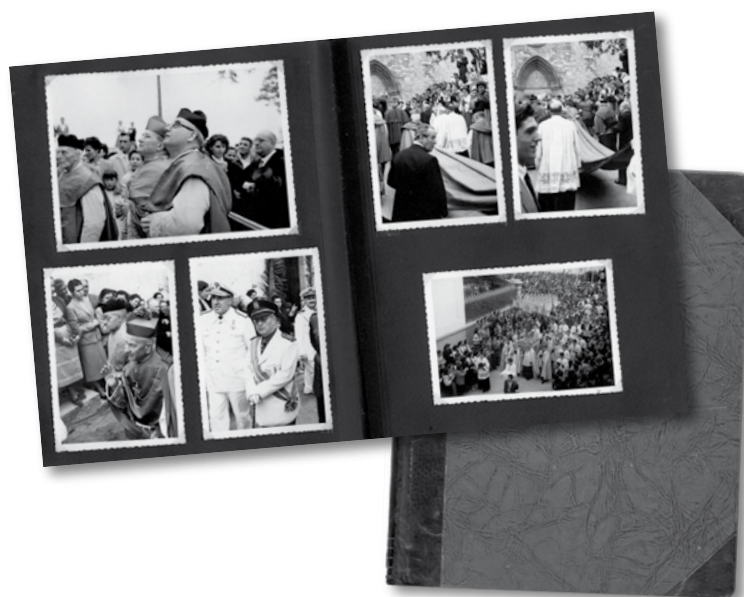
- Cd amb fotografies de la policia local de Blanes des dels anys seixanta a l'actualitat

Donació de la Família Patacano

- Dues fotografies de gran format de les drassanes i el Convent. Foto J. Pons

Donació de Foto Ros de Blanes

- Biblioteca especialitzada en fotografia (anuaris, enciclopèdies, manuals...)
- Àlbum de la Coronació de la Mare de Déu del Vilar de 1955 (Fotografies d'Anna Barnés)
- Còpies fotogràfiques de gran format.

Agrair també a totes les famílies que ens han deixat copiar les fotografies dels seus àlbums familiars, i que ara formen part del fons fotogràfic de l'AMBL, per poder formar part de futures publicacions i/o exposicions de l'Arxiu.

NOTÍCIES DE L'ARXIU

Exposició "Rachel Russell. Una artista a la Mediterrània"

Del 17 de juny al 27 d'agost, la Casa Saladrigas va acollir l'exposició principal que ha dut a terme l'Arxiu aquest 2006. L'exhibició de l'obra de l'artista anglesa Rachel Russell, nascuda a North Ockendon l'any 1888 i morta a Blanes el 1957, ens ha permès aproximar-nos a les escenes de la vida quotidiana de Blanes i del seu rerepaís, bàsicament dels anys trenta als cinquanta del segle XX.

A banda de les aquarel·les, dibuixos i dibuixos aquarellats, l'exposició incloïa documents personals de l'artista anglesa (partitures, cartes, dibuixos...) i diversos plafons de text que feien més propera la seva obra. L'exposició va rebre prop de 3.000 visitants i estava complementada per un catàleg amb una acurada traducció a l'anglès. Aquest catàleg es va poder adquirir a l'exposició i en llibreries i conté el resultat de la dilatada investigació dels quatre autors dels textos. A banda, va ser tramés a les institucions angleses que varen col·laborar en la recerca d'informació, i també a diverses institucions culturals del país.

No voldríem deixar escapar l'ocasió d'agrair de manera pública l'amabilitat de totes aquelles persones que ens varen aportar informació sobre la parella Russell-Nell i sobretot a tots els propietaris que ens van deixar obres de Rachel i William per a ser exhibides.

Coordinació de les publicacions municipals de Blanes

Aquest 2006 s'ha fet realitat la vella reivindicació municipal de disposar d'una edició regular de publicacions sobre la Vila i s'ha posat en marxa el projecte Publicacions Municipals de Blanes. Sota aquest epígraf s'han creat tres col·leccions diferents que volen cobrir un ampli ventall de possibilitats, des de les recerques de contrastada vàlua científica (col·lecció Cortils i Vieta) fins al suport a la creativitat popular allunyada de l'academicisme (Literatura Popular Blanenca) o la reedició en facsímil d'obres d'interès que ja són impossibles de trobar (Clàssics Blanencs).

El 8 d'abril es va presentar el llibre *El miratge de les Índies. L'emigració blanenca a Amèrica al segle XIX*, una obra de Mercè Cabré i Josep Torres. La presentació del primer volum de la col·lecció Cortils i Vieta va anar a càrrec de l'arxiver i historiador Lluís Costa. El segon número porta per títol *Un segle de cooperativisme agrari a Blanes. En el 60è aniversari de la Cooperativa Agrícola de Blanes* i es va presentar el dia 4 d'agost. El seu autor és el llicenciat en història Fèlix Rabassa. L'especialista en cooperativisme agrari Jordi Pomés va fer-ne la presentació. Ja està a punt de sortir al carrer el primer volum de la col·lecció Literatura Popular Blanenca, una antologia poètica d'Angelina Montells que porta per títol *Esclat de pensaments*.

Arranjament de la sala dedicada a Blanes del Museu d'Ardales

El passat mes de maig es va inaugurar la nova sala dedicada a Blanes que hi ha al Museu de la població agermanada d'Ardales (Màlaga). La sala es va arranjamentar convenientment i s'hi varen instal·lar nous plafons amb textos, gràfiques i fotografies que il·lustren els vincles entre les dues poblacions. També s'hi varen afegir alguns plafons d'informació sobre Blanes (història, gastronomia, monuments...) perquè els visitants del Museu coneguin la nostra ciutat. L'Arxiu Municipal va ser l'encarregat de dur a terme la coordinació i l'execució d'aquestes tasques sota la direcció del tinent d'alcalde de l'Àrea.

Participació en el sistema de gestió documental

Per tal de millorar la gestió de la documentació i la informació aparellades a la presa de decisions que han de permetre una administració més oberta, participativa i que permeti l'optimització dels recursos o, fins i tot, la reducció de costos, l'Arxiu Municipal amb la coordinació de la Secretaria Municipal estan duent a terme un seguit d'actuacions per implementar un sistema de gestió documental que contempli la gestió integral de la documentació: des que es produeix a les oficines fins que arriba a l'Arxiu.

Així, a banda de normalitzar la confecció d'expedients i dels seus contenidors físics (carpetes i capsos) s'estan definint els elements essencials de la gestió i el tractament de la documentació, que són: la classificació i el quadre de classificació (estructura jeràrquica i lògica de la documentació, agrupada per seccions, sèries i subsèries), el calendari de conservació (per definir quins documents o sèries de documents són de conservació permanent i quins es poden eliminar i en quins terminis), el sistema de transferències entre les oficines i l'Arxiu, el sistema de préstec i accés a la documentació i el sistema de descripció i recuperació per poder saber què tenim i on. L'encaix amb els sistemes i programes informàtics existents a l'Ajuntament és l'altre repte del projecte. Cal dir que tot plegat plantejarà canvis organitzatius relacionats amb l'assumpció d'estàndards i l'homogeneïtzació de procediments.

Comencen les obres d'ampliació de l'Arxiu Municipal

Finalment, el mes de setembre d'enguany es va aprovar amb caràcter definitiu el "projecte bàsic de reforma i ampliació de l'Arxiu Municipal i el projecte executiu de la 1a fase de reforma i ampliació". A continuació es varen aprovar l'expedient de contractació i el plec de condicions de l'obra i, finalment, a primers de novembre l'empresa adjudicatària del projecte ha estat Teyco S.L. Aquestes obres ens permetran gairebé duplicar l'espai disponible actual.

Fira i Fòrum de Municipis Indians de Begur

L'Ajuntament de Blanes ha tornat a participar per segon any consecutiu a la III Fira i II Fòrum de Municipis Indians de Begur, on es donen a conèixer els darrers estudis sobre el llegat que van deixar els "americanos" a moltes localitats catalanes. Del dia 1 al 3 de setembre el Patronat Municipal de Turisme i l'Arxiu Municipal de Blanes varen instal·lar un estand propi a la Fira. Paral·lelament, Josep Torres, col·laborador de l'Arxiu i coautor amb Mercè Cabré de la publicació *El miratge de les Índies. L'emigració blanesca a Amèrica al segle XIX*, va presentar una comunicació sobre les fonts documentals per a l'estudi dels "americanos" a Blanes.

Una experiència del tot positiva que ha fet que l'Ajuntament de Blanes es plantegi l'entrada en la Xarxa de Municipis Indians.

Podrem comptar amb nous dipòsits específics per als diferents suports documentals, amb nous espais de treball (zona de transferències i zones de classificació), espais d'oficina, una nova sala de consulta i finalment una sala polivalent per fer-hi actes de difusió cultural a partir dels nostres fons. Unes millores que tenen per objectiu conservar de manera adient el nostre patrimoni documental i poder-lo posar a disposició del públic en general.

Quadríptic de la Font Gòtica

Coincidint amb el final de les obres de restauració de la Font Gòtica, el Patronat Municipal de Turisme i l'Arxiu Municipal de Blanes han editat un quadríptic informatiu amb textos i imatges de la Font. Aquest material de difusió del nostre patrimoni històric es pot aconseguir a les dependències de Turisme i a l'Arxiu Municipal.

Un llibre d'imatges antigues sobre Blanes

S'ha reprès la feina d'elaboració del llibre d'imatges antigues sobre Blanes. L'historiador blanenc Rubèn Doll-Petit és l'encarregat de tirar endavant el projecte de l'Editorial Efadós, que apareixerà al carrer l'any vinent sota el nom de "L'Abans" i en forma de fascicles.

L'Ajuntament de Blanes, a través de l'Arxiu, dona suport a aquest projecte i rebrà una còpia digitalitzada de totes les imatges que s'hagin pogut recollir, i que passaran a formar part del fons d'imatges de l'Arxiu.

El recull gràfic de Blanes s'inclou dins la col·lecció L'Abans –amb quaranta volums publicats– i és una recopilació d'imatges antigues de la primera meitat del segle XX i de la història oral de la vila. La imatge, element principal de la col·lecció, és el mitjà per mostrar diferents aspectes de la societat catalana fins al 1965 i el camí per evocar els records de la gent gran sobre fets viscuts com a poble amb relació a la vida quotidiana i al moviment social, emmarcat en una època politicoeconòmica concreta.

Blanes, terra de vi i cava

La sala polivalent del Centre Catòlic va acollir l'exposició "Blanes, terra de vi i cava", que fou produïda per l'Arxiu i que ja ha visitat diferents espais del poble.

En aquesta ocasió estava enriquida amb una mostra de maquinària de l'empresa Montferrant i amb les vitrines de l'Associació de col·leccionistes d'etiquetes de cava.

BREUS

- El passat mes de març, els arxivers de Lloret, Blanes, Malgrat i Pineda van publicar una nota conjunta al butlletí informatiu de l'Ajuntament de Malgrat per acomiadar l'il·lustre historiador i jurista arenyenc Josep Maria Pons i Guri, que va morir el 22 de desembre de 2005, als 96 anys d'edat. Fundador de l'Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar i especialitzat en dret, era un gran coneixedor de la història del Vescomtat de Cabrera i dels pobles de la Marina de la Selva. Pons va ser col·laborador de la nostra revista i va ser convidat a presentar-la fa dos anys, però el seu estat de salut no li ho va permetre.
- Des de l'Arxiu vàrem seleccionar algun document històric i es va redactar un text per a la revista de la Festa Major que enguany ha editat el Departament de Fires i Festes. Els textos feien referència a la celebració del centenari de l'Aplec de l'Amor a Cala Bona (Sant Francesc).
- Seguint amb el programa de col·laboració cultural amb entitats blanenques, enguany l'Arxiu ha col·laborat amb el Centre Catòlic i ha ofert les seves instal·lacions com a base d'operacions per recollir les imatges per a la publicació del llibre del centenari de l'entitat. D'altra banda hem cedit imatges antigues per a l'elaboració d'un audiovisual de Carlos Herrero sobre la Parròquia de Santa Maria i també a l'obreria del Santuari del Vilar per poder-les exposar.
- Seguint amb la voluntat d'acollir estudiants que puguin desenvolupar el seus períodes de pràctiques aquest any l'Arxiu ha comptat amb la presència de dos estudiants universitaris i tres de secundària. Els universitaris varen ser la Mercè Torrellas (UNED) i en Fèlix Bota (ESAGED). Els de secundària procedien de l'IES Serrallarga i han estat la Verònica Bravo, en Javier Pérez i en Joan Marín.
- L'Arxiu Municipal, a través del seu director, ha estat l'encarregat de coordinar el jurat dels premis d'història oral de Ràdio Marina, destinats a reconstruir el passat recent dels pobles de l'àrea d'influència de l'emissora. Aquests premis han arribat ja a la seva tercera edició.
- Televisió de Blanes grava el tècnic de l'Arxiu i els col·laboradors de la secció d'imatges per incloure el seu testimoni en un documental especial sobre el centenari de l'Aplec de l'Amor que es va emetre dins la programació especial de la Festa Major.
- Del 24 de març al 17 d'abril, l'Arxiu va exhibir una trentena de fotografies del seu fons d'imatges que feien referència als pescadors i a l'evolució del moll de Blanes. La mostra estava instal·lada en un espai diferenciat de la Sala Maria Lluïsa Garcia-Tornel i Oms, on en aquelles mateixes dates va tenir lloc una exposició del Museu Marítim de Barcelona titulada "Els barris mariners de la costa catalana".

BIBLIOGRAFIA

Ressenyes

El miratge de les Índies

L'emigració blanenca a Amèrica al segle XIX

per Joan Domènech i Moner

Un segle de cooperativisme agrari a Blanes

En el 60è aniversari de la Cooperativa Agrícola de Blanes

per Jordi Pomés i Vives

Cent anys del Centre

Cent anys de blanencs

per Miquel-Àngel Ferrés

Rachel Russell

Una artista a la Mediterrània

per M. Àngela Sagrera

Como un clavel sangrante

me revienta la palabra amor en la boca

per Ramon Freixenet Estol

CPNL

Vocabularis per al comerç i l'empresa

per Martí Duran Mateu

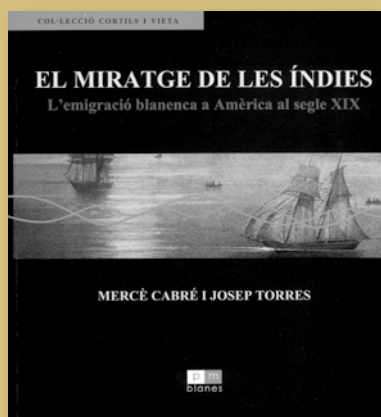
Mugrons de titani

per Marc Pérez

40 anys de música

Banda del Col·legi Santa Maria de Blanes

per Vicenç Gironès

*Autors: Mercè Cabré i
Josep Torres*

Edita: Ajuntament de Blanes

Lloc: Blanes

Any: 2006

Pàgs.: 252

EL MIRATGE DE LES ÍNDIES

L'emigració blanenca a Amèrica al segle XIX

Una excel·lent aportació a la història blanenca.

No podia començar millor la col·lecció creada per l'Ajuntament amb la intenció de publicar recerques de vàlua que amb aquesta obra sobre l'emigració dels blanencs a les Amèriques en el segle XIX. El llibre, un cop el tens a les mans, d'entrada ja fa goig per la impressió acurada, la qualitat del paper, les nombroses il·lustracions i la presentació, en general. Però si en tantes coses de la vida a vegades el continent, l'embolcall ens enganya perquè el contingut és fluix, no succeeix així en aquest brillant, extens i detallat treball d'investigació seriosa que poua en la documentació conservada a l'Arxiu Municipal, a la parròquia, als protocols notariais, en els fons patrimonials escrits, en la memòria de les famílies i en tot allò que pot aportar alguna dada d'interès. Ja diu Carles Duarte, en el pròleg, que en el llibre s'expliquen les facilitats i les dificultats, els tipus de viatges, els seus mecanismes, les estades a les colònies, les estratègies, els èxits i els fracassos... Els autors han fet un treball metòdic, exhaustiu -encara que, lògicament, es quedin amb dubtes-, rigorós i exposat d'una manera clara i entenedora per a tothom.

Sorprèn, en iniciar la lectura, que el llibre sigui fruit, en part, d'un enamorament te-

màtic. Perquè si un dels autors, Josep Torres i Lobato, és llicenciat en història i professor de l'IES S'Agulla i, per tant, té la història com a matèria primera -malgrat que no tots els professors investiguen, què més voldríem-, l'altra autora, Mercè Cabré i Escrig, és diplomada en Infermeria, la qual cosa, a priori, la situa ben lluny de les cabòries sobre la immigració del segle XIX. Sembla, però, que el fenomen migratori és un tema que l'ha atreta de sempre -es nota fins i tot per l'abundor d'elements que il·lustren el llibre que són de la seva col·lecció-. La seva aportació, per tant, és doblement meritòria.

Com dèiem, el llibre és amè i, amb la divisió en tretze capítols, parcel·la el tema tractat de manera que es pugui estudiar d'una forma més ordenada. De fet, el tema dels indians o "americanos" ha estat força estudiat al llarg del temps. Una prova és la densa bibliografia que els mateixos autors aporten al final del llibre, unes 80 entrades que representen, a la vegada, més d'un centenar de treballs referits. Però a vegades -cada cop menys- se n'ha aprofitat només algun aspecte i encara tenyit d'un aire mític o folklòric, ajudat per records i actituds de personatges de l'època que han quedat en la memòria popular, que han pintat aquesta etapa històrica d'una manera incompleta, vaga o imprecisa. Ara, amb la

consulta de documents, cada vegada es toca més de peus a terra i es va donant la imatge més exacta del fenomen.

Els autors fan una Introducció on recullen les diverses justificacions generals que s'han donat de l'emigració al segle XIX, derivate, sobretot, de l'increment de la població i de la manca de llocs de treball, de la sortida d'idealistes inconformistes, de la fugida del perill de les quintes, etc... però ho matisen molt encertadament i aporten puntualitzacions interessants. L'atractiu de les colònies per a fer fortuna ràpida és un reclam evident, però ja recorden que només les dues tercers parts dels emigrats tornen. No tothom, doncs, fa fortuna. Els autors, per tant, tracten de quantificar i qualificar -subratllant la tipologia dels protagonistes- l'emigració blanenca. Ens documenten, per anar entrant en la matèria, sobre "Una legislació migratòria" -nom del segon capítol-, que és la base legal que emmarca tot el procés. Una legislació que, com subratllen, està pensada des d'una òptica purament econòmica, més de cara al comerç que tenint en compte les persones.

En el següent capítol presenten "Amèrica, terra d'oportunitats". I ens expliquen el tipus de comerç que s'hi podia exercir, l'atractiu per als navegants que hi practicaven la ruta del tasajo i altres, els negocis habituals -bodegas, alambiques, ingenios...- i tot l'ambient que se'n derivava.

L'emigració té, però, el punt de partida. Com era la població d'origen en aquell temps? Ho expliquen en el quart capítol: "Situació general de Blanes en el segle XIX". I ens recorden els antecedents principals: la vida marítima. La vila, al voltant del 1790 ja tenia 9 embarcacions que anaven a Amèrica, 30 de cabotatge i 120 de pesca. La població arribà a un màxim el 1860 amb 5.770 habitants, i després va anar disminuint, en eclipsar-se la marina a vela.

Hi ha una època d'evident esplendor -sobretot entre 1830 i 1860- amb abundor de matriculats (gent de marina) i qualificats pilots. "Les drassanes de Blanes i la navegació" -títol del capítol cinquè- tenen un pes fonamental, tant de pes que, possiblement, com s'apunta en algun capítol posterior, no hauria calgut l'anada a Amèrica per a trobar un lloc de treball. Aquesta sortida era pròpia, si per cas, dels qui, més enllà de la seguretat laboral, s'autoexigien la consecució d'una hipotètica fortuna de forma relativament ràpida.

El capítol següent, titulat "Els primers emigrants blanencs", ens permet veure com, abans de la dèria econòmica, hi ha precursors que van a les Amèriques amb finalitats espirituals, encara dins l'òrbita de la visió tòpica del descobriment, i així coneixem el missioner caputxí Carles Planes (1680). Però d'immediat ja trobem mariners lligats a l'especulació comercial, com Francesc

Palau (1723), per acabar amb un Francesc Bonis, que ja mor establert a l'Havana el 1792. En són tres exemples.

"L'emigració blanenca a Amèrica en el segle XIX" constitueix el capítol bàsic, on se'ns explica que el fenomen té els inicis el 1826, amb una autèntica intensitat entre 1839 i 1862, i un moment àlgid la dècada compresa entre 1852 i 1862. Els autors localitzen 1.733 blanencs a Amèrica i detallen amb precisió -coincideixen, també, amb els estudis fets en altres pobles del voltant- l'existència d'una primera etapa 1800-1819 d'emigració inicial que serveix de base per a la posterior, una embranzida notable deguda al creixement de la indústria naval entre 1820 i 1839 i la consolidació del fenomen entre 1840 i 1859. El destí dels emigrants és, gairebé sempre, les Antilles i l'àrea del Mar de la Plata. L'Havana, Montevideo i Buenos Aires són les ciutats mítiques on s'estableixen els blanencs.

Però aquests emigrants tenien una tipologia, unes característiques, que els autors ens expliquen tot seguit (capítol "L'emigrant blanenc"), referint-se a la seva edat, fortalesa, ofici, vinculació... Hi ha notes curioses: entre 1839 i 1863 es comptabilitzen 194 estudiants blanencs que van a ultramar a treballar de dependents de comerç, sobretot a l'Havana.

Sovint en els estudis sobre els indians s'oblida el paper de la

dona. Mercè Cabré i Josep Torres hi dediquen el capítol titulat “Les dones davant el fenomen migratori”, en el qual palesen que activament hi participaven poc (només un 5,10 % de l'emigració blanca és femenina: emigren 40 dones, 29 d'elles casades, 14 solteres i 2 vídues). Però fan pensar la responsabilitat familiar que van contraure. “En dos de cada deu matrimonis dels quals l'home va anar a Amèrica -afirmen- la dona va acabar essent una vídua jove”.

“Les raons de l'emigració”. Vet aquí un apartat l'explicació del qual ja s'apuntava al començament però que Cabré i Torres expliciten ara més detalladament. Les raons legals són una cosa -“reunir-se amb la família”, “fixar la residència”, etc.- però el rerefons és l'econòmic. Allà van treballar i, quan la cosa va anar bé i els estalvis ho van permetre, van iniciar botigues, societats comercials, van tenir terres, fàbriques, etc. Uns 63 blanencs tenien béns a Cuba i Puerto Rico (aquests podien parlar de tenir terra a l'Havana de veritat!), un petit percentatge tenia accions del ferrocarril o del Banco Español de Cuba. Més d'una família blanca hi va tenir cases fins a l'adveniment de Fidel Castro. Els esclaus també van ser propietats, no ho oblidem. Però, tot i això, hi va haver gent a qui no li va resultar l'esforç. Joan Barrera, per exemple, va morir pobre de solemnitat a l'Havana i els germans Roura Massó van haver de vendre les propietats blanques per pagar els deutes contrets allà. No tot van ser, doncs, flors i violes.

A “El retorn de l'emigrant” els autors ens parlen del que s'ha co-

negut per indià o “americano”. Dels que van marxar, van tornar a Blanes més d'un 50 %. La majoria havien passat com a mínim de deu a vint anys de treball allà i tornaven a casa superada la cinquantena d'anys d'edat. Això sí: no es complicaven la vida. Vivien de renda. Alguns dels qui havien triomfat s'establien a Barcelona. El poble ja els era petit.

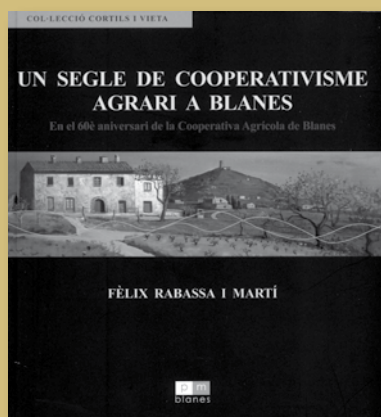
La vida a Amèrica va generar “Aventures i desventures”. Amb aquest títol els autors comenten exemples concrets de situacions diverses i ens apropen a un anecdotari ric i il·lustratiu. Fins i tot sorprenen el lector amb la informació puntual sobre el pretès assassinat del president cubà Gerardo Machado, un blanenc anarquista, de nom Josep Cuixart, que, elegit a sort, havia de cometre aquest atemptat i fou detingut abans i empresonat a la fortalesa de La Cabaña, on algú es va encarregar de fer-lo desaparèixer.

Els autors acaben el llibre amb unes Conclusiones finals que vénen a ser una mena de síntesi, a través de les quals hom s'adona que Blanes no va ser una excepció en el desplegament d'aquest moviment sinó que va seguir les pautes habituals, gairebé fil per randa. És aquí on els autors, d'altra banda, insisteixen en el fet que, en el cas dels nostres emigrants, “no és l'emigració del pessimisme que comporta la fugida del lloc d'origen davant de la manca de recursos i la pobresa”. Com dèiem abans, recollint-ho de boca de Mercè Cabré i Josep Torres, en el moment del major flux migratori, Blanes travessa un dels millors moments econòmics. Per tant, sense un mínim de vocació aventurera,

no hauria estat necessari abandonar el terror. Un terror que no van deixar els camperols -però que van animar els seus fills, inclinats ja cap a d'altres oficis, potser més d'una vegada- ni, paradoxalment i contràriament al que es creu -excepcions a part-, els membres de les classes més desfavorides, que no tenien els diners per a pagar les despeses inicials del viatge. Cal subratllar que el retorn dels indians no va reportar un rendiment econòmic que originés grans desplegaments industrials a la vila. Ja hem dit que es van limitar, en general, a viure de renda. L'eclipsi de la marina de vela va comportar, amb el temps, l'acabament de l'emigració cap a Amèrica.

El llibre es tanca amb uns “Anexos” interessantíssims amb tota mena de detalls, sobretot d'ordre estadístic. En resum, Blanes disposa, a partir d'aquesta monografia, d'un excel·lent estudi d'una de les seves etapes importants de la història. N'hem donat algunes pinzellades, capítol per capítol, i hem estat una mica detallistes per tal de suggerir tota la informació que contenen i fer venir ganes d'adquirir aquesta primera obra de la col·lecció Cortils i Vieta, que es refereix a les relacions a través de l'oceà i, per tant, té el mar de protagonista en bona part. Com el següent llibre -el 2 de la col·lecció-, que algú més comentarà, es refereix al cooperativisme agrari i té per protagonista la terra. Mar i terra. El començament de la col·lecció, com qui diu el començament del món. Bon auguri. Felicitats.

Joan Domènech Moner
Historiador

Autor: *Fèlix Rabassa i Martí*
 Edita: *Ajuntament de Blanes i
 Cooperativa Agrícola
 de Blanes*
 Lloc: *Blanes*
 Any: *2006*
 Pàgs.: *168*

UN SEGLE DE COOPERATIVISME AGRARI A BLANES

*En el 60è aniversari de la Cooperativa
Agrícola de Blanes¹*

Som davant d'un bon llibre d'història local. Un llibre que tracta la història social de l'agricultura i de la pagesia de Blanes al segle XX i el que portem del XXI, que recull amb detall la fundació i posterior desenvolupament de totes les cooperatives agràries que han funcionat a Blanes en aquest període. Per fer l'estudi l'autor ha aconseguit fer un buidatge exhaustiu de totes les fonts historiogràfiques possibles: tant bibliogràfiques, com hemerogràfiques, tant d'arxius (privats i públics), com de fonts orals. És segurament aquest l'aspecte més destacable del llibre. És a dir, l'autor ha sabut assegurar-se d'haver esgotat totes les fonts d'informació. I això no és poca cosa.

Per altra banda és un llibre que està molt ben editat i il·lustrat, amb unes imatges d'un gran valor històric, amb uns apèndixs molt ben documentats i il·lustrats i molt útils historiogràficament, on es pot trobar, per exemple, la llista de tots els presidents de la cooperativa des del 1946, amb una petita biografia i una fotografia de cada un d'ells; les juntes de totes les associacions agràries de Blanes; el registre de tots els socis del

sindicat de pagesos de l'any 1942...

Sens dubte el llibre, a banda de ser un element de record que tots els pagesos de Blanes agrairan, també serà una molt bona font de consulta ineludible per a qualsevol treball d'història de Blanes del segle XX, ja que en ell es poden trobar aspectes cabdals de la història local d'aquest segle, sense els quals és difícil entendre globalment aquesta història.

Un d'aquests aspectes és el de la importància econòmica i social que el cultiu de la vinya ha tingut a Blanes fins ben entrada la segona meitat del segle XX. Una importància que ja venia almenys des del segle XVIII i que, lògicament, ha tingut incidències de pes en el sindicalisme i cooperativisme agraris locals fins pràcticament l'actualitat. Ja a finals del segle XVIII el famós viatger Francisco de Zamora, en passar per Blanes, va destacar que Blanes "está bien plantado de viñas, y algunos árboles en ellas" sense destacar cap cultiu més. A mitjan segle XIX Blanes tenia ja més de 500 hectàrees de vinya i ja era, de llarg, el cultiu principal local. Per aquests

anys Alella, el principal centre vitícola del Maresme, no arribava a les 400 hectàrees. Pineda sols en tenia 88². I encara, ja a la segona meitat del segle XX, concretament als anys 60, segons Ybette Barbaza, a Blanes hi havia més de 300 hectàrees de vinya plantada, que podien donar uns 16.000 hectolitres anuals de vi³. En aquests anys era una de les poblacions, juntament amb Lloret, Roses, el Port de la Selva i Llançà, on la vinya tenia més importància de tota la Costa Brava “i exercia un paper notable dins l’economia agrària”⁴. Al 1982 encara a Blanes se’n conreaven 50 hectàrees.

La importància de la vinya va incidir òbviament en tota l’economia de Blanes i va ser possible el pal de paller o un dels motors principals d’aquesta economia durant els segles XVIII, XIX i principis del XX. Estaven molt vinculats a la vinya bona part del comerç local (la comercialització i exportació del vi). La mateixa indústria tradicional de les drassanes a la platja de Blanes va ser molt estimulada pel comerç del vi, que necessitava fragates i bergantins per ser exportat a punts fins i tot d’ultramar. Blanes es convertí en el centre d’un actiu comerç vinícola d’abast comarcal. Tal com descriu molt bé Fèlix Rabassa, alguns carrers de la població, típicament de pagesos, es convertiren en mercats de vi improvisats.

Fins i tot la indústria de Blanes va estar durant un temps molt vinculada a la vinya. Perquè a principis del segle XX, quan

només hi havia una fàbrica de teixits (la SAFA no es crearà fins al 1923), la vinya havia estat capaç de generar 6 indústries derivades d’ella: una de xampany (les caves Mont-Ferrant); una d’aiguardent; dues de taps de suro (per a les ampolles de xampany i aiguardent); i a partir dels anys deu, dues fàbriques d’aprofitament de brises, una de les quals serà d’una cooperativa agrària⁵. Només hauria faltat un celler cooperatiu. I per això Rabassa recull al seu llibre la pregunta que es fa Josep Alemany en un article de l’any 1923 que diu: “Per què no té Blanes encara un celler cooperatiu, essent tanta la seva producció vinícola?” Eren els anys en què se n’estaven construint molts. I hauria permès mantenir encara més la importància del cultiu a la població. Però no devia ser tan fàcil. La majoria de cellers cooperatius es crearen a la província de Tarragona i les comarques més vitícoles de les de Barcelona (Alt Penedès, Bages o Anoia). Al Maresme només se’n construirà un a Alella. I en tota la província de Girona només cinc, tots ells a l’Alt Empordà.

Segons el que hem dit, doncs, la vinya fou un dels principals responsables que Blanes doblés la població al segle XVIII. Si a principis d’aquesta centúria no arribava als 2.000 habitants, a principis de la següent ja arribà als 4.000. I segurament la vinya també influí decisivament per tal que Blanes continués creixent molt al segle XIX. A la dècada dels 60 d’aquesta centúria, ja arribava gairebé a les 6.000 persones censades. Això

era just abans de la crisi agrària de finals de segle, la qual afectà tots els cultius tradicionals, sobretot la vinya, perquè fou fuetejada també per la fil·loxera. No casualment Blanes perdé població en aquell difícil final de segle. Al 1900 aquest municipi baixà per sota dels 5.000 habitants.

Tanmateix la vinya experimentà certa recuperació i va permetre mantenir la importància del sector agrari de Blanes almenys fins als anys 70 del segle XX. Això vol dir mantenir un important nombre de pagesos en tot el període que estem estudiant i una important xifra d’hectàrees conreades. Sobre la importància del nombre de pagesos, que s’ha mantingut fins pràcticament a l’actualitat, direm que al 1930 Blanes tenia la molt important xifra de 574 pagesos i el 1942 en tenia més de 400. La Germandat Sindical de Llaureadors, que agrupava en aquell moment tots els terrassans, tenia 426 socis. I això en una població d’uns 6.000 habitants. Al Maresme aquesta xifra només la superaven els grans centres agraris de Mataró (800 pagesos), Malgrat (514) i Argentona (523). Probablement a la Selva no la superava ningú, ni tan sols Santa Coloma⁶. El que és segur és que almenys des de mitjan anys noranta Blanes és el municipi de la Selva amb més pagesos. El 2001 encara en tenia 266. Una xifra difícilment superada per cap municipi costaner català. I això malgrat que el percentatge de la població activa sigui molt baix (el 2001 un 2% de la població activa). Però és que Blanes guanya tots

els municipis selvatans en xifres absolutes en tots els sectors –inclòs el pesquer i l'agrari. I això té molt de mèrit⁷.

Sobre la importància de la superfície agrària blanenca cal dir que aquesta població tradicionalment ha explotat agràriament molt el seu terme (dels més explotats de Catalunya). El 1861 tenia prop de 900 hectàrees conreades (més de 500 de vinya i més 300 de cereals) de les 1.800 de tot el terme. Això significa que dedicava la meitat del terme als conreus, cosa que no era gens corrent. A principis del segle XXI, Blanes, amb més de 200 hectàrees conreades, era un municipi que encara mantenia el sector agrari amb molta fermesa. També destacava a la Selva per ser el municipi amb més hortalisses (67 ha el 2000). Però també havia sabut diversificar els conreus: cereals (65 ha), farratges (25 ha), fruiters (12 ha), patates (25 ha), i encara una mica de vinya (8 ha)⁸.

Però tornem a aquest últim cultiu per parlar de les conseqüències sindicals i cooperatives ja del segle XX que ha comportat la importància d'aquest conreu a Blanes. Jo destacaria tres conseqüències, principalment:

- 1) La vinya, sobretot des de la seva crisi de preus i de la plaga de la fil·loxera a finals del segle XIX, comportà una agudització del problema i la conflictivitat social agrària tant a nivell local com general.
- 2) Les cooperatives que es van crear a Blanes s'orientaren

sobretot cap a l'ajuda del sector vitícola.

- 3) La persistència o la importància dels cultius tradicionals com la vinya o els cereals va possibilitar la permanència d'importantes tradicions socials i culturals de la pagesia que en altres llocs han desaparegut i, en canvi, a Blanes s'han mantingut.

Pel que fa a la primera, cal dir que les zones fonamentalment vitícoles, almenys a Catalunya, van viure el problema social agrari (sobretot la pugna entre parcers i propietaris) al primer terç del segle XX amb més agudeses que altres zones on no predominava la vinya. I Blanes no en serà una excepció. No és moment per entrar en les causes d'aquest fet. Probablement hi influí molt la crisi del vi des de finals del XIX i tot el primer terç del segle XX. I això es traduí: en primer lloc en una conflictivitat laboral i social entre propietaris i parcers bastant important i molt més important que la que es va produir, per exemple al Maresme. Entre 1931 i 1936, segons Fèlix Rabassa, hi hagueren a Blanes almenys 18 conflictes de diferent naturalesa entre parcers i propietaris. No fou casual, doncs, que els parcers i arrendataris tendissin a agrupar-se en sindicats més aviat obreristes –encara que més endavant es transformaran en cooperatives– per defensar els seus interessos laborals i socials. D'aquesta manera, per exemple, el 1912 fundaren l'Emancipació Agrícola i la Unió Agrícola; el 1930 el sector més radical de la pagesia fundà el Sindicat de

Foment Agrícola, de tendència anarcosindicalista; i el 1933 altres sectors –sobretot de tendència republicana– fundaren una secció local de la Unió de Rabassaires. Blanes fou un dels pocs pobles de la província de Girona amb secció rabassaire als anys trenta.

En segon lloc, la conflictivitat social agrària es traduí en una aguda rivalitat o pugna entre sindicats o cooperatives agràries de dretes i esquerres. Les dretes agràries blanques es van integrar dins el Sindicat Agrícola Catòlic, fundat el 1907. Un Sindicat força actiu, que es mantingué fins als anys 30. Cal pensar que aquests sindicats estaven supeditats per reglament a la jerarquia eclesiàstica i, a la pràctica, era el rector de la parròquia el seu responsable. El bisbat de Girona va posar molt d'interès a fundar un sindicat agrícola catòlic en cada municipi i ho va aconseguir en molt bona mesura⁹. Lloret i Blanes van ser uns dels primers pobles a tenir-ne un. Probablement perquè la conflictivitat social i política era més aguda que a altres llocs. Però després vindrien la resta.

Per la seva banda les esquerres polítiques i sindicals afavoriren la constitució de cooperatives rivals a la catòlica. Per exemple la ja esmentada Emancipació Agrícola, fundada el 1912, que precisament serà l'ascendent primer de l'actual cooperativa. Altres seran la Càmera Sindical Agrària, del 1926; o el Centre Agrícola l'Aurora Blandense, que va tenir el suport de La Casa del Poble, de tendència republicana.

La segona conseqüència de la importància de la vinya fou, com diem, que les cooperatives que es van crear a Blanes al primer terç del segle XX s'orientaren, tal com explica molt bé Rabassa, sobretot cap a l'ajuda del sector vitícola. Totes les cooperatives esmentades, a banda d'oferir als socis els productes necessaris per al cultiu de la vinya (adobs minerals, amoníac, sofre, sulfat de coure...), van oferir també molta ajuda tècnica organitzant conferències sobre les particularitats i els problemes tècnics del cultiu, l'adobament... Les cooperatives també van haver de defensar els interessos dels viticultors davant les administracions públiques. Sobretot davant l'Ajuntament, que els cobrava un impost per a la venda del vi que els pagesos consideraven molt alt. Però també davant d'altres administracions per intentar aturar el que en deien el frau del vi (la falsificació del vi que feien molts comerciants). En aquestes gestions hi col·laborà la important Unió de Vinyaters de Catalunya, que va tenir una delegació pròpia a Blanes des del 1912. Fou l'única delegació d'aquesta Unió de la província de Girona.

A part d'aquests serveis, el Sindicat Agrícola Comarcal, que funcionà fins al 1924, i que fou un dels antecedents directes de l'actual Cooperativa, creà una fàbrica cooperativa de brises –els residus de la vinificació-. Segurament fou l'única fàbrica cooperativa de brises en tota la costa catalana.

No podem, però, deixar de banda en aquest apartat que,

malgrat que el seu sector fonamental fou el vitivinícola, les primeres cooperatives blanenques van començar ben aviat a orientar-se també cap a les hortalisses, tal com explica Rabassa. Un sector que arrencà amb força a partir de principis de segle. Sobretot el cultiu de les patates. Un producte que, tal com diu el llibre (p.86), acabà sent la pedra angular de l'agricultura blanenca i de l'economia dels socis de la Cooperativa durant força anys (sobretot dels anys 50 als 80 del segle XX). Avui dia Blanes és, de llarg, el municipi de la comarca de la Selva amb més producció d'hortalisses (més de 100 ha)

A les zones de regadiu les patates van ser, des de principi de segle XX, el cultiu més important. A Blanes el 1946 se'n sembraren 60 ha. Però al 1967 ja n'hi havia 140. En aquests anys la superfície dedicada a patates a Blanes ja gairebé s'igualava a la que dedicaven municipis del Maresme com Malgrat o Pineda. En els anys bons d'exportació sortien de Blanes més de 300 vagons carregats de patates. En aquests anys la Cooperativa de Blanes centrava els seus esforços en el cultiu de les patates: la compra de llavors a l'estranger; la compra dels adobs (sulfat amoníac...); la comercialització del producte...

Però la importància progressiva al llarg del segle XX del cultiu de les patates no fou obstacle perquè persistissin fins a l'actualitat importants tradicions socials i culturals de la pagesia lligades més a una cultura agrària de secà que de regadiu. I aquesta

és la tercera gran conseqüència de la importància del cultiu de la vinya a Blanes.

Sens dubte el fet que aquesta importància perdurés fins a la segona meitat del segle XX va col·laborar al fet que Blanes no visqués tan traumàticament la revolució agrària dels anys 60 d'aquest segle i que mantingués un fil de continuïtat amb l'agricultura tradicional. I això alhora ha fet possible, en primer lloc, que es mantinguessin ben vius alguns elements culturals pagesos tradicionals fins a mitjan segle XX i alguns fins l'actualitat. Potser l'element més important a què ens hem de referir aquí és el Cafè dels Terrassans, amb unes funcions socials i lúdiques molt clares i importants: un autèntic lloc de trobada social de la pagesia, que el comprà la Càmera Sindical Agrària (el precedent de l'actual Cooperativa) el 1928 i que fins als anys noranta va pertànyer a la Cooperativa. L'edifici d'aquest Cafè dels Terrassans va permetre adaptar la sala de dalt a partir de 1935 per a sala destinada al ball, a conferències i reunions. Va ser l'anomenat Ball dels Terrassans (amb una secció pròpia), que va funcionar fins al 1971. No hi faltava ball els dies més significats per a la pagesia, Sant Antoni o Sant Isidre, com a festes pròpies de la pagesia, però també Cap d'Any, Carnestoltes o Nadal.

També podem incloure dins d'aquest apartat l'envelat que muntava cada any la Cooperativa per la Festa Major, almenys fins als anys 40 o 50. O la celebració de festivitats tan tradi-

cionals com la de Sant Antoni Abat, que no s'ha deixat mai de celebrar, tot i que actualment només es fa un ofici religiós i un dinar de germanor. També la celebració de la festivitat de Sant Isidre, que almenys fins al 1987 se celebrà amb sardanes a la plaça de l'Església. O la participació activa en actes socials i religiosos tan importants com les Festes de Coronació de la Mare de Déu del Vilar del 1955. Finalment, no podem deixar d'esmentar en aquest repàs d'elements socials de la pagesia de Blanes el dinar anual de germanor de pagesos que se celebra encara avui a s'Agulla.

Tot plegat demostra com l'esperit pagès blanenc està ben viu. Un esperit que fa possible també que hagi aparegut publicat aquest excel·lent llibre de Fèlix Rabassa, que és un veritable testimoni de la vitalitat econòmica, social, cultural i sindical de l'agricultura blanenca fins pràcticament a l'actualitat.

Jordi Pomés i Vives
Professor d'Història
Contemporània de la Universitat
Autònoma de Barcelona

notes

¹ He procurat que aquesta ressenya se cenyís al màxim al contingut de la conferència que vaig pronunciar el dia de la presentació del llibre el 4 d'agost de 2006 al saló de plens de l'Ajuntament de Blanes.

² LLOBET, Salvador: "De geografía agraria de la comarca del Maresme (Barcelona)" a *Revista de Estudios Geográficos*, núms. 58-59, 1955.

³ Una xifra incomparable, per exemple, amb la veïna població de Malgrat, que al 1920 ja només en recollien 2.400 hectolitres.

⁴ BARBAZA, Ybette, *El paisatge humà de la Costa Brava*, Barcelona, Edicions 62, 1988 (1966).

⁵ BOTET SISÓ, J., "Provincia de Gerona", dins Carreras Candi, F. (dir.): *Geografía General de Catalunya*, Barcelona, s.d.. Sobre la industrialització a Blanes al segle XIX vegeu CABRÉ, Mercè i TORRES, Josep, *El miratge de les Índies. L'emigració blanenca a Amèrica al segle XIX*, Ajuntament de Blanes, 2006:54-55.

⁶ En el cens electoral de 1892 constaven 418 pagesos (CABRÉ, Mercè i TORRES, Josep, *El miratge de les Índies. L'emigració blanenca a Amèrica al segle XIX*, Ajuntament de Blanes, 2006:46).

⁷ Institut d'Estadística de Catalunya.

⁸ Institut d'Estadística de Catalunya.

⁹ POMÉS, Jordi, *La Unió de Rabassaires*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

Autor: Aitor Roger

Edita: Centre Catòlic de Blanes

Lloc: Blanes

Any: 2006

Pàgs.: 120

CENT ANYS DEL CENTRE

Cent anys de blanencs

Dins del programa d'actes amb motiu del Centenari del Centre Catòlic de Blanes s'ha pogut incloure la publicació d'aquest llibre, que és un recull de dades històriques molt variades esdevingudes durant el segle d'existència del Centre. La fita s'ho mereixia, perquè les entitats centenàries blanques no són gaire abundants.

La presentació del llibre del Centenari, a càrrec del seu autor, el jove historiador blanenc Aitor Roger, va tenir lloc en el decurs d'un reeixit sopar de germanor el dia 22 d'abril de 2006.

Paradoxalment, parlem d'una entitat que acaba d'acomplir cent anys i que actualment ofereix una imatge flamant, renovada i de disseny. La coincidència de la reconstrucció total per la permuta de l'edifici amb l'efemèride del Centenari han suposat una embranzida de cara al futur que era molt necessària i fins podríem dir que ha estat providencial...

De totes maneres, tal com es veu en el llibre, ha estat la constància i l'entusiasme de les diferents Junes del Centre el que ha fet possible superar tots els obstacles i mantenir viva la flama dels valors humans i cristians que apareix en el mateix anagrama de l'entitat.

S'ha conservat poca informació dels orígens del Centre i dels seus primers vint-i-cinc anys de vida, però l'Aitor ha tingut la tenacitat d'investigar i de parlar amb persones que en van formar part i s'han recopilat bastants programes d'activitats i fotografies. Es conserven els primers estatuts de l'entitat, i a partir de 1930 ja trobem els llibres d'actes del Centre. Altres fonts de documentació són els periòdics *Recvll* i *La Costa de Llevant*, l'arxiu de la Parròquia Santa Maria i el suplement del *Full Parroquial de Blanes*.

En el llibre s'explica el naixement del Centre Catòlic i la seva intervenció successiva en el camp religiós, polític, sindical, cultural i social. Segurament aquesta transversalitat del Centre és el que li ha donat més incidència en la vida cívica de Blanes, ja que, sota la protecció de la Parròquia i amb l'ideari cristià i de país, els membres de les Junes i els socis es feien presents activament en la vida pública, des de l'Ajuntament al sindicat rural, l'activitat teatral, les conferències, els cercles d'estudis, etc. Sempre en sintonia amb les inquietuds del moment històric que es vivia a Blanes i al país, mirant d'adaptar-se, no sense dificultats, i renovant si calia els estatuts de l'entitat.

L'autor cita com a primers impulsors del Centre noms tan significats com Joan Burcet i Camps, Joan Ribas i Carreras, Mn. Jaume Arcelos i Roura, Joaquim Ruyra i Oms... Ressalta dels primers temps el fort lligam del Centre amb la Parròquia i la seva pastoral juvenil, de manera que era com una perllongació de les activitats de la catequesi. Els fejecistes i l'Acció Catòlica van marcar una època centrada en la confessionalitat.

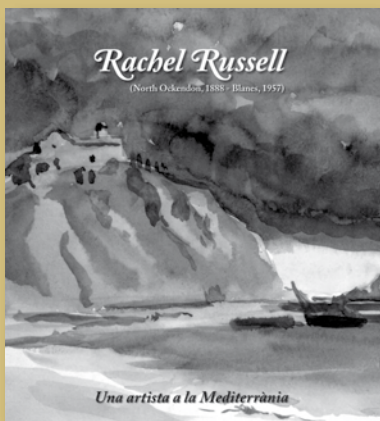
El llibre destaca el dinamisme cultural dels anys cinquanta i com l'entitat va assumir un paper de suplència cultural i associacionista durant el franquisme; el seu catolicisme social va ajudar en el sentiment nacional i de transició cap a la democràcia. Del ventall d'activitats, mereixen capítol a part el teatre, els genuïns *Pastorets*, les vetllades del Centre (sobretot les que es feien per Sant Josep i per la Immaculada Concepció). També es parla del cafè del Centre i els conserges.

La publicació deixa constància escrita i gràfica de les últimes reformes del Centre i acaba amb una cronologia, que és d'agrair, dels fets més destacats que es coneixen de la història del Centre Catòlic. També, essent una publicació per al poble i amb motiu d'un Centenari, s'agraeix l'abundància de noms propis de persones, com els integrants de les Juntes del Centre al llarg dels anys i la prolifera-

ció d'il·lustracions, fotos i programes d'activitats, documents que, a més d'acompanyar el text, ja parlen per si sols, especialment per a aquelles persones que els costa més llegir.

Naturalment, és impossible que hi surti tot i tothom. Aquesta és la limitació d'un treball recopilatori de tants anys, però potser tothom que d'alguna manera ha participat en alguna vivència del Centre podrà reconèixer que el protagonisme principal d'aquesta fita centenària ha estat la fe i la voluntat de ser de moltes persones. Com escriu en la presentació el president actual de la Junta, la finalitat d'aquest llibre és també homenatjar tots els homes i dones que amb el seu esforç han fet Centre, han fet Blanes.

Miquel-Àngel Ferrés i Fluvià
Rector de la parròquia de Santa
Maria de Blanes

*Autors: Josep Bota-Gibert,
Josep M. Guinart i Vilaret,
Antoni Reyes i Valent i
Aitor Roger i Delgado*

Edita: Ajuntament de Blanes

Lloc: Blanes

Any: 2006

Pàgs.: 92

RACHEL RUSSELL

(North Ockendon, 1888 - Blanes, 1957)

Una artista a la Mediterrània

Un dels regals culturals de l'estiu del 2006 haurà estat, sens dubte, l'exposició *Rachel Russell (North Ockendon, 1888-Blanes, 1957)*. Una artista a la Mediterrània, organitzada per l'Ajuntament de Blanes a partir de la iniciativa del pintor Rafael Bataller i els responsables de l'Arxiu Municipal.

La Casa Saladrigas ha acollit, al llarg de gairebé tres mesos, aquesta deliciosa mostra pictòrica que, de ben segur, haurà sorprès per la seva qualitat tècnica i la possibilitat que ha ofert als visitants de recordar o descobrir un Blanes llunyà i entranyable.

Tot just travessat el llindar de les primeres sales, una enigmàtica Rachel Russell es feia present i, a mesura que gaudies de la seva obra, les preguntes sobre la seva persona eren inevitables. Els seus orígens, la seva personalitat, les seves afeccions, la seva relació amb la gent del poble, la seva casa a la falda de Sant Joan... Alguns d'aquests interrogants es podien començar a respondre llegint els plafons informatius del magnífic muntatge de la mostra i es podien acabar de satisfer en el catàleg editat per a l'ocasió.

Parlem del catàleg

Per la seva acurada presentació, per la possibilitat de

tornar a veure algunes de les pintures més significatives de l'exposició i, molt especialment, pels textos que l'acompanyen en què es posa de manifest la magistral recerca que els seus autors: Josep Bota-Gibert, Josep Maria Guinat i Vilaret, Antoni Reyes i Valent i Aitor Roger i Delgado han portat a terme sobre la vida de Rachel Augusta Russell i la seva obra, hem de qualificar aquest petit llibret d'imprescindible.

IMPRESINDIBLE per saber dels orígens aristocràtics de l'artista i conèixer la formació que rebien les dones de classe benestant angleses, en què la pintura i la música ocupaven un lloc destacat. Aitor Roger ens trasllada a Stubbers, nom de la casa familiar dels Russell a North Ockendon -Essex- i, fent ús de fonts diverses procedents algunes d'elles de l'Arxiu d'aquesta comunitat anglesa, fa una reconstrucció perfecta dels avantpassats de la pintora així com de l'ambient familiar on va créixer.

IMPRESINDIBLE per buscar una resposta a les raons del matrimoni Russell-Nell per fer cap al Mare Nostrum. Josep Bota, en un escrit erudit, busca els fonaments de l'interès que molts anglesos sentien pel sud d'Europa i en troba els seus remots orígens a finals del Renaixement quan

es desperta el que ell en diu la passió classicomediterrània. Un ben documentat recorregut al llarg dels segles i els seus diferents moviments intel·lectuals i artístics ens acaba situant als XIX i XX quan, respectivament, proliferen els viatges culturals entre la societat anglesa més influent i molts escriptors d'aquest país troben el seu racó en els pobles del nostre litoral.

IMPRESINDIBLE per rastrejar en el matrimoni format per Rachel Russell, anglesa, de família aristocràtica i William Nell (1892-1971), americà de Philadelphia (Pennsylvania) de qui poc més sabem que havia fet estudis d'arquitectura i que era un important accionista de la companyia de petroli Shell. Toni Reyes situa la seva primera arribada a Blanes als anys 30 i la segona i definitiva després de la Segona Guerra Mundial. Recull testimonis orals de veïns i coneguts de la parella, que resulten essencials per deduir fins a quin punt varen ser importants les seves respectives afeccions per forjar certes amistats al poble i aporta dades de gran interès sobre la casa que construeixen al carrer de la Font al llarg dels anys cinquanta del segle passat, mostra definitiva, segons l'autor de l'escrit, de l'estima que sentien per Blanes.

IMPRESINDIBLE per saber per què a l'exposició hi ha un destacat apartat dedicat a la música (l'autora apareix en un dels

seus quadres tocant el llaüt). Josep Maria Guinart, a través de l'estudi de les nombroses partitures que havien pertangut al matrimoni, ens sorprèn amb interessantíssimes dades sobre la seva afecció per aquesta disciplina artística i la seva vida personal. Les obres que formaven la seva extensíssima biblioteca musical permeten així saber que tots dos tocaven el piano i probablement també la viola, l'oboè, el violí i el violoncel, i deduir les seves preferències per obres dels romàntics, dels clàssics, dels grans del barroc, d'autors espanyols de l'època així com per àries antigues i peces de música tradicional i popular. Les sessions musicals a la casa del carrer de la Font són l'evidència, segons Guinart, de fins a quin punt la música era present i important en les seves vides.

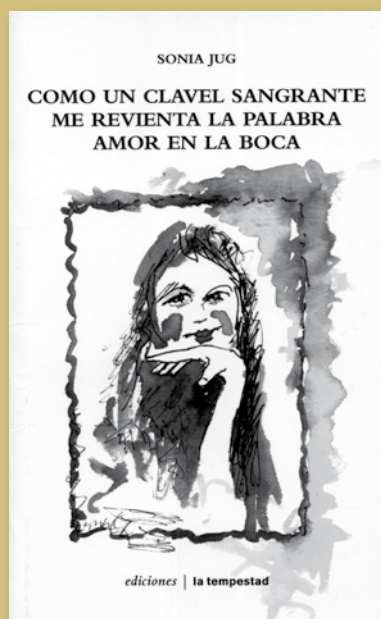
IMPRESINDIBLE, finalment, per conèixer l'opinió de l'amic i de l'artista. Rafael Bataller, en conversa amb Toni Reyes, manifesta la seva gran admiració per l'obra de l'autora i fa comentaris tècnics que ens obliguen a mirar-la una i altra vegada i gaudir encara més de cada detall. Com treballa tant el pinzell com la mina blava, de grafit o de plom. Com capta la llum, el color, l'atmosfera. Com, a través del moviment i l'expressió, ens transmet sentiments i sensacions. Fins a quin punt l'enamoraven determinats temes com l'ambient de plaça,

les feines dels pescadors, les barques, alguns paisatges. Com la seva capacitat d'observació es deixa veure en un gest o un pentinat... Rafael Bataller veu en la gran qualitat de l'obra de Russell una certa proximitat a la manera de fer de paisatgistes anglesos de la categoria de Turner (Joseph M. William Turner, Londres 1775-Chelsea 1851) i ens en remarca el seu valor testimonial.

La traducció a l'anglès d'aquests articles, algunes de les pintures de la mostra, la relació de la resta d'obres que la completen i les fonts emprades per a la realització del muntatge ocupen la part final del llibret.

Al principi d'aquest escrit ens referíem a aquesta exposició com un regal. Un regal que guardarem en la nostra memòria perquè ens haurà permès descobrir una gran artista i fer un deliciós viatge en el temps. Ens en quedarà, doncs, un grat record i aquest catàleg que, de tant en tant, resultarà IMPRESINDIBLE per reviu-la.

*Maria Àngela Sagrera i
Perpiñà
Professora d'Història
de l'IES Sa Palomera de Blanes*

Autor: *Sonia Jug*
 Edita: *Ediciones la Tempestad*
 Lloc: *Barcelona*
 Any: *2006*
 Pàgs.: *96*

COMO UN CLAVEL SANGRANTE

me revienta la palabra AMOR en la boca

Desde ese lugar con las mejores vistas...

“Como un clavel sangrante me revienta la palabra amor en la boca”

Tan provocativo título podría sugerirle al lector alguno de los textos transgresores del mayo francés con la afilada dialéctica de aquella juventud que luchó por un sueño...

Los sueños, esas cosas fantásticas que parecen gravitar alrededor de uno y que en raras ocasiones se hacen realidad... de realidad y ficción es de lo que se alimenta el poeta para construir su verso. De igual manera se nutre Sonia Jug que, sin fisuras, desnuda sus intimidades literarias en este poemario. Su presentación tuvo lugar en uno de los parajes más hermosos de la Costa Brava conocido como el Convent de Blanes. En su casa, entre pinos y mar, invitó a los blandenses a que la acompañaran aquella tarde de estío... (a pesar de que la asistencia de convecinos fue discreta, la concurrencia de foráneos hizo que el número de asientos bajo la carpa fuera insuficiente).

Conocí a la autora en el espacio precedente al acto de presentación y en aquel mo-

mento recuerdo que la felicité: la felicité por el esfuerzo que supone publicar un libro, por el mucho empeño que hay que poner antes de afrontar la página vacía y poder tirar de los hilos invisibles de esas deidades que inspiran al poeta. Reitero que la felicité, lo hice por su valentía de hacer públicos unos poemas que según para quién deberían haber permanecido inéditos en lo más hondo de un cajón... y, sin embargo, ella utilizó su poética de una manera descarada para airear a los cuatro vientos unos versos intimistas que, en realidad, forman o deberían formar parte de la condición humana. ¿O es que la palabra amor en el siglo XXI ha entrado en crisis y hablar de ello no está bien visto?

Como sea que anden las cosas del querer en esta sociedad hipócrita, si se me permite, prefiero regresar a la idea de sobrevivir con dignidad a la soledad del escritor, a su esfuerzo por dar alcance a nuevos objetivos, a su tesón inquebrantable por llenar con buenas ideas el espacio en blanco y poder atrapar entre sus dedos una pizca de reconocimiento... En el caso del escritor imaginario al que me refiero, estoy por afirmar que incluso se conformaría con

un éxito mínimo, el suficiente para ser leído por alguien más que no fuese él. La noticia de que alguien de la comunidad ha publicado un libro nos tendría que alegrar, alegrar y estar contentos de que existan algunos solitarios como Sonia Jug escribiendo en su rincón favorito, para que otros puedan leer sus poemas de amor candente, sus versos transportados página tras página hasta el límite geográfico del todo o del nada, del contigo o del sin ti... Jug narra de manera explícita ese estado de permanente urgencia que ataca a los amantes, ese deseo irrefrenable que siente la piel al frotarse con otra piel y, en el abrazo, la mixtura de ambas salivas bajo el rojo satén...

Qué se puede decir frente a unos poemas provocados donde no se dirime otra cosa sino pasión humana, y no sirven de nada las críticas ni los buenos o malos augurios, puesto que la última palabra siempre la tiene el lector: el lector que cuestiona un verso, según él, nacido de un rebrote juvenil, el lector que dice sentir vergüenza ajena ante tanto furor amatorio, el lector "amigo" que, por comodidad, no quiere opinar... y, por último, están los que sí dicen gustar de la poesía amorosa de la Jug. Esos lectores son, en realidad, quienes tendrían que aportar la riqueza del sentimiento poético que se les propone.

Mi respeto y admiración para todo aquel que sea capaz de hilvanar historias en verso o en prosa, para entretenimiento de la mente, alimento del espíritu, gimnasia de la inteligencia... Y en especial a la poeta de Blanes Sonia Jug, la misma a la que, como un clavel sangrante, le revienta la palabra amor en la boca.

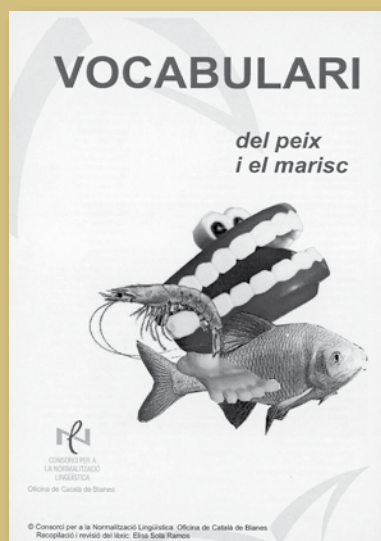
*Ramon Freixenet Estol
Jubilado y aprendiz del vivir*

Un poeta dice:

"... Considero la poesía amorosa como uno de los pilares fundamentales de la poesía. No importan estilos, escuelas, tendencias. Pero sí importa el sujeto al que el poema se refiere.

En algunos países latinoamericanos suele decirse del apetito que es una provocación. Así, si te apetece un helado dices ahora me provoca un helado. Esto me provoca o no me provoca. Así pienso yo que resulta para el autor el sujeto poético. Te provoca y escribes un poema. Será mejor o peor facturado, más explícito o menos, casi misterioso, aflorará los mejores sentimientos o no, pero te lo han provocado..."

**(Fragmento de la introducción a "El libro de Thaïs - Poemas del amor histórico" del poeta Ramón Serrano Balasch, publicado por la editorial Azacanes en 2004).*

Autores: Elisa Sola i
Àngels Ribas
Coordina: Elisa Sola
Edita: Ajuntament de Blanes
Lloc: Blanes
Any: 2006

CPNL. Oficina de Català de Blanes Vocabularis per al comerç i l'empresa

El Servei de Català de Blanes i, concretament l'Elisa Sola i l'Àngels Ribas (darrere de les institucions que funcionen hi sol haver persones amb ganes de millorar la realitat) han preparat vint-i-un vocabularis específics que s'han repartit en forma de díptics als diferents comerços de la població. De moment, ja estan penjats al web de l'Ajuntament, i tothom se'ls pot baixar i imprimir (www.blanes.cat/servei-decatala).

Els lèxics fan referència a les activitats més comunes del comerç i l'economia de Blanes: activitat immobiliària, assessoria i gestoria, electrodomèstics, ferreteria, papeteria i arts gràfiques, peix i marisc, perruqueria i centre d'estètica, roba i confecció, taller de reparació, etc.

Cal dir que la finalitat de les autores no és fer un recull exhaustiu del lèxic d'aquests camps. D'una banda, ja hi ha reculls d'aquesta mena, la majoria força ben fets i, per tant, no cal esmerçar-hi més esforços: en els díptics mateix hi ha bibliografia complementària, i encara se n'hi podria afegir més, com els lèxics que recull el portal www.enlloc.com, o els que publica la Generalitat Valenciana (www.cult.gva.es/SALT/salt_publicacions.htm) o el Govern Balear

(www.uib.es/secc6/slg/gt/publicacions_balears.htm).

D'altra banda, no seria útil proporcionar als empresaris i botiguers extenses obres d'erudició filològica, que probablement no aconseguirien la finalitat perseguida, que és lògicament la de proporcionar lèxics amanosos i de consulta fàcil per a la normalització de la llengua amb un esforç relativament baix.

Els lèxics estan ben fets, i recullen la terminologia més freqüent en els àmbits respectius. Són lèxics bil·lingües català/castellà (potser hauria estat més útil, tenint en compte la situació sociolingüística, ordenar-los a l'inrevés, castellà/català, perquè segurament aquest serà el sentit de la majoria de les consultes). D'altra banda, tenen una presentació acurada, amb Quetes que inciten a no amagar la llengua i amb adreces i possibilitats de contacte de tota mena.

Amb la lectura d'aquests lèxics, hom s'adona de la riquesa de la llengua catalana en tota mena d'àmbits; una part d'aquest lèxic procedeix de neologismes aprovats pel TERMCAT (www.termcat.cat), però una altra part, també molt significativa, s'origina en el parlar quoti-

dià de la gent que ha viscut i viu en la nostra terra, que ha sabut afaçonar les coses amb paraules precises i originals. També cal destacar la referència a termes pròpiament blanencs que fóra bo que no es perdessin: per exemple, els banyons, en el lèxic de la fruita i la verdura.

Tanmateix, ha de quedar clar, com hem dit al començament, que aquesta feina no és d'erudició filològica, sinó de normalització sociolingüística. Per tant, cal buscar-hi no tant les mancances com les aportacions. I les aportacions són molt importants: l'ampli ventall de camps semàntics tractats; el disseny atractiu dels materials; les moltes maneres d'accedir-hi; la voluntat de recordar, en un país que ho oblida sovint, quina és la llengua pròpia i en quines condicions es troba.

Només cal, doncs, desitjar que aquests materials tinguin una bona acollida: la feina hi és i està ben feta i, sobretot, està feta amb voluntat de servei públic i de divulgació. Gràcies a aquests materials, i amb la militància lingüística d'alguns i la bona voluntat dels altres, es pot fer un pas més en la normalització de la llengua, que hauria d'acompanyar, també, la normalització del país.

Martí Duran Mateu
Professor de l'IES Sa Palomera

Autor: *Salvador Macip
Sebastià Roig*
Edita: *Editorial Bromera*
Lloc: *Alzira*
Any: *2005*
Pàgs.: *272*

MUGRONS DE TITANI

a l'espai sexosideral

Recoberta de sensualitat i avidesa captivadora, la Valentina Gontxarova es menja l'espai amb la seva mirada libidinosa i brillant. És la protagonista del llibre *Mugrons de titani* (Editorial Bromera) del periodista figuerenc Sebastià Roig i el metge-investigador blanenc establert a Nova York, Salvador Macip. Una lectura de tonalitats pujades que basa l'argument en unes aventures de ciència ficció transportades a un món d'irrealitats suggeridores.

Hi ha passatges en què l'adjectivació domina l'escena i adquireix una categoria superior que excita la imaginació, en tots els sentits. Al costat d'aquest constant degoteig d'adjectius i descripcions abundoses, hi trobem una riquesa de vocabulari excepcional, com si cada passatge de l'obra hagués estat meditat, cuinat amb tot d'ingredients de primera qualitat i, fins i tot, amb invencions de paraules que paradoxalment aporten versemblança a la narració.

Si, a més, hi sumem tots els aspectes característics de la ciència ficció i com a condiment un humor depurat, el còctel creatiu és francament explosiu i delirant, amb la qual cosa la lectura de *Mugrons de titani* adquireix una rellevància estimulante més que apreciable.

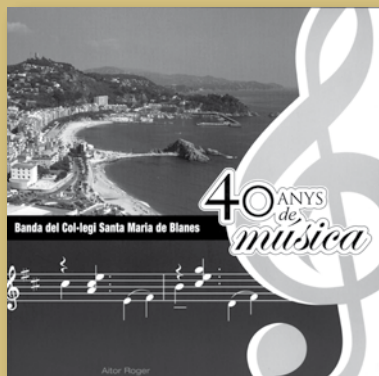
Un altre dels aspectes que crida l'atenció és la corrua de personatges que desfilen al llarg del llibre: a banda de l'espectacular Valentina Gontxarova – el nom de la qual prové de la barreja entre el nom de la cosmonauta russa Valentina Tereshkova i el cognom de la pintora futurista Natàlia Gontxarova, de qui els autors són fans-, l'organització dels altres protagonistes segueix un cànon minuciós, com si cadascun tingués una personalitat tan pròpia com imprescindible per arrodonir el text. És notable que l'afició dels autors per aquest gènere d'altres galàxies ha quallat en la concreció de l'obra, i aquesta és potser una de les primeres novel·les de literatura pulp en català, que barreja ciència ficció, sexe i explosions sideralorgàsmiques de fàcil lectura i que genera una atracció irresistible.

Cal destacar també un altre punt del tot encertat sobre aquest llibre i és la "imatge corporativa", des dels dibuixos de la portada a la pàgina web dedicada a l'orgànica Valentina Gontxarova (www.gontxarova.com) o a la interessant banda sonora que el grup Súnion de Nova York, capitanejats per Salvador Macip, han compost especialment per al llibre i que només es pot adquirir per Internet.

Un CD que tampoc no desmereix l'obra, al contrari, barreja les connexions musicoespacials amb una mena de rock progressiu i chill out molt interessant per escoltar mentre es llegeix el llibre o mentre s'esdevenen els episodis més íntims de flassada i llençol. Tot això completa una primera obra conjunta, escrita a quatre mans o vint dits –com especifiquen els autors-, que segurament no hauria estat possible sense l'existència del correu electrònic, ja que mentre l'un escrivia des de Catalunya, l'altre ho feia des dels Estats Units.

En tot cas, som davant d'un llibre rodó, guanyador del 12è Premi de Literatura Eròtica de la Vall d'Albaida, el jurat del qual –entre els quals hi ha els escriptors Màrius Serra o Francesc Bodí, entre d'altres- ha sabut apreciar l'originalitat i la qualitat en aquesta hemorràgia d'imaginació desbordant, d'humor tallat ben fi i de passions lesbicogalàctiques diverses.

Marc Pérez i Giménez
Periodista

Autor: Aitor Roger

Edita: Banda i Cobla del Col·legi Santa Maria de Blanes

Lloc: Blanes

Any: 2006

Pàgs.: 120

40 ANYS DE MÚSICA

de la Banda del Col·legi Santa Maria de Blanes

L'any 2005 es va celebrar, entre altres coses, el 40è aniversari de la Banda Musical del Col·legi Santa Maria de Blanes, "La Banda dels Padres". Per aquest motiu es va aconseguir finalment la vella idea de plasmar sobre paper les vivències d'aquesta formació al llarg de vuit lustres. L'excusa és tan vàlida als quaranta com ho podia haver estat als vint o als trenta... Motivacions diverses han comportat que no sigui fins fa ben poc que s'hagi pogut dur a terme aquesta empresa.

El llibre fou presentat l'abril d'aquest any 2006. Lluny de ser un llibre històric, per sort per als profans, se'ns presenta en un format amable i molt gràfic. Tal com diu la Junta de la Banda, el llibre és un recull on... "quatre dècades d'història queden recollides conformant una preciosa melodia de la Banda escrita amb les experiències viscudes per tots aquells que s'han sentit fascinats per la música". Probablement, el fet que l'autor del llibre, Aitor Roger, no ha format mai part de la Banda li ha permès veure des d'una altra òptica i en major perspectiva el que ha representat per a molts blanencs aquesta formació musical.

Sense voler indicar res del contrari voldria matisar que aquest és el veritable esperit del llibre, un recull de vivències. Tant d'aquells que han o hem estat fascinats per la mú-

sica com d'aquells que han o hem entrat d'una manera casual dins d'aquest món i que en major o menor grau ens ha atrapat i ens ha fet més persones, per què no dir-ho. No tan sols ha estat una vivència musical la que ens han deixat tants anys de Banda sinó també vivències personals que han ajudat a tots aquells que hi vam passar a madurar com a persones.

El llibre està estructurat en 12 capítols diferents. No hi ha una estructura lineal, cosa que ens permet una lectura totalment oberta saltant de capítol en capítol seguint el que el cor o els gustos particulars ens manen. El lector que hi vulgui trobar una mica de tot no ha de fer res més que endinsar-se en la lectura dels diferents capítols: orígens, actuacions, els assaigs ... per a mi els més interessants i els que més records em porten. Evidentment, no hi és tot; quaranta anys de vivències personals de tota una bona colla de "músics", de personal de la "faràndula", donen per escriure una enciclopèdia sencera. Tothom hi pot trobar a faltar coses, però en aquest aspecte hi té un paper important la imaginació i els records de cadascú. Hem de ser nosaltres mateixos, tot fent un exercici de memòria, els qui completem, millorem o, senzillament, ampliem el llibre.

Vicenç Gironès

Professor de l'IES Serrallarga

erva ordinem et ordo te servabit

Aquesta edició fou acabada el dia 22
de desembre de 2006 als tallers
d'Indústria Gràfica
Montserrat

